

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ Political Science and Public Administration Journal

ISSN 2630-0435 (Print) • ISSN 2630-0699 (Online)

The vote buying: situating agency in the politics of negotiating Identity
Chaipong Samnieng

“ครูบาสมัยใหม่” คุณค่าแบบล้านนา สู่ผู้เชื่อถือศรัทธาสากล
พิสิษฐ์ นาสี

โครงสร้างความรู้สึกในชีวิตและเรื่องเล่าของแรงงานชายอีสานคืนถิ่น 3 รุ่นอายุ
สมพงษ์ อาซากิจ

สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
วสันต์ ปวนป็นวงศ์

The Smart City- A City for All: Improving Migrant Workers' Perception of Smart Governance through Inclusion
Caleb M. Ling, Liwa Pardthaisong, and Yanin Chivakidakarn Huyakorn

การนํานโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและ
โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ชญานนท์ พิริยสัทยา

การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
วาสนา เลิศมะเลา และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์

บทวิจารณ์หนังสือ American Hegemony after the Great Recession: A Transformation
in World Order
กฤษฎา อีระโกศลพงศ์

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscicmujournal>

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
Political Science and Public Administration Journal

ปีที่ 9 • ฉบับที่ 2 • กรกฎาคม-ธันวาคม 2561
Volume 9 • Number 2 • July-December 2018

ISSN 2630-0435 (Print) • ISSN 2630-0699 (Online)

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
Political Science and Public Administration Journal

ISSN 2630-0435 (Print) • ISSN 2630-0699 (Online)

1. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

(2) เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการวิจัย พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ในสาขาวิชาการเมือง การปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตเนื้อหา

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาการเมือง การปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. กำหนดออกตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นวารสารวิชาการ ซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัยจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จัดพิมพ์รายปี ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

4. เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5. สำนักงานกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์: 0-5394-2995 โทรสาร: 0-5394-2988

อีเมล: polscimujournal@gmail.com

เว็บไซต์: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscimujournal>

6. การพิจารณาบทความ

การพิจารณาคัดเลือกบทความ และการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) กองบรรณาธิการพิจารณากลับกรองบทความในเบื้องต้น โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหาของบทความกับขอบเขตเนื้อหาของวารสาร ความน่าสนใจ การนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และความครบถ้วนตามมาตรฐานวิชาการ และจะพิจารณาความซ้ำซ้อนของบทความ โดยการนำบทความเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบการคัดลอกผลงานการเขียนทางวิชาการผ่านโปรแกรม Turnitin

(2) บทความที่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากกองบรรณาธิการเบื้องต้นจะถูกนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน พิจารณา โดยใช้ระบบ Double-blind peer review (ผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้เขียน และผู้เขียนไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา) ผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิถือเป็นที่สุด

(3) กระบวนการพิจารณาบทความตามข้อ (1) และ (2) จะใช้เวลาไม่เกิน 3 เดือน โดยกองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนทราบ และหากกระบวนการพิจารณาล่าช้ากว่าที่กำหนด กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบถึงความล่าช้าดังกล่าว

(4) ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการแก้ไข หรือปรับปรุงบทความ ให้ผู้เขียนแก้ไขบทความ และนำเสนอกองบรรณาธิการภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันที่ได้รับผลการพิจารณา

(5) กองบรรณาธิการจะนำบทความที่ผ่านการพิจารณาและแก้ไขแล้ว เข้าสู่กระบวนการเรียงพิมพ์ และการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยกองบรรณาธิการจะแจ้งกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่เบื้องต้นให้ผู้เขียนทราบ

(6) ผู้เขียนจะได้รับวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 เล่ม เป็นการตอบแทน โดยกองบรรณาธิการจะจัดส่งวารสารให้แก่ผู้เขียนภายใน 1 เดือนนับตั้งแต่วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้รับการเผยแพร่

-
- เนื้อหาและข้อมูลที่ลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ถือเป็นข้อคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง ซึ่งกองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย หรือร่วมรับผิดชอบใดๆ
 - บทความและข้อมูล ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการ ขอให้อ้างอิงแหล่งที่มาด้วย

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

ศ.ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี

สถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.มาลินี คุ่มสุภา

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ธโรธร ตูทองคำ

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผศ.ดร.กนกวรรณ อุทองทรัพย์

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.บัณฑิต จันทโรจกิจ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.พจนา พิธิตปัจจา

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.พฤติ หุ่ยตระกูล

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.วีระ เลิศสมพร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ผศ.ทยา อนันต์สุชาติกุล

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อ.ดร.กมลพร กัญชนะ

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อ.ดร.ไกรวุฒิ ใจคำปัน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อ.ดร.ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

อ.ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ฝ่ายจัดการ

น.ส.สิริมา ชินสมุทร

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

น.ส.สรวรยา วัฒนศิริเสรีกุล

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

น.ส.รภัทรา หิรัญรังสิต

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำหรับวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 นี้ ถือได้ว่ามีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่ครอบคลุมองค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งด้านสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์อย่างเข้มข้น โดยประกอบด้วยบทความที่มีเนื้อหาทั้งด้านการเมือง การบริหาร วัฒนธรรม ความคิดความเชื่อ แรงงาน และการระหว่างประเทศ

บทความทั้งหมดที่นำเสนอในวารสารเล่มนี้ล้วนเป็นบทความวิจัยที่เกิดจากงานวิจัยเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น โดยแต่ละบทความอาจจะเลือกวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันไปในแต่ละกรณี และพื้นที่ศึกษาจะเจาะจงที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก โดยประเด็นที่นักวิจัยสนใจศึกษามีความหลากหลายและลึกซึ้งตามมุมมองหรือประเด็นที่นักวิจัยให้ความสนใจในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ในแต่ละประเด็นอาจจะให้ความสำคัญกับประเด็นทางการเมือง อาทิ การซื้อสิทธิขายเสียง ประเด็นด้านวัฒนธรรม อาทิ ความคิดความเชื่อสมัยใหม่ที่เกิดจากความศรัทธาทางศาสนา หรือประเด็นด้านแรงงานที่ศึกษาทั้งแรงงานข้ามถิ่นและแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะงานวิจัยอาจจะสนใจอธิบายความรู้ความเข้าใจของแรงงานข้ามชาติที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความสัมพันธ์กับหน่วยงานบริการภาครัฐ ภายใต้แนวคิดธรรมาภิบาลอัจฉริยะ หรือสนใจในเรื่องสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ ตลอดจนการศึกษาที่ลงลึกถึงโครงสร้างความรู้สึกรักของแรงงานคืนถิ่นในช่วง 3 รุ่นอายุ

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่สนใจการบริหารจัดการศึกษา ทั้งในระดับมัธยมศึกษา หรือสนใจในเรื่องการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษา ปิดท้ายเล่มด้วยการเมืองระหว่างประเทศไว้ด้วยประเด็นที่น่าสนใจต่อบทบาทของมหาอำนาจในบทวิจารณ์หนังสือ “American Hegemony after the Great Recession: A transformation in World Order” ที่ผู้เขียนได้นำเสนอมุมมองการเมืองระหว่างประเทศไว้อย่างน่าสนใจ สุดท้ายนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยที่ทุ่มเทและบทวิจารณ์หนังสือเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการขยายพรมแดนความรู้ของท่านผู้อ่านได้หลากหลายและลึกซึ้งในทุกๆ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และหากเกิดข้อผิดพลาดในส่วนของการจัดพิมพ์ใดๆ ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้

มาลินี คุ่มสุภา

บรรณาธิการ

The vote buying: situating agency in the politics of negotiating Identity <i>Chaipong Samnieng</i>	1-48
“ครูบาสมัยใหม่” คุณค่าแบบล้านนา ผู้เชื่อถือศรัทธาสากล พิสิษฐ์ นาสี	49-86
โครงสร้างความรู้สึกรู้สึกในชีวิตและเรื่องเล่าของแรงงานชายอีสานคืนถิ่น 3 รุ่นอายุ สมพงศ์ อาษากิจ	87-122
สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ वलันต์ ปวนปั่นวงศ์	123-156
The Smart City- A City for All: Improving Migrant Workers’ Perception of Smart Governance through Inclusion <i>Caleb M. Ling, Liwa Pardthaisong, and Yanin Chivakidakarn Huyakorn</i>	157-186
การนํานโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติในโรงเรียน ยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนม่งฟอร์ตวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ชญานนท์ พิริยสัตยา	187-208
การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วาสนา เลิศมะเลา และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์	209-248
บทวิจารณ์หนังสือ American Hegemony after the Great Recession: A Transformation in World Order กฤษฎา วีระโกศลพงศ์	249-257
แนวทางการจัดทำต้นฉบับบทความ เพื่อส่งขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ใน วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์	

Vote Buying: Situating Agency in the Politics of Negotiating Identity¹

การซื้อสิทธิขายเสียงในฐานะการเมืองของการต่อรองอัตลักษณ์

Chaipong Samnieng²

ชัยพงษ์ สำเนียง³

Abstract

Profound changes in Thai socio-economy have brought about a “rural middle class” who are politically enthusiastic. These people have become increasingly interested in political participation through elections because of its significance to direct public policies which affect their lives. As a consequence, those middle classes have entered the political sphere as enthusiastic political agencies, particularly in local politics which offers

¹ This paper is part of my Ph.D. dissertation entitled “Politics of structural transformation: local governance on resource management of local administrative organizations in the North of Thailand,” submitted to the Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. Special mention should be made of Prof. Dr. Anan Ganjanapan, Assoc. Prof. Pinkaew Laungaramsri, Dr. Chantana Suttijaree, and Assoc. Prof. Chaiyan Ratchakun. They are “khru”, or teachers, who have kindly taught and encouraged me. They have made my academic journey lively and exciting. I am thankful to Prof. Dr. Mingsan Kaosa-at for my career growth as well as her contributions to my learning. Thanks to my colleagues in the Public Policy Institute, Chiang Mai University. Special mention should be made of P’Jiab for her kind assistance on many issues. I would also like to thank friends in my “circle” who are Keng, Kung, Pa Kwang, Pa Nai, P’Ji, Arm, Ball, May, Jae, Boom, Koi, Earth, Ton, Phana, Bell, Pom, Bom, Kay, Cherd, Ajarn Dream, and Ajarn Keng for academic discussions and fun times. I would like to thank Linda Erskine-Hill for her assistance in proofreading this paper.

² Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: chaipong08@gmail.com

³ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: chaipong08@gmail.com

newcomers unlimited access under diverse relationships. Local elections have become an apparatus deployed by the people to generate a space where they can rearrange their relationship with the state. Simultaneously, elections have provided an opportunity for newcomers to constantly access the political space.

Nevertheless, the image of rural areas is still represented by the myth of vote buying. In that myth, the votes are assimilated with the goods available in the market and the voters are regarded as only docile agents. In fact, elections and vote buying are too perplexing to be simply understood as an exchange under the market system. Unfortunately, mainstream political studies usually concentrate on structural and institutional politics without considering the political dynamics of political agencies. This results in those studies lacking multidimensional consideration. In addition, such indifference leads to the myth and the binary trap, which cannot comprehensively explain the political phenomenon. In consequence, taking account of the daily practice of individuals in order to negotiate against the definition, emotions and political consciousness could pave a way to understand the relationship of power in depth.

คำสำคัญ Local Politics, Election, Network Relationships

บทคัดย่อ

ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจของสังคมไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้เกิด “คนชั้นกลางในชนบท” ที่มีความตื่นตัวทางการเมือง และมีสำนึกทางการเมือง ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะผ่าน “การเลือกตั้ง” เพราะมีผลสำคัญ ต่อการกำหนด “นโยบายสาธารณะ” ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตเขาอย่างมาก เขาเหล่านั้น ได้เข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองในฐานะผู้ประกอบการทางการเมืองที่กระตือรือร้น โดยเฉพาะ การเมืองในระดับท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่เปิดที่พร้อมรับผู้เล่นหน้าใหม่เข้าสู่พื้นที่ได้อย่างไม่จำกัด ภายใต้การสร้างความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ทำให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือที่ประชาชนใช้ เปิด “พื้นที่” เพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลใหม่ พร้อมทั้งยังเปิดโอกาสให้ “คนหน้าใหม่” เข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม คนชนบทก็ยังคงถูกรอคึงด้วยมายาคติเรื่องการซื้อเสียง เสมือนหนึ่งว่าการซื้อสิทธิขายเสียงเป็นการซื้อขายของในตลาด ผู้ออกเสียงเลือกตั้งเป็นแต่เพียงผู้ถูกระทำอย่างเชื่องๆ ทั้งที่การเลือกตั้งและการซื้อเสียงมีปัจจัยที่ซับซ้อนมากกว่าการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด แต่การศึกษาการเมืองกระแสหลักกลับให้ความสนใจการศึกษาการเมืองเชิงโครงสร้างแนวสถาบันนิยม โดยละเลยการเคลื่อนไหวทางการเมืองของผู้กระทำการทางการเมือง ส่งผลให้การเมืองขาดมิติที่หลากหลาย นำมาสู่มายาคติและตกอยู่ภายใต้กับดักคู่ตรงข้ามที่ไม่สามารถอธิบายการเมืองอย่างรอบด้าน การหันมาให้ความสนใจปฏิบัติการของปัจเจกในชีวิตประจำวันเพื่อปรับเปลี่ยนนิยามความหมาย อารมณ์ความรู้สึกและสำนึกทางการเมือง จะทำให้เข้าใจปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจได้ลึกซึ้งมากขึ้น

Keywords การเมืองท้องถิ่น, การเลือกตั้ง, เครือข่ายความสัมพันธ์

1. Introduction

During the past decades, there have been many changes in Thailand's social structure, economy, occupations, and way of life (Ganjanapan, 1989). This has consequently brought about a new type of rural people which corresponds with the world's transformation of economic structure (Hart, 1998). Hence, people in rural areas do not live separately from society as a whole (Chiangthong, Sugunnasil, Rakchat, Meesaeng, & Jaipinta, 2011). Such transformation has not only shaped a lifestyle but has also constructed a new identity, emotions, and desire of people in rural areas (Kitiarsa, 2014). People have taken part in politics through "elections" since it is a significant mechanism to direct the "public policy". They have entered the political sphere as enthusiastic political agents under diverse forms of relationships in order to negotiate with the state as well as new forms of capital (Walker, 2012).

Even though elections in a democratic system have increased the bargaining power for people in rural areas (Walker, 2012), it turns out that the politics of this group is under the discourse of "stupid, poor, and hurt" (Satitniraramai, Mukdawijitra, & Pawakapan, 2013; Mukdawijitra, 2012). This discourse is to condemn people in rural areas who are trapped in economic utility and the short-term benefits and turn their right to vote into a commodity

in the market place. Votes from these people are thus pointless with no need to take the cultural particularity in each area into account (Barth, 1968).

Thus, considering the politics through the lens of structuralism, or a system, may not allow us to understand the “politics” comprehensively. It is because contestation and negotiation in politics have emerged not only in a formal sphere, but can be found everywhere. When considering the politics from below, the imagination and expectations of people in society, it should be investigated through contestation in the everyday life of people rather than looked at from a structural level. Additionally, an explanation for a level of economic utility or an institution’s structural transformation could not reflect the politics on an individual level. By looking at the area of the everyday practice of people (Bourdieu, 1977) which has previously been regarded as a grey or invisible area (Scott, 1985), changes in the politics beyond the ruling class or authorities is highlighted.

This paper aims to examine the politics and political mobilization of political actors, which is different from a study on politics from an institutional-structural perspective. The institutional-structural perspective has overshadowed multidimensional characters of politics and has led to a myth and a trap of the binary opposition that obstruct a thorough understanding about politics. An approach of paying attention to the practices of individuals in everyday life, the ways she/he defines, feels and conceives politics, will help us to understand the power relationship in other dimensions. Therefore, this paper attempts to explain politics by considering four elements: (1) the context of vote buying as a myth and economic utility, (2) economy in the context of globalization and structural transformation in rural areas, (3) new actors in the politics of identity, and (4) situating actors in negotiating identity.

2. The context of vote buying in a myth and economic utility

The myth of vote buying is that a candidate can buy votes easily; just like buying goods in a market. A series of questions about the social mechanism of voters to control vote buying of the candidates, the power of money to manipulate election results, and the conditions that weaken vote buying or conditions that lead to success have arisen. A study on democratic development in many places reveals that democratic development varies in each locality, both in the West and other parts of the world. Nonetheless, the various shades of democracy do not mean that people in one place should ignore violations of human and political rights in other places. It should be a means to realize the way and ideology of politics which is called “democracy”, which can vary from one place to another, including political movements either to achieve fully-fledged democracy or to reduce democracy under specific contexts (Mukdawijitra, 2012).

“Vote buying” has occurred throughout the country for decades. It is a phenomenon that has been haunting Thai society for a very long time. Politicians are stigmatized as greedy “animals” carrying a money bag to rural areas. It is one form of investment in order to reap rewards later when they are in office (Mukdawijitra, 2012). Consequently, people in rural areas⁴, especially those living in poverty, have become victims, as their votes could be purchased for small sums of money (Policy and Planning Office, Ministry of Interior, 1992; Laothamatas, 1993), just like goods in a market. Even though Thai society has undergone a significant period of political transformation, vote buying is still a dominant factor in Thai politics.

⁴ This work has investigated people in rural areas in a general sense referring to people inhabiting in rural areas of Thailand. Since it is a study on literature review and the state of knowledge, it has no analysis on specific groups of agency. Additionally, the study on specific groups of agency in Thailand are rarely found and it is, in addition, not adequate for further debates.

It might be said that conditions of vote buying correlate with a voting system and interpretation of a democratic system in each locality. Voting cannot reflect the transformation as the voting cannot make changes to the power relationship between people and the state. Their votes are thus pointless. This has also turned vote buying to a common practice in Thai society. Vote buying is not just an act of exchange in a market sphere or just for economic utility, but it is strongly dependent on the cultural aspects in each locality. In this sense, vote buying has become a problem because it is related to several conditions, as follows.

Firstly, there is a difference in the conception of an election between people in “rural” and “urban” areas, which has led to different ways of situating the politics in an election. Urban middle-classes are deeply skeptical about a voting system which entails “vote buying” or the provision of benefits in many hidden forms (Arghiros, 2001). This has caused negative views about elections among this group, who think that “people in rural areas establish the government but urbanites can remove it” (Ockey, 2004; Laothamatas, 1993). This reveals a bias towards the majority of the voters by regarding a rural society as an undeveloped society because of vote buying. Thus, a solution should be found through urbanization and modernization projects to guarantee that they will have a good government and good representatives. As Laothamatas (1993, pp. 83-91) pointed out,

“...the urban middle-class has a conflicting standpoint because they support democracy only in theory but do not like its system as it is in reality. They believe that the politics...is democratic only by its name, but it is actually the governance dominated by corrupt and incompetent politicians. They accept its principle that the rights to govern are given by the people but, in fact, this principle is simply worthless as vote buying is found everywhere. Moreover, most of the people lack proper knowledge about democracy. Therefore, good government is not only about a consensus from an election but also morality and competency...Some groups may focus more on integrity

and competency than voting...The urban middle-class reject a dictatorship only in its principle but in practice they believe that there may be a good dictatorship (as many call righteous dictator)...”

Furthermore... “the middle-classes or urbanites who have high income and received higher education often say that people in rural areas are the majority of the votes but they are trapped by a cycle of poverty and ignorance. They are victims of greedy politicians who invest large amounts of money to gain votes and will take it back later when they are in office...”. Hence, the middle-class views that a critical element in governance is morality and competency, not a consensus from the majority.

Nevertheless, under the “*patron-client relationship... which ties those in an upper class, in economy and society, with people in a lower class, people in rural areas cannot reject the power and patronage of “patrons”. Moreover, they cannot separate “favors” when considering politics. Giving their votes to patrons (who have either granted support in various forms for a long time or money during the election) is not wrong, but denying to give them the votes is considered an act of betrayal*” (Laothamatas, 1993, pp. 93-94). Laothamatas’ point of view seems sympathetic towards people in “rural” areas but it actually illuminates the failure of democracy throughout (Laothamatas, 2006, 2009a, 2009b).

The electoral system in Thailand is tied up with the patron-client relationship or the patronage system. Thus, people cannot separate “favors” in politics from other issues. Rural people are seen as uneducated and their votes are purchasable or “stupid, poor, and hurt”. This is a ‘label’ put on people in rural areas signifying their “tameness”, innocence and ignorance about democracy, and their inability to identify corrupt greedy politicians.

There is a different point of view about “democracy” between people in the upper and middle middle-classes and people in rural areas [see the discussion on democracy and the myth “stupid, poor, and hurt” which marginalizes people in rural areas due to their political innocence]. It is also a process to make people “passive” under the “patron-client relationship” that

deprives them of their independence in politics (Kongkirati, 2012; Mukdawijitra, 2012). As “election” and “people” are treated with skepticism, the many coup d’états by the military in Thailand have become “acceptable” (Laothamatas, 1993, pp. 90-91, 94-95), such as the coup in February 1991 by the National Peace Keeping Council (NPKC), and the coup on September 19, 2006 which gained great support from the middle-classes and academics.

Therefore, we can surmise that “democracy” from the view of the middle-classes does not need to be achieved through “elections” and “legitimacy” from the majority, but rather to have good and moral people. Even though good and moral people might come into power using immoral ways, such as a coup d’état, it is acceptable if they are competent. On the contrary, people in rural areas view an “election” as a means to achieve equality in society, because it recognizes the equal quality of a single citizen, who has only one vote all the same (Eoseewong, 2009, pp. 42-47).

Secondly, differentiated views of democracy between the urban middle-classes and rural people are that the former regard elections as the origin of vote buying. Hence, what they need is not elections but rather good and competent people (Eoseewong, 2011). In contrast, the latter regard elections in a democratic system as a means to create equality. Democracy, in this sense, has a deeper meaning than just voting. Even amongst the western countries who are still hoping to have an advanced stage of democracy. Therefore, democracy is a universal ideology which people in modern society are longing for. One approach to the study of a democratic culture is how democracy is interpreted differently in various places. It is to figure out the meaning of democracy defined by different groups of people based on their politico-cultural contexts. Each society then has its own conception of democracy. The different interpretations in different places have led to a process of positioning and negotiating identity of people in rural areas. This process has caused a debate when different meanings of democracy and elections have brought about a problem in positioning of agencies or voters in various aspects (Mukdawijitra, 2012).

Thirdly, “a voter” cannot be considered an individually isolated problem and “vote buying” then has a deeper meaning. “Duality of Thai politics” in the past two decades (Laothamatas, 1993) is a prominent concept shaping an understanding about politics as well as constructing a perception about elections to Thai society for a long time. The concept divides Thai society into two separated parts. The first part is urban areas, particularly Bangkok which is characterized by an advanced conception of democracy and individual-based society. The political behavior of urbanites is viewed as based on rationality; more concerned about national benefits than individual benefits. Whereas, people in rural areas are characterized by impoverishment, lack of self-reliance, and being caught in the patronage system. They have to rely strongly on the patronage of influential people and are inclined to change their vote according to political and economic reliance. They are either under the patronage of politicians, or might turn themselves into politicians (Ockey, 2004; Nishizaki, 2011). A characteristic of democrats in urban areas, who cry out for democracy, contradicts the image of people in rural areas who sell their votes and are induced either to support politicians or form demonstrations, and are addicted to popular policies (Mukdawijitra, 2012).

From the problem above, the question is, according to changing form of reliance in rural societies during past decades, how has decentralization transformed the political process in rural areas? How has money influenced elections, and what elements have influenced the decision-making for voters, and “vote buying” in the dynamism of politics? If an election in a democracy is situating relationships between the representatives and people by which people can inspect and control politicians through elections, “vote buying” is a reversed version of the power relationship. It means that instead of people, who should hold the power, the candidates hold it to manipulate election results. But why is the “sovereignty” of people so cheap; worth only 200 baht? I would suggest that vote buying is not just for economic utility or the long-term benefit, but it is pertaining to the structural transformation in rural areas

under the globalization of the market economy, where everything is commoditized while giving a meaning to the lives of people under this change.

3. Economy in the context of globalization and structural transformation in rural areas

Globalization or “neo-liberalism” has penetrating power in mobilizing rural areas, and transforming the structure moving towards a free trade system in a post-development period. It seems as if the system works by itself, however we should not look solely at the “mode of production” but also at the “mode of consumption”. Thus, the view that considers rural areas as isolated entities is no longer valid because rural areas have long connected with other parts of society and have formed a community chain, e.g., through cross-border trade and dams and power purchase (Biggs, 2008). During this time, people in rural areas have been active actors in negotiating and contesting processes to be involved in natural resource management. They use knowledge and discourse to counter-attack the mainstream discourse of development given by outsiders. For instance, in the north of Thailand, land in rural areas has been paved to serve the expansion of rubber plantation through the commoditization of land. The state’s policy has been changed from territorialization to de-territorialization of land, to allow market mechanisms to work freely (Barney, 2008). The state eagerly promoted rubber plantation to encroach the reserved forests. The state issued the regulation as well as pressured people in the local areas with a discourse that persuaded people to stop growing field crops and grow rubber trees instead, as rubber prices were much higher. According to interviews, people said that they would be arrested if they grew rice in the national park. Ironically, if they grew rubber trees, they could also grow rice. However, growing rubber trees had a hidden meaning which connoted modernity while growing rice connoted otherwise. People conformed to the state’s policy, yet under a strategic action of growing rubber trees in order to get the permission to grow rice in the same areas. The state, however, then changed the policy again by

limiting rubber plantation and supporting industrial crops and energy crops instead. In order to serve the growth of the market, there have emerged conflicts relating to natural resources until the state has taken over the rights to manage and control the issue and turned the commodity into state capital (Ganjanapan, 2006).

Since the 1970s, changes in rural areas under the tide of development and capitalism, have resulted in the production for commerce which relies on capital. However, only a small number of people who owned large pieces of land were able to turn themselves into agricultural entrepreneurs. At the same time, a large number of farmers lost their land, and with no other choice have become freelance labors. A complexity in the exploitation of laborers has emerged. Agricultural entrepreneurs have come with a variety of compulsions, including a high degree of effort to succeed in labor control (both laborers on rented lands and hired laborers). Peasants have adopted the production in capitalism. Later, they invested in commercial agriculture after the rice growing season. Even though this is not wholly capitalist production, it is a combination of commercial production and self-sufficiency. For instance, peasants use water for rice cultivation from local irrigation systems while also relying on their own groundwater (Ganjanapan, 1989). Rural society has a closer connection with authorities outside the state and the market system, for instance they sell cows and buffaloes in the markets. Local irrigation systems have caused many problems, such as profound inequality in a community. Some have no rice in the rice fields and have to be hired laborers. A number of people have no land to cultivate rice, while land owners make profits from land rental businesses which can cause a conflict between people about water allocation (Ganjanapan, 1989). To sum up, in the B.E. 2020s, a process of structural transformation under the era of development and capitalism brought about agrarian transformation. This transformation was an emphasized mode of production to become part of the capitalist system. We experienced the transformation through conflicts and violence in localities which related to the state and capital (Hart, 1998). We have found the exploitation and inequality between groups of people who had

different capacity to access capital. As a result, natural resources and the environment are considerably damaged.

The explanation of capitalism with its penetrating power de-territorialize nation-state's boundaries and undermining nation-state's significance cannot be applied in the case of Myanmar, because newly emerged capital groups in Myanmar have become the foundation for strengthening the state's sovereignty. The development of capitalism in this case is exceptional. Thus, it can be said that development of capitalism has taken place in a specific context for each locality, in which the consequence of it must be varied. In order to understand capitalism is to understand the context of a locality. Moreover, the state's territorialization is ironic. While the state wants to promote commercial crops to serve the expansion of the market, structural readjustment to access natural resources is still complicated and contradictory. Through the domination of knowledge and self-conflicting process in the expansion of power over resources to serve the expansion of the market, it is considered an exclusion process and intense battle over natural resources (Biggs, 2008). As a result, localities have lost control over resource allocation which also implies risk and uncertainty for the livelihood of people on the margins as well as ethnic minorities.

Peasants were driven out of agricultural sectors because of the deprivation of their right to access the land for agriculture. It is also a process to exclude and push them out of a state for being peasants. For instance, numerous pieces of lands were sold by peasants, and the rice fields have become the property of transnational entrepreneurs. The land use is more complex, and the land has become under the control of the market or "structural mechanism". The rights in decision-making is from outside, which is closely connected to state and global markets. In many rural villages, employing laborers is integrated with the employment of laborers in the global market. Small scale industries have come to invest in rural areas (Ganjanapan, 1989). At the same time, laborers seek out jobs outside the agricultural sector, including becoming subcontractors working at home. We have experienced the expansion of agro-industry. In some villages, people no longer work in the agricultural sector and rural communities

have become just a place to sleep (Hirai, 2002). Some people from rural areas now work in factories. Factories have become a commodity, and the laborers who work there have been mentally dominated and treated as wage earners as they are forced to work overtime by a propagation of “extra money” (Hirai, 2002). Laborers from rural villages have become slaves of wages in the extent that leads to economic domination to a more intense degree in rural areas (Harvey, 2005). In general, we might think that the market has been interfered with by the state, but actually the state lets the economic system work quite independently. Nevertheless, the state has neglected to establish a structural mechanism to strengthen the bargaining power of people in rural areas. As a consequence, there have been a number of demonstrations and social movements of peasants and people from rural areas working on various issues, such as a social movement for a community forest and urgent requests for aid regarding crop prices (Ganjanapan, 1989, 2011). These movements were formed primarily to readjust the power relationship between the state and society.

Regarding rural society through economic development, the first national economic and social development plan in 1961 aimed to develop the infrastructure of the whole country under the support of the U.S. and World Bank. After the B.E. 2500s, the main objectives of Thailand’s economic and social development plans were to “modernize” Thailand. The national economic and social development plan had adopted ideas from “modern-developed” countries as Thailand was classified as an “undeveloped country”. Economic development was then a priority of the plan. The first to the third national economic and social development plans (1961-1976) were aimed at infrastructure development, e.g., roads, dams, electricity to serve the production in industrial systems, including increasing productivity and per capita income. The development of infrastructure has benefited the transportation of commodities, services, and resources from rural areas to the center, such as big cities in respective regions as well as Bangkok. Land transport networks have crossed over rural areas and have been used to serve the expansion of authority into rural areas all over the country (Samnieng & Nasee, 2014b).

Development in the modern era has transformed the farmers' mode of production from growing rice for consumption and sale to other kinds of commercial crops. They use products made in the cities and have engaged more in a dependent economy. Consequently, this has caused a wide gap of income between groups of people, including uneven development amongst the cities in the regions (Ganjanapan, 1989).

It can be said that development gives birth to a middle-class, which is a result of the expansion of education to cover a larger part of the country. In the late B.E. 2500s, regional universities were established, e.g., Chiang Mai University in the North, Khon Kaen University in the Northeast, and the Prince of Songkla University in the South. As a result, there has emerged a middle-class which is typified by modern education and high income. Nonetheless, it has widened the gap between cities and rural areas, and, at the same time, conflicts over resource allocation have been found across the country (Samnieng & Nasee, 2014a).

During the development of capitalism and the state, people were deprived of resource capital, such as land, water, and forests. Many regulations were issued to control and manage resources, which were previously under the care of local communities, under the state, e.g., the National Reserved Forest Act B.E. 2507, and the National Park Act B.E. 2504. The construction of big dams to generate electricity forced people to move out from their lands and has caused chronic problems. The uneven development of the state has also created a gap of income as well as having a negative effect on people's lives. For example, the collapse of rural societies has resulted in people in rural areas becoming low-wage laborers.

In the mid B.E. 2520s, NGOs raised public awareness of rural development in various dimensions corresponding to the awareness of "community culture" which recognized the value of the rural community. This phenomenon demonstrated a process to develop an alternative approach for development apart from the mainstream one. It was because the development led by the state failed to create equality and a fair allocation of resources. Moreover, people in rural areas were unable to access the resources and many had become wage

earners and “poor”⁵, either living in the cities or in rural villages. The social movements formed during that time were an attempt by people in rural areas, including people on the margin, to empower themselves against the state. Simultaneously, it was regarded as an attempt to put pressure on the state for a structural mechanism to monitor and counterbalance the market system (Polanyi, 1957). However, it was not a mechanism to control the market system but to help the market system to work better, or in a way not to cause high rental prices. People were struggling for new structural mechanisms in the structural readjustment of the rural societies, especially a widened income gap. This problem was based on a lack of structural mechanisms for resource control and management. It was because, throughout the development process, the state had neglected to set up this kind of mechanism to monitor the market system (Ganjanapan, 2011).

Even though rural societies under a global context have undergone structural transformation in various degrees, it does not mean that people react passively under this transformation. On the contrary, people in rural areas have entered a contested, negotiated space under different conditions, such as in a work of Santasombat (1992) which illustrated the adaptability of people in rural villages to respond to the structural transformation. When they turned towards intensive farming, from self-sufficiency to commercial production, including intensive use of production factors, the farmers needed more cash. The former relationship system in the society collapsed, such as women’s status in production and rituals in the North were slowly disappearing. Individualism and consumerism crept into rural areas. A number of young girls were forced to engage in “productive activities”. They were turned into commodities serving

⁵ Poverty and “poor people” here means those who are unable to access resources and have no choices in other dimensions. Eoseewong (1998) has suggested that poverty is the inability to access resources resulting in the delimiting of bargaining power and dehumanization. “Poor people” are unable to accumulate security and money to a proper level for a living. Therefore, they have to pursue security through other means, which is to form a relationship with people or groups of people who can help them.

the sex industry. Prostitution is just one amongst many problems in rural Thai areas which was as a result of the development. However, Santasombat suggested that prostitution cannot stay isolated from cultural conditions, and these sex workers did not have such a low status in rural society. They had established a new identity to counterattack the mainstream discourse of society on prostitution, such as sponsoring religious activities in communities and being grateful people (to their parents) in accordance with Thai culture.

Santasombat (2003, 2008) pointed out that although there was a condition that made agricultural work uncertain and strong reliance on factors outside under the commercial production, including the relationship between people in rural areas that no longer served the production, farmers have never conformed to the “encroachment” or made a condition to limit their lives. They sought out alternative approaches, redefined the meaning of development, and created a variety of productions, e.g., growing rice twice a year and finding jobs outside the agricultural sector to create a variety of livelihood strategies. This perspective is elaborated in his later work in 2003. This work examined forms of adaptability of peasants who had entered the wage-earning sphere. They worked in various kinds of jobs outside the agricultural sector and became a source for the family’s security. This work also investigated the transformation of the renting-capitalist system which was previously a fundamental source of social relations in peasant societies in the North. Santasombat argued that working as wage earners or in various kinds of jobs outside the agricultural sector had an effect on decreased importance of the renting-capitalist system, including the relationships linked by this system. People who were once called “peasants” had now become entrepreneurs and capitalists. Accordingly, the social structure of rural societies had become more complex. At the same time, another group of people opted to respond to the change by seeking out alternative modes of production, adopting an idea of self-sufficiency, and trying to be free agents in the production and livelihood, as Santasombat called “flexible peasants.”

A work of Ganjanapan (2012) indicated that people in rural areas created a ritual space to build up bargaining power against the state, capitalism, and to

readjust the power relationship between people in a rural society. Ritual space had also contributed to the establishment of new social institutions based on traditional beliefs that created new forms of relationships. He surmised that if people held the power to create the knowledge and identify their own identity, communities would be equipped with various forms of adaptability. In that situation, they had to respond to the rapid changes, instead of being stuck with the mainstream discourse of development which left few choices (Ganjanapan, 2015), so people have redefined the meanings of development, life, and value to make it possible to be consumed in many different ways. This strategy was a crucial factor enhancing the adaptability of people in rural areas.

It can be concluded that rural areas have undergone a period of transformation at various levels which have affected people's lives in a variety of ways, such as the delimiting of bargaining power, loss of self and identity, marginalization, and some were left behind. However, people in rural areas have never been passive or victims of development. On the contrary, they have redefined and re-interpreted the meaning of development and democracy (as I shall elaborate in the following section) in order to react and negotiate with the changes in different degrees. This action has led to the establishment of social movements in rural areas as well as political awareness (Nishizaki, 2011) which aims to engage in politics, the negotiation of identity, and the reconstruction of the myth of "stupid, poor, and hurt." People, thus, have tried to propel the establishment of new structural mechanisms. They hope that these mechanisms will enhance their bargaining power and the power to create their own meaning of development and democracy. For example, a campaign for the Community Forest Act which aims to preserve common property of the community and prevent it from being under private ownership, or the political engagement of people in both formal and civil political spheres (Ganjanapan, 2011). Another example is the creation of alternative occupations, which Santasombat calls "flexible peasants" (2003). The structural transformation in rural societies as demonstrated above has led to the making of a new identity for people in rural areas which is quite different from the past. Their new identity has influenced the definition of themselves and their

political actions to enhance bargaining power and readjust the power relationship with the state and new capital. This implies that people will not allow the state and the market system to gain absolute right to control their society.

4. New actors in the politics of identity

The economic changes during the past two or three decades has taken people out of the agricultural sector to increasingly serve industrial and service sectors. Even production in the agricultural sector has become more commerce-oriented rather than for self-sufficiency. This gave birth to “the middle-class in rural areas” who have become active agents in the political arena. Their lives are closely connected with politics. Thus, political change, either at local or national level, has a direct impact on their livelihood. The middle-classes in rural areas want to engage in politics through “elections” because it is a crucial channel to design public policy which will affect their quality of life. They have entered the political sphere as active “political agencies”.

People who have entered local politics have encountered a significant self-transformation. Local politics are open spaces in which different groups of people can move into for their “private” and “public” agendas. It can be seen that new actors, e.g., petty-local capitalists, small entrepreneurs or the middle-classes in different levels have taken part in the “political arena”. This phenomenon reflects the heterogeneity of interest groups. In the past, local politics were directed by a few interest groups, such as big and wealthy families in respective localities, big brothers, middle men, sub-district chiefs, village chiefs, monks, and teachers (Eoseewong, 2011; Turton, 1976). These groups took control of access to the resources in communities. They formed connections with civilians and politicians on a national level and established the “exploiting patron-client relationship”.

In recent days, we have found new and active actors in local political arenas. They have come with different purposes and formed different patterns of relationships in local politics. Through a legal channel that requires relatively

low specifications, people in general are able to get involved in local politics. Local administrative organizations are “new spaces” for people to identify their position in the political sphere. It is because these organizations are newly established bodies⁶ which are not fully directed through the governmental system but have close ties with people in the area. In other words, they are “quasi-formal” spaces in which people in respective areas are able to decide on a direction for their community as they wish. In so doing, they have formed connections with new actors in the political arena and do not permit any group to take control of others. They have also adjusted the local administrative organizations to suit the specific context of the locality. These organizations are quite small in the extent that they permit people to monitor, inspect, and make use of them through various channels. Moreover, they are not yet “dominated” or “closely tied” with the governmental system. Thus, they are able to be flexible and have the opportunity to be geared towards the “people’s organization” (Samnieng & Nasee, 2014a, 2014b).

Regarding the production outside the agricultural sector, or commercial production⁷, it has inevitably brought people in those sectors to be inside the current politico-economic transformation, which is larger than the local sphere. Additionally, the previous relationships (including the old form of patron-client

⁶ “Newly established bodies” here means organizations which permit people to get involved. Formerly, these organizations were founded as a sub-units under the structure of regional and central government, even though they were located in local areas. Accordingly, the policies and direction of the organizations were made chiefly by government officials in the Ministry of Interior.

⁷ The production in the agricultural sector in rural areas is not primarily for self-sufficiency but also for commerce. Furthermore, the main source of household income is not from the agricultural sector but from other production sectors, such as service, commercial, and industrial sectors. The transformation of production sectors has caused changes in rural societies in a variety of ways and has also given birth to the “middle-class in rural villages” (Eoseewong, 2012). This group of people have a significant role in the Red Shirt movement as well as political engagement at various levels.

relationship) have lost their function to solve existing problems in society. The forming of new connections in a new form of patron-client relationship⁸ and commercial system, for example, have inspired people in rural areas or as Keyes (2010) suggested, created the “cosmopolitan villager”. This concept is used to elucidate the livelihood of people in rural villages which is closely tied with the macro-economic system. Therefore, their thoughts about politics and local politicians differ from what had been found in previous generations. According to Arghiros (2001), Walker (2012), Ockey (2004), Nishizaki (2011), Laungaramsri, (2013), and Satitniramai (2013), actors in local politics are so diverse; such as charismatic leaders, petty-local capitalists, freelancers, and retired officials. Diverse groups of people in local politics signify heterogeneity of interest groups who are obliged to serve people in accordance with the assigned policies.

Various forms of politics, formal politics and politics in everyday-life, of the new generation implies that people want to engage in making political decisions. This engagement does not only refer to politics in terms of structure but also politics in everyday-life. Haberkorn Tyrell (2007) examined the social movement of peasants by establishing big organizations to negotiate with the state through legal channels which are also controlled by the state. Their strategy is to call for strict compliance with the regulations of the state. Her study is, thus, different from other studies which analyzed people as nonconformists to the state and regulations, living in informal spaces (e.g., Scott, 1985). Haberkorn suggests that within a formal space, peasants have also been active in the contestation and negotiation processes, although they were eventually suppressed and eliminated by the state. This signifies that peasant movements are equipped with diverse strategies and tactics (De Certeau, 1984;

⁸ The transformation of production sectors in Thai society has brought about a “new form of patron-client relationship” under new forms of production. This form of relationship is not based on a firm and stable system or even in accordance with a traditional pattern (Rabibhadana, 1996; Pongsapich & Kuwinpant, 1996), but it is related to production sectors which are “fragile” and “narrow”, unlike the old one. Nevertheless, the new form is “flexible” in the degree that it enables clients to have more bargaining power.

Bourdieu, 1977) which is different from the analysis in the vein of resistance in everyday life suggested by Scott (1985) and Kerkvliet (2005). Haberkorn depicted the political transformation which is not only led by the ruling class or authorities. Political authority or political movements are a sphere that everybody can move in and out of as they wish. Actors in this sphere can be replaced and no one has the absolute right to define the valid meaning of politics to society. Ordinary people are able to form an organization or re-adjust the state's instruments to serve their struggles against the state. Walker (2012) investigated the politics of peasants and pointed out that the negotiating strategy of peasants is not to resist the state, but to take advantage of the state. This implies that the structural changes have given birth to diverse and complex political actors.

The study on everyday politics is a shift from the perspective of political structure to the practice of everyday life in the theory of practice. This approach is to recognize that people can “negotiate with” or “resist” the structure or the authorities. It is different from Durkheimian and Marxian perspectives which regard humans as subjects whose actions are directed by the social structure. Humans in the theory of practice permits us to see the power relationship in which actors can take action to challenge the structure (Mukdawijitra, 2013). The challenges could be some small actions, such as making shortcuts through buildings (De Certeau, 1984), stealing, boycotting, avoiding joining the rituals of wealthy families, destroying properties, or giving a new meaning for wealthy persons as “stingy”. These actions aim to resist and re-adjust the relationships at the same time (Scott, 1985) in order to postulate that humans in everyday life are not totally dominated. They can express their resistance through several actions and activities in order to show that they are not passive to a discourse given by others.

The study on resistance in everyday life is not to examine resistance against the system of authority or reproduction of a process but rather to look at how individuals navigate. It is because sometimes they take action in an unconscious level, thus resistance is not necessarily operated through a conscious realm. Resistance is about conflicts based on the power relationship

between individuals and society. People as individuals are trying to challenge society, which is repressing them from above, through small resistance actions in everyday practice (Mukdawijitra, 2013).

Bourdieu (1993) described cultural production of symbolic power by asking why social structure, in which social order is set forth in each period of time, still exists without challenge or why people live without consciousness of being dominated. It is interesting to ask a further question about how social process works to maintain the differences. Bourdieu (1993) suggested a concept of culture as an expression of power to examine a process of self-reproduction of the structure. It is to understand the conditions which support self-reproduction of the structure. He has found that self-reproduction can be accomplished through the construction of actors, groups or individuals, with a set of knowledge to construct their actions. By this process, the structure is accordingly reproduced. In other words, the structure can be reproduced through actors who are embodied with a set of habitus expressed through their practices which consequently run the reproduction process.

He puts emphasis on the field as a network of relationships between individuals and institutions. The concept of the field is the construction of space for practices under a set of logics. The field is a contestation sphere for resources, space, and power over that space. Bourdieu defines fields as playing fields. They denote contestation which is not only for victory over the opponents but also for the power to control the game, players, results, and to broaden the space of the contestation. For example, in a legal sphere which is usually self-conflicting, those who claim legitimacy through legal compliance shall raise a question about the holders of the authority for decision-making and legitimacy to take action (Benson, 1999). Individuals are actors in the field. Even though they are in the same space, they cannot be considered as a unified group. Interaction between people in each area are thus complex yet interrelated (Bourdieu, 1984).

Moreover, Bourdieu argued that practices are more meaningful than just human's actions because practices are what we choose to do or not to do under a motive in a respective field. For instance, players or actors learn a set

of rules for the game and combine it with personal competency. Practice happens in the social field in which actors live. Therefore, the structure of a field is a space of the power relationship between individuals (Benson, 1999).

The concept of practice suggested by Bourdieu is in the same vein as the identity politics concept, which explains social movement by denying a binary opposition perspective, between agency and social structure in a debate in which elements have determined social behavior. These two concepts focus on complex and inseparable relationships between agency and social structure. In these relationships, the constructing identity is highlighted since it is an ongoing and fluid process and an open space for negotiation, re-interpretation, and contestation over the definition, by individuals or groups. The constructing identity is thus an open space to express the heterogeneity of people whose social opportunities were once blocked. Selfness and identity is both a process and social space which contains heterogeneous practices of definitions, as persons define and are defined at the same time (Feungfusakul, 2003). Everyday life practice is about conflict and negotiation over the power relationship between “definers” and “defined”. It is not a one-way relationship but a chain of power which is eternally working in everyday life (De Certeau, 1984). In order to identify political behavior, there are two perspectives, (1) a structural politics approach which focuses on how organizations work under the structure of power relationships, and (2) a patronage system and practices of agency approach which focuses on contestation and negotiation under different conditions. These perspectives help us to understand the state of the study, including the strong and weak points of each approach.

Nonetheless, these approaches are based on a political ideology of “democracy”. Following these ideas does not mean that we need to have relative presence (Mukdawijitra, 2012). Examining elements to control mechanisms and different meanings of democracy from different dimensions could enhance our understanding.

A seminal work on practice in politics through democratic institutions in everyday life, which work under the structure of power relationships and

institutional structure, is “Democracy in America” written by Alexis De Tocqueville in 1994. De Tocqueville investigated the governance in democratic idealism and pointed out that the success of a democratic system was based on a hypothesis that “people are socially equal since they are born not after that.” In other words, citizens are born with political equality. It is not something given by surnames, residences, hometowns, education, or profession. In some way, it was close to the democratic system in America. De Tocqueville also argued that a democratic society, in which people were freed from any commitments in Feudalism and had become greedy individuals, forming as a group was not only a choice for being newly liberated individuals but also a mechanism to make them devoted to social benefits.

Furthermore, it is a school to develop social and thinking skills in accordance with a democratic ideology for members of the groups. De Tocqueville’s view on a democratic society is based on democratic idealism where people were able to express themselves freely, using America as a role model.

Dahl (1961) disagreed with De Tocqueville’s thesis (1994) by arguing that although politics through elections could make people all equal for voting, they were unequal in terms of economic status, the power in decision-making that consequently caused unequal access to resources. Therefore, an individual was not fully independent in his/her decision-making. As previously suggested by De Tocqueville (1994). Dahl’s study was a debate on political behavior. He believed that groups of individuals were formed by intentional and active forces and their views were expressed through political actions on various public issues, according to their interests. He emphasized the benefits of and losses by individuals which had become the motive for political actions by individuals/groups. Individuals were then not fully independent actors in political actions. He pointed out the difference between “procedural democracy” and “substantive democracy”. Procedural democracy comprised the lowest point of process which was related to democratic practices, i.e. the government of people’s representatives in the constitution. Election was fair

and free. Citizens had total freedom to access information, to form interest aggregation, to criticize the government and society without fear of interference and punishment.

In contrast, democracy by definition is an ideal type where society has achieved fully-fledged democracy in all dimensions; politics, society, and the economy. At this present time, there is no country in the world that has ever achieved this goal.

“Democracy” varies from one group to another. The varying meaning of democracy is the creation of equality. Democracy in this sense means not only elections. Due to the specific context in development of the politics and cultures of each society, the meaning of democracy is thus defined differently (Mukdawijitra, 2012). This has caused different positioning and strategies for negotiation amongst different groups. Hence, investigation only through the structure of institutions is inadequate since practices in politics are related to the emotions of individuals who have joined the actions in each locality.

The study of the politics of a network in daily life puts emphasis on the patronage system and practices of the actors. The political relationships which have been formed at a local level through “the patronage system” and the forming of “entourages” in a complex level of status has led to the forming of social, economic, religious, and legal networks. However, this kind of relationship is flexible, in which hierarchical order can be moved up and down depending on an individual’s charisma and social status. Additionally, it can be terminated at any time if one fails to satisfy the counterpart.

This is one of the approaches to understand the transformation because the patronage system is rested on relationships among people in Thai society. Pongsapich and Kuwinpant (1996) described “the patronage system” in Thai society as a system that weaves the relationships of different groups of people. However, this system is rooted in inequality of access to power and resources. According to Rabibhadana (1984), the patronage system in Thai society was formal. It is a concept and political direction under feudalism which divides human beings into two classes: lord (ruler) and peasant/slave (subject).

Additionally, this system had intra-class patronage which was made up of three aspects: (1) inequality in exchanges, (2) vertical relationships, directly from patron to client, and (3) unstable relationships, relying upon individual relationships. Therefore, the political loyalty of Thais was centered on groups while the legal use of the political power to create equality on a national level had never been realized.

Walker (2008) pointed out that the patron-client relationship is horizontal. Additionally, there has emerged a patron-client relationship by the state which is coincident with the politics of elections. Arghiros (2001) also found a transformation in the patron-client relationship as well as livelihood in rural villages which is as important as the spoils-family system, since relationships in rural villages have become more diverse.

Similarly, a work of Eoseewong in 2009 depicted the social transformation in Thai society which has led to inequality in access to resources and strong patron-client relationships. Furthermore, Laothamatas (1993, 2006, 2009b) suggested that the patron-client relationship is closely related to elections. As a result, elections in rural areas are less productive while vote buying is found widely. In this sense, these areas need to be “urbanized” according to a hypothesis that “villagers establish the government but urbanites can remove it”. However, these studies share the idea that the patron-client relationship is a consequence of unequal access to power. This form of relationship is fragile because it is based on individual relationships.

Other studies have touched on interactions between “the state” and “villages” in the areas of local administration through village headmen, government officials and agencies (Turton, 1976). They have suggested that Thailand’s political structure strongly relies on the structural transformation of the upper class. A group of businessmen have gained a significant role replacing the old power group which relied on the bureaucratic system. Thailand’s political society has undergone a period of transition from bureaucratic polity to money politics (Hewison, 1989) while political relationships at individual levels as well as patron-client relationships through influential people like “god

fathers” have been established. Tamada (1994) pointed out that capitalists in agricultural businesses have formed a relationship of reliance with farmers. This relationship has not only caused reliance in business but also in the politics which farmers are obliged to repay through political support. This case demonstrates the turning of business reliance into social and political obligations (Satitniramai, 2013).

A paradigm shift in the patron-client relationship from a vertical and static to a horizontal and flexible pattern, among new and different groups of people, allows us to further understand the patron-client relationship in recent days. People in rural villages should not be taken to account by the patron-client relationship with the state in a static and passive way. Additionally, it is no longer described by the resistance against the state’s exploitation of laborers and resources through horizontal peasant movements. People in rural villages make use of the state’s authority and other sources of authority outside to empower their movements and strengthen the bargaining power in the politics of negotiation and contestation over resources (Walker, 2008; Keyes, 2014).

This study urges us not to overgeneralize the politics using grand narratives, such as the middle-class has emerged during the B.E. 2500s with new class consciousness, new perspectives on life and politics. It is because each group of the middle-class has changed under the specific context and produced a unique consequence. Thus, we have to be aware that they are not all the same even though they are identified as “the middle-class”. Due to their differences, the overgeneralization of the “middle-class” in terms of their political awareness, tastes and emotions has overshadowed many critical points. According to the studies above, roles of actors or political entrepreneurs in the political arena are highlighted through various practices, such as elections and relationships built among different groups of stakeholders.

5. Money, gifts, tokens of kindness, premium pay: elections in the politics of negotiating identity

The changes in rural Thai society have led to negotiations to establish new structural mechanisms. Social movements of rural people are the politics of new knowledge space in order to prevent the domination of knowledge (Ganjanapan & Hirsch, 2010). Moreover, these movements are considered the politics of negotiating identity, especially laborers who have constructed varying identities in order to make themselves more visible in society. Under the readjustment of social structure in rural areas, we hardly notice the people's power since they are generally treated as invisible. People in Thai society have often been exploited. We rarely recognize them as creators or producers, but just as resources. Thus, we seldom treat them as human beings (Ganjanapan, 2011). The confinement of people in the market system has also confined people in the myth that everything is purchasable, including the "right" to vote for short-term benefits. This view neglects actors who have tried to negotiate under the politics of elections in several dimensions. This negotiation is the politics of identity over the definition of "right". The loss of identity and self of rural people has brought about the utilization of politics as a tool to negotiate, struggling over the definition of humans. Under the myth of vote buying, people in rural villages have come up with a new meaning which is used to re-adjust the power relationship with the state (Keyes, 2014).

An "Election" is the participatory action of people in politics. Elections are a necessary condition even though they are not effective in a democracy (Farrell, 2001 cited in Kongkirati, 2012). They are based on the sovereignty and equality of people, hence people have the right to decide who should hold the power and the right to remove them. Elections have also enabled participation and opposition to access power in politics so that no one can claim absolute right (Kongkirati, 2012). The principle of politics in a democratic system, either small or large scale, is that an election allows an individual to have only one vote. They are all equal no matter how differently they feel

about the election. From the rural people's perspective, an election is a means to get "involved" in the decision-making process for their future. They have defined an election as a process to create equality in society. After the coup d'état in September, people became more interested in politics and paid more attention to elections. This signifies the growth of political consciousness that had never previously occurred (Satitniramai, Mukdawijitra, & Pawakapan, 2013).

A study on democratic culture in Thailand needs to be done using different questions instead of regarding it as a process towards the prototype, which is an old-fashioned evolutionist approach. In the author's view, this approach is not inadequate since it is derived from a framework of cultural idealism originating in Europe. Studies in the following period have turned towards specific definitions of democracy within specific localities. Furthermore, it is more focused on how democracy has been used as an instrument in political contestations of different groups of peoples. If the focus is specifically on vote buying, we should take into account the structural and cultural conditions which nurture the vote buying and how we can understand this phenomenon under the specific context (Mukdawijitra, 2012). Laothamatas's studies (1993, 2009a) demonstrated the limits of "electoral politics" because it has caused corruption on a large scale, including low quality of representatives and governments at both local and national levels. However, during the past two decades, we have experienced the flourishing of civil societies, such as NGOs, and social movements of rural people and the middle-classes, which have gained a significant role in the process to mobilize, reflect, and resolve many issues for society. Additionally, local people have been engaging more in monitoring and administrating affairs for their communities or the so-called "self-government democracy". This indicates that democracy should evolve at a local level, and democracy at a local level could serve as a strong foundation for democracy at a national level.

The electoral politics is a complex sphere. Work to form a network of relationships in one facet may not assure victory in an election. Thus, various forms of "social capital" have significantly been drawn upon, e.g., kinship,

cronyism, and social activities. The claiming of a representative of one ethnic group does not help the candidate to win. Money has thus gained an increasing significance in elections which is not only for vote buying but also for maintaining relationships in networks (Mauss, 1989; Nishizaki, 2011; Unno & Bundhuwong, 2012). For instance, the former Chief Executive of the Sub-district Administrative Organization (SAO), Tha Nuea was not reselected because “...he is not generous enough. He often donated small amounts of money for funerals, festivals, housewarming ceremonies, or weddings in the community which was inappropriate. He is the chief of the Sub-district, so he should think about his status. For instance, he donated only 100-200 baht for a wedding which was too small, and, in addition, it was even less than lay folks. He is not generous, not venturesome, so he is not good at administration and helping others.” People contrast him to the current Chief Executive of the SAO who is younger and “...he is so generous, he supports a lot of activities in the community, including feasts and celebrations. He is a wealthy person and has supported people all the way, so he has been selected” (farmer1, personal communication, May 20, 2012; Nasee & Samnieng 2013).

During an election campaign, the candidates invest large amounts of money in vote buying but people treat it as “a token of kindness” or “a gift” (Mauss, 1989; Barth, 1968) which has slightly influenced their decision-making. It is because in respective elections, people usually have the “one” in their minds while “money” is just used to “confirm” their previous decision-making. For example, in the last election there were three mayoral candidates and more than twenty candidates for representatives on the municipal council; three from the teams of three mayoral candidates with eighteen independent candidates. The representatives on a municipal council and the mayor receive a monthly income and, importantly, it is the “pride and prestige” of family. There is high competition so the candidates employed different and sophisticated strategies in order to gain more votes. It is a high-stakes game in which the candidates have to invest a lot of money. It is found that in the case of a mayoral position, the investment could reach as high as more than 300,000

baht. This includes a competition to pick those influential people in each village to be under their team. Each of them in a team has to seek votes for the candidate. Furthermore, the former mayor decided not to run for it, thus this was a competition of new faces. Each candidate had their own bastions, thus the one and only thing to turn the tables was “money”. Rong Ko, the former deputy mayor had invested large amounts of money to run for mayor. He was the first one who declared his intention and formed his team using the assistance of his network, Na Nguan, Pho Luang Khuean, and A Lek. He also had several former representatives on the municipal council and canvassers in his team. Thus, he was certain to win. His team began cash giveaways in villages by drawing up an account listing who they were going to give to. They set up a mission for several subgroups, and each canvasser would look after around 100-200 votes. This was to ensure that they would get around 2,000 to 2,500 votes, which would be enough to win the election. They also trusted their bastions with the “tokens of kindness” they provided. However, they underestimated the opposition, and other candidates, such as the elected mayor, could take all votes from two villages through a family network. Furthermore, the elected deputy mayor also had a strong connection in two more villages. This included a network of candidates for representatives on the municipal council and a huge investment in vote buying; 500 baht before the election and 300 baht on the election day for those who were not in their bastion. The vote buying had a big influence on people who were not sure and had no preference. Some among them felt that they had had enough of Rong Ko because he was quite old and had contributed little to the community. Additionally, the candidates for representative positions in his team were the same people as on the former council, and people needed a change. Moreover, as there were three teams in the race, the bastions were consequently broken down into small subgroups while some overlapped with the bastions of Rong Ko. As a result, his team had not been selected as there was a rumor that some candidates in his team had been paid one hundred thousand baht to transfer to the rival’s team. Thus, people were unsatisfied by this behavior and declined to vote for them.

Moreover, it was found that some canvassers cheated people by taking some amounts of money planned to give to each voter, such as giving around 200-300 baht for each vote instead of 500 baht as it should have been. These were factors to explain why they lost the election (Nasee & Samnieng, 2013).

“Money” in vote buying does not confirm victory in an election since all candidates also want to win while some lose in spite of thousands baht invested. The “vote buying” is depended on a complex set of relationships. Moreover, those who are able to induce people to vote using vote buying must also possess personal charisma, such as being senior members in a family or community leaders. For instance, the general election in 2011 was marked by political fragmentation at a severe level between “peasants” and “lords”, the “Red shirts” and the “Yellow shirts”. Voters made decisions based on their political ideologies, while several campaigns to intensify the issue of the politics of colors were found throughout the country. This was a contestation over the meaning of democracy under negotiation of the meaning of the vote (Satitniramai, et al., 2013). It was found that the Red shirts in Fang, Mae Ai, and Chai Prakan districts of Chiang Mai province, in which the candidates from the Pheu Thai Party were behind the rivals, had deployed several strategies, such as marking people’s houses with red flags and breaking down a team to help each candidate in a campaign to seek votes. Their goal was to have their candidates win the election both at regional and national levels in order to show the ruling class that people needed the election. Even though the rivals had paid considerable amounts of money for vote buying, they eventually lost. This indicates that vote buying does not confirm a victory, because the politics of colors in Thailand is rested upon contestation on the meaning of democracy. It has significantly influenced the decision-making process of voters (Laungaramsri, 2013).

In some rural villages, familial relationships are more important than money, including the contribution of politicians for their communities. For example, Mayor Kanoksak (of the SAO Mae Tha in Mea On district of Chiang Mai province) has been in office for three terms without rivals because he has undertaken many projects for the community (Nasee & Samnieng, 2013).

Therefore, “money” or “vote buying” does not guarantee victory for politicians in an election. With large amounts of money invested but without social capital, e.g., family network, cronies, contributions and continual activities within the community, politicians are unable to induce people to vote for them. It is because an election in the view of people is complicated and there are many other factors involved (Eoseewong, 2009, pp. 68-73). Importantly, politicians at all levels affect people’s lives at different degrees. People have, thus, engaged more in elections and vote buying alone cannot manipulate the election results (Bowie, 1988).

Moreover, a study on the election results in 2011 by Siripan, presented in a seminar on “knowledge dynamism and the myth on election and rural Thai society”, showed that people who had received only elementary education voted for the Pheu Thai Party at 55.2% and for the Democratic Party at 35.6%. People who had received secondary education and vocational education voted for the Pheu Thai Party at 54.5% and for the Democratic Party at 34.7%. For people who had received Bachelor’s degrees, they voted for the Pheu Thai Party at 40.1% while for the Democratic Party at 46.5%. People who had received post graduate education voted for the Pheu Thai Party at 50.3% and for the Democratic Party at 32.3%. In respect of the vote buying, the North and the Northeast were generally acknowledged as the most intensive areas for vote buying. The study revealed the percentage of people in respective regions who gave votes to the vote buyers as follows: Bangkok 2.1%, the Central region 12.2%, the South 19.3%, the Northeast 7.6%, and the North 7% (Sawasdee, 2012).

In the general election on July 3, 2011, on a national level, money was not a vital factor to induce people to vote for a candidate. In other words, it was not the most significant factor to manipulate the election results anymore. Voters who, even though were not paid for vote buying, still voted for the “ones in their minds” were at 48.62% while people who were paid but did not vote for the givers were at 46.79%. The statistics are consistent with a report from a series of sub-group meetings of community leaders in many places which shows that, in the past elections, people did not vote for money (Isranews, 2013).

In recent days, giving money during a campaign for votes is no longer treated as an act of exchange, just like in a marketplace, since there is no requirement to vote for the givers in return. It is rather considered “premium pay” or “a token of kindness” of which refusing to vote for the givers does not cause any feeling of guilt or dishonesty (Nishizaki, 2011).

The myth of vote buying in rural areas is one of the main obstructions for making sense of the transition of Thai politics during the past decades. As we have seen, the myth provides an explanation of vote buying just on the surface, blaming rural people for their poverty, innocence in politics and the authoritarian system, and a strong reliance on patrons from outside. This myth has fulfilled a paradigm of the Thai middle-class towards rural people and the politics which has consequently led to a devaluation of the votes from rural people. Subscribing in this myth is a way to delimit our understanding in a study of the politics from local community aspect. This myth has also overshadowed the will and desire of rural people, as well as their expression through various forms of political engagement (Sangkamane, 2012).

Phongpaichit and Baker suggested in the paper “Vote-buying claims nothing but dangerous nonsense” that the blame on the illegitimacy of a government winning an election by vote buying is dangerous nonsense. Nonetheless, vote buying still exists because money is still significant for the candidates to prevent them from being accused of being “stingy” or “unkind” by people. However, the point is that money is no longer an absolutely essential factor to manipulate the election results. For example, the pattern for the election on July 3, 2011 was obviously different. In large parts of the country, adjoining constituencies usually got the representatives from the same party by a landslide victory. For instance, in the major part of the Northeast, the Pheu Thai Party had victory over the Democratic Party by more than 60% of the voters while in the South (except the southernmost area where Muslims make up a majority of the population), the Democratic Party had victory over the Pheu Thai Party by more than 60% of voters. Misconception about vote buying in recent days has become a crucial element undermining the campaign

for electoral democracy. In this sense, the problem is people, in increasing numbers, have realized the value of their votes and are using it for their own purposes (Phongpaichit & Baker, 2013).

Local politics is complicated in which money is not the major source of network formation and the main factor for victory in an election. “Capital” drawn from other sources is also crucial, such as kinship, cronyism, social activities, and ethnicity. Relying on a single form of relationship does not help to win. Money is thus important in somehow or other in an election.

“Money” does not mean “vote buying” but it demonstrates an effort to maintain network relationships, for example, people explained that the former Chief Executive of the SAO, Tha Nuea has not been reselected because “...he is not generous enough. He often donated small amounts of money in funerals, festivals, housewarming ceremonies, or weddings in the community which is inappropriate. He is chief of the sub-district, he should concern much about his status. For instance, he donated only 100-200 baht for the weddings which was too small and, in addition, it was even lesser than lay folks. He is not generous, not venturesome, so he is not good at administration and helping others.” People contrast him to the current Chief Executive of the SAO who was younger and “...he is so generous, he supports a lot in activities of the community, including feasts and celebrations. He is a wealthy person and has supported people all the way, so he has been selected (farmer2, personal communication, May 20, 2012)

However, giving money during election has a big influence but people treat it as “a token of kindness” which is not the main factor to give their votes. It is because, in each election, people usually have the “ones in their minds” and “money” is just to “confirm” their previous decision-making. The representatives in a municipal council or the mayor gain monthly income and, importantly, it is the “pride and prestige” of family. Thus, it is high competitive while the candidates have employed different and sophisticated strategies in order to gain more votes. It is a high-stakes game in which the candidates have to invest a lot of money. It is found that in a case of the mayor position, the

investment could reach as high as more than 300,000 baht. This includes a competition to pick those influential persons in each village to be under their teams. Each of them in a team has to seek votes for the candidate.

Furthermore, the former mayor decided not to run for it, thus this was a competition of new faces. Each candidates had their own bastions, thus the one and only thing to turn the tables was “money”. Rong Ko, the former deputy mayor had invested large amounts of money to run for the mayor. He was the first one who declared the intention and formed his team by a great assistance of his network, Na Nguan, Pho Luang Khuean, and A Lek. He also had several former representatives in a municipal council and canvassers in his team. Thus, he was certain to win. His team began cash giveaways in villages by making an account listing who they were going to give. They broke down a mission for several subgroups, each canvasser would look after around 100-200 votes. This was to affirm that they would get around 2,000-2,500 votes which would be enough to win the election. They also trusted their bastion as well as “tokens of kindness” they provided. However, they underestimated since other candidates, such as the elected mayor who could take all votes from two villages through a family network. Besides, the elected deputy mayor also had a strong connection in more two villages. This included a network of the candidates for representatives in a municipal council and a huge investment in vote buying, 500 baht before the election and 300 baht on the election date for those who were not in their bastion. The vote buying had a big influence on people who were not sure and had no ones in their minds. Some among them felt enough of Rong Ko because he was quite old and had a little contribution for the community. Additionally, the candidates for representative positions in his team were the same persons in the former council but people needed changes. Moreover, as there were three teams in the race, the bastions were consequently broken down into small subgroups while some were overlapped with the bastion of Rong Ko. As a result, his team had not been selected as there was a rumor that some candidates in his team were paid by hundred thousands baht for transferring to the rival’s team. Thus, people

were unsatisfied by this behavior and declined to vote for them. Nonetheless, spending money for vote buying does not guarantee the victory in election since all candidates want to win, too. They have also invested large amounts of money in order to gain votes but many cases failed because “vote buying” is dependent on a complex set of relationships. Moreover, those who are able to induce people to vote by vote buying must also be featured by personal charisma, such as senior members in family or community leaders, and, significantly, people who receive “money” must have no the “ones in their minds”.

“Money” and “vote buying” no longer guarantees the success of local politicians in elections. Because even though they may have invested large amounts of money for the vote buying, without social capital, e.g., kinship, cronyism, or continual activities to stay in touch with the local people, they cannot win. The decision-making of people is complicated and relies upon many elements (Eoseewong, 2009, pp. 68-73). Importantly, local politics has a considerable effect on people’s lives; it is about what they would gain or how much their community would be developed within the next four years. It is quite different from the politics at a national level (members in the house of representatives and senate) which has a lesser effect on people’s lives and has frustrated many politicians and nearly financially broken others (Samnieng, 2016).

To vote or not to vote is an importance decision for people in rural villages. It is viewed as the “absolute power” to decide the fate of politicians. This has brought politicians to maintain their bastions among different groups of people as long as possible in order to keep their status as “politicians”, both at local and national levels. Politics through elections has enhanced the bargaining power of people either as patrons or clients (Bowie, 2012). However, an “election” is the only process to guarantee that politicians will respond to the needs of people as well as inspection and monitoring in many ways, such as through civil politics. These are crucial tools to mobilize a community and create political space for people.

Vote buying may be “fruitless” since people no longer see its importance. This implies that people are no longer an “instrument” of politicians but rather

they “need” to take part in the structural development of the nation, just like the urbanites. An election is, thus, embedded with a complex set of relationships in which various factors have influenced the act of “selection”, such as kinship, cronyism, ethnicity, and interest groups. Even though a voter, member of an organization, executive or layperson is under one interest group, eventually s/he (layperson) will select the candidate according to her/his “short-term” and “long-term benefits (Bowie, 2012).

It can be concluded that the myth of vote buying is constructed by the urbanites towards rural people without considering the complex relationship of votes, money, and culture which govern actions. This form of relationship enhances the “bargaining power” of rural people and sets forth political direction at different levels, including the redefinition of vote buying referring to it as “a token of kindness” and “premium pay”, which is different from what has been perceived by the urbanites. This includes cultural mechanisms which control vote buying, canvassing, and kinship. Vote buying is the readjustment of the power relationship between politicians and voters that is governed not only by money or the short-term benefits, but also by further conditions and meanings (Samnieng, 2016). By redefining democracy, money for vote buying has created negotiating space on identity. It is the politics of meaning to readjust the power relationship between the state, urbanites, and rural people. Rural people give a new meaning to vote buying by referring not only to economic utilities and short-term benefits but negotiation and contestation under the transformation of social structure in various dimensions. This point of view helps us not to look at vote buying as superficial and static.

6. Conclusion

The “vote buying” in rural Thai society has considerably changed. If an election in a democratic system is the determination of the relationships between authorities and people by enabling people to inspect and monitor politicians through a decision-making process, to vote or not to vote, the “vote

buying” is a reverse version of this power relation. Instead of voters, the candidates hold the power to manipulate the election results. Hence, vote buying is not solely aimed at economic utilities and individual benefits in the short term but is related to the transformation in the structure of rural societies under the globalized economy, which has changed everything into commodities. This transformation has shaped people’s view on life and self.

The transformation in Thai economic structure during the past two-three decades has repressed people in rural villages to be naked, powerless and selfless. Moreover, some have been left behind by the discourse of development. Nonetheless, development which is aimed at advancement in various aspects has also caused political awareness of “rural people”. They are characterized by a desperate need to engage in politics through elections since it is crucial for the making of “public policies”. They have entered into the political space as active “political agencies” in order to negotiate an identity and counterattack the myth of “stupid, poor, and hurt”. The myth which condemns rural people and the vote buying delimits our understanding in the transition of Thai politics during the past decades. It is because, as we have come across, the myth gives a meaning of the vote buying on a basis of poverty, political innocence, victims of politicians and authorities, and a strong reliance on outsiders, which is superficial. This myth has served the middle-class’s perspective on rural people and an attempt to devalue the votes of rural people. Consequently, the myth-based knowledge on vote buying has obstructed an effort to understand politics at a community level. Therefore, the desires of rural people as well as their political actions to achieve their goals have never been explored.

The decision-making of people, to vote or not to vote is vital and the “authority” to “decide the fate” of politicians. Thus, politicians have tried to maintain their bastion amongst different groups of people as well as their status as “politicians” as long as possible, both at local and national levels. The politics through elections have enhanced the bargaining power of people as clients in the patronage system. Vote buying which might be considered

fruitless should be reviewed. People in rural areas are no longer an “instrument” of politicians but they also “need” to take part in the structural development of the nation, the same as the urbanites. Therefore, an election is a complex relation of “selection” since factors to “select” are based on different angles of relationships, such as kinship, cronyism, ethnicity, and interest groups. In this sense, the vote buying has a minor influence on the decision-making of people.

In conclusion, people’s votes are based on “individual benefits” both in the short term and the long term. An election is a means to determine whom people will rely on. This includes the re-interpretation of “vote buying” as “a token of kindness”, “premium pay” which is in contrast with what the urbanites understand. By taking into consideration cultural mechanisms which control the vote buying, canvassing, and familial relationship, vote buying is the determination of the relationship between politicians and voters which is not purely about money or individual benefits in the short term. It has a complex meaning and is operated under complex conditions. It is, therefore, the contestation and negotiation of meaning in the politics of election.

References

- Arghiros, D. (2001). *Democracy, Development and Decentralization in Provincial Thailand*. Richmond: Curzon Connors.
- Barney, K. (2008). China and the Production of Forestlands in Lao PDR: A Political Ecology of Transnational Enclosure. In Nevins J., & Peluso N. L. (Eds.). *Taking Southeast Asia to Market*. New York: Cornell University Press.
- Barth, F. (1968). Capital, Investment and the Social Structure of a Pastoral Nomad Group in South Persia. In Leclair, E. E., & Schneider, H. K. (Eds.). *Economic Anthropology: Readings in Theory and Analysis*. New York: Rinehart and Winston.
- Benson, R. (1999). Field Theory in Comparative Context: A New Paradigm for Media Studies. *Theory and Society*, 28(3), 463-498.

- Biggs, D. (2008). *Water Power: Machines, Modernizers, and Meta-Commoditization on the Mekong River*. In Nevins, J., & Peluso, N. L. (Eds.). *Taking Southeast Asia to Market: commodities, nature, and people in the neoliberal age*. Ithaca: Cornell University Press.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- _____. (1993). *The Field of cultural production: essays on art and literature*. New York: Columbia University Press.
- Bowie, K. (1988). *Peasant perspectives on the political economy of the northern Thai Kingdom of Chiang Mai in the nineteenth century: implication for the understanding of peasant political expression*. Chicago, Ill.: University of Chicago.
- _____. (2012). *Kān sū sīāng læ khwām dūatdān khōng mūbān nai kānlūāk tang thī phāk nūa khōng Thai: kanpatirū kotmaī nai bōribot thāng prawattisāt* [Vote buying and anger of villagers during an election in the North of Thailand: legal reformation in historical context]. In Kongkirati, P. (Ed.). *Kānmūāng wādūai kānlūāk tang: wāt kam ‘āmnaṭ læ phonlawat chonnabot Thai* [Politics of election: discourse, power, and dynamics of rural Thai society]. Nonthaburi: Fa Diaokan.
- Chiangthong, J., Sugunnasil, W., Rakchat J., Meesaeng, S., & Jaipinta, P. (2011). *Chonnabot Thai: kasētrakōṇ radap klāng læ rængngān rai thīdin* [Rural Thailand: mid-level farmers and landless workers]. Chiang Mai: Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Dahl, R. A. (1961). *A Who governs?: democracy and power in an American city*. New Haven: Yale University Press.
- De Certeau, M. (1984). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- De Tocqueville. (1994). *Democracy in America*. London: David Campbell.

- Eoseewong, N. (1998). *Watthanatham khwām chon* [Culture of poverty]. Bangkok: Phraeo.
- _____. (2009). *Rāk yā sāng bān chon chan klāng sāng mūāng* [Grassroots make homes, the middle-classes make city]. Bangkok: matichon.
- _____. (2011). *Bīā lai khun* [Subordinates are chasing dominants]. Bangkok: Matichon.
- Feungfusakul, A. (2003). *Kān thopthuan thritsadi lāe krōp nāēokhit* [Identity: review of theories and conceptual framework]. Bangkok: National Research Council of Thailand on Sociology, National Research Council of Thailand.
- Ganjanapan, A. (1989). Conflicts over the deployment and control of labor in a northern Thai village. In Hart, G., Turton, A., & White, B. (Eds.). *Agrarian Transformations: Local Processes and the State in Southeast Asia*. (pp. 98-124). Berkeley: University of California Press
- _____. (2006). *watthanatham thāng sēthakit nai sēthakit rai watthanatham* [Economic culture in economy without culture]. Bangkok: Khopfai.
- _____. (2011). *Kān prap khroṅsāng chonnabot Thai kap panhā thī mōṅ mai hen* [Structural readjustment of Thai rural society and invisible problems] speech for 60th Economics Thammasat. Bangkok: Open Books.
- _____. (2012). *Chaothī lāe phī pū yā phonlawat khōṅ khwāmru chaōbān ‘amnat lāe tūa ton khōṅ khon thōṅthin* [Guardian spirits, ancestor spirits, power and self of local people]. Chiang Mai: Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- _____. (2015). *Kamkut kampāk ngānwichai watthanatham phāk nūā* [the way of thinking, the way of saying, researches on Northern culture]. Chiang Mai: Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Ganjanapan, A., & Hirsch, P. (2010). Transforming agrarian transformations in a globalizing Thailand. In Tapp, N., & Hirsch, P. (Eds.). *Culture, Power and Ritual Practice: Reflections on the Anthropology of Thailand through the Work of Andrew Turton*. Amsterdam: University of Amsterdam Press.

- Haberkorn, T. (2007). *States of transgression: politics, violence, and agrarian transformation in Northern Thailand*. New York: Faculty of the Graduate School, Cornell University.
- Hart, G. (1998). Multiple trajectories: a critique of industrial restructuring and the new institutionalism. *Antipode*, 30(4), 333-356.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Hewison, K. (1989). *Bankers and bureaucrats: capital and the role of the state in Thailand*. New Haven: Yale University Southeast Asia Studies, Yale Center for International and Area Studies.
- Hirai, K. (2002). Exhibition of Power Factory Woman's Use of the Housewarming Ceremony in a Northern Thai Village. In Tanabe S., & Keyes, C. F. (Eds.). *Cultural crisis and social memory: modernity and identity in Thailand and Laos*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Isranews. (2013). *Ngōēn pen patchai samkhan chīkhāt phonkān luāktang sōng Kumphāphan sōngphanhaōjīhasīpchet dai ching ru?* [Is money the absolutely essential factor to manipulate the election results on February 2, 2014?] Retrieved December 10, 2014, from http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/25828-money_25828.html
- Kerkvliet, B. (2005). *The Power of everyday politics: how Vietnamese peasants transformed national policy* Imprint Ithaca. New York: Cornell University Press.
- Keyes, C. (2010, May). "Cosmopolinta" Villagers and Populist Democracy in Thailand. In Conference on "Revisiting Agrarian Transformations in Southeast Asia", Chiang Mai.
- _____. (2014). *Finding their voice: Northeastern villagers and the Thai state*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Kitiarsa, P. (2014). *Su withi 'Isān mai* [Into a new way of Isan]. Bangkok: Wiphasa.
- Kongkirati, P. (Ed.). (2012). *Kānmūāng wādūai kānlūāk tang: wāt kam 'amnat læ phonlawat chonnabot Thai* [Politics of election: discourse, power, and dynamics of rural Thai society]. Bangkok: Fa Diaokan.

- Laothamatas, A. (1993). *“Mop mūthū”: chon chan klāng læ nakthurakit kap phatthanākān prachāthipatai* [Mobile phone mop, the middle-classes and businesspersons in democratic development]. Bangkok: Matichon.
- _____. (2006). *Thaksinā - prachāniyom* [Thaksin and popularism]. Bangkok: Matichon.
- _____. (2009a). *Apiwat thōngthin: samruāt thritsadi kānmuang phua sāng thōngthin hai pen thān mai khōng prachāthipatai* [developed community: a survey on theories to make community a new base of democracy]. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.
- _____. (2009b). *Sōngnokra prachāthipatai* [Two democracies in Thailand]. Bangkok: Khopfai.
- Laungaramsri, P. (Ed.). (2013). *Kamnoet læ phatthanākān sūa dāng nai Chīāng Mai* [Becoming red: genesis and development of the Red shirts in Chiang Mai]. Chiang Mai: Center for Research and Academic Service, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Mauss, M. (1989). *The Gift: the form and reason for exchange in archaic societies*. London: Routledge.
- Mukdawijitra, Y. (2012). Ngoen mai chai patchai chikhāt kanluak tang: mānūtsayawitthaya kānmuang khōng kān sū sāng [money is not the absolutely essential factor in election: anthropology of the politics of vote buying]. In Panyagaew, W. (Ed.). *Kānmuang khōng ratsadōn Thai yuk lang (lang) thaksin: rūām botkhwām wādūai rūāng chon channam kanluak tang phūmi itthiphon khon sūa dāng læ prachāthipatai 100%* [The politics of Thai people after (after) Thaksin’s period: collected papers on elite, election, influential people, the Red shirts, and democracy 100%]. (pp. 29-50). Chiang Mai: Sapan Project-CMU and Center for Research and Academic Service, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- _____. (2013). *Watthanatham tōtān* [Culture of resistance]. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center.

- Nasee, P., & Samnieng, C. (2013). *Kānlūāk tang: kānsāng khruākhaī læ sāiyai khwāmsamphan nai kānmūāng radap thoṅgthin* [Election: network building and the web of relationships in local politics in Thailand]. King Prajadhipok's Institute Journal, 11(3), 77-109.
- Nishizaki, Y. (2011). *Political Authority and Provincial Identity in Thailand: The Making of Banham-Buri*. New York: Southeast Asia Program Publications, Southeast Asia Program, Cornell University.
- Ockey, J. (2004). *Making democracy: leadership, class, gender, and political participation in Thailand*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2013). Vote-buying claims nothing but dangerous Nonsense. *Bangkok Post*, Retrieved 5 November, 2016, from <https://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/383418/vote-buying-claims-nothing-but-dangerous-nonsense>
- Polanyi, K. (1957). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston: Beacon Press.
- Policy and Planning Office, The Ministry of Interior of the Kingdom of Thailand. (1992). *Kān sū sīāng lūāktang thī pen'an trā yatā khwāmmankhong khōṅg chaṭ bot samruāt 'ēkkasān: rāīngān phonkān suksā wichai būāngton* [Vote buying that threatens security of the nation, literature review: report of a basic research]. Bangkok: The Ministry of Interior of the Kingdom of Thailand.
- Pongsapich, A., & Kuwinpant, P. (Eds). (1996). *rabop 'uppatham* [Patronage system]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Rabibhadana, A. (M.R.). (1984). *Sangkhom Thai nai samai ton krung Rattanakosin Phoṅ.Sō. 2325-2416* [The Organization of Thai Society in the Early Bangkok Period 1782-1873]. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Humanities and Social Sciences Textbooks Project.

- Samnieng, C. (2016). *Kānmuāng thōngthīn saha samphan khōng khwāmsamphan laī radap* [Local politics correlation of the multileveled relationships]. Political Science and Public Administration. *Journal Chiang Mai University*, 7(1), 106-137.
- Samnieng, C., & Nasee, P. (2014a). *Phonlawat kānkaṇ pokkhōng sūan thōngthīn Thai: kap kān khayāi phūnthī thāngkān muāng khōng prachāchon* [Dynamics of local administration in Thailand: and the expansion of political space of people]. Humanities and Social Sciences Review Lampang Rajabhat University, 2(1), 3-46.
- _____. (2014b). *Prawattisat kānphatthana phāk nūa chāk thāng rotfai sū kān yāngching sapphayakōṇ* [History of development in northern region: from the railway to the contestation of resources]. Art and Culture, 35(7), 146-169.
- Sangkamane, J. (2012). *Khrongkan wichai chumchon hāng nan chū prātthana: watthanatham kānmuāng nai chīwit pra wan kap khruākhaī khwāmsamphan nai kānphatthana thōngthīn* [Research project: that community is named desire: political culture in everyday life and network of relationships in local development]. Bangkok: Thai Universities for Healthy Public Policies and Thai Health Promotion Foundation.
- Santasombat, Y. (1992). *Mæ ying sikhā yō tūa: chumchon læ kānkhā prawēnī nai sangkhom Thai* [Why do women become sex workers: community and prostitution in Thai society]. Bangkok: Local Development Institute.
- _____. (2003). *Phonlawat læ khwām yūtyun khōng sangkhom chao nā: sēthakit chumchon phāk nūa læ kān prap krabuān that waduāi chumchon nai prathet lōk thī sām* [Flexible peasants: reconceptualizing the third world's rural types]. Chiang Mai: Biodiversity and Indigenous Knowledge Studies Center for Research and Sustainable development, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.

- _____. (2008). *Flexible Peasants: Reconceptualizing the Third World's Rural Types*. Chiang Mai: Regional Center for Social Science and Sustainable Development Faculty of Social Science, Chiang Mai University.
- Satitniramai. A. (2013). *Thopthuan phumithat kanmueang Thai* [Review of Thai political landscape]. Chiang Mai: Thai Universities for Healthy Public Policies, Public Policy Studies Institute, Chiang Mai University.
- Satitniramai A., Mukdawijitra, Y., & Pawakapan, N. (2013). *Thopthuan phum that kanmueang Thai* [Re-examining the Political Landscape of Thailand]. Chiang Mai: Thai Universities for Healthy Public Policies, Public Policy Studies Institute, Chiang Mai University.
- Sawasdee, S. N. (2012, November). *Ahiprai wichakan "Phonlawat ong khwamru lae maya khati wa duai kanlueaktang lae chonnabot Thai"* [Academic discussion "dynamics of knowledge and discourse on election and rural Thai society] November 19, 2012, 13.00-16.30 at R. 202 (Phaya Sunthonphiphit Room), Faculty of Political Science, Thammasat University in association with Fa Diaokan Publishing.
- Scott, J. C. (1985). *Weapons of the weak: everyday forms of peasant resistance*. New Haven: Yale University Press.
- Tamada, Y. (1994). 'Itthiphon' lae 'amnāt': kanmueang Thai dan thi mai pen thangka [‘Influence’ and ‘power’: Thai politics on an unofficial side]. *The Journal of Political Science, Thammasat University*, 19(2), 75-96.
- Turton, A. (1976). "Northern Thai Peasant Society: Twentieth Century Transformations in Political and Rural Structures". *The Journal of Peasant Studies*, 3(3), 267-298.
- Unno, A., & Bundhuwong, C. (2012). *Chiwit thangka mueang khong chao Thai nai sathanakan khwamkhatyeng thangka mueang ruamsamai* [political life of people in southern region under the political conflicts in contemporary period] (Research report). Bangkok: Thai Universities for Healthy Public Policies and Thai Health Promotion Foundation.

Walker, A. (2008). The rural constitution and the everyday politics of elections in northern Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 84-105.

_____. (2012). *Thailand's political peasants: power in the modern rural economy* Madison. Wisconsin: University of Wisconsin Press.

“ครูบาสมัยใหม่” คุณค่าแบบล้านนา สู่ผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับสากล¹ “Modern Khruba”, Lan Na Cultural Values for Global Devotees

พิสิษฐ์ นาสี²
Pisith Nasee³

บทคัดย่อ

ครูบามีความสำคัญในโลกพุทธศาสนาล้านนามาตั้งแต่อดีต ครูบากลับมามีความสำคัญในโลกพุทธศาสนาของสังคมไทยอีกครั้ง โดยเฉพาะในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม การเฟื่องฟูของครูบาสมัยใหม่ในภาคเหนือและการขยายตัวของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการหวนกลับไปยึดถือจารีตพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม หรือเป็นความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ แต่กลับสะท้อนการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมพุทธร่วมสมัยทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก ครูบาสมัยใหม่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติที่แตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และตอบสนองต่อความคาดหวังที่หลากหลายของผู้คน ผู้เขียนได้ค้นคว้าทางเอกสารและข้อมูลภาคสนามระหว่าง 2557-2559 โดยบทความนี้เสนอว่า แนวคิด “ครูบา” (ความหมายและรูปแบบ) ไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างตายตัว แต่เป็นสิ่งที่ถูกปรับเปลี่ยน ประเมินคุณค่าใหม่และตีความใหม่อยู่ตลอดเวลา การกลับมาของครูบาเป็นการผลิตความเป็นล้านนาซ้ำขึ้นในบริบทโลกาภิวัตน์ การเติบโตของชนชั้นกลาง และการเฟื่องฟูของพุทธศาสนาแบบ

¹ นำเสนอครั้งแรกในหัวข้อ “ข้อสังเกตในกิจกรรมและการปฏิบัติทางศาสนาของ “ครูบาสมัยใหม่” ในการประชุมวิชาการ “ทบทวนท้าทาย ล้านนาดีศึกษาสู่ทศวรรษใหม่” เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง Constructing Khruba's Charisma and Religious Network in Contemporary Thai Society เสนอต่อคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2560 ภายใต้การควบคุมของ รศ.ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง และได้รับทุนสนับสนุนจาก “ทุนปริญญาเอก-50 ปี มข.” มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ภาควิชาพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: pisith_nasee@hotmail.com

³ Department of Educational Foundations and Development, Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: pisith_nasee@hotmail.com

ประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย นอกจากนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นบทบาทการเป็นผู้กระทำการของครูบาสสมัยใหม่ในปฏิสัมพันธ์กับบริบทที่เฉพาะเจาะจงของปัจจุบัน การทำให้บารมีแบบครูบาสามารถถูกตีความและรับรู้ได้อย่างสิ้นไหลโดยกลุ่มคนที่หลากหลายเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ครูบาสสมัยใหม่ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงกว้างไกลกว่าครูบาสสมัยเก่าจนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นครูบาสำหรับผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติ

คำสำคัญ ครูบาสสมัยใหม่, บารมี, ล้านนา, ล้านนาข้ามถิ่น, พุทธประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย

Abstract

Khruba, or also known as charismatic monks, have rose to a position of great prominence in Lan Na-Thai Buddhist society since B.E. 2530s (1987). Composed of heterogeneous beliefs and practices, the proliferation of Khruba does not reflect the return of “ancient” Khruba tradition or the continuation of the past. Instead, it emerges out of the contemporary societal and cultural needs for the production of translocalities under the context of globalization against the flourishing of popular Buddhism and prosperity religions. Rise of “modern” Khruba is also attributed to the middle class which represents the dynamics of Buddhist society in national, regional and global dimensions. Khruba have now become translocal figures for global devotees. This paper argues that the concept of Khruba, its meaning and forms, have never been linear and static and suggests that it is constantly being redefined, re-evaluated and re-interpreted. Drawing on archival sources, in-depth interviews and participatory observation during 2014-2016, this paper investigates “Modern” Khruba as actors in their encounters with the global culture. This paper concludes that making Khruba charisma possible for being absorbed and reconstructed by different groups of people is one of the key success factors of “modern” Khruba.

Keywords Modern Khruba, Charisma, Lan Na, Translocalities, Popular Buddhism and Prosperity Religions

1. บทนำ

“ครูบา” มีความสำคัญในโลกพุทธศาสนาของล้านนามาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เราพบว่าครูบาได้กลับมามีความสำคัญในโลกพุทธศาสนาของสังคมไทยอีกครั้ง โดยเฉพาะในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ความเฟื่องฟูของครูบาในภาคเหนือและการขยายตัวของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติ กลายเป็นประเด็นที่น่าสนใจทั้งในระดับชีวิตทางสังคมและในวงวิชาการ ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้เพียงสะท้อนพลวัตรของสังคมพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในภาคเหนือเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อการอธิบายสังคมในระดับชาติและระดับโลกอีกด้วย การเกิดขึ้นของครูบาสมัยใหม่ ในแง่หนึ่งถูกมองว่าเป็นขบวนการรื้อฟื้นจาริตพุทธศาสนาแบบล้านนา แต่อย่างไรก็ตาม การกลับมาของครูบาไม่ได้หมายถึงเดินทางจากอดีตมาถึงปัจจุบันด้วยความหมายและรูปแบบที่เป็นหนึ่งเดียวและตายตัว แม้ว่าครูบาสมัยใหม่จะอ้างถึงการเป็นผู้สืบทอดจาริตพุทธศาสนาแบบล้านนาที่มีครูบาศรีวิชัยเป็นต้นแบบ แต่ในความเป็นจริง ครูบาเหล่านี้ได้เดินทางผ่านช่วงเวลาของความเฟื่องฟูอันเกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติที่แตกต่างหลากหลายในสังคมพุทธร่วมสมัยของประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และตอบสนองต่อความคาดหวังที่หลากหลายของผู้คนโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลาง การกลับมาของครูบาในที่นี้จึงอาจอธิบายได้ว่าเป็นการผลิตความเป็นท้องถิ่นข้ามถิ่น (Production of Translocalities ในที่นี้ใช้คำว่า “ล้านนาข้ามถิ่น”) (Appadurai, 1996; ฐิรุฒิ เสนาคำ, 2547) ดังนั้น แนวคิดเรื่อง “ครูบา” (ความหมายและรูปแบบ) จึงไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างตายตัว ไม่ได้เดินทางเป็นเส้นตรงมาจากอดีต แต่เป็นสิ่งที่ถูกปรับเปลี่ยนประเมินคุณค่าใหม่ และตีความใหม่อยู่ตลอดเวลา ในบริบทของครูบาสมัยใหม่คือความเป็นโลกาภิวัตน์ การข้ามชาติ (Transnationalization) การอ่อนกำลังลงของรัฐชาติและสถาบันสงฆ์ การเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบตลาด การสื่อสารสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย (Social Media) การเติบโตของชนชั้นกลาง และการเฟื่องฟูของพุทธศาสนาแบบประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย (Popular Buddhism and Prosperity Religion) (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2541; Feungfusakul, 1993; Jackson, 1999a, 1999b; McDaniel, 2011; Kitiarsa, 2008, 2012; Stengs, 2009)

แต่กระนั้นก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธแบบจาริตล้านนา หรือที่ พอล โคเฮน เคยเรียกว่า “พุทธศาสนาแบบยวน” Yuan Buddhism (Cohen, 2000a, 2000b, 2001, 2002) หรือที่ อิศรา ตรีสหเกียรติ (อ้างถึงใน Treesahakiat, 2011) ให้คำอธิบายไว้ว่าเป็นการปฏิบัติแบบ “โยคาวจร” (Yogavacara) ก็ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะประเด็นธรรมเนียม

และวัตรปฏิบัติแบบที่เรียกว่า “ครูบา” ซึ่งในทางวิชาการยังไม่สามารถสืบค้นขึ้นไปได้ไกลกว่าสมัยของครูบาศรีวิชัย เนื่องจากชื่อเสียงของการเป็นต้นบุญหรือนักบุญแห่งล้านนา ด้วยขบวนการทางศาสนาที่ยิ่งใหญ่ในอดีต (โสภา ชานะมูล, 2534) ครูบาศรีวิชัยจึงถือเป็นจุดหมายสำคัญในการศึกษาเรื่องครูบา หรือที่ผู้เขียนเรียกว่า “ครูบาศึกษา” (พิลิษฐ์ นาสี, 2558) มีงานศึกษาจำนวนมากเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาทั้งในโลกภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น โสภา ชานะมูล (2534), ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ (2540), ชาร์ลส์ คายส์ (Keyes, 1981), อิศรา ตรีสหเกียรติ (Treesahakiat, 2011), เทย์เลอร์ อีซัม (Easum, 2013), และ แคทเธอริน โบว์ (Bowie, 2014a, 2014b) นอกจากนี้ ยังมีงานเกี่ยวกับครูบารูปอื่นๆ ในยุคหลังครูบาศรีวิชัยอีกจำนวนหนึ่ง เช่น ครูบาขาวปี (Srisawat, 1988; Buadaeng, 2002; ขวัญชีวัน บัวแดง และพิลิษฐ์ นาสี, 2558), ครูบาช้างวงศาพัฒนา (Gravers, 2012, 2017), ครูบาเทือง นาสีโล (Ashley, 2011, 2017), ครูบาเชื่อนคำ (Panyagaew, 2013), ครูบาวชิรปัญญา (Turton, 2006), และครูบาบุญชุ่ม (Cohen, 2000a, 2000b, 2001, 2002, 2017; Jirattikorn, 2016, 2017; Kataoka, 2017) อย่างไรก็ตาม การศึกษาทั้งหมดยังอยู่ในสามกระแสหลักของการศึกษาครูบา นั่นคือ 1) ขบวนการพระศรีอาริย์ (Millenarianism) 2) ขบวนการฟื้นฟูพุทธศาสนาในล้านนา (Buddhist Revivalism) และ 3) การสร้างความทรงจำร่วมทางสังคม (Social Memory) ทำให้ครูบาสสมัยใหม่ในรูปแบบอื่นๆ ยังไม่ถูกนับรวมในการศึกษาครูบา ดังจะได้อธิบายต่อไป

บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดใหม่ในการอธิบายครูบาเพื่อเป็นตัวอย่างของการพยายามทำความเข้าใจการเกิดขึ้นและเฟื่องฟูของครูบาในยุคปัจจุบัน โดยในที่นี้จะวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมและการปฏิบัติทางศาสนาที่สำคัญของครูบาสสมัยใหม่ อันเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก การศึกษาใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การค้นคว้าเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม (การสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม) ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2557-2560 ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย กรณีศึกษาหลักคือครูบาจากสองพื้นที่ ได้แก่ ครูบาน้อย เดชะปัญญา แห่งวัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่ และครูบาริยาชาติ อริยจิตโต แห่งวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย นอกจากนี้ ยังอาศัยข้อมูลที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ทั้งหนังสือ รายการทีวี รายการวิทยุ เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย เช่น ยูทูบ (YouTube) ไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter) โดยบทความจะเริ่มต้นด้วยการถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดในการศึกษาครูบาทั้งสามกระแสหลักและสถานภาพของการศึกษาครูบา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ายังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเฟื่องฟูของครูบาในปัจจุบัน รวมถึงข้อถกเถียงในวาทกรรมต่อต้านครูบาสสมัยใหม่อย่าง “ครูบาอุกแก๊ส” จากนั้นจะได้แนะนำแนวทางการ

วิเคราะห์ครุบาสมัยใหม่ในฐานะผู้กระทำการในกระบวนการผลิตความเป็นล้านนาข้ามถิ่นผ่านตัวอย่างกิจกรรมและการปฏิบัติทางศาสนา 4 ตัวอย่าง ได้แก่ 1) การเข้านิโรธกรรม 2) การปั้นพระเจ้า “โคตร” ทนใจ 3) การเดินทางไปพบปะผู้เชื่อถือศรัทธาในแดนไกล และ 4) การสร้างเครือข่ายเชิงธุรกิจ และส่วนสุดท้ายเป็นการสรุปใจความสำคัญของบทความ

2. สามแนวคิดกระแสหลักใน “ครุบาศึกษา”

กล่าวโดยสังเขป ในการศึกษาเรื่องครุบาที่ผ่านมา นักวิชาการทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ได้ใช้แนวคิดที่แตกต่างกันเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของการเป็นผู้มีบารมีและการเป็นผู้นำของขบวนการทางศาสนาและสังคมในพื้นที่ภาคเหนือของไทย⁴ โดยงานศึกษาที่ใช้แนวคิดขบวนการพระศรีอารียะ เช่น ชาร์ลส์ คายส์ (Keyes, 1977, 1981), สแตนลีย์ ทัมบายห์ (Tambiah, 1984), โสภา ชานะมูล (2534), ขวัญชีวัน (ศรีสวัสดิ์) บัวแดง (Srisawat, 1988; Buadaeng, 2002), และ แคทเธอริน โบว์ (Bowie, 2014b) การศึกษาที่ใช้แนวคิดขบวนการฟื้นฟูพุทธศาสนา (หรือที่ พอล โคเฮน เรียกอีกอย่างว่า active utopianism) เช่น ชิเกฮารุ ทานาเบ (2547, 2555) และ พอล โคเฮน (Cohen 2000b, 2001) และแนวคิดการสร้างความทรงจำร่วมทางสังคม เช่น งานของ แอนดรูว์ เทอร์ตัน (Turton, 2006) และ วสันต์ ปัญญาแก้ว (Panyagaew, 2013) การศึกษาข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่าบารมีของครุบา (โดยเฉพาะครุบาศรีวิชัย) เกิดขึ้นจากการปฏิบัติทางศาสนา เช่น การปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงขบวนการก่อสร้างทางศาสนาและการต่อต้านอำนาจของกรุงเทพฯ ในพื้นที่ภาคเหนือ ทำให้มีผู้นับถือศรัทธาและเข้าร่วมในขบวนการเป็นจำนวนมาก โดยแนวคิดแบบพระศรีอารียะ มองครุบาในฐานะของผู้นำทางบารมีหรือ “ต้นบุญ-ต้นวิเศษ” ผู้ช่วยเหลือชาวล้านนาให้หลุดพ้นจากสภาวะวิกฤตของสังคมในช่วงของการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางทั้งทางราชการและคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และนำไปสู่การจัดระเบียบทางสังคมใหม่ หากมองโดยแนวคิดขบวนการฟื้นฟูพุทธศาสนาในล้านนา ครุบาคือต้นบุญหรือปณัฏฐธรรมผู้มารื้อฟื้นศาสนาพุทธจากความเสื่อมถอยในบริบทครึ่งชีวิตของพุทธศาสนาตามแนวคิดพุทธศาสนาห้าพันปี (ช่วงพุทธศตวรรษที่ 25) เห็นได้จากโครงการก่อสร้างและซ่อมแซมศาสนสถานในพื้นที่ภาคเหนืออันบ่งชี้โครงการ โดยเฉพาะกับศาสนสถานที่สัมพันธ์กับจิตวิญญาณของชาวพุทธในล้านนา เช่น วัดพระธาตุดอยตุง จ.เชียงราย วัดพระธาตุช่อแฮ จ.แพร่ วัดพระธาตุหริภุญชัย จ.ลำพูน และวัดพระธาตุดอยสุเทพ จ.เชียงใหม่ โดยขบวนการก่อสร้างนี้ได้รับการสืบทอดสู่ลูกศิษย์คนสำคัญร่วมสมัยกับท่านคือครุบาขาวปีด้วย โดย

⁴ รวมถึงในเขตวัฒนธรรมล้านนาในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2558)

แนวความคิดการฟื้นฟูพุทธศาสนานี้ได้รับการขยายต่อสู่การวิเคราะห์ด้วยแนวความคิดการสร้างความทรงจำร่วมทางสังคม โดยมองว่าขบวนการเคลื่อนไหวของครูบาในยุคต่อมา เช่น ครูบาเชื่อนคำ (Panyagaew, 2013) ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนต่อเนื่องไปถึงชุมชนคนไตในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน เช่น ชุมชนไตลื้อในสิบสองปันนาของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ไม่ได้เป็นแค่ความพยายามรื้อฟื้นพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างความทรงจำร่วมกันของกลุ่มคนไตพลัดถิ่น ซึ่งช่วยขับเน้นประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้มีความชัดเจนขึ้น แม้จะอยู่กันอย่างกระจัดกระจายในพื้นที่ชายขอบของรัฐชาติสมัยใหม่

เมื่อพิจารณาถึงจุดนี้ จะเห็นได้ว่ากรอบแนวคิดทั้งสามมีคุณูปการอย่างมากต่อการทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภาคเหนือ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การเมืองวัฒนธรรม ขบวนการชนกลุ่มน้อย และความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของรัฐชาติสมัยใหม่ แต่หากจะหันมามองการเติบโตเฟื่องฟูของครูบาสมัยใหม่และกิจกรรมทางศาสนาในสังคมร่วมสมัย กรอบคิดเหล่านี้อาจยังไม่เพียงพอ และโดยความเป็นจริงแล้วความเข้าใจต่อเรื่องดังกล่าวยังมีข้อจำกัดอยู่มากและต้องอาศัยการศึกษาที่ลึกซึ้งต่อไป แต่ในที่นี้สามารถพูดได้ว่า เราไม่สามารถพิจารณาครูบาสมัยใหม่อย่างเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันได้แม้ว่าพวกเขาจะได้ชื่อว่า “ครูบา” และประกาศตนเป็นผู้สืบทอดจารีตพุทธศาสนาแบบล้านนารวมถึงเจตนารมณ์ของครูบาศรีวิชัยเหมือนกัน

3. สถานภาพของการศึกษาครูบา

กล่าวได้ว่าครูบาศรีวิชัยคือศูนย์กลางของการศึกษาครูบา โดยคำว่า “ศูนย์กลาง” ในที่นี้หมายถึง 1) การเป็นบุคคลหลักในการศึกษาเกี่ยวกับพระผู้มีบารมีและขบวนการทางศาสนาในภาคเหนือของไทย และจากประเด็นของครูบาศรีวิชัยทำให้ครูบารูปอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่านได้รับการศึกษาต่อมา เช่น ครูบาขาวปี และครูบาชัยวงศาพัฒนา 2) แนวการวิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษาครูบาศรีวิชัยส่งอิทธิพลต่อการศึกษาครูบาในยุคต่อมา เช่น ในกรณีของครูบาเชื่อนคำ ครูบาเทือง และครูบาบุญชุ่ม จากสามแนวทางหลักของครูบาศึกษาข้างต้น ในส่วนนี้จะอธิบายถึงสถานภาพของการศึกษาครูบาในภาพรวมอย่างกระชับเพื่อให้เห็นพัฒนาการของแนวคิดและประเด็นการศึกษาครูบาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ชาร์ลส์ คายส์ (Keyes, 1981), สแตนลีย์ ทัมบายท์ (Tambiah, 1984), โสภานะมุล (2534), เทย์เลอร์ อีซัม (Easum, 2013), แคทเธอริน โบว์ (Bowie, 2014b), และพอล โคเฮน (Cohen, 2001) ศึกษาครูบาศรีวิชัยและลูกศิษย์ในฐานะพระผู้มีบารมี หรือ

“ต้นบุญ-ต้นวิเศษ” ผู้นำของขบวนการเอกเซ่นขบวนการผู้มิบุญในภาคอีสานเพื่อต่อต้านการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของรัฐสยาม ชิกฮาร์ ทานาเบ (2555) พอล โคเฮน (Cohen, 2002) และ พระสมชาย ธรรมสาร (2555) ศึกษาครุบาศรีวิชัยในฐานะพญารธรรมหรือพระโพธิสัตว์ผู้นำพาขบวนการเพื่อรื้อฟื้นศาสนาพุทธในล้านนาผ่านกิจกรรมการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน ครุบาศรีวิชัยได้รับการยกย่องนับถือเอกเซ่นกษัตริย์ในอดีตผู้เป็นองค์อุปถัมภ์หลักของพุทธศาสนา และในขณะเดียวกันก็เป็นพญารธรรมผู้มาเผยแผ่ธรรมะให้กับผู้คนให้มีโอกาสสะสมบุญและสร้างสังคมแห่งศีลธรรมเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับยุคพระศรีอาริย์ที่จะมาถึง นอกจากนี้ ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ (2540) ได้ทำการศึกษารูปแบบการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในขบวนการครุบาศรีวิชัยในสาขาประวัติศาสตร์ศิลป์ด้วย ส่วน ปีเตอร์ ฮินตัน (Hinton, 1979), ขวัญชีวัน ศรีสวัสดิ์ (Srisawat, 1988), และไมเคิล เกรเวอร์ส (Gravers, 2012, 2017) ได้ศึกษาขบวนการครุบาและความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยง ซึ่งกลายมาเป็นแรงงานและผู้ติดตามหลักในขบวนการครุบา (ของครุบาศรีวิชัย ครุบาขาวปี และครุบาชัยวงศาพัฒนา) ประเด็นที่น่าสนใจคือบทบาทของครุบาในฐานะผู้นำของชาวกะเหรี่ยง รวมถึงความคาดหวังของชาวกะเหรี่ยงต่อการติดตามครุบา และอุดมการณ์ จินตนาการเกี่ยวกับรัฐและศาสนาของชาวกะเหรี่ยงในบริบทของการเป็นคนชายขอบ

นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาในช่วงหลังที่วิเคราะห์ขบวนการครุบาศรีวิชัยด้วยหลักฐานและมุมมองใหม่ๆ เช่น ใน แคทเธอริน โบว์ (Bowie, 2014a) ซึ่งเปลี่ยนมุมมองจากความขัดแย้งกับรัฐส่วนกลางด้วยกฎระเบียบใหม่ในการกำกับคณะสงฆ์มาสู่นโยบายการเกณฑ์ทหารที่มุ่งจำกัดสิทธิทางจารีตของคนล้านนาในการบวชและการขยายอำนาจของรัฐในการควบคุมกำลังคน นอกจากนี้ ในประเด็นของวัตรปฏิบัติ สายการสืบทอด เครื่องรางของขลัง ศิลปะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในงานก่อสร้าง เครือข่ายทางศาสนา หรือแม้กระทั่งเส้นทางและสถานที่เก็บถ้ำกระดูกของครุบาศรีวิชัย ก็ยังเป็นประเด็นที่นักวิชาการร่วมสมัยพยายามค้นหาความกระจ่าง ดังปรากฏในงานของ อิศรา ตรีสทเกียรติ (Treesahakiat, 2011) และ ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี (2559) นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางศาสนาและเครือข่ายที่สร้างไว้โดยครุบาในอดีต เช่น ครุบาขาวปีและครุบาชัยวงศาพัฒนาของ ขวัญชีวัน บัวแดง (Buadaeng, 2014) เพื่อวิเคราะห์การดำรงอยู่ของชุมชนและเครือข่ายทางศาสนาของครุบาโดยเฉพาะในหมู่ชาวกะเหรี่ยง พร้อมกับการมองหาการเชื่อมต่อใหม่ๆ กับพระผู้มีบารมีในปัจจุบัน ในบริบทเศรษฐกิจ-สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเชื่อมต่อกับพระและการเคลื่อนไหวทางศาสนาแบบข้ามชาติของครุบาอุทูสะนะ (U Tuzana) แห่งรัฐกะเหรี่ยงในเมียนมา ในขณะที่ แอนโธนี เออร์วิน (Irwin, 2017) ศึกษา

ว่าเหตุใด “บารมี” ถึงเป็นแนวคิดหลักในชีวิตทางศาสนาแบบล้านนาที่มุ่งเน้นกิจกรรมก่อสร้าง ผ่านกรณีศึกษาของพระผู้มีบารมีสองรูปใน จ.เชียงราย คือ ครูปาคำหล้าและครูปาอินตา ซึ่งเป็นผู้นำการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในช่วง พ.ศ. 2496-2522 ในภาคเหนือ จนท้ายที่สุดทั้งสองได้รับการยกย่องในฐานะ “พระคู่บารมีแห่งล้านนา” ในขณะที่ครูปาคำหล้าได้รับการยกย่องโดยชาวเชียงรายในฐานะ “ครูปาศรีวิชัยแห่งเชียงราย”

สำหรับการศึกษาครุบาร่วมสมัย พบว่า ได้รับการพิจารณาในฐานะผู้สืบทอดจารีตครูปาด้วยคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เป็นต้นบุญ เป็นผู้นำในกิจกรรมการก่อสร้างศาสนสถานและอื่นๆ และมีผู้ติดตามจำนวนมากจากกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามด้วยบริบทสมัยใหม่และความเป็นโลกาภิวัตน์ นักวิชาการเหล่านี้ได้นำเสนอมุมมองในการวิเคราะห์ที่หลากหลายเพื่อแสดงให้เห็นความซับซ้อนของขบวนการครูปาในปัจจุบัน โดยมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวโยงกับขบวนการศาสนาและการสร้างเครือข่ายข้ามชาติ การเมืองเชิงอัตลักษณ์ คนชายขอบ ความสั่นไหวของการเป็นครูปา และป๊อปคัลเจอร์ (pop culture) ดังปรากฏในงานของ พอล โคเฮน (Cohen, 2000a, 2000b) ในกรณีของครูปาบุญชุ่ม และฌอน แอชลีย์ (Ashley, 2011, 2017) ในกรณีของครูปาเทืองและความสัมพันธ์กับกลุ่มดาราอั้ง ในขณะที่ ทัตสึกิ กาทะโอกะ (Kataoka, 2017) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างครูปาบุญชุ่มกับชาวลาหู่ในบริเวณชายแดนระหว่างไทยและเมียนมา และการสร้างจินตนาการที่ทรงพลังเพื่อหลุดพ้นจากการกดขี่ของรัฐบาล อัมพร จิรัฏฐิกร (Jirattikorn, 2016, 2017) ศึกษาครูปาบุญชุ่มด้วยแนวทางสัญศาสตร์ (Semiotics) เพื่อแสดงให้เห็นอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่อการสร้างจินตนาการของผู้คนหลากหลายกลุ่มในขบวนการศาสนาข้ามชาติ อัมพร เสนอว่าขบวนการครูปาบุญชุ่มเป็นการทลายกำแพงกั้นระหว่างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับพื้นที่โลกียะ ครูปากลายเป็นสัญลักษณ์ที่สั่นไหวและถูกตีความได้อย่างแตกต่างโดยผู้ศรัทธาที่มาจากหลากหลายกลุ่ม เช่น เป็นต้นบุญสำหรับผู้ศรัทธาในท้องถิ่นที่ยังเชื่อมั่นในพุทธแบบจารีตและเป็นป๊อปไอคอน (Pop Icon) สำหรับชนชั้นกลางชาวไทยอีกส่วนหนึ่ง งานศึกษาอีกสองชิ้นจาก ขวัญชีวัน บัวแดง (Buadaeng, 2014, 2017) วิเคราะห์ขบวนการศาสนาข้ามชาติของครูปาอุทุสะนะ ระหว่างประเทศไทยและรัฐกะเหรี่ยงในเมียนมา ซึ่งได้สร้างเครือข่ายขบวนการศาสนาที่ประกอบด้วยผู้คนจากกลุ่มที่หลากหลาย เช่น ชนชั้นกลางชาวไทยและพม่า ชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมในไทย แรงงานข้ามชาติชาวกะเหรี่ยงในไทย และกลุ่มเศรษฐีชาวไทยและพม่า ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมเงินทองและแรงงาน ข้ามชาติไปมาอย่างเข้มข้น

นอกจากนี้ ยังมีงานเกี่ยวกับครูปาขึ้นล่าสุดจาก ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว (2560) ซึ่งพยายามใช้แนวทางวิเคราะห์ที่แตกต่างออกไป ญัฐพงศ์มองการเติบโตของครูปา

ในภาคเหนือในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2530-2550) ว่าเป็นผลจากกระแสล้านนานิยมในภาคเหนือตั้งแต่ทศวรรษ 2530 โดยใช้คำว่า “ครูบาคติใหม่” เพื่อแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างครูบาในปัจจุบันกับครูบาในอดีต กระแสล้านนานิยมได้ทำให้การรับรู้เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยในฐานะวีรบุรุษของท้องถิ่นและอุดมคติของการเป็นครูบาแพร่หลายและแทรกซึม และนำมาสู่การผลิตซ้ำโดยครูบาร่วมสมัย โดย “ครูบาคติใหม่” อาจเป็นกระบวนการสร้างครูบาโดยใช้แนวคิดจารีตล้านนามาเป็นต้นแบบเพื่อดึงดูดกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธา พร้อมกับการใช้วิธีการร่วมสมัยเพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้คน ทำให้ครูบามีชื่อเสียง เฟื่องฟู และมีผู้เชื่อถือศรัทธาจำนวนมากอย่างที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

จากการทบทวนงานศึกษาเหล่านี้ นำไปสู่การก่อรูปแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ครูบาร่วมสมัยในงานศึกษาของผู้เขียน โดยจะเห็นว่างานของณัฐพงศ์มีความใกล้ชิดกับแนวทางของผู้เขียน อีกทั้งยังดำเนินการศึกษาในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นและรายละเอียดที่แตกต่างระหว่างงานศึกษาทั้งสองชิ้นนี้ ซึ่งสามารถดูได้ในวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ต่อไป (ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2560; Nasee, 2018)

4. ครูบาและวาทกรรม “ครูบาอุ้มแก้ส”

ด้วยกระบวนการทางประวัติศาสตร์ แนวคิดและการปฏิบัติของครูบาในปัจจุบันกลายเป็นตัวแทนของความแตกต่างหลากหลายที่แสดงให้เห็นถึงการแตกหักจากคำอธิบายครูบาในอดีตนักวิชาการ เช่น ปีเตอร์ แจ็คสัน (Jackson, 1999a, 1999b) พัฒนา กิติอาษา (Kitiarsa, 1999, 2008, 2012), ไอรีน สเต็งส์ (Stengs, 2009), และจัสติน แม็คแดเนียล (McDaniel, 2011) ได้แสดงให้เห็นการปฏิบัติและความคาดหวังทางศาสนาในสังคมพุทธสมัยใหม่ของไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยหลายอย่างมีส่วนร่วมในการก่อรูปของวิถีความเป็นพุทธในสังคมสมัยใหม่ซึ่งได้ร่วมก่อรูปความเป็นครูบาสสมัยใหม่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ การสร้างความทันสมัยและความเป็นเมือง รวมถึงระบบเศรษฐกิจแบบตลาด โดยภาพรวมแล้ววิถีความเป็นพุทธสมัยใหม่คือภาพสะท้อนของความสับสนโหลและภาวะไร้รูปแบบของภูมิทัศน์ทางศาสนา (Kitiarsa, 2012) นอกจากนี้ ความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ยังทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “วิกฤตของความทันสมัย” (Crises of Modernity) ที่ทำให้ผู้คนรู้สึกไม่มั่นคงในภาวะปัจจุบันและหวนวิตกต่ออนาคต (Tanabe & Keyes, 2002, pp. 1-39) เป็นความรู้สึกถึงความไร้เสถียรภาพและขาดความสามารถในการควบคุมแม้กระทั่งชีวิตของตนเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่าการเข้าสู่ความทันสมัยของไทยนั้นได้สร้างให้เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบบนร่างกายและจิตใจ

ของผู้คน ที่น่าสนใจคือ แนวคิดนี้สามารถโยงไปถึงการปฏิบัติของพระสมัยใหม่ที่น่าเสนอตัวเองผ่านการปฏิบัติทางศาสนาในรูปแบบที่หลากหลายแต่ได้รับการนับถือจากกลุ่มคนจำนวนมากที่มาจากภูมิหลังที่แตกต่างกัน ในขณะเดียวกันผู้คนต่างก็ได้สร้างแนวการปฏิบัติทางศาสนาตามความเชื่อของตน เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจและจิตวิญญาณในระดับปัจเจก โดยไม่ยึดติดกับหลักคำสอนทางศาสนาแม้ว่าพวกเขาจะยังเป็นสมาชิกของสังคมพุทธเถรวาทอยู่ก็ตาม คำถามต่อมาคือ ปัจจุบันนี้สังคมมองปรากฏการณ์การเฟื่องฟูของครูบาอย่างไร ในที่นี้จะกล่าวถึงวาทกรรมที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เรื่องครูบาสมัยใหม่ในสังคมภาคเหนือ นั่นคือ “ครูบาอุ๊แก๊ส” รวมถึงข้อโต้แย้งจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย

วาทกรรม “ครูบาอุ๊แก๊ส” เป็นที่แพร่หลายมากกว่าสองทศวรรษ เริ่มใช้โดย วิลักษณ์ ศรีป่าซาง นักวิชาการด้านวรรณกรรมล้านนา ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2540 โดยมองการเกิดขึ้นและเฟื่องฟูของครูบาสมัยใหม่และวัตรปฏิบัติทางศาสนาว่าเบี่ยงเบนไปจากพระวินัยและ “จารีตแบบครูบา” โดยเฉพาะหากมองผ่านครูบาศรีวิชัย (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2545, ม.ป.ป.) โดยแนวคิดนี้เกิดขึ้นจากการผนวกปรากฏการณ์พุทธพาณิชย์ (หรือพุทธแบบประชานิยม) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สากลของสังคมพุทธเถรวาททั่วเอเชีย (Kitiarsa, 2008; Rozenberg, 2010) และแนวคิดความเสื่อมถอยของพุทธศาสนาหลังผ่านครึ่งชีวิตตามพุทธทำนายศาสนาห้าพันปี โดยจะปรากฏเป็นความเสื่อมโทรมของศาสนสถาน ความหย่อนยานในพระวินัยและความเสื่อมถอยทางศีลธรรมของผู้คนในสังคมโดยรวม⁵ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (ม.ป.ป.) อธิบายว่า “อุ๊แก๊ส หมายถึง “บ่มด้วยแก๊สเพื่อให้สุกก่อนกำหนด เช่นกล้วยอุ๊แก๊ส คือกล้วยที่บ่มด้วยแก๊สเพื่อให้สุก มีไข่กล้วยที่สุกช้าเครือ (สุกคาต้น) เป็นต้น” นอกจากนี้ “ครูบาอุ๊แก๊สบางรูปมิได้เรียกขานตัวท่านเอง หากแต่ศรัทธาญาติโยมที่เคารพนับไหวทั้งหลายต่างยกตำแหน่งครูบาให้ บางรูปปฏิบัติปฏิบัติชอบเพียงแต่อายุยังน้อย คือได้เป็นครูบาตั้งแต่วัยหนุ่ม ถือเป็นหน่อดีจำวางามในวงการสงฆ์ (ถ้าบ่หลุ่มม้างไปเสียก่อน [ถ้าไม่เหลิงจนเสียคนไปเสียก่อน]) ท่านเหล่านี้มักนุ่งห่มให้มีลักษณะเช่นเดียวกับครูบาเจ้าศรีวิชัย เช่น มีผ้ามัดดอก สวมลูกประคำ ใช้พัดขนนกยูง มีไม้เท้า และที่สำคัญเป็นพระนักอนุรักษ์รังสรรค์แบบล้านนานิยม” ดังนั้น ในทัศนะของวิลักษณ์ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นเพียงหลักเกณฑ์หนึ่งของการเป็นครูบา แต่หลักเกณฑ์สำคัญอีกประการที่ครูบาอุ๊แก๊สไม่มีตามทัศนะนี้ นั่นคือการมีอายุและอายุพรรษาที่มากพอสมควร ดังจะกล่าวต่อไป

วาทกรรมครูบาอุ๊แก๊สนี้ทรงพลังและถูกหยิบใช้เพื่ออธิบายลักษณะของครูบาสมัยใหม่อย่างกว้างขวางทั้งในวงวิชาการและการสนทนาทั่วไป (จิรชาติ สันตะยศ, 2553)

⁵ ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิดพุทธปฏิรูปด้วย (พระไพศาล วิสาโล, 2543, 2546)

ในที่นี้ วาทกรรมครูบาอีกแก๊สจึงมีอิทธิพลอย่างมากในการรับรู้ของผู้คนและการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของครูบาสมัยใหม่ในสังคมไทย ซึ่งมีนัยของการวิพากษ์วิจารณ์และถูกจัดวางให้อยู่เป็นคู่ตรงข้ามของจารีตล้านนาและความเป็นครูบาขนานแท้แบบครูบาศรีวิชัย (พระราชปรีดิเมธี⁶ และพระครูอดุลสีกิติ์⁷ อ้างถึงใน พระนคร ปริงฤทธิ์ (ปัญญาวชิโร), 2553, น. 15-18, น. 157-193) ดังที่พระราชปรีดิเมธี แสดงความคิดเห็นไว้ในกาเปิดสัมมนาวิชาการเรื่อง “เถราภิเษก: พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา” เมื่อปี พ.ศ. 2553 ว่า

“...ครูบาศรีวิชัยนั้น ถือเป็นแม่แบบ เมื่อเราเห็นว่านี่เป็นลักษณะครูบา เราก็ควรยกย่องส่งเสริมกัน ถ้าหากมีองค์กรใดองค์กรหนึ่งรับรอง หรือมีมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรที่รับรอง ถ้าองค์กรรับรองว่านี่คือครูบาจริงประกาศยกย่องว่า พระรูปนี้ท่านเป็นครูบาที่ควรเคารพกราบไหว้ได้ ถือเป็นเนื่อนาบุญที่แท้จริง สมัยปัจจุบันผมรู้สึกสงสารพุทธศาสนิกชนเรื่องพระครูบาบางรูปที่ไปสร้างความรู้สึกผิดห้วงมากมาย ทำให้ศรัทธาไทยต้องถดถอยลง ครูบา นั้น เป็นคำที่ศักดิ์สิทธิ์ และพวกเราต่างใช้เรียกยกย่องกัน เดียวนี้นำมาใช้กันเกลื่อนกลาดมากมาย ยกย่องกันด้วยเรื่องผลประโยชน์ คนที่ยกย่องก็มีผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น พวกกันไปไหว้แล้วรวยไปไหว้แล้วถูกหวย ผู้คนชอบลือกันว่าถูกหวยแล้ว มันก็ถูกเหมือนกัน เพราะพากันมาร้อยคนแต่มีคนถูกน้อยคน คนไม่ถูกนั้นเจ็บ แต่คนถูกคนเดียวพูดกันเสียจนโด่งดัง ครูบาเลยดังไปด้วย ทุกวันนี้พระครูบาจะเสียเรื่องผลประโยชน์ เชียร์ไปเชียร์มา ไม่ใช่ครูบาจริง ที่เราเรียกกันว่า “ครูบาบ่มแก๊ส” ผลไม้ที่ไม่ถูกบ่มมันก็สุกเอง หวานหอมอร่อย พอเอาไปอบแก๊สปรากฏว่า รสชาติหายไปเลยครึ่งหนึ่งที่เรารู้จักกันทุกวันนี้คือครูบาบ่มแก๊ส ลูกศิษย์เชียร์เพื่อผลประโยชน์ ผมขอฝากไว้ตรงนี้ว่า ครูบาจริงต้องมีองค์กรใดองค์กรหนึ่งรับรอง” (อ้างถึงใน พระนคร ปริงฤทธิ์ (ปัญญาวชิโร), 2553, น. 16)

ในที่นี้เราจะเห็นได้ถึงกระบวนการหนึ่งที่น่าสนใจ นั่นคือการสถาปนาครูบาศรีวิชัยขึ้นเป็นต้นแบบครูบาผ่านการอ้างอิงถึงท่านอย่างเข้มข้นในทุกๆ มิติ โดยประเด็นนี้ชี้ให้เห็นได้ถึงสำคัญของครูบาศรีวิชัยในฐานะครูบาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาของล้านนาและอิทธิพลของท่านต่อแนวคิดเรื่องครูบาและพุทธศาสนาแบบล้านนาในปัจจุบันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กลับมาที่วาทกรรมครูบาอีกแก๊ส ผู้เขียนขอเสนอว่า วาทกรรมครูบาอีกแก๊สแม้จะทรงพลังแต่ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจการเกิดขึ้นและ

⁶ รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ในขณะนั้น

⁷ เจ้าอาวาสวัดธาตุคำและเจ้าคณะ ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

เฟื่องฟูของครุบาสมัยใหม่ รวมถึงความเปลี่ยนแปลงในวัตรปฏิบัติ เนื่องจากยังเป็นแนวคิดแบบสารัตถนิยม โดยอาจจะเรียกกลุ่มที่มีแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์ครุบาสมัยใหม่อย่างถอนรากถอนโคนเช่นนี้ว่า กลุ่มแนวคิดครุบาแบบสารัตถนิยม นั่นคือการมองเห็นว่าครุบานี้มีความเป็นแก่นแท้ มีค่านิยมและรูปแบบที่แน่นอนตายตัว และแก่นแท้ของครุบาสามารถสืบย้อนไปได้ถึงจุดกำเนิด เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของล้านนาที่ควรรักษาไว้ให้ดั่งมาตลอดไป แนวคิดนี้มีปฏิบัติการผ่านความพยายามอธิบายลักษณะที่พึงประสงค์ของการเป็นครุบา ซึ่งหากผิดเพี้ยนไปจากนั้นถือว่าไม่ใช่ของแท้หรือเป็นครุบาอีกแก๊ส รวมถึงแนวคิดที่จะฟื้นฟูพิธีเถราภิเษกหรือพิธีแต่งตั้งรับรองสมณศักดิ์ครุบาอย่างเป็นทางการในภาคเหนือของไทย (ให้เหมือนกับที่ยังปฏิบัติกันอยู่ในสถาบันสงฆ์ของชุมชนคนไตในท่าขี้เหล็ก เมืองยอง เชียงตุง และสิบสองปันนา) ดังปรากฏในเนื้อหาการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เถราภิเษก: พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา” ซึ่งจัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2553 (พระนคร ปรงฤทธิ์ (ปัญญาวชิโร), 2553) ส่วนหนึ่งของคุณลักษณะการเป็นครุบาตาม “จารีตล้านนา” ในมุมมองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลแห่งหนึ่งในตัวเมืองเชียงใหม่ (เจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลรูปหนึ่ง อ.เมือง จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2559) คือการ “นุ่งผ้าสามผืน ตีนตีสี่ ฉันทข้าวคาบเดียว เทียวจกรม ชื่นชมอยู่ต้นไม้ อยู่ในป่า รักษาจตุบริสุทธิศีล ชำระมลทินอาบัติ จำสัจถาวนา แม่เมตตาแก่สรรพสัตว์ แก้ววัตรปฏิบัติใญ่จะได้เป็นครุบา”

ส่วน วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (ม.ป.ป.) อธิบายว่า “ครุบา คือคำที่ใช้เรียกขานพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งมักจะมีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป ครุบาไม่ใช่คำที่กำหนดขึ้นเพื่อเรียกขานตัวเอง ผู้ที่จะเป็นครุบานี้มีเงื่อนไขอยู่ 3 ข้อ คือ 1) เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามาก (ทั้งอายุและอายุการบวช) 2) ต้องปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ (ตลอดอายุการบวช) และ 3) สร้างสิ่งดีสิ่งงามให้กับพระศาสนาซึ่งอาจหมายถึงศาสนสถานหรืออื่นๆ พุทธแบบชาวบ้านคือ ถ้าอายุมาก บวชมานาน แต่ไม่มีคุณสมบัติตามข้อ 2 และข้อ 3 จะเรียกขานว่า ตู๋ หรือ ธุ เฉยๆ อาจเติมคำว่า ลุง ปู่ หรือ พ่อ ตามหลัง เช่น ธุลุงคำ ธุปู่เป้ง ธุพ่อแก้ว เป็นต้น หรือมีเพียงข้อ 2 และข้อ 3 ไม่มีข้อ 1 ก็ไม่นิยมเรียกว่าครุบา ถึงแม้จะได้รับการเล่าขานกันว่า เป็นครุบาเจ้าศรีวิชัยมาเกิดก็ตาม” ในขณะเดียวกัน กลุ่มครุบาสมัยใหม่และผู้เชื่อถือศรัทธากลับเสนอความหมายของครุบาที่มีความยืดหยุ่นเพื่อโต้ตอบกับวาทกรรมครุบาอีกแก๊ส ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นมุมมองครุบาแบบสมัยใหม่ เพราะถือว่าแม้ครุบาจะเป็นความต่อเนื่องจากอดีต แต่แนวคิดครุบาควรได้รับการทบทวน ประเมินค่าใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน พุทธอีกนัยหนึ่งคือ ครุบาและพุทธศาสนาแบบล้านนาจะอยู่

รอดได้ในยุคสมัยใหม่ก็ด้วยการปรับตัว ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ครุบาศรีวิชัยเป็นได้ทั้งต้นแบบสำหรับการเป็นครุบาและเป็นจุดตัดเพื่อเข้าไปสู่การตีความแบบใหม่ๆ กับการเป็นครุบาในยุคปัจจุบัน ครุบาน้อยแห่งวัดศรีดอนมูล อธิบายว่า

“เราปฏิบัติตามครุบาอาจารย์และอยู่ภายใต้คณะสงฆ์ส่วนกลาง สีของผ้านั้นไม่ใช่ประเด็นหลักอะไรเลย ทุกอย่างมันขึ้นอยู่กับบริบท แม้ว่าเราจะบอกว่าเราปฏิบัติตามอาจารย์ในอดีต แต่วัตรปฏิบัติบางอย่างก็สมควรได้รับการทบทวน สิ่งไหนเหมาะสมกับสถานการณ์ เราก็ปฏิบัติต่อไป แต่ถ้าสิ่งไหนมันไม่เหมาะสมอีกต่อไปแล้ว เราก็เลิก จาริตล้านนาตอนนี้ก็อยู่ภายใต้คณะสงฆ์ส่วนกลางแล้ว ดังนั้น พระทุกรูปก็เหมือนกันหมด ไม่มีอะไรเป็นพิเศษเกี่ยวกับครุบา ยกเว้นว่าเราอยู่ในนิายที่เก่าแก่ที่สุดเท่านั้นเอง” (ครุบาน้อย วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2559)

อีกเหตุผลเพราะครุบาไม่ได้เป็นตำแหน่งทางการแต่ได้มาจากการยกย่องจากชาวบ้านผู้เชื่อถือศรัทธา เป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความเคารพ ไม่ใช่ด้วยการบังคับหรือเงินทอง ดังนั้น จึงไม่มีเหตุผลที่ต้องปฏิเสธแม้ว่าจะยังมีอายุและอายุพรรษาน้อยก็ตาม ครุबारูปหนึ่งใน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นครุบาจากคณะสงฆ์เมืองเชียงตุง ประเทศเมียนมา ให้ความเห็นต่อประเด็นนี้ว่า

“ครุบาในภาคเหนือนี้ได้รับการยกย่องจากชาวบ้าน โดยหลักแล้วชาวบ้านจะพิจารณาพระรูปนั้นๆ ผ่านวัตรปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระวินัย ดังนั้น ในปัจจุบันเราจึงพบเห็นครุบาจำนวนมากที่มีอายุน้อย ยิ่งกว่านั้น บางรูปได้รับการยกย่องเป็นครุบาตั้งแต่ยังเป็นสามเณร ซึ่งเป็นไปได้และยอมรับได้หมด ไม่ว่าพระหรือเณรก็สามารถเป็นครุบาได้ถ้าพวกเขาปฏิบัติดีและเคร่งครัดตามแบบอย่างครุบาศรีวิชัยที่สำคัญคือพวกเขาได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ไม่มีอะไรผิด ชาวบ้านเขาจะต้องพิจารณาเรื่องนี้อย่างดีแล้วก่อนจะนับถือพระรูปใด” (ครุबारูปหนึ่ง อ.เมือง จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กุมภาพันธ์ 2559)

คำกล่าวของครุบาทั้งสองรูปข้างต้น เป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความจงรักภักดีต่อคณะสงฆ์ส่วนกลางและรัฐ ในขณะเดียวกัน การให้ความหมายของครุบาที่ยืดหยุ่นก็เอื้อต่อการขยายตัวของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับชาติและนานาชาติ อย่างไรก็ตาม การตอบโต้กันระหว่างสองแนวคิดนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความตึงเครียดทางสังคมและ

“ครุบา” ในฐานะพื้นที่ช่วงชิงความชอบธรรมในการสร้างความหมายของการเป็นครุบาให้กับสังคม แต่ถึงกระนั้น ไม่มีกลุ่มไหนสามารถอ้างสิทธิที่เหนือกว่าได้

5. แนวคิดครุบาสมัยใหม่ และการผลิตความเป็นล้านนาข้ามถิ่น

ผู้เขียนมองครุบาสมัยใหม่ในฐานะผู้กระทำการในกระบวนการผลิตความเป็นล้านนาข้ามถิ่น (Translocalities) ตามแนวคิดของ Appadurai (1996) ซึ่งจะให้เห็นความพยายามของครุบาที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับโลกสมัยใหม่ (โลกาภิวัตน์ การข้ามชาติ ความทันสมัย ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด สื่อใหม่และสังคมดิจิทัล พุทธประชานิยม เป็นต้น) และที่สำคัญเป็นการปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของชาวพุทธที่มีความเชื่อและวัตรปฏิบัติทางศาสนาที่แตกต่างและอยู่ในระดับปัจเจกมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ความหมายของครุบาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่วัฒนธรรมล้านนาหรือกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง ไม่ใช่สัญลักษณ์ของการต่อต้านอำนาจรัฐส่วนกลาง ไม่ใช่ขบวนการฟื้นฟูพุทธศาสนาหรือการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดังที่เคยเป็นมาในอดีตเท่านั้น แต่กลายเป็นครุบาเพื่อกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติ ดังจะเห็นได้ว่าครุบาสมัยใหม่สามารถดึงดูดผู้คนและเงินบริจาคจากกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะจากกลุ่มชนชั้นกลางที่มีอันจะกินในเมืองใหญ่ของประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น จากประเทศจีน ฮองกง มาเก๊า ไต้หวัน มาเลเซีย สิงคโปร์และออสเตรเลีย นั่นหมายความว่าครุบาได้เดินทางข้ามรัฐชาติ ข้ามวัฒนธรรม และมีคุณสมบัติที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนโดยทั่วไปอย่างปฏิเสธไม่ได้

ในส่วนของคำว่า “ครุบาสมัยใหม่” ที่ผู้เขียนใช้ มาจากภาษาอังกฤษว่า “Modern Khruba” ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านสับสนได้ว่าหมายถึงครุบาที่อยู่ตรงข้ามกับระบบคิดแบบจารีตหรือยุคก่อนสมัยใหม่ หรือครุบาที่ปฏิเสธความคิดเหนือธรรมชาติและเชิดชูความเป็นเหตุเป็นผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามที่ถูกรวบรวมโดยนักทฤษฎีว่าด้วยความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) เช่น แอนโธนี กิดเดนส์ (Giddens, 1990) แต่ครุบาสมัยใหม่ในการศึกษานี้เป็นการปรับใช้แนวคิดของ อรชุน อับปาตูไร (Appadurai, 1996) เพื่ออธิบายคำว่า “สมัยใหม่” ในแง่ของความแตกต่าง ความไม่ต่อเนื่อง และความหลากหลาย อันจะนำไปสู่การเกิดขึ้นใหม่ การตีความใหม่ และการประเมินคุณค่าใหม่ในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม⁸ นอกจากนี้ ครุบาสมัยใหม่ยังเป็นภาพตัวแทนของ Re-Enchantment of the

⁸ จอร์จ ซิมเมล (Simmel, 1978) เสนอไว้เช่นกันว่า Modernity นำไปสู่การแตกหัก (Rupture/ Fragmentation) ของปัจจุบันจากอดีต (อ้างถึงใน Tanabe & Keyes, 2002, pp. 6-8)

World หรือการหวนกลับมาให้คุณค่าต่อมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิม ก่อนการเกิดขึ้นของคำอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ เช่น แนวคิดเหนือธรรมชาติ เวทมนตร์ หรืออะไรก็ตามที่บั่นทอนอำนาจนำของแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์และความมีเหตุมีผล (Rationality) เพื่อยืนยันว่ายังมีอีกหลายอย่างในโลกที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์และนี่ไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดเสมอไป (Jenkins, 2000)

6. พุทธประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย

การเกิดขึ้นและเติบโตของครุบาสมัยใหม่อยู่ภายใต้บริบทแบบพุทธประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย โดย พัฒนา กิตติอาษา (Kitiarsa, 2012) อธิบายว่า หมายถึงความหลากหลายในความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา (Hybridity) ของชาวพุทธทั่วไปในสังคมไทย รวมถึงนักบวช คนทรงเจ้าเข้าผี ผู้ทำพิธีทางไสยศาสตร์ แม้ว่าจะเป็นสมาชิกในชุมชนพุทธศาสนาแบบทางการอยู่ก็ตาม พุทธประชานิยม เป็นไปได้ตั้งแต่ความเชื่อเรื่องพลังเหนือธรรมชาติของวิญญาณ ภูติผี เทวดา และเวทมนตร์คาถาซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างความเชื่อแบบวิญญาณนิยม (Spiritualism) ไสยศาสตร์ พราหมณ์แบบชาวบ้าน การบูชาเทพเจ้าของจีนและพุทธเถรวาทแบบทางการ ปัจจุบันพุทธประชานิยมนั้นกลายเป็นพื้นที่ทางศาสนาที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีชีวิตชีวาที่สุด และมีพลวัตมากที่สุดในสังคมพุทธของไทย ปีเตอร์ แจ็คสัน (Jackson, 1999a, 1999b) อธิบายปรากฏการณ์ด้วยแนวคิดศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย (Prosperity Religions) ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทสมัยใหม่ (โดยเฉพาะในชนชั้นกลาง) ที่ผู้คนใช้พื้นที่ทางศาสนาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อภารกิจเพื่อสะสมความมั่งคั่งร่ำรวยมากกว่าการแสวงหาความหลุดพ้น เช่น ปรากฏการณ์หลวงพ่อกุณ ในขณะที่ยัสติน แม็คแดเนียล (McDaniel, 2011) อธิบายด้วยแนวคิด “วิถีชาวพุทธแบบไทยๆ” (Thai Way of Being Buddhist) โดยเห็นว่าชาวพุทธในไทยนั้นมีแนวทางเป็นของตนเอง เช่น เณร พระ หรือแม่ชี ที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด รวมถึงการสั่งสอนเรื่องไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) แต่ในขณะเดียวกันก็ผลิตเครื่องรางของขลัง ประกอบพิธีบูชาเทวดาและภูติผี ใช้พลังพิเศษในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บหรือสวดคาถาบาลีเพื่ออำนวยการให้แคล้วคลาดปลอดภัย ที่สำคัญทั้ง พัฒนา กิตติอาษา (Kitiarsa, 2008), กิลโลม โรเซนเบิร์ก (Rozenberg, 2010), และ ปีเตอร์ แจ็คสัน (Jackson, 1999a, 1999b) ได้ชี้ให้เห็นว่าปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ได้เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย แต่เป็นปรากฏการณ์ร่วมของสังคมพุทธในหลายประเทศทั่วเอเชีย และความต้องการต่างๆ

ก็ล้วนสะท้อนประสบการณ์ในวิกฤตของความทันสมัยของผู้คนแทบทั้งสิ้น เช่น การแสวงหาความมั่นคงในชีวิตผ่านความร่ำรวยและความสำเร็จในทางโลก

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาครูบาของล้านนา พัฒนา กิติยาสา (Kitiarsa, 2012) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ศาสนาแบบชาวบ้านหรือท้องถิ่นอาจจะต้องพิจารณาให้แตกต่างออกไปจากพุทธประชานิยม เนื่องจากกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ ในที่นี้ครูบาและพุทธศาสนาแบบล้านนาอาจจะตกอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ในขณะที่พุทธประชานิยมนั้นมีลักษณะข้ามท้องถิ่น ข้ามศาสนา ข้ามวัฒนธรรม และข้ามชาติไปแล้ว แต่หากพิจารณาในสิ่งที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ข้างต้นจะพบว่า แม้ว่าครูบาจะเป็นอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มคนใดในเขตวัฒนธรรมล้านนา แต่ปรากฏการณ์ในปัจจุบันกลับทำให้เห็นกระบวนการปะทะประสาน ปรับเปลี่ยนและประเมินคุณค่าใหม่เพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองต่อความคาดหวังที่หลากหลายของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธา โดยเฉพาะตามแนวทางแบบพุทธประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย ครูบาที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบันคือครูบาที่สามารถหาจุดสมดุลระหว่างการเน้นความเป็นท้องถิ่นแต่มองหาวิธีการตอบสนองในระดับข้ามท้องถิ่น ดังนั้น จึงไม่สามารถวิเคราะห์ครูบาสมัยใหม่แยกออกจากแนวคิดพุทธประชานิยมตามที่เสนอโดยพัฒนาได้

ประเด็นต่อมาคือ การเติบโตของพุทธประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยในไทยสะท้อนความอ่อนแอของสถาบันสงฆ์และรัฐไทยจากกรณีวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น กรณีอื้อฉาวต่างๆ หรือแม้กระทั่งกรณีพระธรรมกาย พระไพศาล วิสาโล (2543) ซึ่งเป็นพระปัญญาชนร่วมสมัยกล่าวว่า ความอ่อนแอของคณะสงฆ์ในปัจจุบันสามารถมองเห็นได้ผ่านเรื่องอื้อฉาวของพระชั้นผู้ใหญ่ หรือการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนไปจากพระวินัยของพระสงฆ์ทั่วทั้งประเทศ ซึ่งความอ่อนแอในที่นี้หมายถึงความไร้ประสิทธิภาพของมหาเถรสมาคม ในการจัดการและควบคุมกิจการสงฆ์ ในทัศนะของพระไพศาล ปัญหาหลักคือโครงสร้างของคณะสงฆ์ที่เน้นการรวมศูนย์มากเกินไปคล้ายกับองค์กรอื่นๆ ของรัฐ รวมถึงการพึ่งพาพระบออุปถัมภ์อย่างมากจนทำให้เกิดระยะห่างและความแปลกแยกระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนที่พวกเขาอยู่ เนื่องจากพระสงฆ์เหล่านี้มุ่งแต่จะตอบสนองต่อนโยบายของคณะสงฆ์ส่วนกลางเพื่อเอาใจพระชั้นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจและเพื่อผลประโยชน์ เช่น งบประมาณหรือสมณศักดิ์ ในขณะที่ภารกิจในการบริการชุมชนกลับถูกเพิกเฉย บ่อยครั้งที่ได้ยินข่าวการซื้อขายสมณศักดิ์ในหมู่พระสงฆ์นั้นเพราะตำแหน่งเหล่านี้มีความสำคัญในการใช้เพื่อคุ้มครองตนเองจากข้อบังคับสงฆ์ รวมถึงสำหรับชื่อเสียง ความมั่งคั่ง และการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระดับท้องถิ่นของตน ดังนั้น แม้ว่าพระสงฆ์จะยังอยู่ภายใต้กฎระเบียบของคณะสงฆ์แต่เรากลับมองเห็นพฤติกรรม

เปี่ยงเบนและความเพื่องฟูของการปฏิบัติในลัทธิบูชาต่างๆ มากมาย สอดคล้องกับ อภินิญา เพื่องฟูสกุล (2541, น. 55) ที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่า การพึ่งพิงฆราวาสเพื่อปัจจัยสี่ของ พระสงฆ์ รวมถึงสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในวัดในบริบทของสังคมเมืองสะท้อนโครงสร้าง อำนาจและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในสังคมไทยซึ่งได้ลดสถานะความศักดิ์สิทธิ์ของสงฆ์ ไปด้วย ในกรณีของครูบาทักมีการกล่าวถึงความอ่อนแอของคณะสงฆ์ไว้ในการสัมภาษณ์ วิชาการเรื่อง “เถราภิเษก พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา” (พระนคร ประยุกต์ (ปัญญาวชิโร), 2553, น. 249-250) ซึ่งสรุปไว้ว่า การเพื่องฟูของครูบาในเขตภาคเหนือเป็น เพราะปัจจุบันองค์กรสงฆ์ขาดมาตรการในการควบคุมและคัดกรองครูบาที่ชัดเจน

7. กิจกรรมและการปฏิบัติทางศาสนาแบบล้านนาข้ามถิ่นของครูบาทักสมัยใหม่

กระบวนการสร้างความเป็นล้านนาข้ามถิ่นของครูบาทักสมัยใหม่นั้นปรากฏให้เห็น ในหลายระดับ อย่างไรก็ตามในบทความนี้ผู้เขียนขอพิจารณาผ่านกิจกรรมและการปฏิบัติ ทางศาสนา 4 กรณี คือ (1) การเข้านิโรธกรรม (2) การปั้นพระเจ้า “โคตร” ทนใจ (3) การเดินทางไปพบปะผู้เชื่อถือศรัทธาในแดนไกล และ (4) การสร้างเครือข่ายเชิงธุรกิจ เพื่อชี้ให้เห็นบทบาทของครูบาทักสมัยใหม่ในปฏิสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ วัฒนธรรม ในกรณีของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาของพระครูบาทักสมัยใหม่ซึ่งประกอบด้วยผู้คนที่ มาจากหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มชนชั้นสูง กลุ่มชนชั้นกลางระดับสูงและระดับกลาง ในเมือง กลุ่มชนชั้นกลางระดับกลางและระดับล่างในชนบทที่ยังมีความเชื่อตามจารีต (ตันบุญ-ตันวิเศษ พระศรีอารีย์) กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชนชั้นกลางจากต่างประเทศ แต่ละกลุ่ม มีความคาดหวังต่อครูบาที่แตกต่างกันหลากหลาย เช่น บารมีของตันบุญ พลังเหนือธรรมชาติ ของพระเกจิอมขมังเวทย์ โครงการพัฒนา พลังทางการเมือง หรือการตอบสนองต่อ อารมณ์แบบป๊อปคัลเจอร์ อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะมุ่งการวิเคราะห์ไปยังกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธา ที่มาจากชนชั้นกลางระดับสูงและระดับกลางในเมืองและจากต่างประเทศ ซึ่งมีความ คาดหวังในครูบาสอดคล้องกับแนวทางพุทธประชาานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีความสำคัญมากขึ้นในฐานะผู้อุปถัมภ์หลักในกิจกรรมส่วนตัว กิจกรรม ทางศาสนาและกิจกรรมทางสังคมของครูบาทักสมัยใหม่ และมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการ ขยายตัวของบารมีและเครือข่ายของครูบาในระดับประเทศและระดับนานาชาติ แม้ว่าพวกเขา จะมีจำนวนน้อยกว่าผู้เชื่อถือศรัทธากลุ่มอื่นๆ และเป็นสาเหตุว่าทำไมครูบาทักสมัยใหม่ จึงให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น (ในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามรักษาสัมดุล กับผู้เชื่อถือศรัทธากลุ่มอื่นๆ ด้วย)

7.1 การเข้านิโรธกรรม

การเข้านิโรธกรรมคืออะไร? งานศึกษาของ พระครูวิโรตตสาโร (2553) กล่าวว่า การเข้านิโรธกรรมเป็นการปฏิบัติหนึ่งในสามของการเข้ากรรมในล้านนา (ได้แก่ ปริวาสกรรม นิโรธกรรม และชุตินิโรธกรรม) ซึ่งการเข้ากรรมโดยหลักการคือการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์และเป็นวิธีการฝึกจิตที่เข้มงวด เป็นการขจัดกิเลสตัณหา โดยนิโรธกรรมคือการผสมผสานระหว่าง การปฏิบัตินิโรธกรรมและชุตินิโรธกรรม พระครูวิโรตตสาโร (2553) กล่าวว่าครูบาศรีวิชัยได้เคยปฏิบัติ นิโรธกรรม โดยจะกระทำในช่วงเวลาตั้งแต่ 3-5-7-9 วัน ผู้ปฏิบัติ (ส่วนมากคือพระสงฆ์) จะงดการฉันอาหาร งดการถ่ายหนักถ่ายเบา งดการนอนทั้งกลางวันและกลางคืน หรืองด การลุกออกจากที่นั่ง ให้ฉันแต่เพียงน้ำในบาตรหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ ยังต้องอยู่ให้ห่างไกล จากผู้คนและชุมชน ปิดปากเงียบและอยู่ในกระท่อมที่สร้างขึ้นกว้างประมาณ 20 ตารางเมตร กล่าวอย่างกระชับคือ การเข้านิโรธกรรมเป็นการปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นและ ละทิ้งกิเลสตัณหาผ่านการนั่งสมาธิอย่างเข้มงวด โดยผู้ที่สำเร็จนิโรธกรรมจะได้รับการยกย่อง ในความเพียร ความตั้งมั่น และบุญบารมีอันใหญ่หลวง ซึ่งเป็นแนวการปฏิบัติแบบพุทธจารีต ล้านนา อย่างไรก็ดีตาม ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า ที่มาของเอกสารชิ้นต้นและการกล่าวอ้างถึง ครูบาศรีวิชัยในที่นี้ยังไม่ได้รับการอธิบายอย่างชัดเจน เนื่องจากพบข้อโต้แย้งในหลายๆ โอกาสระหว่างการเก็บข้อมูลว่าครูบาศรีวิชัยอาจไม่เคยปฏิบัตินิโรธกรรม

ครูบาน้อย (วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่) และครูบาอริยชาติ (วัดแสงแก้ว โพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย) คือ สองครูบาที่มีชื่อเสียงด้านการเข้านิโรธกรรม ทั้งสองรูป อ้างเช่นกันว่าได้ทำการศึกษาการเข้านิโรธกรรมจากปืสาของครูบาศรีวิชัยที่ได้รับถ่ายทอด มาจากพระอาจารย์ของตนอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเมื่อคุณแล้วมีความคล้ายคลึงกับที่อธิบายไว้ใน งานของพระครูวิโรตตสาโร (2553) ซึ่งสามารถตั้งเป็นข้อสังเกตได้ว่าอาจมีการใช้ข้อมูลจากงาน ชีวิตประวัติของครูบาทั้งสองที่เคยกล่าวถึงการเข้านิโรธกรรมเอาไว้ในที่ต่างๆ เช่น ประวัติครูบา น้อยในเว็บไซต์ www.amulet.in.th และประวัติครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ในเว็บไซต์ www.watsangkaew.com/ ครูบาน้อย กล่าวว่า การเข้านิโรธกรรมเป็นไปเพื่อหลบหนีจาก ความวุ่นวายในชีวิตประจำวัน “ทำให้เจริญ สงบ เย็นกาย เย็นใจ เย็นจิต” (ครูบาน้อย วัดศรี ดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2559) การเข้านิโรธกรรม ครั้งแรกของครูบาน้อยเกิดขึ้นในปี 2537 ระหว่างที่พระอาจารย์คือครูบาผัดเข้ารับการรักษา ในโรงพยาบาลด้วยอาการวิกฤต ดังนั้น การเข้านิโรธกรรมครั้งนั้นจึงมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อบอบชีวิตให้แก่พระศาสนาและอุทิศชีวิตของท่านแลกกับชีวิตของครูบาผัด ผลปรากฏว่า หลังจากเข้านิโรธกรรมได้เพียงสองวันก็เกิดเหตุอัศจรรย์ ครูบาผัดอาการดีขึ้นจนสามารถ ลุกขึ้นจากเตียงได้ หลังจากนั้นครูบาน้อยจึงมีความเชื่อในอานุภาพของการเข้านิโรธกรรมและ

ตั้งสัจจะอธิษฐานว่าจะเข้านิโรธกรรมทุกปีจนถึงอายุ 70 ปี (วัดศรีดอนมูล, 2555, น. 23-26) ส่วนขั้นตอนของการเข้านิโรธกรรมและการเตรียมความพร้อมต่างๆ ได้ถูกอธิบายไว้ในชีวประวัติครูบาน้อยด้วยเช่นกัน (ครูบาน้อย วัดศรีดอนมูล จ.เชียงใหม่, 2551; วัดศรีดอนมูล, 2555)

ผู้เขียนมีโอกาสร่วมสังเกตการณ์การเข้านิโรธกรรมของครูบาน้อยเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นวันแรกของการเข้านิโรธกรรม ครั้งที่ 23 โดยพิธีเริ่มต้นขึ้นประมาณตีห้า ในเจดีย์เก่าคณาจารย์ พื้นที่ส่วนด้านหลังของวัดศรีดอนมูล ด้านหน้าของเจดีย์ฯ คือสถานที่เข้านิโรธกรรม สร้างเป็นกระท่อมชั่วคราวจากไม้ไผ่และฟางข้าว มีขนาดสิบตารางเมตรล้อมรอบด้วยราชวัตรเก่าขึ้น ช่วงเวลาสามวันของการเข้านิโรธกรรมนี้ ครูบาน้อยจะบำเพ็ญเพียรด้วยการนั่งสมาธิสลับกับการเดินจงกรมและจะฉันเพียงน้ำดื่มในบาตรหนึ่งเท่านั้น ควรกล่าวไว้ด้วยว่าน้ำดื่มนี้ได้รับการจัดเตรียมอย่างพิเศษเพื่อขบั่นความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม โดยต้องนำน้ำมาจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น บ่อน้ำทิพย์ วัดดอยชะม่อ จ.ลำพูน บ่อน้ำทิพย์ วัดดงภัย วัดชัยพระเกียรติ วัดพระสิงห์ วัดชัยมงคล และวัดลอยเคราะห์ในตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น น้ำทั้งหมดจะถูกผสมเข้าด้วยกันและกรองด้วยผ้าขาวเจ็ดชั้น ผ้าขาวเหล่านี้มีการลงยันต์ศักดิ์สิทธิ์ไว้ด้วยเพื่อเสริมส่งให้พิธีกรรมดูเข้มขลังมากขึ้น เมื่อราชวัตรขึ้นที่เก่าถูกปิดด้วยด้ายสายสิญจน์แล้ว (ประมาณ 7.20 น.) ก็ถือเป็น การเริ่มพิธีเข้านิโรธกรรมอย่างเป็นทางการ นับจากนี้ไปอีกสามวัน (เช้าตรู่ของวันที่ 21 กุมภาพันธ์) จะไม่มีใครสามารถเข้าไปข้างในกระท่อมได้หรือแม้แต่เข้าใกล้ในรัศมี 100 เมตร

ในส่วนของการให้ความหมายจำนวนวันของการเข้านิโรธกรรม พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน คือ สามวันหมายถึงพระรัตนตรัย ห้าวันหมายถึงพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ เจ็ดวันหมายถึงคัมภีร์พระอภิธรรมทั้งเจ็ด และเก้าวันหมายถึงโลกุตระธรรม 9 (มรรค 4 ผล 4 และนิพพาน 1) ซึ่งคาดว่าน่าจะมาจากแหล่งข้อมูลเดียวกัน

ครูบาอริยชาติเป็นครูบาอีกรูปที่มีชื่อเสียงจากการเข้านิโรธกรรม แต่ถึงแม้จะมีการกล่าวอ้างถึงปัสสาวะครูบาศรีวิชัยเหมือนกับครูบาน้อย แต่ผู้เขียนพบว่ายังมีความแตกต่างในการตีความและรายละเอียดปลีกย่อย เช่น มีความคลุมเครือในการอธิบายให้ดูเหมือนว่าการเข้านิโรธกรรมและนิโรธสมาบัติเป็นสิ่งเดียวกัน (ส.สุทธิพันธ์, 2554, น. 53-62) โดยการเข้านิโรธสมาบัติหมายถึงภาวะการดับสัญญาและดับเวทนา เป็นการเข้าถึงฌานในลำดับที่เก้า โดยผู้ที่สามารถเข้านิโรธสมาบัติได้นั้นต้องเป็นพระอนาคามีหรือพระอรหันต์เท่านั้น ซึ่งอาจจะมึนัยเพื่อบอกว่าครูบาอริยชาติสำเร็จอนาคามีแล้ว (ก็เป็นได้) ในส่วนของรายละเอียดที่พอจะสามารถอธิบายได้ เช่น สถานที่เข้านิโรธกรรมจะสร้างขึ้นเป็นกระโจมขนาดเล็กทำจากไม้ไผ่ ข้างในชุดหลุมลึก 1 ศอก กว้าง 2 ศอก ให้พอดีแล้วสร้างขุมฟางครอบ เมื่อนั่งแล้วจะมีความสูงเลยศีรษะเพียง 1 ศอก ครูบาจึงจะไม่สามารถลุกขึ้น

ได้อีก จากนั้นใช้ผ้าขาวปู 4 ชั้นเพื่อรองนั่งแทนความหมายของอริยสัจ 4 ที่ผู้มีเสาะ 8 ต้น แทนความหมายของอริยมรรค 8 ราชาวัตรล้อม 9 ชั้น แทนความหมายของโลกุตระธรรม 9 เมื่อเข้าไปแล้วครูบาอริยชาติจะไม่ฉั่น ไม่ถ่ายหนักถ่ายเบา และจะฉั่นได้เพียงน้ำหนึ่งบาตร ที่เตรียมไว้เท่านั้น นอกจากนี้ จะมีคณะลูกศิษย์จัดเวรเผ่ายามให้ในรัศมี 100 เมตร โดยในชีวิตนี้ครูบาอริยชาติอธิษฐานว่าจะเข้านิโรธกรรมเพียง 9 ครั้งเท่านั้น และจะเข้าในสถานที่ที่ไม่ซ้ำกันด้วย (ส. สุทธิพันธ์, 2554; วัดแสงแก้วโพธิญาณ, 2553) นิโรธกรรมครั้งสุดท้ายกระทำขึ้นระหว่างวันที่ 4-12 มกราคม พ.ศ. 2556

การเข้านิโรธกรรมของครูบาสมัยใหม่นั้น แม้ว่าจะมีความแตกต่างในการตีความและข้อปฏิบัติปลีกย่อยต่างๆ แต่สามารถมองเห็นจุดเน้นร่วมกันอยู่ นั่นคือการสถาปนาให้ครูบาศรีวิชัยเป็นต้นแบบของความเป็นครูบาขานนแท้ เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของล้านนา นอกจากนี้ พิธีกรรมยังแสดงถึงความมุ่งมั่นในพุทธศาสนาและการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์พร้อมๆ กับการสืบทอดจารีตของครูบา ที่สำคัญกว่านั้นคือเป็นการแสดงให้เห็นถึงบุญบารมีอันสูงส่งของผู้ปฏิบัติ ในที่นี้คือครูบาสมัยใหม่ เป็นประจักษ์ผ่านการบำเพ็ญเพียรอย่างสาหัสซึ่งพระธรรมใดๆ มิอาจกระทำได้ ในขณะเดียวกัน มีความเชื่อว่าการสำเร็จซึ่งพิธีกรรมนี้ทำให้ครูบามีพลังวิเศษและบุญบารมีเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย⁹

ประเด็นสำคัญที่จะกล่าวต่อมาก็คือ การเข้านิโรธกรรมของครูบาสมัยใหม่ยังได้สร้างความหมายใหม่ที่สอดคล้องกับความเชื่อและการปฏิบัติแบบพุทธศาสนิกชนและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยตามที่เห็นกันทุกวันนี้ว่า การเข้านิโรธกรรมกลายเป็นเทศกาลงานบุญขนาดใหญ่ มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางผ่านสื่อต่างๆ เพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามาร่วมงานและเป็นสักขีพยานต่อความสำเร็จของครูบาเหล่านี้ โดยมีการผสมผสานระหว่างคุณค่าในความเชื่อดั้งเดิมของพุทธศาสนาแบบล้านนา เช่น ความเชื่อเรื่องต้นบุญ การกลับชาติมาเกิดของครูบาศรีวิชัยและการสั่งสมบุญบารมี รวมถึงแนวคิดเรื่องบุญที่สามารถถ่ายทอดให้กับทุกชีวิตบนโลกนี้ได้เฉกเช่นพระโพธิสัตว์ โดยเฉพาะเมื่อได้พบและร่วมทำบุญกับครูบาโดยทันทีที่ท่านออกจากนิโรธกรรม กุศลผลบุญก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้น วันสุดท้ายหรือที่เรียกว่าวันออกนิโรธกรรม จึงกลายเป็นไฮไลต์ที่ผู้คนจะมารวมตัวกันเพื่อร่วมทำบุญและรับอานิสงส์ในบุญบารมีที่ครูบาได้สำเร็จ จนกลายเป็นข่าวโด่งดังทั่วประเทศ เช่น ในการออกนิโรธกรรมของครูบาน้อยเมื่อปี 2559 มีการรายงานว่ามีผู้เข้าร่วมงานมากกว่า

⁹ ในกรณีของครูบาบุญชุ่มคือการเข้ากรรมฐานอย่างสันโดษในถ้ำเป็นเวลานานๆ เช่น การเข้ากรรมฐานในถ้ำราชคฤห์ อ.งาว จ.ลำปาง เป็นเวลาถึง 3 ปี 3 เดือน 3 วัน ในช่วงปี 2553-2556 ซึ่งถูกอธิบายว่าเป็นการสั่งสมบุญบารมีและพลังวิเศษด้วยเช่นกัน (Jirattikorn, 2016)

ห้าพันคน (TLC News, 2559) ผู้เข้าร่วมงานส่วนใหญ่ถือเป็นวันสำคัญที่จะทำการเสี่ยงโชค เพื่อเงินรางวัลจากการทำนายเลขที่เกี่ยวข้องกับครุบาและการเข้านิโรธกรรม เช่น วันและเวลาที่ออกนิโรธกรรม อายุ ปีเกิดของครุบา TLC News (2559) จึงพาดหัวข่าวไว้ว่า “ลูกศิษย์ร่วมทำบุญออกนิโรธกรรมครุบา [น้อย] เขียนห่วยแห่ซื้อเลขเด็ด!” ความเป็นมาทางคัลของพิธีกรรมวันสุดท้ายยังถูกเสริมทับด้วยการแจกวัตถุมงคลและการประกอบพิธีกรรมเพื่อเสริมดวงชะตาและโชคลาภให้กับผู้เข้าร่วมงาน เช่น ภายหลังการทำบุญตักบาตร ครุบาน้อยจะประกอบพิธีสืบทอดชะตาหลวงตามแบบฉบับล้านนาเพื่อเสริมดวงชะตาบารมีให้ในทุกๆ ปี หรือการประกอบพิธีสร้างวัตถุมงคลรุ่นที่ระลึกการเข้านิโรธกรรม (เช่น เหรียญนิโรธกรรมครั้งที่ 9 ของครุบาอริยชาติ) นอกจากนี้ วัตถุที่เกี่ยวข้องกับการเข้านิโรธกรรมยังถูกนำออกมาให้เช่าบูชา เนื่องจากเชื่อว่าเป็นวัตถุที่ครุบาได้ถ่ายทอดพลังวิเศษเข้าไประหว่างการบำเพ็ญเพียร จึงสามารถเกื้อหนุนผู้ครอบครองต่อไปได้ เช่น เม็ดลูกประคำที่ครุบาอริยชาติใช้ในการเข้านิโรธกรรมครั้งที่ 9¹⁰

ข้อสังเกตอีกประการ คือ การเข้านิโรธกรรมในปัจจุบันได้กลายมาเป็นปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ของครุบาสมัยใหม่ โดยเฉพาะในหมู่ครุबारุ่นใหม่ เสมือนเป็นพิธีกรรมเพื่อการเปลี่ยนผ่าน (Rite of Passage) สู่การเป็นครุบาขานานแท้ เพราะนอกเหนือจากครุบาทั้งสองท่านที่กล่าวมาแล้ว เรายังพบว่าการเข้านิโรธกรรมเกิดขึ้นในอีกหลายพื้นที่ เช่น ครุบาชัยยาปถพี แห่งสถานธรรมดอยแก้วสัพพัญญู อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ครุบาเจ้าหน่อแก้วฟ้า แห่งลานธรรมอรหันตาทน่อแก้วฟ้าโพธิญาณ อ.คง จ.นครราชสีมา ครุบาวิฑูรย์ แห่งปรีณันท์ธรรมสถาน อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์ และครุบาสรยุทธ วัดด่านจำคำวนาราม อ.เมือง จ.ลำปาง และด้วยเพราะชื่อเสียงที่ยังมีไม่มาก การเข้านิโรธกรรมจึงมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะเครื่องมือที่ช่วยสร้างบารมีและดึงดูดผู้เชื่อถือศรัทธาให้เพิ่มมากขึ้น

7.2 การปั้นพระเจ้า “โคตร” ทนใจ

การปั้นพระพุทธรูปให้สำเร็จได้ภายในเวลา 1 วัน หรือ 24 ชั่วโมงถือว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ พระพุทธรูปองค์นั้นจะถือว่ามีพุทธานุภาพแรงกล้า สามารถดลบันดาลโชคลาภและความสำเร็จให้แก่ผู้ที่ร่วมสร้างและผู้บูชาสักการะได้อย่างรวดเร็วทันใจ จึงเป็นที่มาของชื่อ “พระเจ้าทันใจ” คำว่าทันใจนั้นมีความหมายสองนัย นั่นคือสามารถสร้างให้สำเร็จได้ในเวลาอันรวดเร็วและมีพลังอำนาจให้ผลตามที่ร้องขอได้อย่างรวดเร็ว โดยทั่วไปการสร้างพระเจ้าทันใจเป็นคติพื้นเมืองพบได้ในเขตวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (ชุมชนคนไต) เราจึงสามารถพบเห็นพระเจ้าทันใจได้ทั่วไป ยกตัวอย่าง พระเจ้าทันใจที่โด่งดังที่สุด

¹⁰ ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อปี 2556 พร้อมสร้อยคอ เปิดให้เช่าในราคา 25,000 บาท

ในยุคนี้นี้ คือ องค์ที่ประดิษฐานอยู่ในวัดพระธาตุตอดยคำ อ.เมือง จ. เชียงใหม่ จากข่าวคราว การให้โชคลาภหลายครั้งหลายครา ปราภฏบนสื่อจนทำให้ผู้คนหลงใหลมาสักการะพร้อม ดอกมะลิที่บูชาท่วมท้นจนนับจำนวนไม่ได้ บ่งบอกถึงอารมณ์ร่วมของความต้องการแบบ พุทธประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยของชาวพุทธร่วมสมัยในสังคมไทย การ สร้างพระเจ้าทันใจโดยทั่วไปจะเริ่มจากเวลาเที่ยงคืนไปจนถึงเวลาตะวันตกดินของอีกวัน หนึ่ง (18.00 น.) ซึ่งในคืนนั้นจะมีพิธีใส่หัวใจพระเจ้าและเบิกเนตรพระเจ้าต่อเนื่องไปจนถึง รุ่งเช้าของอีกวัน หากล่าช้ากว่านั้นจะถือว่าเป็นเพียงพระพุทธรูปธรรมดา ไม่มีพลังพิเศษใดๆ พิธีใส่หัวใจพระเจ้าและเบิกเนตรพระเจ้าเป็นพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อทำให้พระพุทธรูป มีชีวิต (Personification) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาคติมหายานแบบตันตระนิกาย วัชรยานที่แผ่หลายอยู่ในภูมิภาคนี้ (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล., 2558) ในพิธีใส่หัวใจพระเจ้า จะใช้ภาชนะทำเลียนแบบรูปทรงหัวใจและอวัยวะภายในของมนุษย์ เช่น ตับ ปอดและลำไส้ มักทำด้วยเงิน ทอง หรือทองเหลือง และประกอบพิธีโดยพระผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้วยความ เชื่อเรื่องพุทธานุภาพอันเกิดจากความช่วยเหลือของเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จนทำให้สร้างเสร็จได้ภายในหนึ่งวัน การมีส่วนร่วมในการสร้าง ไม่ว่าจะด้วยทางใดก็ตาม จึงเชื่อว่าเป็นหนทางในการทำบุญอันใหญ่หลวง นำมาซึ่งผลบุญในรูปแบบต่างๆ เช่น ความ มั่งคั่งในทรัพย์สมบัติและความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน ที่น่าสนใจคือ คตินี้ ถูกนำมาใช้กับครูบาศรีวิชัยด้วย โดยการยกย่องบุญบารมีของท่านที่สามารถสร้างสิ่งก่อสร้าง ต่างๆ ให้สำเร็จได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว โดยเรียกขานท่านว่า “ครูบาทันใจ”¹¹

ผู้เขียนมีโอกาสร่วมสังเกตการณ์ในงานทอดกฐินประจำปี 2558 ของครูบาอริยชาติ (วันที่ 6-8 พฤศจิกายน) ณ วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย โดยพบว่า ในครั้งนั้น ครูบาอริยชาติ ได้จัดกิจกรรมปั้นพระเจ้าทันใจไว้ด้วย แต่ท่านเพิ่มคำว่า “โคตร” เข้าไป เพื่อสร้างความน่าสนใจและความแตกต่างจากพระเจ้าทันใจที่อื่นๆ กลายเป็น “พระเจ้า “โคตร” ทันใจ” นอกจากนี้ คำว่า “โคตรทันใจ” ยังมีนัยถึงพุทธานุภาพที่จะ รวดเร็วมากขึ้นเมื่อเทียบกับพระเจ้าทันใจทั่วไปๆ เช่น สามารถบันดาลให้ผู้สร้างรวยแบบ โคตรทันใจ (ครูบาอริยชาติสนทนากับคณะเจ้าภาพพระเจ้าโคตรทันใจในพิธีใส่หัวใจพระเจ้า คืบวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558) กิจกรรมการสร้างพระเจ้าโคตรทันใจเริ่มขึ้นในวันที่ 6 พฤศจิกายน และกำหนดให้แล้วเสร็จในวันที่ 7 พฤศจิกายน ช่วงเวลาประมาณ 18.00 น. อย่างไรก็ตาม จำนวนของพระเจ้าโคตรทันใจที่จัดสร้างมีเพียง 9 องค์เท่านั้น จึงจำเป็นต้อง มีการจับจองเป็นเจ้าภาพ โดยคณะเจ้าภาพจะถวายเงิน 1 แสนบาท ต่อพระเจ้าโคตรทันใจ

¹¹ พบในเขต อ.พร้าว จ. เชียงใหม่ (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, 2559, น. 26-27)

หนึ่งองค์ เจ้าภาพทั้งหมดจึงเป็นกลุ่มชนชั้นกลางระดับสูงและส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพฯ กิจกรรมเช่นนี้ยังสามารถอธิบายได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ครูปาใช้เพื่อทดสอบศรัทธาในหมู่ลูกศิษย์ระดับใกล้ชิด โดยเฉพาะผู้มีอันจะกินจากภาคกลาง และเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ร่วมกันระหว่างครูปากับกลุ่มลูกศิษย์ (Unseen and Exotic) ภาพการเข้าร่วมกิจกรรมจึงเป็นไปอย่างตื่นเต้นและสนุกสนาน นอกจากนี้ ครูปายังจัดทีมช่างฝีมือไว้คอยช่วยเหลือเพื่อให้งานปั้นออกมาสวยงามและทันเวลา ควบคู่ไปกับกิจกรรมนี้คือการหล่อพระเจ้าโคตรทันใจเนื้อทองเหลืองโดยครูปา โดยที่พิเศษกว่านั้นคือส่วนหน้าของพระพุทธรูปจะหุ้มด้วยทองคำแท่น้ำหนักกว่าเก้ากิโลกรัม

ในช่วงกลางคืนของวันที่ 7 พฤศจิกายน พิศิไศหฺวใจพระเจ้าและเบิกเนตรพระเจ้า เริ่มต้นขึ้น ภาชนะรูปหัวใจแต่ละชิ้นมีชื่อของเจ้าภาพสลักไว้ ครูปาอธิบายต่ออธิบายแก่กลุ่มเจ้าภาพในระหว่างพิธีว่า หัวใจพระเจ้าจะบรรจุด้วยน้ำมันและสายสิญจน์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของน้ำเลือดและเส้นเลือด นอกเหนือจากนี้เจ้าภาพสามารถนำของมีค่า เช่น อัญมณี สร้อย เหรียญ แหวนใส่เข้าไปข้างในหัวใจ ผู้เขียนซึ่งร่วมอยู่ในพิธีนั้นด้วยพบว่า กิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างทั้งอารมณ์สนุกสนาน ศักดิ์สิทธิ์และลึกลับน่าเกรงขามให้กับคณะเจ้าภาพได้เป็นอย่างมาก พวกเขารู้สึกภาคภูมิใจกับพระเจ้าโคตรทันใจที่สร้างด้วยมือของพวกเขาเอง มีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและระแวงตระวังต่อการขอร่วมทำบุญจากบุคคลภายนอก ผู้เขียนพยายามลงใจด้วยการขอร่วมนำเหรียญใส่เข้าไปในหัวใจพระเจ้าของเจ้าภาพกลุ่มหนึ่งซึ่งก็ถูกปฏิเสธด้วยความนุ่มนวลว่า “ต้องถามครูปาท่านก่อน” ระหว่างนี้ เจ้าภาพบางคนยกหัวใจพระเจ้าขึ้นเหนือหัว บริกรรมคาถาขอพร บางกลุ่มยังสนุกสนานกับการถ่ายภาพกับหัวใจพระเจ้า บางกลุ่มง่วนอยู่กับการนำสิ่งของมีค่าใส่เข้าไปในหัวใจพระเจ้า ภายหลังพิธีใส่หัวใจพระเจ้า โพรงด้านหลังพระพุทธรูปถูกอุดด้วยธนบัตรจากเจ้าภาพจนเต็ม จากนั้นคณะเจ้าภาพนำแผ่นทองคำเปลวไปติดที่หน้าผากและหน้าอกของพระเจ้าโคตรทันใจและนำส่วนที่เหลือมาแตะที่หน้าผากของตน เป็นสัญลักษณ์ของการรับพุทธานุภาพจากพระเจ้าโคตรทันใจมาสู่ร่างกายของตน รวมถึงสร้างความเชื่อมโยงระหว่างพระเจ้าโคตรทันใจกับตนซึ่งเป็นเจ้าของและผู้สร้าง

กิจกรรมนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงจินตนาการและความคาดหวังที่ให้ความสำคัญกับโชคลาภ ความสำเร็จในทางโลกและความมั่งคั่งทางกายภาพของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธา ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นลักษณะร่วมของชนชั้นกลางในสังคมไทยและสังคมพุทธอื่นๆ ในปัจจุบัน เป็นการทำให้บุญกลายเป็นสินค้าและเงินคือรูปแบบหลักของการลงทุนในการบริโภคเชิงศาสนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางโลก อีกครั้งในพิธีใส่หัวใจพระเจ้า ผู้เขียนนั่งอยู่ใกล้พอจะได้ยินเสียงกลุ่มเจ้าภาพพระเจ้าโคตรทันใจกลุ่มหนึ่งเอ่ยขึ้นมาหลังจาก

ได้ยินครูบากล่าวว่า พระเจ้าโคตรทันใจนี้จะทำให้รวยแบบ โคตร โคตร โคตร ทันใจ ว่า “โห ดีมากเลย พระเจ้าโคตรทันใจจะช่วยให้เราปลดหนี้ได้โดยเร็วแน่ๆ สาธุ สาธุ สา...ตุ!” นักธุรกิจจากกรุงเทพฯ อีกท่านหนึ่งเล่าให้ผู้เขียนฟังระหว่างนั้นว่า ตนบริจาเงินให้กับครูบาและวัดจำนวนมากในแต่ละปีเพราะเขาเชื่อว่าจะได้กลับคืนมามากกว่านั้น

7.3 การเดินทางไปพบปะผู้เชื่อถือศรัทธาในแดนไกล

ในทำนองเดียวกัน ครูบาสมัยใหม่ได้จัดสรรเวลาเพื่อเดินทางไปพบปะกับผู้เชื่อถือศรัทธาที่อยู่ห่างไกลมากขึ้น สิ่งนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาที่มาจากชนชั้นกลางระดับกลางและระดับสูง ในแง่ของการเป็นผู้อุปถัมภ์หลักของครูบาสมัยใหม่ และในฐานะผู้ส่งสารและเชื่อมต่อจนทำให้บารมีและเครือข่ายขยายตัวออกไปมากขึ้น การเดินทางออกจากศูนย์กลางของความศักดิ์สิทธิ์ของครูบานั้นแตกต่างจากที่เข้าใจในกลุ่มหรือขบวนการทางศาสนา เช่น ทะไลลามะ พระสันตะปาปา หรือหัวหน้ากลุ่มลัทธิขนาดเล็กอื่นๆ ที่เคยได้อธิบายไว้ว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญเพื่อรักษาและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายรวมถึงขยายอุดมการณ์ของกลุ่ม และแก้ปัญหาโดยตรงต่อประเด็นบารมีมือสอง (Second-Hand Charisma) จากการเคารพรูปภาพ สิ่งของ หรือสื่อออนไลน์ และโยยหาการพบเจอแบบซึ่งๆ หน้า (Weller, 2008, pp. 15-30) ในกรณีของครูบาบุญชุ่ม ปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นขบวนการเพื่อขยายแนวคิดการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน อย่างไรก็ตาม ในกรณีของครูบาสมัยใหม่อีกกลุ่มใหญ่ พบว่าการเดินทางมีความหลากหลายมากกว่านั้น นั่นคือ 1) เพื่อรักษาสถานะภาพของการเป็นผู้มีบารมีและศักดิ์สิทธิ์ในหมู่ผู้เชื่อถือศรัทธาแดนไกล 2) เพื่อรักษาระดับความศรัทธาในหมู่ผู้เชื่อถือศรัทธา และ 3) เพื่อให้บริการทางจิตวิญญาณผ่านการพบปะพูดคุย ประกอบพิธีกรรมและมอบวัตถุมงคลเพื่อความมั่งคั่งและความสำเร็จทางโลก ที่สำคัญไม่มีการปลุกฝังคำสอนหรืออุดมการณ์พิเศษใดๆ

ครูบาน้อยเดินทางไปเยือนกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาแดนไกลอยู่หลายครั้ง แต่ทุกครั้งที่ไม่เยือน ครูบาจะประกอบพิธีกรรมสำคัญให้ คือ พิธีสืบชะตาพร้อมด้วยน้ำมนต์ธรณีสารหลวง และนะหน้าทอง ตัวอย่างที่ปรากฏในเฟซบุ๊ก @Watsridonmoon ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559 ครูบาน้อยไปเยือนกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาชาวจีนกว่าร้อยคน ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย โดยมีการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวด้วย ครูบาน้อยเสริมว่าตนเองนั้นมีลูกศิษย์กระจายอยู่ทั่วโลกและเคยไปเยือนมาแล้วทั้งจีน มาเลเซีย สิงคโปร์ มาเก๊า และยุโรป (ครูบาน้อย วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2559)

ครูบาอริยชาติก็ได้จัดการเดินทางเพื่อไปเยือนกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาแดนไกลหลายครั้งในแต่ละปี เฟซบุ๊กของวัดแสงแก้วโพธิญาณเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการกระจายข่าวสารการเดินทางและสถานที่เพื่อพบปะ (กราบครูบา) ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างประเทศ สถานที่เหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านหรือสำนักงานของลูกศิษย์คนสำคัญซึ่งมีฐานะดี เช่น บริษัทประกันภัยรายใหญ่ของประเทศ สำนักพิมพ์ บริษัทผลิตขนมขบเคี้ยว สำหรับผู้เชื่อถือศรัทธาต่างแดน ครูบาอริยชาติเดินทางไปเยือนประเทศจีนและมาเลเซียบ่อยครั้ง เช่น เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 ณ ประเทศมาเลเซีย และเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ณ ประเทศจีน ซึ่งมีผู้เข้ากราบครูบาจำนวนหลายร้อยคนพร้อมทั้งบูชาวัตถุมงคลของท่าน (ยูทูบ “watsangkaew” โฟสเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม และวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2553)

ความนิยมในวัตถุมงคลและการบูชาพระเกจิที่เชื่อว่ามีคาถาอาคมและพลังวิเศษในหมู่คนไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะคนจีนในประเทศต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกเขาเดินทางมากราบไหว้และทำพิธีเพื่อเสริมดวงชะตาและโชคลาภที่เมืองไทยมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ คือการมองหาวัตถุมงคลที่สร้างและได้รับการปลุกเสกจากพระเหล่านี้สำหรับผู้เชื่อถือศรัทธาต่างแดน ความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขากับพระเกจิเป็นเสมือนลูกค้ายกับผู้ประกอบการทางจิตวิญญาณ เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแนบแน่น เพราะพวกเขาไม่ต้องการคำสอนในศาสนาที่ลึกซึ้งหรือหลักการปฏิบัติใดๆ เป็นพิเศษ จึงอยู่นอกเหนือการตั้งคำถามแบบพุทธแท้พุทธเทียมหรือการแสวงหาการหลุดพ้นอันเป็นจุดหมายปลายทางของพุทธศาสนา แต่มีจินตนาการและความคาดหวังสูงต่อผลจากการบูชาทั้งตัวครูบา พิธีกรรมและวัตถุมงคลเพื่อผลประโยชน์ในทางโลก

7.4 การสร้างเครือข่ายเชิงธุรกิจ

ผู้เขียนได้พบกับเจ้าของโรงงานผลิตเหรียญและหล่อวัตถุมงคลรายใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ (เมื่อปี 2559) ซึ่งเขาเองยังรับตำแหน่งรองนายกสมาคมพระเครื่องพระบูชาไทยภาคเหนืออีกด้วย (เจ้าของโรงงานผลิตเหรียญและหล่อวัตถุมงคล อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ , การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กันยายน 2559) เขาเล่าว่า ปัจจุบันพระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจพระเครื่องและวัตถุมงคลมากขึ้นและวัตถุมงคลเหล่านี้ก็มีความสำคัญมากขึ้นต่อตัวพระสงฆ์ด้วย ทั้งเป็นตัวดึงดูดผู้คนและเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยนในการบริจาค ดังนั้น ทั้งชื่อเสียงบารมีและวัดที่ใหญ่โตสวยงาม ส่วนหนึ่งก็มาจากความสำเร็จในวัตถุมงคลเหล่านี้ ในเชิงธุรกิจแล้ว พระและผู้จัดจำหน่ายจะมีเทคนิคทางการตลาดมากมายเพื่อกระตุ้นความต้องการและจัดเตรียมช่องทางในการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย และหนึ่งในนั้น

คือ การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังมากที่สุด ณ ขณะนี้ ในหมู่พระครูบาสมัยใหม่ เขาเล่าเหตุการณ์หนึ่งให้ฟังว่า เมื่อปีที่ผ่านมานี้ (พ.ศ. 2558) ครูบารูปหนึ่งใน จ.ลำพูน ได้เปิดให้จองวัตถุมงคลรุ่นใหม่มานานเฟสบุ๊ค โดยเริ่มเปิดจองในเวลา 9.00 น. (ตามเวลาในประเทศไทย) ด้วยวิธีการไครมมาก่อนได้ก่อน เพียงแค่นาทีที่มีจำนวนผู้จองมากกว่าห้าพันราย โดยมีลูกค้าจากจีนและสิงคโปร์จำนวนมากรวมอยู่ด้วย ในขณะที่สินค้ามีจำนวนไม่กี่ร้อยชิ้น กลยุทธ์ทางการตลาดเช่นนี้จะยิ่งทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้นเมื่อขายต่ออย่างไรก็ตาม เขาเน้นย้ำว่า ไม่ใช่พระทุกรูปจะสามารถทำเช่นนี้ได้ อย่างน้อยจะต้องมีคุณลักษณะที่พอจะดึงดูดผู้คนได้อยู่ก่อนแล้ว เขายกตัวอย่างครูบาน้อยและครูบาริยาชาติ¹² ว่ามีชื่อเสียงอยู่ก่อนจากการมีพลังอำนาจวิเศษและเป็นลูกศิษย์ในสายครูบาศรีวิชัย ดังนั้นวัตถุมงคลของท่านจึงเป็นที่ต้องการในตลาดและมีการสร้างเครือข่ายเชิงธุรกิจกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ชื่อเสียงของครูบาขยายตัวมากขึ้น

ครูบาที่มีชื่อเสียงต่างก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายวัตถุมงคล (เขียนพระ ชุ่มพระ) ทั่วประเทศ นอกจากนี้ ยังพบครูบาปรากฏอยู่ในรายการทีวี ยูทูบ หรือนิตยสารเกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุมงคลโดยทั่วไป เช่น รายการคุยเฟื่องเรื่องพระของวันชัย สุพรรณ ตอนของครูบาริยาชาติ¹³ ในส่วนของครูบาน้อย เจริญรุ่ง “กินไม่หมด” หลังพระอุปคุต ไม่จำกัดเนื้อ และ “พระผงรูปไข่ ครูบาน้อยนั่งเต็ม ปี 2543” ได้รับรางวัลที่ 1 ในการประกวดพระใหม่และพระเกจิอาจารย์ยอดเยี่ยม ครั้งที่ 1 ประจำปี 2556¹⁴ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้พบกับนักธุรกิจวัตถุมงคลจากประเทศจีน เธอเป็นเจ้าของร้านวัตถุมงคลที่กรุงปักกิ่ง รวมถึงร้านค้าออนไลน์ในแอปพลิเคชัน “WeChat” ในแต่ละปีเธอเดินทางไปมาระหว่างประเทศไทยและจีนเพื่อเสาะหาสินค้าด้วยตัวเอง เธอกล่าวว่า แม้กลุ่มลูกค้าที่เมืองจีนจะยังจำกัดอยู่เฉพาะชนชั้นกลางในเมืองใหญ่ แต่เธอก็ทำกำไรได้อย่างมากจากธุรกิจนี้ ปัจจุบัน วัตถุมงคลได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในจีนและร้านค้าประเภทนี้ก็กำลังผุดขึ้นราวกับดอกเห็ด เธอจึงต้องการแสวงหาสินค้าที่มีความแปลกใหม่และมาจากพระเกจิหน้าใหม่ๆ เพื่อขยายโอกาสทางธุรกิจ สินค้าของเธอจึงมีทั้งจากประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างเมียนมาและกัมพูชาด้วย ในภาคเหนือ สินค้าของเธอรวมถึงที่มาจากครูบาที่มีชื่อเสียง

¹² โรงงานของเขาได้รับงานผลิตวัตถุมงคลรุ่นหนึ่งให้กับครูบาริยาชาติด้วย

¹³ ดูตอนของครูบาริยาชาติได้ทาง <https://www.youtube.com/user/mvtvphradunk/videos> เรื่อง “คุยเฟื่องเรื่องพระครูบาริยาชาติ” วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2555 นอกจากนี้ ยังพบตอนของครูบาเหนือชัย (จ.กาญจนบุรี) ในปี 2555 และครูบาฤกษ์ (จ.นครราชสีมา) ในปี 2556

¹⁴ จัดขึ้น ณ ศูนย์ราชการกรุงเทพมหานคร ถนนแจ้งวัฒนะ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดย บริษัทพระใหม่ดอกทศอม จำกัด ร่วมกับนักนิยมสะสมพระใหม่ทั่วประเทศ

หลายรูป เช่น ครูบาน้อย ครูบานูญยัง (จ.ลำพูน) และครูบาพรสิทธิ์ (จ.เชียงใหม่) เธอใช้งบประมาณกว่าหนึ่งล้านบาทในการมาเพียงช่วง 2-3 วันเพื่อจัดหาสินค้า (นักธุรกิจวัดดุมงคลจากประเทศจีน อ.เมือง จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 กันยายน 2558)

นอกจากนี้ ในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2559 ก่อนการเข้าสัมภาษณ์ครูบาน้อย ณ วัดศรีดอนมูล ผู้เขียนมาถึงก่อนเวลาและได้สังเกตการณ์พิธีปลุกเสกวัดดุมงคล หญิงวัยหลังเกษียณซึ่งประจำอยู่ที่อาคารด้านหน้าเล่าว่า หญิงสาวจากจีนสองคนเดินทางมาซื้อวัตถุมงคลจำนวนมาก จากนั้นก็ขอให้ครูบาน้อยปลุกเสกให้ แม้ว่าวัตถุมงคลเหล่านี้จะได้รับการปลุกเสกมาแล้วก่อนเปิดให้บูชา แต่ครูบาน้อยก็ยินดีประกอบพิธีให้ โดยระหว่างนั้น หญิงสาวทั้งสองยังได้รับอนุญาตให้บันทึกวิดีโอด้วย คำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลยิ่งตอกย้ำถึงชื่อเสียงของครูบาที่ขยายตัวออกไปข้ามเขตแดนรัฐชาติและวัฒนธรรมพร้อมๆ กับการขยายตัวเชิงธุรกิจผ่านวัดดุมงคลต่างๆ ไม่ว่าครูบาจะมีส่วนเกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใดก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลกล่าวทิ้งท้ายว่า “ครูบาน้อยมีศรัทธาเป็นคนจีนเยอะ ในวัดเลยมีป้ายประชาสัมพันธ์ภาษาจีน ในตู้นี้มีเงินจีนที่ครูบาลงคาถาและยันต์ไว้ให้เช่า คาถาให้พระไรก็มีภาษาจีนด้วย” (หญิงอาวุโส อ.สารภี จ.เชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2559)

8. สรุป

ครูบามีความสำคัญในโลกพุทธศาสนาของล้านนามาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ครูบากลับมามีความสำคัญในโลกพุทธศาสนาของสังคมไทยอีกครั้ง โดยเฉพาะในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม การเฟื่องฟูของครูบาศัมย์ใหม่ในภาคเหนือและการขยายตัวของกลุ่มผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการหวนกลับไปยึดถือจารีตพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมหรือเป็นความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ทั้งความหมายและรูปแบบของการเป็นครูบา แต่กลับสะท้อนการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมพุทธร่วมสมัยทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศและระดับโลกด้วย ครูบาศัมย์ใหม่แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการผลิตซ้ำความเป็นครูบา (ความรู้แบบท้องถิ่น) กับกระแสวัฒนธรรมสากล (Global Culture) ในโลกโลกาภิวัตน์ (การข้ามชาติและการเคลื่อนย้ายของทุน ผู้คน และข้อมูลข่าวสาร อิทธิพลของรัฐบาลสมัยใหม่และสถาบันสงฆ์ที่อ่อนกำลังลง การเติบโตของเศรษฐกิจแบบตลาด การเติบโตของสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย การเติบโตของชนชั้นกลางตั้งแต่ทศวรรษ 2500 และความเฟื่องฟูของพุทธศาสนาแบบประชานิยมและศาสนาแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย) เพื่อสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ

วัฒนธรรม และตอบสนองต่อความคาดหวังอันแตกต่างหลากหลายของผู้คนในปัจจุบัน โดยทำให้การมีแบบครูบาสามารถถูกตีความ ประเมินค่าและหยิบใช้ได้หลายรูปแบบ การมองครูบาในแบบเดิมๆ อาจจะไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการทำความเข้าใจว่าเหตุใดครูบาสมัยใหม่จึงสามารถตอบสนองต่อจินตนาการและความคาดหวังของผู้คนได้อย่างมากมายและหลากหลายกว่าในอดีต

บทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความพยายามในการมองครูบาสมัยใหม่ในแง่มุมใหม่ๆ ที่จะให้เห็นบทบาทของการเป็นผู้กระทำการในการมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทที่ห้อมล้อมมากขึ้น ซึ่งกระบวนการนี้ดำเนินไปพร้อมๆ กับการปรับเปลี่ยน ตีความ สร้างคุณค่าใหม่ให้กับจารีตครูบา ดังจะพอเห็นได้จากการเข้านิโรธกรรม การบั้นพระเจ้า “โคตรทันใจ” การเดินทางไปพบปะผู้เชื่อถือศรัทธาในแดนไกล และการสร้างเครือข่ายเชิงธุรกิจของครูบาน้อย และครูบาอริยชาติ ซึ่งสามารถรักษาสมดุลระหว่างการเน้นย้ำแนวคิดพุทธศาสนาแบบล้านนา และการตอบสนองกับโลกและผู้คนในสังคมสมัยใหม่ได้ในระดับหนึ่ง การทำให้การมีของครูบาสิ้นไหล สามารถถูกตีความและรับรู้ได้โดยกลุ่มคนที่หลากหลายนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ครูบาสมัยใหม่ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงกว้างไกลกว่าครูบาในอดีต จนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นครูบาสำหรับผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติได้ ไม่ว่าผู้อ่านจะเห็นด้วยหรือไม่กับแนวทางวิเคราะห์ดังกล่าว การติดตามความเปลี่ยนแปลงในความหมายและรูปแบบของครูบาสมัยใหม่รวมถึงสังคมพุทธร่วมสมัยของไทยก็ยังคงมีความน่าสนใจ และเฝ้าหวังการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยนักวิชาการท่านอื่นๆ ต่อไป

รูปภาพที่ 1 บริเวณด้านหน้าสถานที่เข้านิโรกรรมของครูบาน้อย ใน พ.ศ. 2559

ที่มา: ภาพถ่ายจาก พิสิษฐ์ นาสี เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

รูปภาพที่ 2 บรรยากาศวันออกนิโรกรรมของครูบาน้อย วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

ที่มา: ภาพถ่ายจากเว็บไซต์ <http://www.watsridonmoon9.com> พ.ศ. 2561

รูปภาพที่ 3-4 กิจกรรมการปั้นพระเจ้า “โคตร” ทนใจ และพิธีใส่หัวใจพระเจ้า จัดโดย
ครูบาอริยชาติ ใน พ.ศ. 2558

ที่มา: ภาพถ่ายจาก พิสิษฐ์ นาสี เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558

ที่มา: ภาพถ่ายจาก พิสิษฐ์ นาสี เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558

รูปภาพที่ 5 ครูบান้อยเยือนกรงักวาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559

ที่มา: ภาพถ่ายจากเฟซบุ๊ก @Watsridonmoon เมื่อ พ.ศ. 2559

รูปภาพที่ 6 ครูบาริยชาติเยือนประเทศจีน เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2559

ที่มา: ภาพถ่ายจากเฟซบุ๊ก @watsangkaewphothiyan เมื่อ พ.ศ. 2559

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ขวัญชีวัน บัวแดง, และพิชญ์ นาสี. (2558). งานพิธีเปลี่ยนผ้าครุขาวาวปี: การสร้างและสานต่อเครือข่ายลูกศิษย์และผู้เชื่อถือศรัทธา. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 27(2), 29-62.
- ครูบาน้อย วัดศรีดอนมูล จ.เชียงใหม่. (2551). สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2558, จาก http://www.amulet.in.th/forums/view_topic.php?t=666.
- จิราชาติ สันติยศ. (2553). “ครูบาศรีวิชัย” กับคตินิยมแบบ “ครูบา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550. ใน พระนคร ปริงฤทธิ์ (ปัญญาวิชโร) (บก.). *เถรภิไษะ: พิธิยภยอสมณคักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*. (น. 207-229). เชียงใหม่: โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่.
- ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ. (2540). *การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครูบาศรีวิชัย พ.ศ. 2447-2481*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชีเกฮารุ ทานาเบ. (2547). *นุ่งเหลือง-นุ่งดำ: ตำนานของผู้นำชาวนาแห่งล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). ข้อคิดเห็นเรื่อง ตนบุญ ลัทธิพระศรีอารียะและลัทธิพื้นฟูศาสนาในล้านนา. ใน ขวัญชีวัน บัวแดง และอภิญา เพื่องฟูสกุล (บก.). *พิธีกรรมและปฏิบัติการในสังคมชาวนาภาคเหนือของประเทศไทย*. (น. 101-111). เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา (ศูนย์ความเป็นเลิศ) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิรวุฒิ เสนาคำ. (2547). อรชุน อับปาตุรีย กับมโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามถิ่น. *รัฐศาสตร์สาร*, 25(1), 103-149.
- ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว. (2559). สาธุ...เจ้าตนบุญปึกมาเกิด”: กำเนิดครูบาตีใหม่ ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงพุทธศาสนาท้องถิ่นภาคเหนือของไทย. ใน *การสัมมนาวิชาการประจำปี 2559/2016 มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ Asean: Siam-Thailand+Japan+China and+India*. (น. 1-14). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- _____. (2560). *การศึกษากระแส “ครูบาตีใหม่” ในภาคเหนือของไทย พุทธทศวรรษ 2530-2550*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พระครูวิโรตธาสโสภณ (สุรินทร์ วิสุทธจิตโต). (2553). *ศึกษาการเข้ากรรมในล้านนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนคร ปรงฤทธิ์ (ปัญญาวิชโร) (บก.). (2553). *เถราภิเษก: พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*. เชียงใหม่: โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระไพศาล วิสาโล. (1 พฤศจิกายน 2543). เมืองไทยในอนาคต: อนาธิปไตยในวงการสงฆ์. *มติชน*. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.visalo.org/article/matchon254311.htm>
- _____. (2546). *การปฏิรูปและฟื้นฟูพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ ปาฐกถาในการสัมมนา ระหว่างประเทศว่าด้วยศาสนาและโลกาภิวัตน์ ณ มหาวิทยาลัยพายัพ จ.เชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.visalo.org/article/budKarnpatiroob.htm>
- พระสมชาย อัมมสาโร (พรมมา). (2555). *ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญแห่งล้านนา: กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสิษฐ์ นาสี. (2558). ศึกษา “ครูบา”: “ครูบาศึกษา” ข้อถกเถียงว่าด้วยเรื่องความเชื่อ แนวทาง และการปฏิบัติของ “ครูบา” ในพุทธศาสนาแบบล้านนา”. *นิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม*, 37(1), 138-155.
- วัดศรีดอนมูล. (2555). *ครูบาน้อย เตชะปัญญา*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- วัดแสงแก้วโพธิญาณ. (2553). *ประวัติครูบาอริยชาติ อริยจิตโต โดยสังเขป*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2558, จาก <http://www.watsangkaew.com/webboard/index.php?PHPSESSID=6660d3ae6a2b4eb0a7d979be3df724d9&topic=33.0>
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2545). *ตนบุญล้านนา ประวัติครูบาฉบับอ่านม่วน*. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- _____. (ม.ป.ป.). *ครูบาอุ้มแก้ว*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2559, จาก <http://rmultculture.rmutl.ac.th/webboard/index.php?topic=3141.0%3Bwap2>
- ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี. (2559). *ข้อวินิจฉัยประวัติครูบาเจ้าศรีวิชัย*. เชียงใหม่: อาร์เอสโปรดักซ์พลาย.
- ส. สุทธิพันธ์. (2554). *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาพร.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2558). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. (2558). *พระพุทธรูปล้านนากับคติพระพุทธรูปศาสนamahayanaแบบต้นตระกูลวิชัยยาน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โสภา ชานะมูล. (2534). *ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ. 2421-2481)*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2541). *ศาสนทัศน์ของชุมชนเมืองสมัยใหม่: ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- TLC News. (2559). *ลูกศิษย์ร่วมทำบุญออกนิโรธกรรมครูบา เขียนหวยแห่ซื้อเลขเด็ด!*. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://news.tlcthai.com/news/682873.html>

ภาษาอังกฤษ

- Appadurai, A. (1996). *Modernity At Large*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ashley, S. M. (2011). *Late for Buddha: The Construction of Dara'ang (Silver Palaung) Religious and Ethnic Identity*. (Doctoral dissertation), Simon Fraser University.
- _____. (2017). Khruaba Holy Men and Dara'ang Buddhism. In Cohen P. (Ed.). *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 171-190). Copenhagen: NIAS Press in association with the Center for Ethnic Studies and Development (CESD), Chiang Mai University.
- Bowie, K. A. (2014a). Of Buddhism and Militarism in Northern Thailand: Solving the Puzzle of the Saint Khruubaa Srivichai. *The Journal of Asian Studies*, 73(3), 711-732.
- _____. (2014b). The Saint with Indra's Sword: Khruubaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand. *Comparative Studies in Society and History*, 56(3), 681-713.
- Buadaeng. (2002). Kruba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity. In Hayashi, Y. & Sayavongkhamdy, T. (Eds). *Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China Regional Dynamics in the Past and Present*. (pp. 269-293). Kyoto: Center for Southeast Asian Studies.

- _____. (2014, April 22). *"The Mountain Owner Has Come": Religious Assemblage across Thai-Burma Border*. In The 12th International Conference on Thai Studies, University of Sydney.
- _____. (2017). A Karen Charismatic Monk and Connectivity across the Thai-Myanmar Borderland. In Cohen, P. (Ed.). *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 147-170). Copenhagen: NIAS Press.
- Cohen, P. (2000a). Lue Across Borders: Pilgrimage and the Muang Sing Reliquary in Northern Laos. In Evans, G., Hutton, C., & Kuah, K. E. (Eds). *Where China meets Southeast Asia*. (pp. 145-161). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- _____. (2000b). A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruba Bunchum. *The Australian Journal of Anthropology*, 11(2), 141-154.
- _____. (2001). Buddhism unshackled: The Yuan "holy man" tradition and the nation-state in the Tai world. *Journal of Southeast Asian Studies*, 32(2), 176-203.
- _____. (2002). Buddhist Revivalism in the Tai World. In Hayashi Yukio & Thongsa Sayavongkhamdy (Eds). *Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China Regional Dynamics in the Past and Present*. (pp. 243-321). Kyoto: Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University.
- _____. (2017). Charismatic Monks of Lanna Buddhism. In Cohen, P. (Ed.), *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 1-26). Copenhagen: NIAS Press.
- Easum, T. M. (2013). A Thorn in Bangkok's side: Khruba Sriwichai, Sacred Space and the Last Stand of the Pre-modern Chiang Mai State. *South East Asia Research*, 21(2), 211-236.
- _____. (2017). Khruba Boonchum: The Holy Man of the Twenty-First Century and His Transnational and Diverse Community of Faith. In Cohen P. (Ed.). *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 191 - 216). Copenhagen: NIAS Press in association with the Center for Ethnic Studies and Development (CESD), Chiang Mai University.

- Feungfusakul, A. (1993). *Buddhist Reform Movements in Contemporary Thai Urban Context: Thammakai and Santi Asok*. Bielefeld: University of Bielefeld.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Gravers, M. (2012). Waiting for the righteous ruler: The Karen royal imaginary in Thailand and Burma. *Journal of Southeast Asian Studies*, 43(2), 340-363.
- _____. (2017). Building Moral Communities in an Uncertain World: A Karen Lay Buddhist Communities in Northern Thailand. In Cohen, P. (Ed.). *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 115-146). Copenhagen: NIAS Press.
- Hinton, P. (1979). The Karen, Millennialism, and the Politics of Accommodation to Lowland States. In Keyes, C. F. (Ed.). *Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma*. (pp. 81-98). Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.
- Irwin, A. L. (2017). Partners in Power and Perfection: Khrubas, Construction, and Khu Barami in Chiang Rai, Thailand. In Cohen P. (Ed.). *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 87-114). Copenhagen: NIAS Press.
- Jackson, P. A. (1999a). The enchanting spirit of Thai capitalism: The cults of Luang Phor Khoon and the post-modernization of Thai Buddhism. *South East Asia Research*, 7(1), 5-50.
- _____. (1999b). Royal Spirits, Chinese Gods, and magic monks: Thailand's boom-time of prosperity. *South East Asia Research*, 7(3), 245-320.
- Jenkins, R. (2000). Disenchantment, Enchantment and Re-Enchantment: Max Weber at the Millennium. *Max Weber Studies*, 1(1), 11-32.
- Jirattikorn, A. (2016). Buddhist Holy Man Khruba Bunchum: The Shift in a Millenarian Movement at the Thailand-Myanmar Border. *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 31(2), 377-412.
- Kataoka, T. (2017). Millenarianism, Ethnicity and the State: Khruba Boonchum Worship among the Lahu in Myanmar and Thailand. In Cohen, P. (Ed.). *Charismatic Monks of Lanna Buddhism*. (pp. 217-246). Copenhagen: NIAS.

- Keyes, C. F. (1977). Millennialism and Theravada Buddhism, and Thai Society. *The Journal of Asian Studies*, 36(2), 283-302.
- _____. (1981). The Death of Two Buddhist Saints. *Journal of the American Academy of Religion, Thematic Studies*, 48(3-4), 149-80.
- Kitiarsa, P. (1999). *You May Not Believe, But Never Offend the Spirits: Spirit-medium Cult Discourses and the Postmodernization of Thai Religion*. (Doctoral dissertation), University of Washington.
- _____. (2008). Buddha Phanit: Thailand's prosperity religion and its commodifying tactics. In Kitiarsa, P. (Ed.). *Religious Commodification in Asia*. (pp. 120-144). London and New York: Routledge.
- _____. (2012). *Mediums, Monks, and Amulets: Thai Popular Buddhism Today*. Chiang Mai: University of Washington Press.
- McDaniel, J. (2011). *The Lovelorn Ghost and the Magical Monk: Practicing Buddhism in Modern Thailand*. New York: Colombia University Press.
- Nasee, P. (2018). *Constructing Khruba's Charisma and Religious Network in Contemporary Thai Society*. (Doctoral dissertation), Chiang Mai University.
- Panyagaew, W. (2013). Remembering with Respect: History, Social Memory and the Cross-Border Journeys of a Charismatic Lue Monk. *The Asia Pacific Journal of Anthropology*, 14(1), 23-40.
- Rozenberg, G. (2010). *Renunciation and Power: The Quest for Sainthood in Contemporary Burma*. New Haven: Yale University Southeast Asia Studies.
- Srisawat, K. (1988). *The Karen and the Khruba Khao Pi Movement: A Historical Study of the Response to the Transformation in Northern Thailand*. (Master's Thesis), Ateneo de Manile University.
- Stengs, I. (2009). *Worshipping the Great Moderniser King Chulalongkorn, Patron Saint of the Thai Middle Class*. Singapore and Seattle: NUS Press in association with University of Washington Press.
- Tambiah, S. J. (1984). *The Buddhist saints of the forest and the cult of amulets: a study in charisma, hagiography, sectarianism, and millennial Buddhism*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

- Tanabe, S., & Keyes, C. F. (2002). Introduction. In Tanabe S. & Keyes, C. F. (Eds). *Cultural Crisis and Social Memory, Modernity and Identity in Thailand and Laos*. (pp. 1-39). London: Routledge.
- Treesahakiat, I. (2011). *The Significance of Khruba Sriwichai's Role in Northern Thai Buddhism: His Sacred Biography, Meditation Practice and Influence*. (Master's Thesis), University of Otago.
- Turton, A. (2006). Remembering local history: Kuba Wajiraphanya (c.1853–1928), Phra Thongthip and the Müang way of life. *Journal of Siam Society*, 94, 146- 176.
- Weller, R. P. (2008). Asia and the Global Economies of Charisma. In Kitiarsa, P. (Ed.). *Religious Commodifications in Asia*. London and New York: Routledge.

โครงสร้างความรู้สึกในชีวิตและเรื่องเล่า ของแรงงานชายอีสานคืนถิ่น 3 รุ่นอายุ

Structure of Feeling in Live Experiences and Narratives of Isan Male Migrant Return Three Generations¹

สมพงศ์ อาซากิจ²
Sompong Asakit³

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งนำเสนอประสบการณ์ชีวิตและเรื่องเล่าของแรงงานชายอีสานคืนถิ่น 3 รุ่นอายุ คือ อายุ 65 ปีขึ้นไป อายุระหว่าง 45-55 ปี และอายุไม่เกิน 35 ปี ซึ่งอยู่ภายใต้บริบทการเคลื่อนที่แรงงานแตกต่างกัน ทั้งนี้ มุมมอง ความคิด และความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ ได้สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างความรู้สึกที่มีทั้งสอดคล้องและขัดแย้งกัน เมื่อกับพื้นที่เมืองในมุมมองของคนชนบท ถูกสื่อนัยออกมาถึง ความรู้สึกที่ชื่นชม ความท้อส้นหวัง ความไม่มั่นคงในชีวิต และความภาคภูมิใจ ในส่วนของความเป็นชนบทกับพื้นที่ชนบท ได้ถูกให้คุณค่าและความหมายจากคนชนบท ผ่านความรู้สึกที่ผูกพันกับผู้คนและพื้นที่ชนบทในระหว่างการเคลื่อนที่แรงงาน แต่ในอีกด้านหนึ่ง คนชนบทแต่ละช่วงรุ่นกลับมีมุมมองที่มีต่อการทำงานและใช้ชีวิตในชนบทเมื่อหวนคืนถิ่นที่แตกต่างกัน ระหว่างความรู้สึกที่มั่นคงลงตัวของคนชนบทช่วงรุ่นอายุ 65 ปี กับช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี กับความรู้สึกที่ไม่มั่นคงลงตัวของคนชนบทช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี สำหรับประสบการณ์การเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดนของคนชนบทอายุ 65 ปีขึ้นไป

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง วิถีแบบเมืองในพื้นที่ชนบท: การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้สึกของคนชนบทในโลกสมัยใหม่ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยได้รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากโครงการทุนวิจัย บัณฑิต ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รุ่นที่ 13 ประจำปีงบประมาณ 2560 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการทำวิจัย (สกว.) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.จามะรี เชียงทอง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

² ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: ton_mekong@hotmail.com

³ Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: ton_mekong@hotmail.com

ได้สะท้อนความรู้สึกน้อยใจในชะตากรรม ผิดหวังจากความล้มเหลวและถูกหลอก และคนชนบทรุ่นอายุ 45-55 ปี มีมุมมองว่า ใช้ชีวิตลำบาก ทำงานหนักและงานเสี่ยง ถูกดูถูกและถูกเอารัดเอาเปรียบ แต่คนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี ที่เคลื่อนไหวที่แรงงานภายใต้บริบทใหม่ในช่วงหลังทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา มุมมองต่อการไปทำงานต่างประเทศของพวกเขากลับเป็นความรู้สึกภาคภูมิใจและไม่ตระหนักว่า การทำงานต่างประเทศมีความยากลำบาก

คำสำคัญ โครงสร้างความรู้สึก, แรงงานชายอีสานคืนถิ่น, ช่วงรุ่นอายุ

Abstract

In this article I attend to understand about narratives and live experiences of “Isan Male Migrant Return” three generations; composed of generations who have been migrated labor in specific times and spaces. The generations are as follows: (1) over 65 years old, (2) between 45-55 years old and (3) under 35 years old. The article argues that the structure of feeling were expressed in their attitudes, views, thoughts and feelings base on migrating experiences. However, in each generations had structure of feeling that consistent and contradict. The Urban and urban area was senses of bitter, hopeless, insecure and pride by their views of rural people. On the other hand, rurality and rural area was given meaning and values about works and lives in rural area that settled by rural people were 65 years old and between 45-55 years old and unsettled by the rural people were under 35 years old. By the way, all generations have a common feelings: when they reflexive their migrated experiences, they had sense of attachments with rurality. For their migrated experienced in abroad each periods are expressed the structure of feeling of rural people are intersected. The rural people were over 65 years old was inferiority, disappointed, shame and loss and the rural people were between 45-55 years old were aware that labored, hard work. Moreover, they were insulted, exploited, and feel risk in their works. However, the rural people were under 35 years old they were felt pride and unaware that labored and hard work in their job.

Keywords Structure of Feeling, Isan Male Migrant Return, Generations

1. บทนำ

ปรากฏการณ์การเคลื่อนที่แรงงานของผู้คนในแต่ละภูมิภาคทั่วโลกเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานโดยเฉพาะภูมิภาคเอเชีย ถือได้ว่ามีอัตราการเคลื่อนที่และการอพยพแรงงานของผู้คนจำนวนมากที่สุดในโลก (United Nation, 2016) ที่ผ่านมาภูมิภาคเอเชียได้รับการพิจารณาว่า การเคลื่อนที่แรงงานภายในขอบเขตประเทศและข้ามชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างซับซ้อนภายใต้บริบทการพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมและกระบวนการกลายเป็นเมือง (Hewison & Young, 2006) ยิ่งไปกว่านั้น ปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่เดินทางของผู้คนในมิติต่างๆ ภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิด “ภูมิศาสตร์ใหม่” ที่เพิ่มไปด้วยการไหลเวียนเคลื่อนย้าย (New Geographies of Flow) ท่ามกลางการเคลื่อนที่แรงงานไปทั่วโลกของผู้คน (Rigg & Wong, 2011, pp. 1-26)

สำหรับการศึกษาที่ผ่านมา ในประเด็นเกี่ยวกับการเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบท โดยเฉพาะภาคอีสานได้รับการพิจารณาว่า การเคลื่อนที่เป็นความมุ่งมาดปรารถนาของคนชนบทที่ใช้ในการเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Aspirations for Status Mobility) (Kirsch, 1966) และยังมีการมองว่า การอพยพแรงงานได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงชนบทอีสานเข้าไปสัมผัสกับประสบการณ์ของความทันสมัยในพื้นที่เมือง (Mills, 2001) ทั้งนี้ “การเคลื่อนที่แรงงาน” ได้มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของครัวเรือนชนบทที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายมากขึ้นทั้งในและนอกภาคเกษตร (Rigg & Salamanca, 2011) ตลอดจนประสบการณ์ของการเดินทางไปทำงานในที่ต่างๆ ทั่วโลกของคนชนบทอีสานส่งผลให้พวกเขาเปลี่ยนจาก “ชาวนา” กลายเป็น “ชาวบ้านผู้รู้จักโลกกว้าง” (Cosmopolitan Villager) (Keyes, 2012) และที่สำคัญ การเคลื่อนที่เดินทางไปต่างประเทศก่อให้เกิดการก้าวข้ามพรมแดนรัฐชาติของคนชนบทและยังเป็นการขับเคลื่อนแรงปรารถนาเพื่อเปิดรับความทันสมัยในมิติต่างๆ ของคนชนบทอีกด้วย (พัฒนา กิตติอาษา, 2557)

แต่ทว่าการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนที่แรงงานแล้วหวนคืนถิ่น ยังคงมีการศึกษาไม่มากนัก ที่ผ่านมามีการนำเสนอว่าแรงงานข้ามชาติคืนถิ่นได้นำความรู้ ทักษะ และทุนทางสังคมที่ได้จากการทำงานต่างประเทศมาใช้ในการต่อยอดด้านการพัฒนาและการเมืองในระดับท้องถิ่น (พรรณภักดิ์ พลัทธิเจริญสุข, 2551) และการชี้ให้เห็นว่า แรงงานอีสานคืนถิ่นมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการเลื่อนชั้นทางสังคมด้วยการผันตนเองไปเป็นนายหน้าในการจัดส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศ (ธนพลกษ์ ชามะรัตน์, 2554) ตลอดจนการนำเสนอให้เห็นว่า แรงงานอพยพคืนถิ่นได้นำความคิดและ

ประสบการณ์จากเมืองมาสร้างชีวิตที่ทันสมัยและประยุกต์ใช้ในการประกอบกิจการของตนเองในพื้นที่ชนบท (Keyes, 2014, pp. 154-157) ผู้ศึกษามองว่า งานศึกษาที่เกี่ยวกับแรงงานคืนถิ่นดังกล่าวนี้ ยังให้ความสนใจกับการพิจารณาประสบการณ์ชีวิต ความคิด ความรู้สึก และเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนที่แรงงานไปยังพื้นที่เมืองกับพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศของคนชนบทแล้วหวนคืนถิ่นค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะความเข้าใจที่มีต่อความแตกต่างของบริบทชีวิตและบริบทการเคลื่อนที่ของคนชนบทต่างช่วงรุ่นอายุ

เพื่อที่จะพิจารณาประสบการณ์ชีวิต (Life Experiences) และเรื่องเล่า (Narratives) ของคนชนบทคืนถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็น “แรงงานชายอีสานคืนถิ่น” ผู้ศึกษาได้เลือกใช้แนวคิดโครงสร้างความรู้สึกรู้สึก (Structure of Feeling) ที่ให้ความสำคัญกับการพิจารณาประสบการณ์ทางสังคมที่มีร่วมกันในแต่ละช่วงเวลาของผู้คนกลุ่มเฉพาะต่างๆ โดยสัมผัสได้จากมุมมอง ความคิด ความรู้สึก และการให้คุณค่ากับความหมายต่างๆ ของผู้คนในแต่ละช่วงเวลา (Williams, 1977, 2011) ซึ่งเป็นสิ่งที่แรงงานชายอีสานคืนถิ่นแสดงออกผ่านมุมมองที่มีต่อประสบการณ์การใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมือง การเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดน และความเป็นชนบทกับพื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่น แล้วก่อตัวเป็นโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกที่มีร่วมกันและ/หรือขัดแย้งแตกต่างกันของผู้คนในแต่ละช่วงรุ่นอายุ

นอกจากนี้ แนวคิดโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกยังมีจุดเน้นที่สำคัญในการพิจารณาถึงความเป็นช่วงรุ่นอายุของผู้คน (Generations) โดยสัมผัสได้ถึงความรู้สึกรู้สึกที่เกิดขึ้นร่วมกันในแต่ละช่วงเวลาของคนในบางช่วงรุ่น (Williams, 1977, p. 131) อันเป็นที่มาของการจำแนกและพิจารณาประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบทออกเป็นช่วงรุ่นอายุต่างๆ ประกอบด้วย ช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป ช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี และช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี การจำแนกออกเป็น 3 ช่วงรุ่นอายุดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การพัฒนา และนโยบายด้านการจัดการแรงงานที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลามาใช้เป็นเกณฑ์การจำแนกช่วงรุ่นอายุดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นถึงบริบทชีวิตและบริบทการเคลื่อนที่แรงงานที่แตกต่างกันของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ

ประสบการณ์ชีวิตและเรื่องเล่าของแรงงานชายอีสานคืนถิ่นในแต่ละช่วงรุ่นอายุในบทความนี้ มีที่มาจากการทำการศึกษาภาคสนาม⁴ ณ พื้นที่ชนบทตำบลห้วยสามพาด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีบ้านสะอาดนามูลในพื้นที่ตำบลดังกล่าว

⁴ ระหว่างช่วงเดือนธันวาคม 2559 - เดือนมีนาคม 2560 และเข้าไปในพื้นที่อีกเป็นบางโอกาสในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน 2560

เป็นพื้นที่หลักสำหรับการศึกษา ผู้ศึกษาได้สำรวจครัวเรือนที่มีสมาชิกที่เคยหรือกำลังอยู่ในระหว่างการเคลื่อนที่แรงงานไปยังพื้นที่เมืองและต่างประเทศ จำนวน 42 ครัวเรือน แล้วทำการเลือกสรรเรื่องเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานของแรงงานชายอีสานคืนถิ่นบางคนในแต่ละช่วงรุ่นอายุ จำนวน 12 คน มานำเสนอในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ (Informal Conversations) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) เพื่อทำความเข้าใจมุมมองของพวกเขาที่มีต่อประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานเข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมืองกับพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศแล้วหวนคืนถิ่นกลับมาใช้ชีวิตในพื้นที่ชนบท

การนำเสนอในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีได้มีเจตนาที่จะนำ มุมมอง ความคิด และความรู้สึก ตลอดจนการให้คุณค่าและความหมายต่างๆ ที่วางอยู่บนพื้นฐานประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานมาของแรงงานชายอีสานคืนถิ่นกลุ่มหนึ่งมาสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป (Generalized) เพื่อนำเสนอเป็นภาพเหมารวมเกี่ยวกับปรากฏการณ์การเคลื่อนที่แรงงานและประสบการณ์ของแรงงานคืนถิ่นทั้งหมด เพียงแต่ต้องการนำเสนอให้เห็นว่า กลุ่มแรงงานชายอีสานคืนถิ่นในพื้นที่ชนบทแห่งหนึ่ง ที่มีการเคลื่อนที่แรงงานต่างช่วงเวลาและมีพื้นที่ปลายทางของการเคลื่อนที่แตกต่างกันแล้วหวนคืนถิ่นพื้นที่ชนบท ได้มีมุมมองต่อเมืองกับพื้นที่เมืองอย่างแตกต่างหลากหลาย และยังทำให้เห็นถึงความตระหนักที่มีต่อประสบการณ์การเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดนที่แตกต่างกันของคนชนบทต่างช่วงรุ่น ตลอดจนการให้คุณค่าต่อการกลับมาใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่ชนบทที่แตกต่างกัน โดยสิ่งเหล่านี้สามารถทำความเข้าใจผ่านช่วงรุ่นอายุของคนชนบทที่มีบริบทชีวิตและบริบทการเคลื่อนที่แรงงานแตกต่างกัน

บทความได้แบ่งการนำเสนอออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้ ส่วนแรก คือ บทนำของบทความ ส่วนที่สอง ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนแนวคิดโครงสร้างความรู้สึกละชี้ให้เห็นถึงนัยสำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนที่สาม นำเสนอให้เห็นถึงบริบทชีวิตและบริบทการเคลื่อนที่ของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ ส่วนที่สี่ เป็นมุมมองของแรงงานชายอีสานคืนถิ่นในแต่ละช่วงรุ่นอายุที่มีต่อประสบการณ์การใช้ชีวิตและทำงานในเมือง ส่วนที่ห้า เป็นมุมมองของพวกเขาที่มีต่อประสบการณ์ในการเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างประเทศ และส่วนที่หก เป็นมุมมองที่มีต่อการใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่น และส่วนสุดท้าย เป็นบทสรุปและข้อเสนอของบทความ

2. โครงสร้างความรู้สึกลงกับการศึกษาประสบการณ์ชีวิตของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่น

Raymond Williams (1921-1988) ได้เริ่มพัฒนาแนวคิดโครงสร้างความรู้สึกลง (Structure of Feeling) ขึ้นมา ในการวิเคราะห์วัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลาภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม (The Culture of a Period) เพื่อทำความเข้าใจต่อ คุณค่า (Values) และความหมาย (Meanings) ต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาและเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมกลุ่มต่างๆ มีร่วมกันในแต่ละยุคสมัย โดยอาศัยหลักฐานและร่องรอยต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสิ่งบันทึกทางวัฒนธรรม (Documentary Culture) เช่น ผลงานศิลปะ (arts) และวรรณกรรม (Literatures) ขึ้นต่างๆ ที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาจากคนแต่ละกลุ่มในสังคม นอกจากนี้ หลักฐานและร่องรอยต่างๆ ยังปรากฏอยู่ในสิ่งปลูกสร้างหรือสถาปัตยกรรมต่างๆ แม้กระทั่งแฟชั่นการแต่งกายของผู้คนในแต่ละยุคสมัย (Williams, 2011, pp. 66-70) สิ่งเหล่านี้มีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจความรู้สึกของผู้คนกลุ่มเฉพาะต่างๆ ที่มีร่วมกันในบางยุคสมัย เพราะเป็นวัตถุที่สามารถสัมผัส จับต้องได้ และสื่อความรู้สึกออกมา (Highmore, 2016, pp. 148-149)

ในผลงาน Marxism and Literature ของ Williams (1977) ได้เลือกใช้คำว่าความรู้สึก (Feeling) เพื่อที่จะสร้างความแตกต่างกับแนวคิดที่เกี่ยวกับโลกทัศน์ (World View) หรืออุดมการณ์ (Ideology) และได้นิยามว่าโครงสร้างความรู้สึกลง คือ ประสบการณ์ทางสังคมที่ผู้คนมีร่วมกัน (Social Experiences) (Williams, 1977, p. 132) ด้วย เพราะไม่ต้องการที่จะยึดติดกับกรอบคิดที่หยุดนิ่งตายตัวหรือการศึกษาเชิงทฤษฎีที่ชัดเจน เพราะบางช่วงเวลาอาจจะมีคุณลักษณะที่ไม่ชัดเจนดำรงอยู่ (Filmer, 2003, p. 200) หรือสถานะที่ยังไม่ลงตัวที่ยังไม่สรุปลงเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎี

การใช้คำว่า “โครงสร้าง” (Structure) กับ “ความรู้สึก” (Feeling) ซึ่งเป็นคำที่แลดูสื่อความหมายที่ตรงกันข้ามกันแต่นำมาใช้ร่วมกัน (Oxymoron) เป็นความปรารถนาของ Williams ที่จะก้าวข้ามความคิดและทฤษฎีแบบคู่ตรงข้าม (Filmer, 2003, p. 201) โดยที่ “ความรู้สึก” มีนัยถึงสิ่งที่ผู้คนมีร่วมกัน (A Common Social Culture) ส่วนคำว่า “โครงสร้าง” เปรียบเสมือนชุดของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นสิ่งที่เกี่ยวร้อยสิ่งต่างๆ มาอยู่ร่วมกัน (A Commonality) ฉะนั้น “ความรู้สึก” ในนัยของแนวคิดนี้มีได้เป็นของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง ทั้งนี้ คำว่า “ความรู้สึก” ถูกเกาะกุมไปด้วยคำว่า “ประสบการณ์” (Experiences) ที่มาจากทัศนคติ ขนบธรรมเนียม การกระทำ และพฤติกรรมต่างๆ ของผู้คน ฯลฯ (Highmore, 2016, p. 147) สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นถึง

ความรู้สึกที่พัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์เฉพาะของผู้คน ถักทอเป็นชุดของความรู้สึกต่างๆ ที่ก่อตัวเป็นโครงสร้างความรู้สึกหนึ่งในห้วงระยะเวลาหนึ่งขึ้นมา

การศึกษาโครงสร้างความรู้สึกที่ผ่านมา ทำการพิจารณาจากตัวบทประเภทต่างๆ (texts) เช่น การเลือกสรรหนังสือพิมพ์ และวรรณกรรมประเภทต่างๆ ที่เผยแพร่ออกมาสู่สังคมอังกฤษในช่วงทศวรรษ 1840s เพื่อตอบสนองคนกลุ่มต่างๆ แล้วนำมาใช้ทำความเข้าใจลักษณะสำคัญทางสังคม (Social Character) ที่ดำรงอยู่ในห้วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของความเป็นชนชั้นกลางที่กำลังครอบงำสังคม (Williams, 2011, pp. 75-94) ต่อมาได้มีการศึกษารายการโทรทัศน์ เรื่องสั้น และนิยาย ที่เผยแพร่ออกมาในช่วงทศวรรษ 1980s โดยนักเขียนที่มีภูมิหลังมาจากชนชั้นแรงงาน โดยทีมงานเขียนได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการเปิดเผยออกมาของ โครงสร้างความรู้สึกของความเป็นชนชั้นแรงงานอังกฤษในช่วงทศวรรษดังกล่าว (Kirk, 1999)

อย่างไรก็ตาม ได้มีการขยายแนวทางการศึกษาไปสู่การพิจารณาโครงสร้างความรู้สึกที่แสดงออกมาผ่านเรื่องเล่า ประสบการณ์ชีวิต ชีวิตประจำวันของผู้คน และพื้นที่การใช้ชีวิตและทำงาน ตลอดจนการเปลี่ยนผ่านของสังคม (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559; Gao, 2017; Thompson, 2003, 2012) ซึ่งทำให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดโครงสร้างความรู้สึกในการทำความเข้าใจชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนกลุ่มเฉพาะต่างๆ

Thompson (2003) พิจารณาความซับซ้อนของตัวตนแรงงานอพยพชายชาวมาเลเซีย ผ่านบทสนทนาในชีวิตประจำวันซึ่งสะท้อนทัศนะของพวกเขาที่มีต่อเพศสถานะ นโยบายการพัฒนา การเมือง และศาสนา สิ่งเหล่านี้ประกอบสร้างเป็นโครงสร้างความรู้สึกในห้วงระยะเวลาหนึ่งทางประวัติศาสตร์ คือ หลังทศวรรษ 1990s ที่เริ่มมีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในประเทศมาเลเซีย (Thompson, 2003) ผลงานชิ้นต่อมา Thompson (2012) ได้ศึกษาโครงสร้างความรู้สึกจากสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้คน ประกอบด้วย ตำราเรียน รายการโทรทัศน์ และเรื่องเล่าส่วนบุคคล (Thompson, 2012, pp. 12-14) เขาชี้ให้เห็นว่า เรื่องเล่าของคนชนบทคินฉิ่น ที่สัมผัสได้จากการสนทนาในชีวิตประจำวัน มีฐานะเป็นตัวบทประเภทหนึ่ง (A Text) ที่สะท้อนโครงสร้างความรู้สึกของความเป็นเมืองและความเป็นชนบท ที่แตกต่างและขัดแย้งกันกับโครงสร้างความรู้สึกหลัก (Dominant Structure of Feeling) ที่นำเสนอความเป็นเมืองและความเป็นชนบทผ่านสถาบันต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในตำราเรียน ระบบการศึกษา และรายการโทรทัศน์ (Thompson, 2012, pp. 177-195)

งานศึกษาของ Gao (2017) ได้ทำความเข้าใจต่อประสบการณ์ชีวิตและการทำงานของแรงงานอพยพจากชนบทจีนที่เข้าสู่สถานภาคบริการในพื้นที่เมืองแห่งหนึ่ง ท่ามกลาง

กระแสการเคลื่อนที่แรงงานที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ทศวรรษ 1990s เป็นต้นมา โดยมุ่งทำความเข้าใจความรู้สึกที่มีต่อตนเอง (Subjective Experience) ของกลุ่มแรงงานอพยพในภาคบริการที่ก่อตัวเป็นโครงสร้างความรู้สึกที่ไม่มั่นคงลงตัว (Unsettled Structure of Feelings) ซึ่งเปิดเผยออกมาผ่านชีวิตประจำวันบนปริณทลของพื้นที่การทำงาน พื้นที่การใช้ชีวิตในเมือง และภูมิหลังและความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่แตกต่างกันของแรงงานอพยพ ทั้งนี้ ยังมีการพิจารณาโครงสร้างความรู้สึกภายใต้การเปลี่ยนผ่านที่ยังไม่ลงตัวชัดเจนของสังคมชนบทไทยที่ชี้ให้เห็นว่า การคิดคำนึงถึง “กำไร/ขาดทุน” ของคนชนบทได้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการก่อเกิดผู้ประกอบการในชนบทที่มีความคิดไม่แตกต่างจากชนชั้นกลางโดยทั่วไป (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559, น. 108-109)

งานศึกษาดังกล่าวข้างต้น (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559; Gao, 2017; Thompson, 2003, 2012) ได้นำเสนอให้เห็นถึง โครงสร้างความรู้สึกของกลุ่มคนเฉพาะในห้วงระยะเวลาเฉพาะต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ได้เลือกพิจารณาเฉพาะ โครงสร้างความรู้สึกของแรงงานชายอีสานคืนถิ่น 3 รุ่นอายุ ที่มีประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานต่างพื้นที่กับช่วงเวลากันและได้หวนคืนถิ่น แล้วทำการถ่ายทอดเรื่องราวออกมาผ่าน “ถ้อยคำต่างๆ” (Words) หรือ “คำเฝ้าต่างๆ” สิ่งเหล่านี้ มีฐานะเป็นตัวบทประเภทหนึ่ง (A Text) (Thompson, 2012, p. 13, 177-180) ซึ่งถูกกลั่นกรองออกมาจากความทรงจำและประสบการณ์ของการเคลื่อนที่แรงงาน สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความรู้สึก และการให้คุณค่ากับความหมายต่อเมืองและพื้นที่เมือง ประสบการณ์การเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดน และความเป็นชนบทกับพื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่น ที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างความรู้สึกที่ตกทอด สอดรับขัดแย้ง และแตกต่างกัน

การทำความเข้าใจโครงสร้างความรู้สึกในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ การพิจารณาถึงประสบการณ์ชีวิต (Lived Experience) โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงของชีวิตผู้คนในช่วงรุ่นอายุต่างๆ ในผลงาน Border Country ของ Williams (2006) ได้ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างความรู้สึกผ่านช่วงรุ่นอายุของผู้คนอย่างซับซ้อน ด้วยกลวิธีการย้อนมองประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน แล้วนำเสนอออกมาผ่านนิยายกึ่งอัตชีวประวัติ (Semi-Autobiography) สะท้อนเรื่องราวของตัวละครหลักต่างช่วงรุ่นอายุกัน ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนชนบทเวลส์ในพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศอังกฤษ ชีวิตของคนงานรถไฟ และการเคลื่อนไหวของชนชั้นแรงงานอังกฤษในช่วงทศวรรษ 1920s สิ่งเหล่านี้เป็นบริบทชีวิตของ Williams ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของเขา (Williams, 2006; Matthews, 2001)

ทั้งนี้ Williams ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจต่อยุคสมัยต่างๆ (Periods) และช่วงรุ่นอายุของผู้คน (Generations) เพื่อทำความเข้าใจต่อโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของผู้คนกลุ่มเฉพาะต่างๆ โดยที่คนในช่วงรุ่นอายุหนึ่งอาจจะมีโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของตนเอง และส่งผ่านมายังคนอีกช่วงรุ่นหนึ่ง แต่ถึงอย่างไร ผู้คนในช่วงรุ่นใหม่สามารถมีโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของตนเองที่ก่อตัวขึ้นมา ซึ่งอาจสอดคล้องและขัดแย้งกับโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกที่ดำรงมาก่อนหน้า (Williams, 2011, p. 69) ต่อมา เขาได้นิยามถึงโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกว่า มีนัยถึง “คุณลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์และประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างอย่างชัดเจนในเชิงประวัติศาสตร์ จากคุณลักษณะเฉพาะต่างๆ ในช่วงเวลาอื่น ซึ่งทำให้เราสามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกของช่วงรุ่นหนึ่งหรือห้วงระยะเวลาหนึ่ง” (Williams, 1977, p. 131)

การนำเสนอในบทความนี้ ผู้ศึกษาใช้แนวคิดโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของแรงงานชายอีสานคืนถิ่น โดยให้ความสำคัญกับช่วงรุ่นอายุของผู้คน ด้วยการพิจารณาและจำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างของคนชนบทต่างช่วงรุ่น ประกอบด้วย ช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป ช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี และช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี ที่มีการเคลื่อนที่แรงงานภายใต้บริบทที่แตกต่างกันเพื่อชี้ให้เห็นว่า บริบทของการดำเนินชีวิตและการเคลื่อนที่แรงงานที่แตกต่างกัน ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมือง นโยบายการพัฒนา และนโยบายด้านการจัดการแรงงานทั้งในประเทศและระหว่างประเทศในแต่ละช่วงเวลา มีนัยต่อการก่อตัวของโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ

3. บริบทการเคลื่อนที่ของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ

ในปัจจุบันภาคอีสานยังคงเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนแรงงานไปทำงานต่างประเทศโดยผ่านระบบลงทะเบียนถูกกฎหมายมากที่สุด จำนวน 46,553 คน⁵ ทั้งนี้ จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่มีปริมาณแรงงานไปทำงานต่างประเทศมากที่สุดของภูมิภาคนี้ มีจำนวนมากถึง 9,609 คน (เดอะ อีสานเรคคอร์ด, 2559) หากพิจารณาจากบริบททางประวัติศาสตร์ในระดับพื้นที่ของการศึกษาในครั้งนี้ คือ พื้นที่ชนบทตำบลห้วยสามพาด โดยเฉพาะบ้าน

⁵ เป็นข้อมูลสถิติ ปี 2558 ที่เป็นจำนวนของคนเดินทางไปทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ ไม่รวมกับผู้ลักลอบไปทำงานต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ หรือที่เรียกกันว่า “ไปแบบท่องเที่ยว” “ไปผี” และไปเป็น “คนผี”

สะอาดนามูล⁶ ในเขตอำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี ถือได้ว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่คนในพื้นที่มีการเคลื่อนที่แรงงานแล้วหวนคืนถิ่น มาเป็นระยะเวลามากกว่า 60 ปี (สมพงศ์ อาษากิจ, 2560) ภายใต้กระบวนการเคลื่อนที่แรงงานของผู้คนในพื้นที่ดังกล่าวนี้ หากพิจารณาถึงประสบการณ์การเคลื่อนที่ของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ จะทำให้เห็นถึงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมือง สถานการณ์การพัฒนา และนโยบายด้านการจัดการแรงงานภายในประเทศและระหว่างประเทศที่เป็นบริบทการเคลื่อนที่ของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็น แรงงานชายอีสานคืนถิ่น ซึ่งผู้ศึกษาได้จำแนกความแตกต่างของช่วงอายุ ออกเป็นช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป ช่วงอายุระหว่าง 45-55 ปี และช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี โดยใช้เกณฑ์การจำแนกช่วงอายุด้วยบริบทชีวิตและบริบทการเคลื่อนที่ ดังต่อไปนี้

สำหรับคนชนบทที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มคนที่เกิดก่อนช่วงทศวรรษ 2490 ส่วนใหญ่เกิดและเติบโตขึ้นมาอยู่ในพื้นที่⁷ พวกเขามีส่วนร่วมร่วมกับคนรุ่นพ่อแม่ในการบุกเบิกพื้นที่ทำกินมาตั้งแต่ก่อนทศวรรษ 2500 และสืบทอดวิถีการทำเกษตรโดยเฉพาะการทำนาจากคนรุ่นก่อนหน้ามาอย่างต่อเนื่อง ผู้คนในช่วงรุ่นนี้เติบโตขึ้นมาภายใต้บริบทการริเริ่มการพัฒนาทั้งในระดับส่วนกลางและภูมิภาคโดยเฉพาะภาคอีสานที่เริ่มดำเนินมาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 2500 ที่มีการริเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (ปี 2504) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า และเขื่อน ฯลฯ ในช่วงเวลาเดียวกันนี้พวกเขายังอยู่ภายใต้บริบทยุคสงครามเย็น (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548; พัฒนา กิตติอาษา, 2557) บางจังหวัดในภาคอีสาน ซึ่งรวมทั้งจังหวัดอุดรธานีได้มีการเข้ามาตั้งฐานทัพอเมริกัน⁸ (ต้นทศวรรษ 2500 - ปลายทศวรรษ 2510) ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ส่งผลต่อความต้องการแรงงานจากภาคชนบท เพื่อเข้าไปเป็นแรงงานในการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในพื้นที่เมือง เช่น เมืองใหญ่ในต่างจังหวัด

⁶ บ้านสะอาดนามูล เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการเคลื่อนที่แรงงานของคนในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัจจุบันที่คนในชุมชน มีการออกไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะรูปแบบการไปทำงานแบบรัฐจัดส่ง จนได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำมาซึ่งการทำรายงานพิเศษที่มีชื่อตอนว่า “ชายแรงงาน สานฝันที่เกาหลี” ของชาวบ้านสะอาดนามูล เผยแพร่เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 ที่ผ่านมา (โปรดดู รายการย้อนหลังผ่าน <http://www.tnamcot.com> เพิ่มเติม)

⁷ มีเพียงบางส่วนที่ติดตามพ่อแม่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงวัยเด็กและมาเริ่มเรียนหนังสือในระดับชั้นประถมศึกษาในพื้นที่

⁸ การเข้ามาตั้งฐานทัพอเมริกันในประเทศไทยช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2504-2518 เกิดฐานทัพขึ้นทั้งหมด 8 แห่ง ใน 8 จังหวัด โดยฐานที่ใหญ่ที่สุดตั้งอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา กับจังหวัดอุดรธานี

ค้าขายอเมริกันในจังหวัดอุดรธานี และกรุงเทพฯ ส่งผลให้ผู้คนในช่วงรุ่นนี้มีโอกาสสัมผัสกับรูปแบบ “การจ้างงานสมัยใหม่” เป็นครั้งแรก (สมพงศ์ อาชากิจ, 2560) เมื่อเส้นทางคมนาคมสายหลัก คือ ทางรถไฟกับถนนมิตรภาพ⁹ ที่เชื่อมภาคอีสานกับส่วนกลางได้รับการพัฒนาดีขึ้น ผู้คนในช่วงรุ่นนี้เป็นคนชนบทกลุ่มแรกจากจังหวัดอุดรธานี ที่เคลื่อนที่แรงงานเข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมืองในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ในจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา

ในช่วงต้นทศวรรษ 2520 ที่มีการเข้ามาตั้งบริษัทจัดหางานเอกชนในจังหวัดอุดรธานี เพื่อจัดส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศ คนชนบทช่วงรุ่นนี้เป็นคนกลุ่มแรกที่เริ่มไปทำงานที่ประเทศตะวันออกกลาง อาทิ ซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ และคูเวต ฯลฯ ต่อมาจึงเคลื่อนที่แรงงานไปที่ประเทศสิงคโปร์ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 แต่ประสบการณ์ส่วนใหญ่ของพวกเขา มักจะถูกหลอกจากนายหน้าจัดหางาน เหตุผลหลักของการเคลื่อนที่แรงงานไปต่างประเทศของคนชนบทในช่วงรุ่นนี้ เกิดจาก “วิกฤติชนบท” (Keyes, 2012) ในช่วงทศวรรษ 2520 และการปรับตัวดิ้นรนภายใต้ “ภาวะลุ่มๆ ดอนๆ” ในการผลิตภาคเกษตรที่เริ่มเข้าสู่ระบบเกษตรพาณิชย์เข้มข้นขึ้น (สมพงศ์ อาชากิจ, 2560) ถึงแม้ว่าผู้คนชนบทในช่วงรุ่นนี้จะมีการเคลื่อนที่แรงงานออกจากพื้นที่ชนบทหลายครั้งในบางช่วงเวลาของชีวิต เพื่อไปทำงานนอกภาคเกษตร แต่ท้ายที่สุดพวกเขายังวนกลับมาทำกิจกรรมการผลิตบนผืนที่ดินของตนเองในพื้นที่ชนบท

คนชนบทในช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี ส่วนใหญ่จะเกิดหลังปี 2505 และเติบโตขึ้นมาในช่วงหลังทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา เป็นช่วงที่โครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ชนบทได้รับการพัฒนาเชื่อมต่อกับเมืองและโลกสมัยใหม่ภายนอกชนบทเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้คนในช่วงรุ่นนี้เริ่มมีการเคลื่อนที่ออกจากพื้นที่ชนบทตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ภายใต้บริบทที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ คือ การเริ่มนโยบายการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ซึ่งเกิดการขยายตัวด้านการลงทุนของต่างประเทศและการตั้งโรงงานประเภทต่างๆ ในพื้นที่พื้นเมืองใหญ่ ทำให้มีความต้องการแรงงานจากภาคชนบทเป็นจำนวนมาก (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2546, น. 257-259) สำหรับพื้นที่ชนบทตำบลห้วยสามพาด ในช่วงต้นทศวรรษ 2530 คนในช่วงรุ่นอายุดังกล่าวนี้ได้เริ่มเคลื่อนที่แรงงาน ออกไปทำงานในโรงงานที่เข้ามาตั้งในเมือง

⁹ มีการพัฒนารถไฟจาก หัวจักรไอน้ำเป็นหัวจักรเครื่องยนต์ดีเซล ในปี 2506 และสร้างถนนมิตรภาพจากสระบุรี - นครราชสีมา ปี 2498 หลังจากนั้นดำเนินการสร้างจากจังหวัดนครราชสีมา-หนองคาย เมื่อปี พ.ศ. 2504

อุดรธานี หลังจากนั้นจึงเข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ และโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ตามจังหวัดต่างๆ โดยไปทำงานรับจ้างก่อสร้าง รับเหมาช่วงติดตั้งระบบภายในตามพื้นที่ก่อสร้างโรงงาน บางคนเข้าสู่ระบบโรงงานตามทักษะฝีมือของตนเอง เช่น โรงงานสิ่งทอ โรงงานผลิตชิ้นส่วนไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็น **นัยทางนโยบายที่เปิดโอกาสให้กับการเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบท**

ต่อมาช่วงปลายทศวรรษ 2530 - ต้นทศวรรษ 2540 ภายใต้สถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ที่ค่าเงินบาทลอยตัว คนชนบทในช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี ได้เริ่มไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน เพราะอัตราการแลกเปลี่ยนเงินของประเทศไต้หวันเมื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินไทยได้จำนวนมากกว่าที่เคยได้รับมา พวกเขาได้ฉกฉวยโอกาสจากความผันผวนทางเศรษฐกิจกลายเป็นกระแสการไปทำงานที่ประเทศไต้หวันเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นจึงมีประเทศปลายทางของการเคลื่อนที่แรงงาน คือ ประเทศอิสราเอลและลิเบีย เมื่อเข้าสู่ช่วงต้นทศวรรษ 2550 บางคนได้เป็นคนชนบทของบ้านสะอาดนามูลกลุ่มแรกๆ ที่ริเริ่มไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้บริษัทใหม่ที่รัฐมีบทบาทในการจัดส่งแรงงาน แต่มีเพียงไม่กี่คน เพราะมีข้อจำกัดด้านอายุเกินเกณฑ์ที่กำหนด

หากทำการพิจารณาเหตุผลของการไปทำงานต่างประเทศของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี นอกเหนือจากเหตุผลเชิงเศรษฐกิจกับความไม่แน่นอนของการทำงานภาคเกษตรดังเช่นคนรุ่นก่อนหน้าแล้ว การไปทำงานต่างประเทศของคนชนบทช่วงรุ่นนี้ยังเกิดจากเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมในการดำรงบทบาทความเป็นชายในการทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัว และเสาหลักทางเศรษฐกิจ (พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข, 2551) รวมทั้งแรงมุ่งมาดปรารถนาในการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว (Kirsch, 1966) กอปรกับค่านิยมในการส่งเสริมการศึกษาของบุตรให้เรียนหนังสือให้สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ปลาย) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ดังนั้น เส้นทางชีวิตของการไปทำงานต่างประเทศของคนชนบทในช่วงรุ่นนี้จะหวนคืนถิ่น เมื่อบุตรสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่า ม.ปลาย หรือ ปวช. ขึ้นไป แล้วจึงหวนคืนถิ่นกลับมา และยังคงมีบทบาทสำคัญในการดำรงวิถีการทำเกษตรโดยเฉพาะการทำนาในพื้นที่ชนบท โดยหันไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเพื่อนำเงินมาลงทุนจ้างแรงงานในการทำนา

แต่สำหรับบริบทชีวิตและการเคลื่อนที่ของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี มักจะมีประสบการณ์ของการเคลื่อนที่ออกจากพื้นที่ชนบทสู่เมือง โดยเริ่มต้นจากการเข้าสู่ระบบการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ (มัธยมศึกษาปีที่ 3) ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ

2540¹⁰ โดยเข้าไปสัมผัสวิถีแบบเมืองและการศึกษาในเมือง ไม่ว่าจะเป็นเมืองอุดรธานีและกรุงเทพฯ มากกว่าการใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ชนบท จังหวะเวลาชีวิตส่วนใหญ่ของพวกเขาใช้ไปกับการเข้าสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ ทำให้พวกเขาเห็นห่างจากวิถีการทำเกษตร (Salamon, 2006) การที่บางคนได้เข้าไปใช้ชีวิตในเมือง ส่งผลให้ซึมซับรับเอาค่านิยมแบบเมืองเข้ามา และเกิดกระบวนการเปลี่ยนจากลูกหลานชาวนาไปเป็นเยาวชนในเมืองที่เกิดจากเงื่อนไขการเคลื่อนที่เพื่อการศึกษา (Rigg & Wong, 2011, p. 7) ทำให้การให้คุณค่าต่อการทำเกษตรของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุนี้แตกต่างกับคนชนบทรุ่นก่อนหน้า

คนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ ส่วนใหญ่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 พวกเขาเหล่านี้ ต่างมุ่งหน้าเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดต่างๆ เช่น กรุงเทพฯ สมุทรปราการ และพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งจังหวัดในพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ประกอบด้วยระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ฯลฯ โดยเป็นโรงงานหลากหลายประเภท ทั้งภาคการผลิตภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์กับทักษะวิชาชีพที่พวกเขาได้ร่ำเรียนและสำเร็จการศึกษามา แต่ถึงอย่างไร พวกเขาเหล่านี้จะทำงานอยู่พื้นที่เมืองภายในประเทศในระยะเวลาไม่นาน ส่วนใหญ่เลือกที่จะเคลื่อนที่แรงงานไปทำงานต่างประเทศมากกว่า

ในช่วงหลังทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา คนชนบทบ้านสะอาดนามูลเลือกที่จะไปทำงานต่างประเทศภายใต้**บริบทใหม่ที่รัฐจัดตั้ง**¹¹ โดยเฉพาะประเทศเกาหลีใต้ที่คนในวัยหนุ่มบ้านสะอาดนามูล ที่มีอายุระหว่าง 18-39 ปี¹² เดินทางไปทำงานผ่านระบบดังกล่าวนี้เป็นจำนวนมาก เมื่อคนกลุ่มแรกกลับมาในช่วงปี 2555 แล้วประสบผลสำเร็จรุ่นที่ 2 และ

¹⁰ ในปี 2530 มีนักเรียนระดับปริญญาตรี ทั่วประเทศ จำนวน 3.39 แสนคน แต่ปี 2540 เพิ่มขึ้นเป็น 1.46 ล้านคน ทั้งนี้ มีการบ่งชี้ว่า เป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไทยดีขึ้น ทำให้โอกาสทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีเพิ่มมากขึ้นด้วย โปรดดู <https://prachatai.com/journal/2018/01/74918> เพิ่มเติม (พงษ์พันธุ์ ชุ่มใจ, 2561)

¹¹ ปัจจุบันมีรูปแบบความร่วมมือระหว่างรัฐในการจัดส่งแรงงานระหว่างประเทศ ประกอบด้วย นโยบายการเปิดรับแรงงานข้ามชาติทักษะฝีมือต่ำของประเทศเกาหลีใต้ (Employment Permit System for Foreign: EPS), โครงการความร่วมมือไทย-อิสราเอล เพื่อการจัดหางาน (Thailand-Israel Cooperation on the Placement of Workers: TIC), โครงการจัดส่งคนไทยไปฝึกประสบการณ์และทักษะแรงงานประเทศญี่ปุ่น ผ่านองค์กร IM หรือ Association for International Manpower Development of Medium and Small Enterprise, Japan และโครงการจ้างตรง หรือการจ้างงานผ่านระบบออนไลน์ (online) ระหว่างประเทศได้หันกับประเทศไทย ทั้งนี้ หน่วยงานรัฐของแต่ละประเทศได้มีบทบาทเข้ามาดำเนินการ

¹² เป็นเกณฑ์อายุที่กรมแรงงานเปิดรับสมัครเข้าร่วมโครงการ EPS

รุ่นหลังจากนั้นเกิดความนิยมไปเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันประเทศเกาหลีได้กับประเทศญี่ปุ่น กำลังได้รับความนิยมจากคนชนบทในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ การไปทำงานต่างประเทศ พวกเขาจะไม่นิยมเลือกทำงานเกษตรหรือก่อสร้าง แต่เข้าไปทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม ประเภทต่างๆ ตามทักษะที่ผ่านการทดสอบแล้วได้รับการคัดเลือกไปทำงาน หลังจากการเคลื่อนที่แรงงานผู้คนในช่วงรุ่นอายุนี้นี้ส่วนใหญ่ไม่ได้หวนคืนถิ่นกลับมาทำงานภาคเกษตรในพื้นที่ชนบท

4. มุมมองต่อประสบการณ์การใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมือง

มุมมองของคนชนบททั้ง 3 รุ่นอายุ ที่มีต่อ “เมือง” กับ “พื้นที่เมือง” ได้สะท้อนออกมาให้เห็นเป็นโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกที่เกี่ยวพันกับความเป็นพื้นที่บนพื้นฐานประสบการณ์ที่เคยใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในเมือง โดยที่คนชนบทช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป มีมุมมองต่อเมือง และพื้นที่เมืองว่า พื้นที่เมืองแออัดคับแคบ ใช้ชีวิตด้วยความยากลำบาก ต้องต่อสู้ดิ้นรนอยู่ตลอดเวลา อากาศไม่บริสุทธิ์แบบชนบท และผู้คนในเมืองขาดความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งความรู้สึกถึงการเคยถูกดูถูกจากคนในเมือง สิ่งเหล่านี้ก่อตัวเป็นเป็นความรู้สึกที่ขื่นขม (Bitter) ในการใช้ชีวิตและทำงานในเมือง ในส่วนของคนชนบท อายุระหว่าง 45-55 ปี เมื่อทำการย้อนมองประสบการณ์ที่เคยใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในเมือง ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความซ้ำซากจำเจในการทำงานกับความไม่มั่นใจในอนาคตหากใช้ชีวิตและทำงานในเมือง (Insecure) อันเป็นที่มาของความรู้สึกที่ท้อแท้สิ้นหวัง (Hopeless) แต่สำหรับคนชนบทที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี พื้นที่เมืองถูกมองว่า เป็นพื้นที่ทันสมัยที่คนรุ่นใหม่ปรารถนาเข้าไปสัมผัส ประสบการณ์การใช้ชีวิตในเมืองสะท้อนความรู้สึกภาคภูมิใจ (Pride) แต่ในขณะเดียวกัน พวกเขายังคงตระหนักถึงสิ่งยั่วยุและชีวิตที่ไม่มั่นคงในเมืองด้วยเช่นกัน

4.1 ชีวิตใน “เมือง” ที่ขื่นขม

คนชนบทที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป หลังจากผ่านประสบการณ์ทำงานในเมืองอุดรธานี ในช่วงต้นทศวรรษ 2500 แล้ว เมื่อเข้าสู่ช่วงต้นทศวรรษ 2510 พวกเขาจะเริ่มเคลื่อนที่เข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ คนชนบทในช่วงรุ่นดังกล่าวนี้ มองว่า ในช่วงที่เข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในกรุงเทพฯ ต้องอยู่ท่ามกลางความแออัด เกิดความรู้สึกน้อยใจ เพราะได้รับการดูถูกจากคนกรุงเทพฯ ที่มองว่าคนชนบทที่มาจากภาคอีสานต้องทำงานใช้แรงงานอย่างเดียว แต่ในอีกด้านหนึ่ง คนชนบทที่เข้าไปอยู่อาศัยและทำงานในกรุงเทพฯ เป็นระยะเวลาอันยาวนานจะมองว่าชีวิตในเมือง ต้องดำเนินชีวิตด้วยความยากลำบากและต้องต่อสู้ดิ้นรนตลอดเวลา การใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ต้องรู้เท่าทัน

คนรอบตัว ทั้งคนชนบทด้วยกันและคนในเมือง ที่สำคัญสังคมเมืองได้รับการพิจารณาว่า ผู้คนขาดความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

สมศักดิ์ (นามสมมติ) อายุ 66 ปี ที่เข้าไปทำงานในโรงงานผลิตถังไม้บรรจุเครื่องดื่ม ในกรุงเทพฯ ในช่วงต้นทศวรรษ 2510 และได้พักอาศัยในพื้นที่ที่มีอาณาบริเวณไม่กว้างขวาง ส่งผลให้เกิดมุมมองต่อการใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองขึ้นมาว่า

“กรุงเทพฯ ยิ่งแออัด นอนกันในห้องที่ แออัดคับแคบ ห้องนอนกะมีเพียงห้องเดียว อยู่กัน สิบกว่าคน บางมือน้ำไหล ถ่าย (อุจจาระ) อยู่ในน้ำ แต่กะลงไปอาบน้ำในคลองที่ถ่าย ผู้ใดไปกรุงเทพฯ ถือว่า ลำบาก” (สมศักดิ์ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มีนาคม 2560)

สมศักดิ์ ยังเล่าถึงประสบการณ์ที่ตนเองเคยไปทำงานในกรุงเทพฯ แล้วอยู่ร่วมกับคนไทยภาคกลางในโรงงานผลิตถังไม้ และเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนภาคกลางมาพูดจาในเชิงหมิ่นแคลนเขาว่า “มึงเป็นคนอีสานเป็นคนลาว มึงไปแบกไม้มากองไว้ แล้วกูจะเอาไม้เข้าเครื่องจักรเอง” คำพูดดังกล่าวนี้ทำให้เขารู้สึกน้อยใจว่าตนเองถูกดูหมิ่นดูแคลนในฐานะที่เป็นคนชนบทมาจากภาคอีสาน พอมาใช้ชีวิตในเมืองต้องมาถูกคนไทยภาคกลางพูดจาเหยียดหยันตีตราว่าเป็นคนลาวต้องทำงานแบกหามและใช้แรงงานทั้งที่ได้รับเงินเดือนเท่ากัน

บุญชัย (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ที่ใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ มากกว่า 38 ปี แสดงทัศนะที่มีต่อการใช้ชีวิตในเมือง และเปรียบเทียบการใช้ชีวิตในเมืองว่าแตกต่างกับชนบท โดยเขามองว่าชีวิตที่ชนบทดีกว่าในเมืองและความแออัดเพื่อแผ้วถางซึ่งกันและกัน อาจจะไม่สามารถพบเห็นได้หากใช้ชีวิตอยู่ในเมือง

“ไอ้ ชีวิตลำบากหลาย การใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ เป้นเมืองที่เฮไปอยู่กันแบบ ปากกัดตีนถีบ ต่อสู้ชีวิตไปชนิดที่ว่า ใครร้านผู้นั้นกะตาย”

“ชีวิตในกรุงเทพฯ ต่างจากที่อีสานหลาย อันแรก คือ อากาศบ้านเฮาปลอดโปร่ง บ่มีควันพิษ แต่ชีวิตที่กรุงเทพฯ ตื่นมาต้องยาดกั้นขึ้นรถเมล์ ยาดกั้นออกไปเฮ็ดงาน ตื่นแต่เด็ก นอนเด็ก ชีวิตคนในกรุงเทพฯ เป้นคนที่มีชีวิตที่น่าสงสารที่สุด มื้อใดบ่มีข้าวกิน กะชอกกันกินบ่ได้” (บุญชัย (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มีนาคม 2560)

4.2 ชีวิตที่ไร้หวังในเมือง

สำหรับคนชนบทช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี พวกเขามีประสบการณ์ของการเคลื่อนที่เข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมือง อาทิ กรุงเทพฯ กับเมืองใหญ่ในจังหวัดต่างๆ

ที่เป็นที่ตั้งโรงงานและมีการพัฒนาอุตสาหกรรม มาตั้งแต่ช่วงหลังทศวรรษ 2520 - ต้นทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เมื่อทำการทบทวนถึงประสบการณ์ของการใช้ชีวิตและการทำงานในเมือง พวกเขามีมุมมองว่าชีวิตในเมืองเป็นชีวิตแบบวันต่อวันจนเกิดความรู้สึกถึงความจำเจ และรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในอนาคตหากใช้ชีวิตอยู่ในเมืองระยะยาว แต่ในขณะเดียวกัน เครือข่ายความสัมพันธ์กับคนชนบทที่เข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในเมืองด้วยกัน ได้ช่วยเติมเต็มความรู้สึกที่ขาดหายในระหว่างที่ใช้ชีวิตในพื้นที่เมือง

แสงชัย (นามสมมติ) อายุ 51 ปี หรือ “หมอลำชัย” เคยมีประสบการณ์เดินทางไปมาระหว่างพื้นที่ชนบทกับพื้นที่เมืองเป็นประจำต่อเนื่องเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี เขาได้เข้าไปใช้ชีวิตและทำงานเป็นผู้รับเหมาติดตั้งระบบไฟฟ้าที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530-ปลายทศวรรษ 2540 ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ เขาได้เดินทางกลับมารับงานแสดงหมอลำในภาคอีสานเป็นประจำ ประสบการณ์การใช้ชีวิตในเมืองที่ผ่านมาทำให้เขามีมุมมองว่า การใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมือง เช่น กรุงเทพฯ เติมไปด้วยความซ้ำซากจำเจ และเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตคนในชนบทได้นำไปสู่ความคิดว่าชีวิตในเมืองไม่ได้ดีกว่าชีวิตในชนบท

“มาเมื่อหนึ่งมานั่งคิดได้ว่า ยามตื่นขึ้นมาแล้วเบิ่งคนที่ย่างไปเฮ็ดงานเห็นเขาอย่างจ้งจ้ง อยู่ชุมมื่อ แล้วเริ่มแกโต้ไปเรื่อยๆ ลิต้องไปเฮ็ดงานจ้งจ้งอยู่ชุมมื่อ ย้อนกลับมาเบิ่งเจ้าของ คั่นว่าใช้ชีวิตอยู่กรุงเทพฯ ต่อไป กะลิมิชีวิตจ้งจ้ง ม่องอยู่กะแควๆ แต่จ้งโคกะมีหมู่พวกหลายอยู่ เทียวมาหากันดู ชวนกันเฮ็ดผ้าป่า เฮ็ดนั่นเฮ็ดนี่”

“แต่ยามกลับมารับงานหมอลำอยู่บ้าน ขับรถผ่านไปในบ้าน เบิ่งคนนอนเปลหยอกกับลูกกับหลานเขากะมีอยู่มีกิน แต่เจ้าของบ่ได้อยู่บ่ได้เขา เทิงหลำหมอลำเฮ็ดงานอยู่กรุงเทพฯ เฮ็ดให้เห็นชีวิตที่แตกต่าง ผู้ล้งคนอยู่บ้านบ่ต้องไปกรุงเทพฯ กะมีรถจอดเป็นของเจ้าของ” (แสงชัย (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มีนาคม 2560)

ไกรสร (นามสมมติ) อายุ 46 ปี มีประสบการณ์ในการเข้าไปใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในโรงงานในกรุงเทพฯ มากกว่า 11 ปี มองว่า การทำงานของเขาไม่มีหลักประกันความมั่นคงสำหรับอนาคต จึงตัดสินใจกลับชนบทและเลื่อมองหาหนทางในการไปทำงานต่างประเทศ

“จบ ป.6 แล้วก็เข้ากรุงเทพฯ ไปอยู่โรงงานทำรองเท้าหนัง ทำเครื่องหนังต่างๆ ทำสิ่งเหล่านี้ประมาณ 11 ปี และจึงไปเจอกันกับเมียที่โรงงาน แล้วตัดสินใจ

แต่งงานกันตอนอายุ 20 ปี พอมีครอบครัวแล้วคิดว่าทำงานอยู่กรุงเทพฯ มาสิบกว่าปี ทำงานไปไม่มีเงินใช้ แต่ไม่มีเงินเก็บ” (ไกรสร (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2560)

4.3 ความภาคภูมิใจในการใช้ชีวิตในเมือง

หากพิจารณาประสบการณ์ของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี ที่เข้าไปใช้ชีวิตในเมือง เช่น กรุงเทพฯ กับตัวเมืองใหญ่ในจังหวัดต่างๆ จะเริ่มจากการเข้าไปสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ในพื้นที่เมือง โดยพวกเขาเริ่มเข้าไปสัมผัสกับการใช้ชีวิตในเมืองมาตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2530 - ต้นทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา เมื่อสำเร็จการศึกษาจึงเข้าทำงานตามบริษัทหรือโรงงานต่างๆ ในพื้นที่เมืองและพื้นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ มุ่งมองต่อการเข้าไปใช้ชีวิตในเมืองของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุนี้ พวกเขามองว่า “เมือง” เป็นพื้นที่สมัยใหม่ที่คนหนุ่มสาวจากชนบทปรารถนาที่จะเข้าไปสัมผัส และการเป็นกลุ่มคนแรกๆ เพียงไม่กี่คน¹³ ที่มีโอกาสเข้าไปเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ นั้น ถือได้ว่าเป็นการได้รับการยอมรับทางสังคมรูปแบบหนึ่ง

ยงยุทธ (นามสมมติ) อายุ 34 ปี ได้กล่าวกับผู้ศึกษาว่า “ลองคิดเบิ่ง ในช่วงนั้นมีไม่กี่คนที่ได้เรียนกรุงเทพฯ มันเท่ได้แหละ ที่ได้เรียนเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์” หลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับ ปวช. แล้วเขาและเพื่อนจากชุมชนเดียวกันจำนวน 3-4 คน ได้ตัดสินใจไปเรียนที่มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิตในกรุงเทพฯ สำหรับเขามองว่า “เมือง” มีนัยถึงความเป็นพื้นที่ทันสมัยที่คนหนุ่มรุ่นใหม่ใฝ่ฝันเข้าไปสัมผัสและใช้ชีวิต ซึ่งในช่วงรุ่นเขามีเพียงไม่กี่คนที่มีโอกาสเข้าไปในช่วงต้นทศวรรษ 2540 (ยงยุทธ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2560)

ในขณะเดียวกัน คนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี บางคนกลับมองว่าการเข้าไปศึกษาในสถาบันการศึกษาในเมืองมาพร้อมกับการที่ต้องเผชิญกับสิ่งยั่วยุต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่เข้าไปใช้ชีวิตและเรียนหนังสืออยู่ในเมือง ดังที่ อารัง (นามสมมติ) อายุ 29 ปีที่เคยเข้าไปใช้ชีวิตในเมืองอุดรธานีเพื่อเรียนหนังสือและทำงานพิเศษควบคู่ไปด้วย มีมุมมองว่า การใช้ชีวิตในเมืองมักจะก่อปัญหา หากว่าคนที่เข้าไปอยู่ไม่มีระเบียบวินัยในการจัดการกับชีวิตของตนเอง ในส่วนประสบการณ์การทำงานในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมหลังสำเร็จการศึกษา ที่ตัวเขาได้เข้าไปทำงานในโรงงานสายการผลิต

¹³ จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของคนชนบท บ้านสะอาดนามูล จำนวน 42 ครัวเรือน ปรากฏว่าก่อนปี 2545 มีคนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี เพียง 5 คน และได้เรียนจากสถาบันการศึกษาในกรุงเทพฯ เพียง 3 คน

เป็นระยะเวลา 2 ปี เขามองว่า หากยังคงทำงานและใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหรือโรงงานต่างๆ ต่อไป เขาจะขาดความก้าวหน้าในชีวิต

“เด็กน้อยวัยรุ่นอยู่กับบ้านบางคน กะอยากแต่เล่นเข้าไปในเมือง เพราะบ่เคยไปกัน แต่พอเข้าไปอยู่แล้วจัดกานชีวิตเจ้าของบ่ได้ บ่รับผิดชอบชีวิตเจ้าของ มั่วแต่เที่ยวเล่นเกล่เกล่เฮ็ดให้มีปัญหาตามมา ผู้ล้งคงกะเรียบบ่จบ”

“ไปอยู่ชลบุรี ะยอง ต่างกับบ้านเฮา ลั่นเดือนได้รับเงิน แต่บ่เคยเหลือเก็บไปอยู่ 5 ปี 10 ปี กะคิดว่า คงลื้ออยู่ชั่วเก่า มีแต่แหล่งกิน แหล่งเที่ยว ภาชีล้งคมกะหลาย” (ธารง (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน 2560)

5. มุมมองต่อการเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดน

การเคลื่อนที่แรงงานไปต่างประเทศในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520-2530 ของคนชนบทช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มักจะมีประสบการณ์ถูกหลอก บางรายประสบกับความล้มเหลวจนต้องสูญเสียทรัพย์สินจนเกิดเป็นความรู้สึกเขินอายที่จะเปิดเผยเรื่องราวออกมา และมีความรู้สึกน้อยใจในชะตากรรมของตนเอง ต่อมาการเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบท ช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี เรื่องเล่าของพวกเขาสท้อนประสบการณ์การใช้ชีวิตและการทำงานอันยากลำบาก ถูกดูถูกและถูกเอารัดเอาเปรียบ และต้องทำงานท่ามกลางความเสี่ยง สิ่งเหล่านี้สื่อถึงโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของคนชนบทที่เกิดจากประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520-2540 ที่รัฐบาลระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศปลายทางยังไม่มีความร่วมมือด้านการจัดการแรงงานระหว่างประเทศ แต่สำหรับคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี ซึ่งเคลื่อนที่แรงงานภายใต้บริบทใหม่ที่รัฐจัดส่งในช่วงหลังทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา การให้คุณค่าต่อการทำงานต่างประเทศของพวกเขากลับมองว่าไม่มีความยากลำบากเหมือนกับคนในรุ่นก่อนหน้านี้ ทั้งนี้ แง่มุมที่แตกต่างกันสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุที่วางอยู่บนพื้นฐานประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานภายใต้บริบทและช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 “ไปนอก”: ถูกหลอก สูญเสีย และผิดหวังซ้ำๆ

คนชนบทคืนถิ่นที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นคนชนบทกลุ่มแรกที่เคยมีประสบการณ์ในการเคลื่อนที่แรงงานไปทำงานต่างประเทศในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520-2530 ที่ประเทศตะวันออกกลาง อาทิ ประเทศซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ และคูเวต

ฯลฯ และเดินทางไปยังประเทศสิงคโปร์ในช่วงเวลาต่อมา คือ ปลายทศวรรษ 2520 อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ของการเคลื่อนที่แรงงานไปทำงานต่างประเทศของคนชนบทในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้นั้น ส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาการถูกหลอกลวงจากนายหน้า จัดหางานและ/หรือบริษัทเอกชนที่จัดส่งคนงานจากชนบทอีสานไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งมีรูปแบบและวิธีการของการหลอกลวงหลายรูปแบบ¹⁴ ทั้งนี้ การเตรียมการไปทำงานต่างประเทศ คนชนบทส่วนใหญ่ต้องไปกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายเป็นเงินทุนในการไปทำงานต่างประเทศ¹⁵ โดยมีความจำเป็นต้องนำหลักทรัพย์ คือ ที่ดินไปค้ำประกันเงินกู้จากนายทุน หรือชาวบ้านในพื้นที่ที่ปล่อยเงินกู้ แต่เมื่อถูกหลอกลวงด้วยรูปแบบต่างๆ ทำให้ไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้ได้ทำให้ต้องขายที่ดินมาชดใช้หนี้ หรือไม่ก็ปล่อยให้ที่ดินถูกยึดไป ประสบการณ์ไปทำงานต่างประเทศของคนชนบทในช่วงรุ่มนี้ จึงเป็นความรู้สึกผิดหวัง และมีความเขินอายที่จะเปิดเผยถึงความล้มเหลวจากการไปทำงานต่างประเทศ

ในระหว่างการศึกษาภาคสนาม ผู้ศึกษาได้พบกับ คำตา (นามสมมติ) อายุ 70 ปี ที่เคยไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย มากกว่า 4 ปี (ปี 2526-2530) หลังจากนั้นได้ไปทำงานที่ประเทศคูเวตได้อีกเพียง 7 เดือน (ปี 2532) เนื่องจากว่า ต้องกลับมาก่อน เพราะเจอสถานการณ์สงครามในตะวันออกกลาง พวกเราได้สนทนากันเกี่ยวกับชีวิตและประสบการณ์การทำงานในต่างแดน ซึ่งเขายอมรับว่า “ไปนอก” ครั้งหลังถือว่าขาดทุน “คนไปก่อนเงินเขาดี แต่พอฮอตเจ้าของเงินบดี...โชคดี โชคมัน” แต่ทว่าก่อนไปคูเวตตัวเขาต้องกู้เงินไปมากกว่า 3 หมื่นบาท เมื่อไม่สามารถหาเงินมาชดใช้หนี้สินได้จึงต้องขายที่นาไปมากกว่า 11 ไร่ เพื่อนำเงินมาชดใช้หนี้สิน หลังกลับจากประเทศคูเวต ครอบครัวเขาต้องกลายเป็นคนไร้ที่ดินทำกิน ตัวเขาจึงต้องผันตนเองไปขับรถสามล้อรับจ้างหรือที่เรียกว่า “สกายแลป” ระยะเวลาอยู่ในเมืองอุดรธานี และอาศัยนอนตามตลาด วัด และ บัมน์น้ำมัน ฯลฯ แล้วกลับบ้านเป็นบางครั้ง “กลับจากพุ้นแล้ว บ่ได้เฮ็ดหยัง บ่มีนา หมดนา แล้วนะจะ กะเลยซื้อสามล้อไปหาเล่นในเมืองอุดร”

ในระหว่างการศึกษาสนทนาในประเด็นที่สนิทต้องสูญเสียที่ดินเพราะกู้เงินลงทุนไปทำงานต่างประเทศแต่ต้องประสบกับความล้มเหลว ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็นอาการปฏิกิริยาของเขาที่ไม่อยากพูดถึงความล้มเหลวจากการไปทำงานต่างประเทศ พวกเราจึงเปลี่ยนไป

¹⁴ การหลอกลวงเอาเงินแล้วสัญญาว่าจะพาไปทำงานที่ประเทศปลายทางแต่สุดท้ายไม่ได้ไปทำงานจริง การหลอกลวงที่มีการจัดการให้เดินทางไปถึงประเทศปลายทางแต่สุดท้ายไม่ได้ทำงาน และการไปทำงานแล้วได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าข้อตกลงที่ระบุในสัญญาหรือรับปากไว้ ตลอดจนไปทำงานแล้วต้องเผชิญกับภาวะสงครามที่เกิดขึ้นจนเป็นเหตุให้ต้องกลับบ้านก่อนกำหนด

¹⁵ ประกอบด้วย ค่าคอมมิสชั่น ค่าเดินทาง และเงินติดตัวไปทำงานในช่วงแรก ฯลฯ

สนทนากันในประเด็นอื่น ซึ่งเป็นเรื่องของลูกชายเขา (อายุ 42 ปี) ที่ไปทำงานต่างประเทศในปัจจุบัน คือ ประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งเขามองว่าประสบความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจมากกว่ายุคเขา (คำตา (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2560)

ในกรณีของ สมศักดิ์ (นามสมมติ) อายุ 66 ปี ที่มีประสบการณ์ในการไปทำงานที่ประเทศสิงคโปร์กับประเทศคูเวต ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 และต้นทศวรรษ 2530 ก็มีประสบการณ์ของการถูกหลอกจากนายหน้าและบริษัทจัดหางาน โดยกว่าที่ตัวเขาจะดำเนินการจนได้เดินทางไปทำงานต่างประเทศ ต้องถูกหลอกมากกว่า 4 ครั้ง และต้องสูญเสียที่ดินทำกินไปมากกว่า 6 ไร่ เมื่อทบทวนความทรงจำที่เคยไปใช้ชีวิตและทำงานอยู่ต่างประเทศให้ผู้ศึกษาฟัง เขาเล่าว่าการ “ไปนอก” ของเขาส่วนใหญ่ต้องทำงานเป็นกรรมกรใช้แรงงานเป็นหลัก เพราะเขาไม่มีทักษะด้านงานช่าง “ไปอยู่ไส กะได้แป้นแต่เลเบอร์” บางครั้งในช่วงที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในการใช้ชีวิตและทำงานต่างประเทศ เขาได้เกิดความรู้สึกน้อยใจในชะตาชีวิต (inferiority) ของตนเองที่ต้องค้ำคั้นเดินทางไปทำงานต่างแดนว่า “คิดน้อยใจอยู่ได้ ภูเขาจากลูกจากเมีย ย้อนความจนนั้นแหละ” (สมศักดิ์ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มีนาคม 2560)

5.2 งานหนัก งานเสี่ยง ทำงานแล้วถูกดูถูกและเอารัดเอาเปรียบ

ประสบการณ์ชีวิตและเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี ที่เคลื่อนที่แรงงานในช่วงปลายทศวรรษ 2530-ต้นทศวรรษ 2540 ไปยังประเทศไต้หวัน อิสราเอล และเกาหลีใต้ สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตในต่างแดนด้วยความยากลำบาก งานหนัก ถูกนายจ้างดูถูกและถูกเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้บางคนในช่วงรุ่นอายุนี้เป็นคนชนบทในพื้นที่กลุ่มแรกที่เคลื่อนที่แรงงานไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้บริบทรัฐจัดส่ง เพื่อไปเป็นแรงงานทักษะต่ำและอยู่ในตำแหน่งการทำงานที่คนในประเทศเกาหลีใต้ไม่นิยมทำกัน¹⁶ หรือมีสถานะเป็นชายขอบของสังคม ทำให้เกิดมุมมองว่าต้องไปทำงานท่ามกลาง “ความเสี่ยง”

ปลายทศวรรษ 2530 ที่เกิดกระแสการเคลื่อนที่แรงงานไปยังประเทศไต้หวันของชาวชนบทตำบลห้วยสามพาด โดยเฉพาะชาวบ้านสะอาดนามูล ส่วนใหญ่จะเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะโรงงานสิ่งทอ และโรงงานอุตสาหกรรมโลหะ

¹⁶ “งาน” ที่คนเกาหลีใต้ไม่นิยมทำกัน หรืองานประเภท 3D สำหรับแรงงานทักษะต่ำ คือ งานที่สกปรก (Dirty Job) งานที่ยากลำบาก (Difficult Job) และงานที่อันตราย (Dangerous Job) โปรดดู รายการทันโลก ชีวิตแรงงานไทยในเกาหลีใต้ <http://program.thaipbs.or.th/Tunlok/episodes/39392> ออกอากาศวันที่ 23 กรกฎาคม 2559 เพิ่มเติม (ไทยพีบีเอส, 2559).

ประเภทต่างๆ ตลอดจนงานด้านการก่อสร้างสำหรับการใช้ชีวิตและทำงานในประเทศไต้หวัน พวกเขาบอกว่า สภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยไม่ค่อยแตกต่างกับประเทศไทย แต่ว่าต้องทำงานหนัก บางวันต้องอดหลับอดนอนในการดูแลและควบคุมเครื่องจักรทั้งกลางวันและกลางคืน ผลตอบแทนที่ได้รับกลับได้น้อยกว่าการทำงานในประเทศอื่น เช่น เกาหลีใต้ และอิสราเอล

ในส่วนของการประสบการณ์ของการทำงานที่ประเทศอิสราเอล ซึ่งเริ่มเกิดกระแสการเคลื่อนที่ไปเป็นแรงงานภาคเกษตรในประเทศอิสราเอลของคนชนบทในพื้นที่มาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 2540 เป็นต้นมานั้น ด้วยเงื่อนไขที่มีค่าใช้จ่ายผ่านบริษัทเอกชนที่ค่อนข้างสูงอยู่ระหว่าง 100,000-300,000 บาท ในช่วงระหว่าง 1-3 ปีแรกของการทำงาน เงินที่ได้รับจึงหมดไปกับการใช้หนี้เงินที่กู้มาเพื่อลงทุนไปทำงานต่างประเทศ เมื่อเข้าสู่ปีที่ 4-5 จึงเริ่มได้เก็บเงินสะสมและส่งกลับให้กับคนทางบ้าน ชะตากรรมของคนชนบทอิสราเอลที่เข้าไปทำงานในประเทศอิสราเอลนั้น ในแง่ของสภาพภูมิประเทศและการทำงานที่ส่วนใหญ่เป็นงานภาคเกษตร พวกเขาบอกว่าไม่มีความแตกต่างกับการทำเกษตรที่ประเทศไทยมากนัก แต่ละเดือนมีรายได้ค่อนข้างสูง แต่สิ่งที่ต้องเผชิญ คือ การถูกดูถูกและถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างและหัวหน้างานในบางโอกาส ดังประสบการณ์ของ ไกรสร (นามสมมติ) อายุ 45 ปี ที่มีประสบการณ์การทำงานที่ประเทศอิสราเอล รวมแล้วเป็นระยะเวลามากกว่า 11 ปี โดยเขาพรรณนาถึงประสบการณ์การทำงานที่อิสราเอลของเขาว่า

“ไปอยู่แบบนั้น รู้สึกไม่แตกต่างจากบ้านเรา อากาศร้อน ภูมิประเทศเป็นทะเลทราย การทำเกษตรมีเทคโนโลยีที่ค่อนข้างดี แต่การทำงานไม่แตกต่างแตกต่างกันที่ค่าเงินค่าตอบแทนที่ได้ แต่คนไทยก็ได้ค่าจ้างน้อยกว่าคนยิว ถ้าทำงานในที่เดียวกัน คนยิว ทำงาน 8 ชั่วโมง ได้ 250 เซก แต่แรงงานข้ามชาติทำงานจะได้รับค่าตอบแทน 150 เซก”¹⁷

“ในช่วงแรกๆ ที่ไปอยู่ พูดภาษายิวยังไม่ได้ ไม่มีโอกาสเปลี่ยนงาน อยู่กับคนคุมงานก็จะถูกเขาดูค่าตลอด บางทีทำงานไปไม่ได้เงินก็เคยมี มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ทำงานหนักมาก ในช่วงนั้นทำงานพักหนึ่งนาทีกี่ไม่ให้ พวกยิวมันใจดำ กินข้าวมีเวลากำหนดชัดเจน เคยเดินผ่าวงข้าว เตะกับข้าวทิ้ง บอกว่า 10 คน มานั่งกินข้าว ทำให้สูญเสียเวลาไปกว่า 50 นาที”

“ไปช่วงแรกๆ เขา (นายจ้าง) ดูถูกคนไทยอยู่นะ เขาหาว่าบ้านเรา อดอยาก ต้องไปอาศัยประเทศเขาทำมาหากิน เขามองมาแบบนี้เราก็พยายามลือสารว่าไม่ใช่

¹⁷ อัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน (ปี 2561) 1 เซกเคิล (shekel) เท่ากับ 9.25 บาท

อย่างนั้น อย่าดูถูกกัน คนเราเกิดมาก็เป็นคนเหมือนกัน” (ไกรสร (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2560)

แม้ว่าไกรสรเคยเผชิญกับการดูถูกจากนายจ้างบางราย แต่เขาได้เลือกที่จะเรียนรู้ภาษายิว จนสามารถสื่อสารเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเลือกงานหรือเปลี่ยนนายจ้างได้ เมื่อเขาทำงานอยู่ประเทศอิสราเอลมาเป็นระยะเวลานาน มีความคุ้นเคยกับนายจ้าง และสื่อสารภาษายิวได้อย่างชำخองแล้ว เขาได้พานายจ้างชาวยิวมาเที่ยวที่บ้านของเขาที่จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้มารู้ว่าบ้านของตนเองไม่ใช่ยากจน แต่มีที่ดินทำกินจำนวนมาก จนอดีตนายจ้างยอมรับในตัวเรา

สมคิด (นามสมมติ) อายุ 50 ปี ได้เข้าไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ตั้งแต่ช่วงปี 2542 ก่อนที่จะมีนโยบายเข้าไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้รัฐจัดส่งอย่างถูกกฎหมาย หรือระบบ EPS เขาเรียกรูปแบบการไปทำงานที่เกาหลีใต้ของเขาว่า “ไปจ๊อบ”¹⁸ หรือว่าการลักลอบเข้าเมืองไปทำงานแบบผิดกฎหมาย มุมมองต่อชีวิตและการทำงานของสมคิดที่ประเทศเกาหลีใต้ ในฐานะ “แรงงานต่างชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย” นั้น เขามองว่า ด้วยการไปแบบผิดกฎหมายทำให้โอกาสที่จะเลือกงานค่อนข้างน้อย มีงานอะไรก็ต้องทำ ในด้านชีวิตความเป็นอยู่ เขามองว่า “ความเป็นอยู่ก็ลำบากเพราะอากาศมันหนาวมาก” และบางครั้งเขาเล่าว่าถูกเอารัดเอาเปรียบจากการทำงาน

“ไปแบบทัวร์ หางานเอง ย้ายงานเอง ไป 5 ปี ไม่เคยได้กลับบ้าน ได้ทำมาหมด ทั้งฟาร์มหมู ฟาร์มไก่ โรงงานพลาสติก โรงทอผ้า โรงงานเซรามิค ที่ไหนไม่จ่ายเงิน ก็เปลี่ยนที่ทำงานใหม่”

“ไปอยู่ผ่อนโดนเขา (นายจ้าง) เอาเปรียบประจำ เงินเดือนเลื่อนบ้าง ไม่ออกบ้าง เราจึงต้องย้ายงาน เขาก็คิดว่าประจำ เพราะว่าตัวเราไม่ได้ภาษา การสื่อสารกันก็ไม่รู้เรื่อง” (สมคิด (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ตุลาคม 2560)

ในกรณีของ ลือชัย วังภูมิใหญ่ ที่เป็นคนชนบทกลุ่มแรกในพื้นที่ตำบลห้วยสามพาด ที่ไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้รัฐจัดส่ง และทำงานอยู่ประเทศเกาหลีใต้มากกว่า 5 ปี เขามองว่าโครงการรับสมัครคนไทยไปทำงานที่เกาหลีใต้ เป็นความต้องการที่จะหาคนไปทำงานโรงงานประเภทงานหนักและงานเสี่ยง “ที่โครงการเปิดรับสมัคร เขามาหาเอา

¹⁸ สมคิด (นามสมมติ) เล่าว่า ในช่วงต้นทศวรรษ 2540 ยังไม่มีคำเรียกการลักลอบเข้าไปทำงานแบบผิดกฎหมายว่า “คนผี” หรือ “ไปผี” ที่พูดถึงกันในปัจจุบัน

คนไปเห็ดงานคักอีหลี...งานแต่ละอย่างก็เห็ดอยู่เกาหลี เป้งงานที่เสี่ยงหลาย”¹⁹
(แสงชัย (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มีนาคม 2560)

5.3 “เห็ดงานข้าบาย”: ความภาคภูมิใจในการเคลื่อนที่แรงงานภายใต้บริบทใหม่

สำหรับคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี เป็นกลุ่มคนที่เคลื่อนที่แรงงานไปทำงานต่างประเทศภายใต้บริบทใหม่ที่รัฐจัดส่ง พวกเขาได้มีประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานในช่วงหลังปี 2550 เป็นต้นมา โดยเฉพาะการเดินทางไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ เรื่องเล่าและประสบการณ์ของการเข้าไปใช้ชีวิตและทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ของพวกเขานั้นมองว่า การ “ไปนอก” ไม่ได้เผชิญกับความยากลำบากในการทำงานหรือการถูกเอารัดเอาเปรียบ เพราะพวกเขาบางคนตระหนักว่า ตนเองมีสิทธิของการเป็นแรงงานข้ามชาติที่เข้าไปทำงานแบบถูกกฎหมาย มีสิทธิและสวัสดิการเทียบเท่ากับแรงงานที่เป็นคนในประเทศเกาหลีใต้ เมื่อไปทำงานแล้วพวกเขามีความรู้สึกว่า ประเทศเกาหลีใต้มีระบบสวัสดิการและการคุ้มครองแรงงานที่ดี อาทิ การที่นายจ้างต้องจัดที่พักอาศัยให้กับคนทำงาน การกำหนดชั่วโมงการทำงานเพียง 8 ชั่วโมง หากทำงานมากกว่านี้จะได้ค่าจ้างล่วงหน้า บางคนทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เมืองเล็กที่จะพักอยู่ตามอะพาร์ตเมนต์โดยนายจ้างเป็นคนจัดสรรให้ ฯลฯ

นอกจากนี้ มุมมองที่มีต่อการไปใช้ชีวิตและทำงานที่ประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วของคนชนบทที่อายุไม่เกิน 35 ปี พวกเขายังมองว่า งานที่พวกเขาทำไม่ได้เป็นงานหนัก เพราะเป็นงานที่เข้าไปทำงานด้วยการควบคุมเครื่องจักร²⁰ เป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือจากเวลาการทำงาน พวกเขาสามารถเปิดรับและสัมผัสกับวัฒนธรรมความบันเทิงในพื้นที่เมือง เช่น การเข้าไปสัมผัสกับแหล่งความบันเทิงและความศิวิไลซ์ต่างๆ การเข้าถึงความทันสมัยของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการนำเสนอตัวตนและเรื่องราวของตนเองในเกาหลีและติดต่อสื่อสารกับญาติพี่น้องที่ชุมชนบ้านเกิด อีกทั้งยังได้เดินทางท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในวันหยุดพักผ่อน พบปะสังสรรค์กันเป็นประจำกับเพื่อนร่วมงานหรือคนที่มาจากชุมชนหรือประเทศเดียวกัน การไปทำงานต่างประเทศของคนชนบทในช่วงรุ่นนี้จึงได้สัมผัสกับการทำงาน พักผ่อนหย่อนใจ และเดินทางท่องเที่ยวควบคู่กันไป

¹⁹ “คักอีหลี” สื่อนัยถึงโครงการรับสมัครงาน มาคัดเลือกคนที่มีความอดทนกับการทำงานหนักและมีจิตใจสู้งาน

²⁰ กรณีบ้านสะอาตนามูล ตำบลห้วยสามพาด คนส่วนใหญ่ที่เลือกไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้นโยบาย EPS ตามที่ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์มา แทบจะไม่มีใครคนไหนที่เลือกทำงานเกษตรกับงานก่อสร้าง ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเลือกสมัครทำงานในภาคการผลิตอุตสาหกรรมตามโรงงานประเภทต่างๆ

หากพิจารณาจากเฟซบุ๊ก (Facebook) ของคนหนุ่มจากบ้านสะอาดนามูลที่นำเสนอภาพการใช้ชีวิตและการทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ จะเห็นถึงการนำเสนอเรื่องราวภาพถ่ายของการไปเที่ยวเล่น สังสรรค์กันอยู่เป็นประจำ เช่น การนั่งเรือไปเที่ยวทะเลและเกาะต่างๆ ปั่นจักรยานไปตระเวนตกปลาและหาปลามาทำกินร่วมกัน และการจัดแข่งขันกีฬาและทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกัน ตลอดจนการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ในโอกาสต่างๆ เป็นประจำ ที่สำคัญจะมีการจัดงานบุญร่วมกัน เช่น การทำบุญผ้าป่าจากเกาหลีสู่ไทย เพื่อนำเงินมาสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาชุมชนบ้านเกิด บางรายได้นำเสนอความตื่นตาตื่นใจกับเมนูอาหารเกาหลีที่ได้ไปลิ้มลอง ส่วนใหญ่แทบจะไม่ค่อยมีการตัดพ้อถึงความยากลำบากในการไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้

เมธา (นามสมมติ) อายุ 35 ปี มีประสบการณ์ไปใช้ชีวิตและทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้มากกว่า 9 ปี หรือที่เรียกกันว่าไปมาแล้วสองแตร²¹ เมื่อถามถึงสภาพการทำงานที่นั่นเขาเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า “*เฮ็ดงานซ้ำบาย บางมื่อไปลงเวลาเฮ็ดงานแล้ว เหล็กยังบ่ทันเข้ากะไปผูกเปลนอนเว็นกะยังได้*” ถึงแม้ว่า เขาจะทำงานในโรงงานเหล็กที่เป็นลักษณะงานที่ต้องใช้แรงงานเป็นอย่างมาก เนื่องจากไปใช้ชีวิตและทำงานอยู่ที่ประเทศเกาหลีใต้เป็นเวลานาน และเป็นคนกลุ่มแรกๆ ของชุมชน เขาได้บอกกล่าวกับผู้ศึกษาว่าชีวิตเขาที่เกาหลีใต้หลังจากเลิกงานในแต่ละวันของเขาใช้ไปกับการพบปะสังสรรค์กับบรรดาเพื่อนและคนรู้จัก (เมธา (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 ตุลาคม 2560)

ยงยุทธ (นามสมมติ) อายุ 34 ปี เล่าถึงประสบการณ์การใช้ชีวิตของเขาที่ประเทศเกาหลีใต้ที่นอกเหนือจากการทำงานแล้ว ในแต่ละวันเขาใช้เวลาไปกับการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงานและคนรู้จัก เขาได้มีโอกาสขับรถสปอร์ตของรุ่นพี่คนไทยที่รู้จักกันลองเสียงโซคในบ่อนคาสีโนที่ถูกกฎหมาย และกินเที่ยวตามแหล่งบันเทิงต่างๆ อย่างสนุกสนาน

“ไปอยู่พุ้น เงินมันหาง่าย อย่างต่ำปรวมโอที กะได้สี่หมื่นกว่าต่อเดือน เงินมันดีหลาย แต่กะจ่ายกะกินหลาย กินเที่ยวซุ่มมื่อ ส่งมาบ้านเดือนละห้าพัน ถือว่าน้อย มาเริ่มคิดได้ช่วงสองปีสุดท้ายจึงเริ่มเก็บเงินส่งมาบ้านหลายขึ้น”

“มื่ออยู่ช่วงหนึ่ง ไปเข้าบ่อนคาสีโน อาทิตย์หนึ่งได้เงินมา 5-6 แสนบาทไทย เลยโอนเงินมาไว้ไทย ช่วงนั้นถือว่าบูม เข้าร้านอาหารในเกาหลี ถ้ามเจ้าของร้าน

²¹ สัญญาจ้างงานครั้งละไม่เกิน 5 ปี หรือเรียกว่า 1 แตร คนมีสิทธิทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศเกาหลีใต้ได้ไม่เกิน 10 ปี

อันไหนแพงที่สุดเอามากิน” (ยงยุทธ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2560)

นอกจากการไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้แล้ว ในช่วงหลังทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา ยังมีช่องทางไปทำงานต่างประเทศภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยผ่านโครงการ IM JAPAN คนหนุ่มที่เคยผ่านโครงการนี้อย่าง อารัง (นามสมมติ) อายุ 29 ปี มองว่า การไปทำงานในโรงงานที่ประเทศญี่ปุ่นนั้น ไม่ต้องทำงานหนัก และมีสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติเป็นที่น่าสนใจ

“เฮ็ดงานอยู่พุ้น งานบ่หนักปานใด ไปคุมเครื่องจักรโรงงานซี้อ...ไปเฮ็ดงานอยู่ญี่ปุ่นดีทุกอย่าง บ่มีที่ตี เขาให้อยู่ที่พัคดี สวัสดิการดี เพราะบริษัทดี แต่ละมื่อเลิกจากเฮ็ดงานมา กะมานอนอยู่ที่พักบ้านโรงแรมพุ้นแหล่ว แต่กะเฮ็ดงานโสดาย” (อารัง (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน 2560)

6. มุมมองต่อความเป็นชนบทและพื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่น

การสะท้อนมุมมองที่มีต่อความเป็นชนบทและพื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่นบนพื้นฐานประสบการณ์และความทรงจำที่เคยเคลื่อนที่แรงงานไปยังพื้นที่เมืองกับพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ ทำให้เห็นถึงคุณลักษณะบางอย่างที่คนชนบทแต่ละช่วงรุ่นอายุมีร่วมกัน คือ ความรู้สึกที่มีต่อผู้คนชนบท วิถีชนบท และพื้นที่ชนบท ซึ่งแสดงออกมาผ่านความรู้สึกคิดถึงบ้านหรือ “คิดถึงบ้าน” กับความวิตกหาชนบทในระหว่างเคลื่อนที่แรงงาน (พัฒนา กิตติอาษา, 2557, น. 112-116) แต่หากพิจารณาถึงการให้คุณค่าต่อการใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่น กลับสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งแตกต่างกันของ โครงสร้างความรู้สึกของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ คือ แก่รุ่นที่มีต่อการกลับมาใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่ชนบท ที่คนชนบทช่วงรุ่นอายุ 65 ปี กับ 45-55 ปี ได้มีความรู้สึกที่มั่นคงลงตัวเมื่อหวนคืนถิ่นกลับมาลงหลักปักฐานหลังจากการเคลื่อนที่แรงงาน (Settled) ในพื้นที่ชนบท แต่สำหรับคนชนบทช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปีบางคน ได้แสดงออกถึงความรู้สึกที่ยังไม่มั่นคงลงตัว (Unsettled) นอกจากนี้ ความขัดกันของโครงสร้างความรู้สึกได้เปิดเผยออกมาผ่านการให้คุณค่าต่อการทำงานภาคเกษตรโดยเฉพาะการทำนาในพื้นที่ชนบท

6.1 “คิดฮอดบ้าน” ในระหว่างการเคลื่อนที่แรงงาน

เมื่อหวนคืนถิ่นกลับมายังพื้นที่ชนบทบ้านเกิดแล้วได้รับการไถ่ถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ของการพลัดถิ่นออกจากพื้นที่ชนบท เพื่อไปทำงานและใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่เมืองกับต่างประเทศของคนชนบทคืนถิ่นในแต่ละช่วงรุ่นอายุ กล่าวได้ว่า คำตอบหรือปฏิกิริยาที่ได้รับกลับมาของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ ได้เปิดเผยถึงความรู้สึกที่พวกเขามีต่อคนรัก ครอบครัว และญาติพี่น้องที่อยู่พื้นที่ชนบทบ้านเกิดตลอดจนวิถีการใช้ชีวิตและอาหารการกินในชนบท ทั้งนี้ เรื่องราวที่พวกเขาสื่อออกมาสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะหนึ่งของโครงสร้างความรู้สึกของคนชนบทที่ผูกโยงกับผู้คนและพื้นที่ชนบท (Sense of Attachment) ซึ่งคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ ได้ถ่ายทอดออกมาว่า “คำเว้า” (คำพูด) ว่า “คิดฮอดบ้าน” (คิดถึงบ้าน)

ทองแดง (นามสมมติ) อายุ 70 ปี มีประสบการณ์ในการไปทำงานต่างประเทศในระหว่างทศวรรษ 2520-2530 ตัวเขายอมรับว่า ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจ “รุ่นพ่อ ไปนอก บ่รวยดอก” จากนั้นผู้ศึกษาจึงได้ถามเขากลับไปว่า “แล้วช่วงที่พ่อไปนอกเฮ็ดงานลำบากบ่ครับ” เขาได้ตอบกลับมาว่า “เฮ็ดงานบ่ลำบาก แต่ความลำบากคือ ความคิดฮอดบ้าน คิดฮอดพ่อ คิดฮอดแม่ แล้วกะลูกเมีย” (ทองแดง (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 พฤศจิกายน 2560)

บุญชัย (นามสมมติ) อายุ 65 ปี มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ มากกว่า 38 ปี และได้หวนกลับคืนถิ่นชนบทเพื่อมาพักผ่อนและจัดการที่ดินของตนเองเพื่อให้ครอบครัวกลับมาใช้ชีวิตที่ชนบทในอนาคตอันใกล้ เล่าว่าตัวเขามักจะมีความรู้สึกว่าอุ่นใจในคืนก่อนวันกลับบ้านในแต่ละครั้ง และเขายังมีมุมมองต่อคนชนบทอีสานที่ไม่คิดถึงบ้านว่าเป็นคนลืมถิ่นฐานบ้านเกิด

“ถ้ามืออื่นลิเมื่อบ้าน คีนี่ลีนอนบ่หลับ นานแจ้งแท้ พ่อคิดว่าผู้ใดไปกรุงเทพฯ แล้วบ่คิดฮอดบ้าน ถือว่าเป็นคนลืมถิ่น ลืมบ้านเกิดเจ้าของ ไต่พ่อบ่เคยลืม เบิ่งได้จากก่านพามูเฮ็ดผ้าป่าเป็นประจำ แต่กิลีเหมาธบัสมาผ้าป่าเทื่อละ 3-4 คั่น” (บุญชัย (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มีนาคม 2560)

ณรงค์ (นามสมมติ) อายุ 45 ปี ถ่ายทอดเรื่องราวการเคลื่อนที่แรงงานของตนเองในอดีตว่า ช่วงเวลาที่เคยทำงานที่ประเทศไต้หวัน ตัวเขามักจะมีความรู้สึกคิดถึงบ้าน ทว่าในช่วงที่เขาไปครั้งแรกในปลายทศวรรษ 2530 บ้านสะอาดนามูล ยังไม่มีระบบโทรศัพท์ติดต่อสื่อสาร (ปลายทศวรรษ 2530) เขาได้ใช้การเขียนจดหมายกลับมาหาคนทางบ้าน

“เขียนจดหมาย เขียนทุกมื่อ ต่างบ้านต่างถิ่น นั่งเขียนจดหมายหากัน มีความหวาน ใช้กรรมเวว่าไ่กัน ญาติทางบ้านกะตอบกลับมาหากัน คืดฮอดจ้งซ้งจ้งซี้ ก็นข้าวแลงกับหยั่ง ซี้กว่าเวว่าโทรศัพท์ คนที่ไป (ได้ห้วน) ส่วนหลายแล้วคืดฮอดบ้าน แต่ถ้ำหลงระเรีง กะบ่คืดฮอดบ้าน ช่วงไป แทร์คสอง จ้งหยุดเขียน เพราะว่า เริ่มมีโทรศัพท์แล้ว” (ณรงค์ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 พฤษภาคม 2560)

ยงยุทธ (นามสมมติ) อายุ 34 ปี เคลื่อนที่ออกจากพื้นที่ชนบทเป็นระยะเวลา มากกว่า 10 ปี ทั้งการออกไปเรียนหนังสือในเมืองอุดรธานีระดับ ปวช. กับกรุงเทพฯ ระดับ ป.ตรี แล้วเข้าทำงานในพื้นที่เมืองและโรงงานในภาคตะวันออกมาตลอด หลังจากนั้น จึงไปทำงานที่ประเทศเกาหลีได้อีกมากกว่า 5 ปี เมื่อผู้ศึกษาได้ถามไถ่ความรู้สึกในช่วง ที่ไปทำงานต่างประเทศ เขาได้ถ่ายทอดความรู้สึกถึงความภาคภูมิใจที่มีโอกาสไปทำงาน ต่างประเทศและตัวเขาได้ใช้ชีวิตที่ทันสมัยในพื้นที่เมือง แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับได้รับ คำบอกเล่าจากเขามาว่า “บ่ไปอีกแล้ว” โดยเขามองว่า กลับมาใช้ชีวิตในชนบทดีกว่า

“คนอาจลิเคียเห็นประเทศเกาหลีในละครซีรีส์ แต่ในความเป็นจริงการใช้ชีวิต ที่นั่นมันอาจจะคนละเรื่องกัน คนอยู่นั้นส่วนหลายบ่มีที่ดิน ต้องอยู่ตามคอนโด อพาร์ทเมนต์ มีแต่ห้องแคบๆ อยู่บ้านเฮาดีกว่า อยากกินหยั่งกะได้กิน” (ยงยุทธ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2560)

6.2 “เมื่อบ้านกะปู้สิเฮ็ดอียัง”: ชีวิตที่ไม่หยุดเคลื่อนที่

หากพิจารณามุมมองของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุเมื่อหวนคืนถิ่น หลังจากที่มีประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานไปใช้ชีวิตและทำงานในพื้นที่เมืองหรือพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว สำหรับคนชนบทในช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไปเมื่อหวนคืนถิ่นกลับมาพื้นที่ชนบทตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2520-2530 แล้วจะให้ คุณค่าความสำคัญกับการกลับมาใช้ชีวิตและลงหลักปักฐานในพื้นที่ชนบทบ้านเกิด ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ด้วยการทำเกษตรบนที่ดินของตนเองหรืองานนอกภาคเกษตร ในพื้นที่ชนบทโดยที่ไม่เคลื่อนที่แรงงานอีกต่อไป มีเพียงบางรายที่สูญเสียที่ดินทำกิน แล้วจึงต้องออกไปตระเวนหาทำงานรับจ้าง

สำหรับคนชนบทในช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี ที่หวนคืนถิ่นกลับมาชนบทในช่วง ทศวรรษ 2540-2550 เลือกที่จะทำงานนอกภาคเกษตร เช่น การลงทุนซื้อรถ

โดยสารประจำทางมาซับริบจ้าง²² การลงทุนเป็นผู้ประกอบการทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร บางรายได้เข้าสู่แวดวงการเมืองท้องถิ่น ทั้งนี้ การกลับมาใช้ชีวิตในพื้นที่ชนบทของผู้คนในช่วงรุ่นอายุนี้ บางคนมองว่า การกลับมาใช้ชีวิตในชนบทเหมือนว่าชีวิตมีความพร้อมแล้ว ไม่ต้องออกไปดิ้นรนหางานนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ หรือต่างประเทศ ดังที่ ณรงค์ (นามสมมติ) อายุ 45 ปี ที่ยืนยันกับผู้ศึกษาว่าจะไม่เคลื่อนที่แรงงานจากครอบครัวไปไหนอีกแล้ว และเขามองว่าการกลับมาใช้ชีวิตในชนบทเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับตัวเขาแล้ว “กลับมาอยู่บ้านเฮาดีแล้ว บ่ไปแล้วนอกเมือ ครั้น อยู่บ้านเฮาดีกว่าคนที่กลับมาอยู่บ้านนอก (ชนบท) คือ คนที่มีพร้อมทุกอย่างแล้ว บ่ต้องไปไต่อีก” (ณรงค์ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 พฤษภาคม 2560)

แต่ในทางตรงกันข้ามคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี เมื่อหวนคืนถิ่นกลับมาใช้ชีวิตในพื้นที่ชนบทในช่วงระยะแรกหลังกลับมาจากการทำงานต่างประเทศ บางคนกลับมีความรู้สึกที่สับสนและกำกวม (Ambiguity) ก่อตัวขึ้นมา เพราะมองว่าพื้นที่ชนบทมีเพียงแค่งานภาคเกษตร แต่ไม่มีงานนอกภาคเกษตรรองรับพวกเขาที่มีพื้นฐานการศึกษาและทักษะทางด้านสายวิชาชีพ กอปรกับพวกเขามีแต่ประสบการณ์ของการทำงานโรงงานเป็นหลักจึงไม่มีความเข้าใจที่จะทำนาหรือทำเกษตรในพื้นที่ชนบท หรือแม้แต่การกลับมาอยู่ชนบทบ้านเกิดแล้วทำงานนอกภาคเกษตร ด้วยการหันไปซับริดโดยสารประจำทางบางคนมีความรู้สึกที่ว่า ชีวิตในช่วงวัยหนุ่มยังไม่ควรกลับมาลงหลักปักฐานอยู่ชนบทบ้านเกิด

ดังกรณีของ ยงยุทธ (นามสมมติ) อายุ 34 ปี ที่ผู้ศึกษาได้พบปะและสนทนาด้วยหลายครั้ง ตั้งแต่ช่วงที่เขาเพิ่งจะกลับมาจากประเทศเกาหลีใต้และกล่าวว่า จะไม่เคลื่อนที่แรงงานออกจากพื้นที่ชนบทอีกแล้ว ครั้งแรกที่พบปะกันเขาได้บอกกับผู้ศึกษาว่า “ลองเบ่งบ้านเฮามันสิเฮ็ดอียังได้แห่น” ซึ่งเขาตัดสินใจซื้อรถโดยสารประจำทาง สาย 44 มาขับโดยมองว่า ถึงแม้จะได้ค่าตอบแทนไม่มาก ทว่าได้ใช้ชีวิตอยู่กับคนในครอบครัว แต่เมื่อเขาซับริดโดยสารประจำทางไปได้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง เขากลับมีความรู้สึกว่าการที่เขาทำเป็นงานของคนที่สูงอายุ คนหนุ่มควรจะออกไปหางานทำงานที่ต่างจากนอกชนบท “ซับริดสายมันเป้งงานของคนแก่ คนที่ไปไต่ได้แห่น **บ่ได้คิดว่าชีวิตสิมาอยู่กับเมือขานี้**” และเมื่อซับริดโดยสารประจำทางผ่านไปประมาณ 3 เดือน เขามักตัดพ้อ

²² สำหรับบ้านสะอาดนามูล ผู้คนที่กลับจากการทำงานต่างประเทศนิยมนำเงินมาลงทุนซื้อรถโดยสารประจำทางสาย 44 ที่วิ่งรถส่งผู้โดยสารระหว่างพื้นที่ตำบลห้วยสามพาด-เมืองอุดรธานี บนถนนมิตรภาพ โดยบ้านสะอาดนามูลมีคนประกอบอาชีพนี้มากกว่า 17 ราย

ให้ผู้ศึกษาฟังว่า กลับมาอยู่บ้านแล้วรู้สึกไม่มีความมั่นคงในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพราะคุ้นชินกับการเคยได้รับเงินเดือนเป็นประจำในช่วงที่ทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ “เดี๋ยวนี้เริ่มเบื่อแล้ว มันกะเป็นทุกคน เคยได้เงิน เคยใช้เงิน ช่วงนี้เริ่มชบเซาแล้ว กลับมากะ **ปู้ลีเฮ็ดอียังในบ้านเฮา มันกะมีแต่งานเกษตรอ๋อนั้นหละ** ขับรถสายกะได้เงินเพื่อละ หั้วบาท ลิบบาท” จนกระทั่งขับรถโดยสารประจำทางไปได้ประมาณ 5-6 เดือน เขาได้ตัดสินใจไปกู้เงินจากธนาคารเพื่อจะนำเงินไปลงทุนซื้อรถบรรทุกขนาด 12 ล้อ มารับเหมารขนส่งสินค้าจากบริษัทระหว่างกรุงเทพฯ-ภาคอีสาน แต่ได้รับเสียงคัดค้านจากญาติผู้ใหญ่หลายคนจนเขาต้องยุติการซื้อรถบรรทุก

ในกรณีของ ยงยุทธ ดังกล่าวข้างต้น แม้ว่าเขาได้แสดงความรู้สึกที่กำกวมระหว่างการคิดถึงชีวิตในชนบท เมื่อทบทวนประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานดังที่เคยบอกว่า “บ่ไปอีกแล้ว” แต่เมื่อหวนกลับมาใช้ชีวิตในพื้นที่ชนบทได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ความรู้สึกที่อยากจะเคลื่อนที่กลับก่อตัวขึ้นมาสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่ยังไม่มั่นคงลงตัว เมื่อหวนกลับมาใช้ชีวิตในชนบทของคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี

6.3 “เฮ็ดนาบ่ได้เงิน แต่มีข้าวกิน” กับ ทำนา “...กะแค่นั้น”

การให้คุณค่าต่อการทำงานในภาคเกษตรโดยเฉพาะการทำนาของคนชนบทต่างช่วงรุ่น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความขัดกันของโครงสร้างความรู้สึก โดยที่คนชนบทช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป ยังคงให้คุณค่าและความสำคัญกับวิถีการทำนาในพื้นที่ชนบทถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นเงินตราที่คุ้มค่ากับการลงทุนในการทำนา ในขณะที่เดียวกันคนชนบทในช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี เมื่อหวนคืนถิ่นหลังจากการเคลื่อนที่แรงงานแล้ว แม้ว่า พวกเขาไม่ได้กลับมาทำเกษตรเป็นอาชีพหลัก แต่เลือกที่จะทำงานนอกภาคเกษตรเพื่อนำเงินมาลงทุนในการทำนา เพราะมองว่า การทำนาเป็นวิถีที่ต้องดำรงไว้ ดังที่ แสงชัย (นามสมมติ) อายุ 50 ปี ที่เคยกล่าวกับผู้ศึกษาว่า “แล่นรถสาย กะคือก่านเฮ็ดนา กะคือก่านแล่นรถโดยสาร หาเงินมาจ้างคนเฮ็ดนา”

แต่สำหรับคนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี กลับให้คุณค่าต่อการทำงานในพื้นที่ชนบทแตกต่างกันกับคนชนบทในช่วงรุ่นก่อนหน้า ทั้งนี้ สามารถทำความเข้าใจได้ผ่านมุมมองที่มีต่อการทำนาของคนชนบทระหว่างคนรุ่นพ่อกับคนรุ่นลูกในครัวเรือนหนึ่ง ซึ่งสมาชิกในครัวเรือนเกือบทั้งหมด มีประสบการณ์ในการเคลื่อนที่แรงงานไปยังพื้นที่เมืองกับพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งคนรุ่นพ่อได้หวนคืนถิ่นกลับมาแล้ว แต่คนรุ่นลูกยังคงอยู่ระหว่างการเคลื่อนที่แรงงานที่ประเทศเกาหลีใต้

สมศักดิ์ (นามสมมติ) อายุ 66 ปี ที่มีประสบการณ์ไปทำงานต่างประเทศมาแล้ว 2 ประเทศ ในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520-2530 เมื่อกลับมาจากการ “ไปนอก” แต่ละครั้ง ตัวเขาคงกลับมาทำเกษตร “เฮ็ดนาคือเก่า” เพราะเขามองว่าการทำนาเป็นวิถีที่คนรุ่นพ่อแม่ของเขาได้ทำมา เขาจึงสืบสานให้วิถีของการทำนาและการทำเกษตรยังคงอยู่ในพื้นที่ชนบท หลังจากกลับมาจากต่างประเทศ เขาได้นำเงินส่วนหนึ่งมาลงทุนกับแปลงนาของตนเอง รวมทั้งกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) มาลงทุนทำเกษตรเพิ่มเติมอีกด้วย ทั้งเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการทำนา การทำเกษตรของเขาประสบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ในท้ายที่สุด ตัวเขาได้ก้าวสู่การเป็น “ต้นแบบเกษตรกรรมผสมผสาน” ในพื้นที่ตำบลห้วยสามพาด โดยเขากล่าวว่า ที่ผ่านมาเกษตรอำเภอที่เขามารับตำแหน่งที่อำเภอประจักษ์ศิลปาคม ต้องมาเรียนรู้ที่แปลงเกษตรของเขาจากตัวเขาอยู่เป็นประจำ

แต่สำหรับคนในช่วงรุ่นลูกของ สมศักดิ์ คือ ลูกชายคนโต อายุ 41 ปี กับคนเล็ก อายุ 30 ปี เขามองว่า คนรุ่นลูกของเขาทั้งสองนั้น “เฮ็ดนาบ่เป็น เพราะเรียนหนังสือมาแต่หน้อย” (ทำนาไม่เป็น เพราะชีวิตส่วนใหญ่ใช้ไปกับการศึกษา) “เหิงอายใหญ่ อ้ายหน้อย จับบักจกก่อบ่เป็น” (ทั้งลูกชายคนโต และลูกชายคนเล็กใช้จบเพื่อการทำนา และการทำเกษตรไม่เป็น) (สมศักดิ์ (นามสมมติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มกราคม 2560)

ในคำวันหนึ่ง (15 มกราคม 2560) ท่ามกลางวงสนทนาแบบไม่เป็นทางการระหว่างผู้ศึกษากับสมศักดิ์และน้องเขยของเขา คือ บุญธรรม (นามสมมติ) อายุ 65 ปี พวกเขาทั้งสามคนได้เปิดประเด็นสนทนากันในเรื่องเกี่ยวกับคนหนุ่มในชุมชนกับการทำนา ทั้งสมศักดิ์กับบุญธรรมมองว่าคนหนุ่มในชุมชนมักจะคิดว่าการทำนาเป็นการทำงานที่ยากลำบาก โดยที่บุญธรรมได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ลูกชายคนเล็กของสมศักดิ์ ที่มีความสนิทสนมและอยู่กินกับบุญธรรมก่อนเดินทางไปทำงานที่ประเทศเกาหลีใต้ เมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม 2559 ที่ผ่านมา ได้โทรศัพท์ทางไกลจากประเทศเกาหลีใต้มาหาเขาในช่วงฤดูกาลเกี่ยวข้าว (เดือนพฤศจิกายน-เดือนธันวาคม 2559) ที่เพิ่งจะผ่านไป บุญธรรมได้ถ่ายทอดบทสนทนายาระหว่างตัวเขากับหลานชาย ออกมาเป็นถ้อยความให้ผู้ศึกษารับฟังว่า

“อ้ายหน้อยไปทีหลัง ก่อนไปเกาหลีมาเฮ็ดนาอยู่กับน้า เหิงเกี่ยวข้าวดำนา พอแกลไปนอก โทรมหาน้ำ น้ำกำลังเกี่ยวข้าว แกลบอกให้น้าทนเอาเด้อเกี่ยวข้าว มันลำบาก แกลว่า แกลสบายแล้ว อยู่เกาหลีสบาย สบายแล้วผม บ่กลับหรอก บ่กลับง่ายหรอก แกลว่า คั้นว่าอยู่บ้าน เหิงปี ดำนา แล้วกะเกี่ยวข้าว วนเวียน อยู่ช้านั้น บ่

รวย แก้วว่า คำนวณเกี่ยวข้าวแบบนั้น 9 ปี 10 ปี กะแค่นั้น คั้นไปนอก มีสิทธิ์มีเงิน
เป็นหลายล้าน แก้วว่า”

จากถ้อยความที่ บุญธรรม ได้ถ่ายทอดออกมา ผู้ศึกษาจึงได้ถามเขากลับไปว่า
ที่หลานชายโทรมาจากประเทศเกาหลีใต้ แล้วเขาพูดออกมาแบบนั้น มีความคิดเห็นอย่างไร
ซึ่ง เขา ได้ตอบกลับมาว่า

“มันคิดคนละอย่าง คนแก่เบ่งว่า เฮ็ดนาดีกว่า บ่มีเงินกะซาง มีข้าวในเล้ากิน
คนหนุ่มเขาบ่เอา บ่มีเงินใช้ บ่รวย แต่คนแก่ บ่รวยแต่บ่อดิกัน”

ถ้อยความที่ผู้ศึกษาหยิบยกมาจากบทสนทนาที่มีร่วมกับสมศักดิ์และบุญธรรม
ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความขัดกันของการให้คุณค่าต่อการทำงานหรือการทำเกษตร
ในพื้นที่ชนบทที่คนชนบทต่างช่วงรุ่นอายุกัน คือ คนชนบทรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป กับคนชนบท
ช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี

7. บทสรุป

การศึกษาโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของผู้คนและสถาบันต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลา
มีพัฒนาการมาจาก “ความพยายามที่จะทำความเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ และการ
เชื่อมโยงกันขององค์ประกอบต่างๆ ในช่วงรุ่นหนึ่งหรือห้วงระยะเวลาหนึ่ง” (Williams,
1977, p. 132-133) ทั้งนี้ ประสบการณ์ชีวิตและเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนที่แรงงาน
ของคนชนบทในแต่ละช่วงรุ่นอายุ ที่แสดงออกมาผ่าน “ถ้อยคำ” หรือ “คำเล่า” ที่
ประกอบด้วย มุมมอง ความคิดและความรู้สึก ตลอดจนการให้คุณค่าและความหมาย
ต่อเมืองกับพื้นที่เมือง การเป็นแรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดน และความเป็นชนบทกับ
พื้นที่ชนบทเมื่อหวนคืนถิ่น บนพื้นฐานประสบการณ์การเคลื่อนที่แรงงานต่างบริบทกัน
ทำให้สัมผัสได้ถึงคุณลักษณะต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างความรู้สึกรู้สึกของแรงงานชาย
อีสานคืนถิ่น 3 รุ่นอายุที่มีทั้งสอดรับและขัดแย้งแตกต่างกัน

เมืองกับพื้นที่เมือง ได้ถูกสื่อนัยออกมาถึงความรู้สึกที่ชื่นชม เมื่อคนชนบทช่วง
รุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป ได้ทบทวนถึงประสบการณ์การเข้าไปใช้ชีวิตและทำงานในเมือง
ในขณะเดียวกันคนชนบทในช่วงรุ่นอายุระหว่าง 45-55 ปี กลับเปิดเผยถึงความท้อ
สั่นหวังและรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิต เมื่อได้ทบทวนความทรงจำเกี่ยวกับการใช้ชีวิต
และทำงานในเมือง แต่คนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี การได้เข้าไปใช้ชีวิตในเมืองกลับ
มีความรู้สึกภาคภูมิใจ พร้อมกันกับความตระหนักถึงสิ่งยุ่งยากกับความไม่มั่นคงในการ

ใช้ชีวิตในเมืองด้วย สำหรับมุมมองที่มีต่อความเป็นชนบทกับพื้นที่ชนบท กลับก่อตัวขึ้นมา จากความรู้สึกที่คนชนบทแต่ละช่วงรุ่นมีร่วมกัน คือ ความรู้สึกคิดถึงบ้านและผูกพัน กับผู้คนและพื้นที่ชนบทในระหว่างการเคลื่อนที่แรงงาน แต่เมื่อพิจารณาถึงมุมมองที่มี ต่อการทำงานและใช้ชีวิตในชนบทเมื่อหวนคืนถิ่นกลับสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่ ต่างกัน ระหว่างความรู้สึกที่มั่นคงลงตัวของผู้คนช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป และช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี กับความรู้สึกที่ไม่มั่นคงลงตัวของคนชนบทช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี สิ่งเหล่านี้ สามารถสัมผัสได้จากผู้คนในแต่ละช่วงอายุที่มีบริบทชีวิตและประสบการณ์การเคลื่อนที่ แรงงานแล้วหวนคืนถิ่นต่างเวลาต่างกัน (The Sense of a Generation or of a Period) (Williams, 1977, p. 131) ซึ่งส่งผลต่อการให้คุณค่าแก่ความเป็นชนบทและพื้นที่ชนบท แตกต่างกันไป

ประสบการณ์ที่มีร่วมกัน (social experiences) (Williams, 1977) ของการเป็น แรงงานอีสานพลัดถิ่นในต่างแดนในแต่ละช่วงเวลาของคนชนบทต่างช่วงรุ่น ได้เปิดเผย ให้เห็นถึงความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดจากการไปทำงานต่างประเทศ โดยที่คนชนบท 2 รุ่นอายุ คือ อายุ 65 ปีขึ้นไป กับช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี มีประสบการณ์เคลื่อนที่แรงงานระหว่าง ทศวรรษ 2520-2540 ซึ่งหน่วยงานรัฐยังไม่ได้มีบทบาทเข้ามาจัดส่ง การเคลื่อนที่แรงงาน จึงขาดหลักประกันและสวัสดิการในการทำงาน ส่งผลให้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เชิงเศรษฐกิจและต้องเผชิญกับปัญหาการถูกหลอกลวง คนชนบทช่วงรุ่นอายุ 65 ปีขึ้นไป จึงมีความรู้สึกน้อยใจในชะตากรรม ผิดหวังจากการถูกหลอกและล้มเหลวจากการ ไปทำงานต่างประเทศ ในส่วนของคนชนบทช่วงรุ่นอายุ 45-55 ปี มีมุมมองต่อประสบการณ์ การไปทำงานต่างประเทศว่า ใช้ชีวิตลำบาก ทำงานหนัก ถูกดูถูกและถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการทำงานด้วยความเสี่ยง ความรู้สึกของคนชนบททั้ง 2 รุ่นดังกล่าวนี้ ช่วยทำให้ เห็นถึงคุณลักษณะต่างๆ ที่ก่อตัวขึ้นมาเป็นโครงสร้างความรู้สึกบนพื้นฐานประสบการณ์ ของการใช้ชีวิตและทำงานใช้แรงงานในต่างประเทศในระหว่าง ทศวรรษ 2520-2540 ถือว่า เป็นอารมณ์ทางชนชั้นชุดหนึ่งที่มีพัฒนาการกลายเป็นความตระหนักหรือ เป็นอัตลักษณ์ทางชนชั้นที่มีร่วมกัน (คู ฮาเก็น, 2552, น. 222-223) สอดรับกับที่ Williams (1977) เลือกใช้คำว่า “ความรู้สึก” เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกับแนวคิดที่เกี่ยวกับ โลกทัศน์ และ อุดมการณ์ ที่มีความเป็นกรอบคิดทฤษฎีที่ชัดเจนตายตัว (Williams, 1977, p. 132) สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้เกิดความเข้าใจถึงการก่อตัวและ “ความรู้สึกเฉพาะ” ของ ประสบการณ์ทางสังคม (Williams, 1977, 2011) ของกลุ่มคนชนบทที่มีประสบการณ์ ของการเป็นแรงงานอพยพ (migrant worker) ในช่วงเวลาดังกล่าว

แต่ในอีกด้านหนึ่ง คนชนบทในช่วงรุ่นอายุไม่เกิน 35 ปี ที่เคลื่อนที่แรงงานภายใต้บริบทใหม่ที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการจัดส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศ ในช่วงหลังทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา มุมมองต่อการไปทำงานต่างประเทศของพวกเขา กลับเป็นความรู้สึกภาคภูมิใจ ไม่ตระหนักว่าการทำงานต่างประเทศยากลำบากหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ ชีวิตในต่างประเทศของพวกเขาสามารถทำงานและพักผ่อนหย่อนใจควบคู่กันไป อีกทั้งยังใช้เวลาว่างสัมผัสและบริโภควัฒนธรรมความบันเทิงในพื้นที่เมืองในประเทศนั้น การให้คุณค่าและความหมายที่มีต่อการไปทำงานต่างประเทศของคนต่างช่วงรุ่นภายใต้บริบทและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้การก่อตัวโครงสร้างความรู้สึกแตกต่างกัน แม้ว่าบางช่วงรุ่นจะพยายามส่งผ่านโครงสร้างความรู้สึกให้มีการสืบทอด แต่ในขณะเดียวกัน ผู้คนในช่วงรุ่นหลังอาจจะมีโครงสร้างความรู้สึกของตัวเองก่อตัวขึ้นมา (Williams, 2011, p. 69)

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- คู, ฮาเก็น. (2552). *แรงงานเกาหลี: วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น* [Korean Workers: The Culture and Politics of Class Formation] (ฉันทลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: วิชาษา. (ต้นฉบับพิมพ์ 2001)
- เดอะ อีสานเรคคอร์ด. (2559). *อีสานโพ้นทะเล: จำนวนผู้ใช้แรงงานอีสานเดินทางไปต่างแดนมียู่เท่าไรและเดินทางไปไหนบ้าง*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2560, จาก <https://isaanrecord.com/2016/09/15/อีสานโพ้นทะเล>
- ไทยพีบีเอส. (2559). *ชีวิตแรงงานไทยในเกาหลีใต้*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2560, จาก <http://program.thaipbs.or.th/Tunlok/episodes/39392>
- ธนพลักษ์ ชามะรัตน์. (2554). *การสร้างเครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน*. (ปริญาปริญญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร, และคริส เบเคอร์. (2546). *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม บุคส์.
- พงษ์พันธ์ ชุ่มใจ. (2561). *สาระ+ภาพ: วันเด็ก 2561 ในวันที่เด็กไทยน้อยลงแต่มีความท้าทายอยู่ข้างหน้า*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2561, จาก <https://prachatai.com/journal/2018/01/74918>

- พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข. (2551). *อัตลักษณ์ของแรงงานข้ามชาติคืนถิ่นกับการต่อรองการพัฒนาของชาวบ้านในจังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2557). *วิถีอีสานใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- สมพงษ์ อาษากิจ. (2560, กันยายน). *การเคลื่อนที่แรงงานของคนชนบทอีสานในรอบ 6 ทศวรรษ: จากชาวนาสู่ ‘กึ่งชาวนา-กึ่งกรรมกร’*. การนำเสนอในเวทีรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1 โครงการทุนวิจัยบัณฑิต ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รุ่นที่ 13 ประจำปีงบประมาณ 2560 ของ สำนักงานสนับสนุนการทำวิจัย (สกว.), โรงแรมเดอะทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพฯ.
- สำนักข่าวไทย. (2560). *ขายแรงงาน สานฝันที่เกาหลี*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.tnamcot.com>
- สุเทพ สุนทรเกสซ์. (2548). *หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็น: สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). *ลืมนิดา อ้าปาก: จาก “ชาวนา” สู่ “ผู้ประกอบการ”*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาษาอังกฤษ

- Filmer, P. (2003). Structures of Feeling and socio-cultural formations: the significance of literature and experience to Raymond Williams's sociology of culture. *British Journal of Sociology*, 54(2), 199-219.
- Gao, M. (2017). Unsettled “structure of feeling” of Chinese migrant worker – cases from the service sector of Shanghai. *Inter-Asia Cultural Studies*, 18(2), 281-301.
- Hewison, K., & Young, K. (2006). Introduction: Globalization and Migrant Workers in Asia. In Hewison, K., & Young, K. (Eds.). *Transnational Migration and Work in Asia*. (pp. 1-11). London and New York: Routledge.
- Highmore, B. (2016). Formations of Feelings, Constellations of Things. *Cultural Studies Review*, 22(1), 144-167.

- Keyes, C. F. (2012) 'Cosmopolitan' Villagers and Populist Democracy in Thailand. *South East Asia Research*, 20(3), 343-360.
- _____. (2014). *Finding Their Voice: Northeastern Villagers and the Thai State*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Kirk, J. (1999). Class, Community and 'Structures of Feeling' in Working-Class Writing from the 1980s. *Literature & History*, 8(2), 44-63.
- Kirsch, T. A. (1966). Development and Mobility among the Phu Thai of Northeast Thailand. *Asia Survey*, 6(7), 370-378.
- Matthews, S. (2001). Change and Theory in Raymond Williams's Structure of feeling. *Pretexts: literary and cultural studies*, 10(2), 179-194.
- Mills, M. B. (2001). *Thai Women in Global Labor Force: Consuming Desires, Contested Selves*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Rigg, J., & Salamanca, A. (2011). Connecting Lives, Living, and Location: Mobility and Spatial Signatures in Northeast Thailand, 1982-2009. *Critical Asian Studies*, 43(4), 551-575.
- Rigg, J., & Wong T.-C. (2011). Contestation and Exclusion in Asian Urban Spaces Under the Impact of Globalization: an introduction. In Wong, T.-C., & Rigg, J. (Eds.). *Asian Cities, Migrant Labour and Contested Spaces*. (pp. 3-24). London: Routledge.
- Salamon, S. (2006). The Rural Household as a Consumption Site, In Cloke P., Marsden T., & Mooney P. (Eds.). *Handbook of Rural Studies*. (pp. 330-343). London: Sage Publications.
- Thompson, E. C. (2003). Malay male migrants: Negotiating contested identities in Malaysia. *American Ethnologist*, 30(3), 418-438.
- _____. (2012). *Unsettling Absences: Urbanism in Rural Malaysia*. Singapore: NUS Press.
- United Nation. (2016). *International Migration Report 2015*. Retrieved June 1, 2017, from <https://www.un.org/africarenewal/documents/international-migration-report-2015>

Williams, R. (1977). *Marxism and Literature*. London and New York: Oxford University Press.

_____. (2006). *Border Country*. Wales: Dinefwr Press.

_____. (2011). *The Long Revolution*. Cardigan: Parthian Books.

สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Nationality Less Children's Education Right, in Case Study of
Ban Pong Noi School, Amphoe Muang, Chiang Mai Province

วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์¹

Wasan Pounpunwong²

บทคัดย่อ

งานวิจัยสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสองประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ (2) เพื่อศึกษาการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ต่อเด็กไร้สัญชาติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work)

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนบ้านโป่งน้อยมีเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ หรือเด็กไร้สัญชาติ ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เข้ามาศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนี้จริง และส่วนมากเป็นเด็กที่ไม่มีสัญชาติ และรัฐเองก็ไม่รับรองสถานะความเป็นพลเมืองของกลุ่มเด็กเหล่านี้ ซึ่งเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานให้กับนายจ้างในบริเวณชุมชนบ้านโป่งน้อยและบริเวณชุมชนใกล้เคียง โรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และตามหลักของรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 12 ปี โดยที่รัฐต้องเป็นผู้จัดหาให้และไม่เก็บค่าใช้จ่ายใดๆ

¹ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000
อีเมล: reddevil_small@hotmail.com

² College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000. E-mail: reddevil_small@hotmail.com

เกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ไม่ได้มีความแตกต่างในเรื่องของการแบ่งแยกระหว่างเด็กไทยในพื้นที่กับเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ ถึงแม้ว่าเด็กเหล่านี้จะไม่มีเอกสารในการแสดงตัวตนว่าเป็นคนไทย แต่ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยก็ได้คำนึงถึงหลักการศึกษาที่ไม่จำกัดในด้านเชื้อชาติซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้มีสิทธิความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษาให้เทียบเท่ากับบุคคลอื่นๆ โดยเป็นไปตามกฎระเบียบและข้อกฎหมายและนโยบายในการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อย การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นให้ความสำคัญกับสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งการเรียนการสอนและการรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติเหล่านี้ดำเนินการภายใต้นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติในงานวิจัยสำหรับโรงเรียนบ้านโป่งน้อยเพื่อเอื้อให้เกิดการเข้าถึงของสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ ได้แก่ (1) การให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติควรคำนึงถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณภาพของเด็กไร้สัญชาติให้สามารถพัฒนาตนเองได้ และควรให้คนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองในเรื่องการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเพื่อลดการช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมได้ (2) การให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาตินั้น ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้านเพื่อให้เด็กไร้สัญชาติเหล่านี้สามารถเข้าถึงสิทธิการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและทัดเทียมกับคนอื่นๆ บนพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากงานวิจัยฉบับนี้ คือ หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงและวางแนวทางในการปฏิบัติต่อเรื่องสิทธิการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติโดยไม่ยึดหลักในด้านกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงความสำคัญในเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสภาพจิตใจของเด็กไร้สัญชาติด้วย

คำสำคัญ สิทธิการศึกษา, เด็กไร้สัญชาติ, ชาติพันธุ์

Abstract

The research of the Nationality less Children's Education right, in case study of Ban Pong Noi School, Amphoe Muang, Chiang Mai Province, Thailand had two objectives (1) to study about their ability to be educated and (2) to study about the management of Ban Pong Noi school to do with Nationality

less Children. The Study was Qualitative research follow to social sciences research design, using in-depth interview and observation, furthermore data collection from related documents, researches and field survey methods.

It was found that, part of student of Ban Pong Noi School are Nationality less Children who immigrated to this area and ignored by government to get civil status. They are descendant of alienate worker who work for local employer in and nearby this area. Ban Pong Noi school obey the National Education Act and constitution which notice that everybody must be educated the basic Education in at least 12 years due to state management without any expense. Student affirmative criterion of Ban Pong Noi School is not different from nationality Children, even though these children have no any permit document to show that they are Thai, by the way School has considered an education without racial discrimination which inure to allow the nationality less children to be educated and equal to get education like other nationality children. It's conform to the laws and rules even more, it's the management policies of school. The education management of Ban Pong Noi school places importance on education right of nationality less children which according to the rules of education ministry.

Practical recommendation in this research had two point (1) Education right dispensation must aware to pragmatic focus on development of knowledge and abilities for living with others in society. (2) Education right dispensation must aware to all equality for the Nationality less Children's access to education opportunities thoroughly and uniformly with others base on Human Dignity. Moreover, in this research had Policy recommendation is the state agency and organization involved must wear to practical planning access to the Nationality less Children's Education right without legal principles only but regardless of the importance of human dignity and the mentality of Nationality less Children's.

Keywords Education Right, Nationality Less, Ethnic

1. บทนำ

พัฒนาการของการรวมศูนย์ของประเทศไทยเริ่มจากในช่วงรัชกาลที่ 5 ได้ใช้นโยบายในการปกครองประเทศโดยการตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่า “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” ทำให้ส่งผลต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่ถูกลิดรอนสิทธิในด้านต่างๆ การตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางเป็นเครื่องมือในการทำให้คนพื้นถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ถูกทำลายและเสียอัตลักษณ์ของตนเองลงไป เช่น การแต่งกาย และภาษาพูด เป็นต้น ต่อมาในต้นสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เกิดพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456 ซึ่งทำให้เกิดกฎหมายสัญชาติขึ้นสำหรับกฎหมายนี้บังคับให้ประชาชนในสังคมไทยทุกคนต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน โดยเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2486 และต่อมาใน พ.ศ. 2495 มีการออกกฎหมายทะเบียนราษฎรเพื่อบันทึกการเคลื่อนไหวของประชาชนเกี่ยวกับ การเกิด การตาย และการย้ายที่อยู่ ด้วยเหตุนี้คนที่ได้รับสัญชาติไทยจึงเป็นบุคคลที่มีอยู่ตามทะเบียนราษฎร และได้รับสิทธิในการบริการของรัฐนั้นๆ ด้วยความเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมในอดีตถึงรัฐชาติสมัยใหม่ รัฐจึงให้ความสำคัญกับกฎหมายสัญชาติมากกว่าความหลากหลายของชาติพันธุ์เหมือนกับในอดีต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2526, น. 21)

ด้วยเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมในข้างต้น ทำให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณประเทศไทยกับพื้นที่บริเวณรอบข้างนั้นประสบปัญหาในการอพยพเคลื่อนย้ายเนื่องจากในอดีต ปัญหานี้ไม่เกิดขึ้นเพราะแต่ก่อนผู้คนสามารถติดต่ออพยพเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี แต่หลังจากที่รัฐออกกฎหมายสัญชาติขึ้นมา ผู้คนเหล่านี้ก็ไม่สามารถอพยพเคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระเหมือนแต่ก่อน โดยที่การอพยพเคลื่อนย้ายในสังคมไทยหลังจากการเกิดกฎหมายรัฐชาตินั้น ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของกฎหมายสัญชาติที่รัฐนั้นรับรองสิทธิและการมีตัวตนของคนๆ นั้น ฉะนั้น ทำให้คนที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรนั้นไม่ถือว่าเป็นคนไทยและไม่ได้รับสิทธิในการให้บริการของรัฐ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา (ชุดิ งามอรุณเลิศ, ดรณิ ไพศาลพาณิชย์กุล, สรินยา กิจประยูร, และอภิชาติ ลายสนิทเสรีกุล, 2552, น. 32-33) นอกจากนี้ปัจจัยที่เกิดจากการปรับตัวของโครงสร้างทางสังคมและการเมืองแล้วยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจอีก เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนจากสังคมยุคจารีตมาเป็นสังคมสมัยใหม่จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพได้พัฒนากลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบค้าขายซึ่งมีเงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ดังนั้น ทำให้สังคมไทยพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและการขยายตัวของนายทุน แรงงาน การจ้างงาน การค้า และบริการมากขึ้นเนื่องจากผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของสังคมไทย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้อพยพพลัดถิ่นไหลบ่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยมีการเข้ามาตั้งที่อยู่อาศัย

และประกอบอาชีพรับจ้างต่างๆ ในประเทศไทย (ปิ่นแก้ว อุณแก้ว, 2550, น. 40) นอกจากปัจจัยดังกล่าวที่เป็นตัวดึงดูดแล้ว ยังมีปัจจัยที่ผลักดันให้คนอพยพเหล่านี้หลบหนีเข้ามาในประเทศไทยอีก ได้แก่ คนที่เคยมีรัฐแต่ต้องอพยพเพื่อที่หลบหนีจากสภาวะสงคราม เช่น จีนฮ่ออพยพ จีนฮ่ออิสระ ญวนอพยพ ไทลื้อ ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากประเทศเมียนมา และลาวอพยพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคนที่ไม่มีรัฐที่อพยพเข้ามา คือ คนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่นี้อยู่แล้วก่อนการเกิดรัฐชาติ ซึ่งส่วนมากอาศัยในภาคเหนือและภาคตะวันตกของไทย เช่น ม้ง เย้า ลีซู ลาหู่ อาข่า ไทใหญ่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการอพยพของคนเหล่านี้ในช่วงที่ผ่านมา แต่ประเทศไทยก็ไม่ถือว่าคนเหล่านี้เป็นคนไทยและไม่ได้รับการรับรองสัญชาติจากรัฐไทย และไม่ถือว่าคนที่อพยพเข้ามาเหล่านี้มีตัวตนอยู่ในประเทศไทย ซึ่งอาจเรียกว่ากลุ่มคนที่อพยพนั้น กลายเป็นคนไร้รัฐก็ว่าได้ จากปัญหาการอพยพของคนไร้สัญชาติในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยก็ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ให้คนเหล่านี้เข้ามาอาศัยอยู่เป็นการชั่วคราวและมีการผลักดันกลับสู่ประเทศเดิม หรือส่งคนเหล่านั้นไปยังประเทศที่สาม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาการหลบหนีเข้าเมืองยังทวีมากขึ้นโดยการอพยพมาของคนเหล่านี้ได้อพยพมาเป็นครอบครัวกลุ่มใหญ่ๆ เช่น พ่อ แม่ ลูก รวมกันเป็นหลายๆ ครอบครัว ดังนั้น ในการศึกษาสิทธิการเข้าถึงเด็กไร้สัญชาติในครั้งนี้จึงเล็งเห็นปัญหาว่าการที่มีเด็กจำนวนมากอพยพตามพ่อแม่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานในประเทศไทยนั้น เด็กที่อพยพเข้าเหล่านี้รัฐได้มีการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติเหมือนกับเด็กที่มีสัญชาติหรือไม่ (ไทยเอ็นจีโอ, 2548)

ปัจจุบันนี้ ปัญหาที่เกี่ยวกับคนไร้สัญชาติได้ถูกถกเถียงและเกิดข้อเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมรวมถึงความเท่าเทียมกันในสังคมเนื่องจากประเด็นดังกล่าวได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงสิทธิในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเท่าเทียมกัน ในสังคมไทยนั้นก็นำหลักการเคารพสิทธิของความเป็นพลเมืองรัฐ ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในมาตรา 4 ที่มีหลักการสำคัญว่า “มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันไม่ว่าจะรวยหรือจน” (วินัย ศรีเรือง, 2544, น. 12) ดังนั้น ด้วยกระแสที่มีข้อถกเถียงว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม แต่ทำไมเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้จึงไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถและสิทธิทางการศึกษาให้เทียบเท่ากับเด็กที่มีสัญชาติไทย แต่อย่างไรนั้นสำหรับประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติจะเห็นได้จากก่อนหน้านี้การจัดการศึกษาหรือมีสถานที่ศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ แต่ปัจจุบันเมื่อมีกระแสข้อถกเถียงดังกล่าว ทำให้รัฐได้นำเรื่องการจัดการศึกษาและสิทธิทางการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติออกเป็นกฎหมายบังคับที่เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 43 ระบุว่า สิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องไม่ต่ำกว่า 12 ปี ที่รัฐ

ต้องจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ นอกจากนี้ รัฐยังออกกฎหมายอีกฉบับหนึ่งฉบับที่มุ่งสู่การพัฒนาสิทธิการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งระบุไว้ว่า การศึกษาเป็นการพัฒนาตนเองของบุคคลที่เข้ารับการศึกษ และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากการส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาของรัฐตามหลักข้อกฎหมายแล้ว (สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ ยังได้หยิบยกข้อกฎหมายการขยายสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาในนโยบายรัฐบาล เช่น รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่กำหนดนโยบายเรียนฟรี 15 ปี โดยการให้โอกาสผู้ยากไร้ทำให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษา (นิกร เพ็งลี, 2552) สำหรับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ก็ได้มีการระบุถึงสิทธิความเท่าเทียมกันในการศึกษา กล่าวคือ ส่วนที่ 8 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตรา 49 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐโดยในประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาโดยกำหนดไว้เป็นกฎหมายของรัฐในการเป็นแนวทางปฏิบัติ (สถาบันพระปกเกล้า, 2547) จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่มีข้อกฎหมายมากมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติออกมานั้น คำถามคือ ทุกโรงเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและทั่วถึงหรือไม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงถือว่าการศึกษาเรื่องสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อยอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นการศึกษานโยบายของรัฐนั้นสามารถใช้ได้จริงหรือไม่

จากที่มาของปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่ส่งผลให้เกิดคำว่าสัญชาติและคำว่าไร้สัญชาติขึ้นมานั้น เป็นผลทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย โดยเฉพาะปัญหาด้านสิทธิในการให้บริการของรัฐในด้านต่างๆ โดยในที่นี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติเพราะถือว่ามีเด็กจำนวนไม่น้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติที่เกิดจากการที่พ่อแม่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในเรื่องสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์

อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เด็กกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้เข้ามาอาศัยกับพ่อแม่ที่เข้ามารับจ้างเป็นแรงงานก่อสร้างและรับจ้างทั่วไปในตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งการเข้ามาของเด็กเหล่านี้รัฐไม่ได้รับรองความเป็นคนไทยของพวกเขาซึ่งทำให้เด็กเหล่านี้ตกเป็นเด็กไร้สัญชาติ (ศุภชัย สติรศิลป์, 2527, น. 26)

โรงเรียนบ้านโป่งน้อยตั้งอยู่ที่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง สังกัดหน่วยงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มเด็กที่ไม่มีสัญชาติที่อพยพลงมาจากพื้นที่ราบสูงซึ่งส่วนมากเป็นชาติพันธุ์ ไทใหญ่ ม้ง อาข่า มูเซอ และลีซู เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ วิจัยครั้งนี้จึงมีความสนใจในเรื่องสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งมีจำนวนมากในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย โดยทางโรงเรียนมีการรับเด็กไร้สัญชาติกลุ่มนี้เข้ามารับการศึกษาโดยเห็นว่ากลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา คนไร้สัญชาติ สมควรที่จะต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพและมีโอกาสที่เหมาะสมจากรัฐ ซึ่งจะทำให้ช่วยพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนเหล่านี้ให้ดีขึ้น โดยส่งเสริมความรู้ความสามารถเพิ่มความแข็งแกร่งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้สามารถปรับตัวให้มีชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสถานะแวดล้อมต่างๆ โดยที่วิจัยครั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นเรื่องของสัญชาติและความไร้ตัวตนอยู่ในสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีโอกาสหรือสิทธิในการเข้าถึงการศึกษา จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงต้องดำเนินการเพื่อหาคำตอบจากข้อกฎหมายและหลักการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป้าหมายอันนำไปสู่การเข้าถึงระบบการศึกษาและหลักสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่ดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- (2) เพื่อศึกษาการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยต่อเด็กไร้สัญชาติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่

โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา คือ การเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติและการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยต่อเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในระดับชั้นเตรียมอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

4. นิยามคำศัพท์

สิทธิการเข้าถึงทางการศึกษา หมายถึง สิทธิทางศึกษาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวว่า สิทธิการเข้าถึงการศึกษา คือ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

5. เครื่องมือและวิธีการศึกษา

วิจัยเรื่องสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยที่เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์จริง เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้เหล่านั้นมาวิเคราะห์ผลเพื่อหาคำตอบในการวิจัยครั้งนี้ โดยที่มุ่งเน้นการศึกษาค้นคว้าในเรื่องสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลโดยสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ครูและเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณากลุ่มตัวอย่างจากคุณสมบัติที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลพื้นที่ศึกษา ดังนี้

▪ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย	1 คน
▪ ครู	5 คน
▪ นักศึกษาฝึกสอน	3 คน

- เจ้าหน้าที่ห้องสมุด 1 คน
- เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน
- นักการภารโรง 1 คน

(2) ประชากรในพื้นที่ หมายถึง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างของประชาชนในพื้นที่ โดยเกณฑ์การพิจารณาจากบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านโป่งน้อยเป็นเวลานานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ

- ชาวบ้านในหมู่บ้านโป่งน้อย 10 คน
- ประชาชนชาวบ้าน 1 คน
- เจ้าอาวาสวัดโป่งน้อย 1 คน

(3) นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย โดยเกณฑ์พิจารณาจากการเป็นเด็กที่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านโป่งน้อยและมีสถานะเป็นพลเมืองรัฐไทย ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในพื้นที่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ

- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 5 คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 5 คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 5 คน
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 3 คน
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 3 คน

(4) นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ โดยเกณฑ์การคัดเลือกพิจารณาจากคุณสมบัติที่เด็กนักเรียนดังกล่าวไม่ได้รับการรับรองสัญชาติจากรัฐไทย ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในพื้นที่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ

- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 7 คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 7 คน
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 4 คน
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 4 คน
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 4 คน

(5) ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ เกณฑ์ในการพิจารณาจากคุณสมบัติเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งไม่ได้มีสถานะที่รัฐไทยรองรับว่าเป็นบุคคล

สัญชาติไทย ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในพื้นที่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) คือ

■ ผู้ปกครอง

15 คน

5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

5.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา

ก. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) การเก็บข้อมูลจากครูและเจ้าหน้าที่ ประชากรในพื้นที่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

- กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดบุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์
- จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ครูและเจ้าหน้าที่ ในกรณีของประชากรในพื้นที่ นักเรียน และผู้ปกครองไม่ต้องทำหนังสืออย่างเป็นทางการ แต่อาจติดต่อประสานทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงและขออนัดสัมภาษณ์

- ส่งหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเข้าสัมภาษณ์

- ภายหลังได้รับการอนุญาตให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ประสานติดต่อนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์

- การดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพ นอกจากนี้ ในบางโอกาสผู้วิจัยได้ถูกเชิญเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมของหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการเก็บข้อมูลดังกล่าว

จากข้างต้น ผู้วิจัยได้อธิบายถึงวิธีการเก็บข้อมูลในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากข้อมูลจากครูและเจ้าหน้าที่ ประชากรในพื้นที่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ซึ่งมีการกำหนดกลุ่มประชากรไว้แล้วก่อนที่จะลงพื้นที่เข้าสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

(2) การเก็บข้อมูลภาคสนามในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การเก็บข้อมูลดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่ประชากรในพื้นที่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย การเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านโป่งน้อย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง นอกจากนี้ ผู้วิจัยก็ยังเข้าไปเป็นผู้สังเกตพื้นที่รวมถึงการจดบันทึกและถ่ายภาพในพื้นที่ศึกษา

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในส่วนของคุณสมบัติที่อธิบายมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเป็นที่น่าสนใจและสามารถนำไปสู่การเขียนงานวิจัยฉบับนี้

ข. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูและเจ้าหน้าที่ ประชากรในพื้นที่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย นักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย เพื่อทราบถึงสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ และการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยต่อเด็กไร้สัญชาติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ค. การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Observer)

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้วิธีการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ของครูกับนักเรียนที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ ทั้งนี้ รวมถึงพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนนักเรียนที่เป็นเด็กสัญชาติไทยที่ปฏิบัติต่อนักเรียนที่เป็นเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์และเขียนในงานวิจัยฉบับนี้

5.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประกอบไปด้วยหนังสือ ตำราวิชาการต่างๆ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร และเอกสารราชการ รายงานข่าวต่างๆ ทั้งจากไทย และต่างประเทศ สรุปรวจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์และเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโป่งน้อยเริ่มต้นจากการที่มีการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในการเข้ารับการศึกษา ซึ่งสิทธิเหล่านั้นเป็นสิ่งที่บุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในรัฐควรจะได้รับบริการเหล่านั้นจากรัฐ เพื่อเป็นไปตามสิทธิของบุคคลที่พึงได้รับจากรัฐนั้นๆ แต่การได้รับการบริการเหล่านั้นกลับถูกกีดกันด้วยคำว่า “สัญชาติ” ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกว่าบุคคลนั้นสามารถที่จะได้รับการบริการด้านต่างๆ ที่รัฐจัดให้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าสัญชาติมีความสำคัญมากที่จะทำให้บุคคลหนึ่งๆ ดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกสบายในพื้นที่ดินแดนของรัฐหนึ่งๆ ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วประเทศไทยมีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่อมารัฐได้อำรูปแบบในการปกครองในด้านความมั่นคงของชาติจึงกล่าวหาชาติพันธุ์ที่ด้อยอำนาจทางสังคมเหล่านี้ว่าเป็นปัญหาและไม่ยอมรับการมีตัวตนของกลุ่มคนเหล่านี้ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่างๆ แรงงานอพยพ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นขาดโอกาสในการใช้สิทธิต่างๆ ที่พวกเขาพึงได้รับ ทั้งๆ ที่บางคนก็เกิดในรัฐไทย

ในปัจจุบัน ปัญหาดังกล่าวถูกเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม เนื่องจากการที่ประเด็นดังกล่าวถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงสิทธิในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นกระแสการพูดถึงกันในระดับชาติและระดับเวทีโลก เช่น การประกาศขององค์การสหประชาชาติที่กล่าวถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชนที่มีการกล่าวถึงความเท่าเทียมกันด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ทุกคนพึงได้รับการเคารพนั้น ด้วยเหตุนี้ กระแสการเรียกร้องในเรื่องสิทธิและเสรีภาพจึงเป็นแรงผลักดันให้แต่ละรัฐต้องตระหนักถึงความสำคัญ โดยประเทศไทยก็ได้มีการประกาศใช้นโยบายและกฎหมายที่มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะด้านสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงการศึกษา ซึ่งใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าในหัวข้อ การศึกษาเรื่อง สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ที่จะกำหนดภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการเข้าถึงการศึกษา โดยอาศัยแนวความคิดพัฒนาการด้านสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติและแนวคิดสิทธิในการเข้ารับการศึกษามาเป็นกรอบในการอธิบายโดยใช้ข้อกำหนดที่มีเนื้อหาในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการเข้าถึงการศึกษา จากข้อกำหนดดังต่อไปนี้คือบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 43 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 โดยมีเนื้อหาของสิทธิการศึกษาคือ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการเข้ารับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดหาให้โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายใดๆ ซึ่งบุคคลเหล่านั้น ได้แก่ ผู้ยากจน ผู้พิการ

ผู้ไร้สัญชาติ หรือผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในสภาวะลำบาก ซึ่งกรอบแนวคิดนี้จะใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตามวัตถุประสงค์งานวิจัย ดังนี้ (1) สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (2) การดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยต่อเด็กไร้สัญชาติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

6. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง ซึ่งวิธีการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้กับงานภาคสนามที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ไปศึกษาค้นคว้าซึ่งเอกสารและงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้า มีดังนี้

6.1 ปัญหาไร้สัญชาติ

กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง (2548) ได้ให้ความหมายของคำว่า สัญชาติ คือ สิ่งที่มีมนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อแสดงสถานะบุคคล สิทธิ หรือการได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมชาติคนอื่นๆ สัญชาติจึงมีความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองของรัฐในรัฐใดรัฐหนึ่ง ซึ่งจะได้รับสิทธิและการบริการต่างๆ จากรัฐนั้นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร (2545 อ้างถึงใน กิตติวราญา รัตนมณี, 2549) ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีบุคคลไร้สัญชาติอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก การไร้สัญชาติของบุคคลเหล่านี้เกิดขึ้นจากหลายๆ สาเหตุ เช่น การไม่ได้รับการรับรองการเกิดจากรัฐใดเลย การไม่มีข้อเท็จจริงอันแสดงรากเหง้าที่นำไปสู่จุดเกาะเกี่ยวกับรัฐใดรัฐหนึ่งอย่างแท้จริง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) ได้ให้ความหมายของคำว่าคนไร้สัญชาติ หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นผู้มีสถานะที่เป็นสมาชิกของประเทศใด หรือไม่มีประเทศใดรับว่าเป็นสมาชิกหรือเคยเป็นสมาชิกของประเทศ ด้วยลักษณะนี้อาจจะมีทั้งคนต่างด้าวจริงๆ และผู้ที่มีฐานะทางกฎหมายที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย เพียงแต่ยังไม่มีพิธีพิสูจน์ หรือไม่มีพยานหลักฐานในการพิสูจน์

จากข้อมูลดังกล่าว ปัญหาการไร้สัญชาติที่มีข้อมูลตรงกัน คือ คนไร้สัญชาติ เป็นเสมือนบุคคลที่ไม่มีตัวตนในรัฐนั้น ซึ่งการไม่มีตัวตนของบุคคลเหล่านี้ส่งผลให้พวกเขาไม่ได้ถูกการรับรองหรือการยอมรับในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ รวมไปถึงการขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิในการบริการของรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

6.2 การจัดการศึกษาให้กับคนไร้สัญชาติ

เรณู ลีสุวรรณ (2535) ได้อธิบายว่า นโยบายรัฐเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือตามความจำเป็น และเป็นการกำจัด ควบคุม ปรามปราม ซึ่งทั้ง 2 แนวทางนี้ยังคงเน้นและใช้เป็นนโยบายหลักอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ รัฐบาลยังประกาศใช้ “นโยบายรวมพวก” ซึ่งถือว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยทั่วไป โดยนโยบายของรัฐถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติกับกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ในความเป็นจริงนั้นจุดมุ่งหมายของนโยบายจะเน้นที่การแก้ปัญหาด้านความมั่นคงให้แก่รัฐเป็นหลัก ส่วนนโยบายการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะต้องมีการดำเนินการเป็นกรณีพิเศษแตกต่างไปจากโรงเรียนพื้นราบทั่วไป โดยรัฐและคนส่วนใหญ่จะมีแนวคิดในการพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์มาจาก 2 แนวคิดข้างต้น โดยกล่าวหาว่า กลุ่มชาติพันธุ์เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาต่างๆ ซึ่งจะเห็นว่าสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดนโยบายดังกล่าวไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะแก้ปัญหาการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง แต่เป็นการพยายามเพื่อแก้ปัญหาความมั่นคงของชาติมากกว่า ซึ่งก็หมายความว่า ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นถูกกำหนดอยู่ภายใต้อุดมการณ์ความมั่นคงของชาติและการพยายามปลูกจิตสำนึกให้กลุ่มชาติพันธุ์นั้นกลายเป็นคนไทยนั่นเอง

ดุสิต ดวงสา (2537) อธิบายว่า การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ เริ่มจากหน่วยงานพัฒนาเอกชน คือ กลุ่มมิชชันนารีที่ได้เดินทางเข้าไปจัดการศึกษาควบคู่กับการเผยแผ่ศาสนา โดยกลุ่มมิชชันนารีเหล่านี้ได้สอนให้ชาวเขารู้จักดูแลสุขภาพและการบริโภคอาหาร แต่ในส่วนของภาครัฐ ได้เริ่มจากการจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลในชุมชนบนที่สูงเมื่อปี พ.ศ. 2496 เริ่มมีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เพื่อรับนักเรียนชาติพันธุ์เข้าเรียนในปี พ.ศ. 2496 และในปี พ.ศ. 2499 ตำรวจตระเวนชายแดนเริ่มเข้ามาจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในท้องที่ทุรกันดารและหมู่บ้านที่อยู่บริเวณชายแดน ซึ่งรัฐเริ่มมีนโยบายการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในปี พ.ศ. 2504 โดยมีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการสาขาการศึกษาครั้งแรกและมีการกำหนดให้การศึกษาระดับประถมศึกษา กับกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้รูปแบบของ “การสงเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์” จากนั้นกรมประชาสงเคราะห์ก็เริ่มจัดตั้งโรงเรียนชั่วคราวของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ โดยให้เจ้าหน้าที่อนามัยและเจ้าหน้าที่เกษตรทำการสอนก่อนที่จะมีบุคลากรที่เป็นครูเข้ามาสอน ต่อมาใน พ.ศ. 2516 ได้มีการพูดถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวในการจัดระบบการศึกษา แต่ยังไม่ชัดเจนจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2521 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนได้มีการจัดการศึกษาในลักษณะอาศรม หรือโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา โดยกำหนดช่วงดำเนินการไว้ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2528 และปี พ.ศ. 2524 ก็ได้บรรจุ

เนื้อหาแผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

6.3 ปัญหาการได้รับสิทธิการศึกษาของคนไร้สัญชาติ

เนื่องจากรัฐได้มีความสนใจในการจัดการศึกษาให้กับชาวเขาในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้ชาวเขาเหล่านี้ได้รับสิทธิการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ชาวเขาเหล่านี้จะได้รับสิทธิทางการศึกษาก็ได้มีข้อถกเถียงกันอยู่ว่าตามกฎหมายสัญชาติแล้วชาวเขาเหล่านี้ไม่ใช่คนไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงไม่ได้ให้การรับรองสิทธิการเป็นพลเมืองของประเทศไทยแต่อย่างใด แต่เมื่อมีการศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับชาวเขาที่ผ่านมาทำให้เล็งเห็นว่าประเทศไทยนั้นมองภาพของการให้การศึกษา มีความสัมพันธ์กับระบบการปกครองโดยที่มุ่งสู่ความมั่นคงของชาติเป็นสำคัญ และไม่คำนึงถึงการจัดการศึกษาให้กับชาวเขาหรือคนไร้สัญชาติเหล่านี้อย่างจริงจัง ดังนั้น ในที่นี้จึงได้มีการสรุปพัฒนาการของปัญหาการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดังนี้

ประชาไท (2531) จากบทความเรื่อง การอพยพของชาวเขาเส้นทางในเขาวงกต พบว่า การพัฒนาชาวเขาของรัฐที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่มองข้ามวัฒนธรรมอื่น การพัฒนาไม่ได้ให้ความสำคัญกับ “คน” นอกจากนี้ ยังพบว่ามีข้อจำกัดในการเผยแพร่ความคิด การสอนคน ระบบงานของหน่วยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหลักสูตรที่ต้องอ้างอิงถึงหลักสูตรของชาติเมื่อลงไปถึงการปฏิบัติงานของระบบราชการ ทำให้การปลูกฝังแนวคิด ขาดความต่อเนื่องที่จะทำให้ชาวเขาไม่สามารถได้รับสิทธิการศึกษาได้มากนัก

งานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) ได้สรุปว่า ปัญหาการศึกษาของชาวเขาน่าจะสืบเนื่องมาจากการมีอคติของครูต่อนักเรียนชาวเขาและความไม่เสมอภาคในการจัดสรรทรัพยากร จึงทำให้เกิดการขาดแคลน เช่น อาคารเรียน วัสดุ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่าย เป็นต้น นอกจากนี้ เงื่อนไขที่มาจากภายในชุมชนที่ทำให้ นักเรียนชาวเขาไม่สามารถเข้ารับการบริการการศึกษา เช่น การอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร การอยู่ห่างไกลการคมนาคมที่ดี วัฒนธรรม การอพยพย้ายถิ่นฐาน ฐานะทางเศรษฐกิจ สิทธิทางกฎหมาย และการมองคุณค่าของการศึกษา เป็นต้น และในประเด็นปัญหาดังกล่าว

ดุสิต ดวงสา (2537) ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาที่แท้จริงของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งมีการพูดถึงกันมาก คือ สิทธิการเป็นพลเมืองไทย ปัญหาด้านสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ สิทธิในที่ดินทำกิน ปัญหาทางด้านการแพร่ระบาดของยาเสพติด และปัญหาทรัพยากร เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของชาวเขาซึ่งประเทศไทยก็ตกกันไม่อนุญาตให้ถือสัญชาติไทย

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอาจสรุปได้ว่า รัฐได้มีการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่รัฐนั้นไม่ได้ให้การรับรองสิทธิการเป็นพลเมืองของรัฐ เท่ากับว่ากลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เป็นคนไร้สัญชาตินั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม การเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนากลุ่มคนเหล่านี้ ก็เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่รัฐนั่นเอง โดยจำเป็นต้องวางแผนการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติ เพื่อที่จะทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ดังนั้น การจัดการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติเหล่านี้จึงเป็นวิธีที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าไปพัฒนากลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติเหล่านี้ โดยรัฐได้ส่งเสริมการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ระบบการศึกษาในโรงเรียน ระบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐยังให้สิทธิการศึกษาแก่ชาวเขาหรือคนไร้สัญชาติ โดยออกกฎหมายเพื่อจะขยายโอกาสในการได้รับสิทธิการศึกษาของคนกลุ่มนี้ เช่น บทบัญญัติรัฐธรรมนูญปี 2540 และบทบัญญัติรัฐธรรมนูญปี 2550 ซึ่งระบุความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาไว้อย่างชัดเจน และรวมไปถึงกฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตลอดจนรวมถึงกฎระเบียบกระทรวงศึกษาธิการที่ไม่ปิดกั้นโอกาสในการได้รับสิทธิทางการศึกษาโดยให้ บุตรของคนไร้สัญชาติได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ต้องได้รับการการรับรองวุฒิการศึกษาจากสถานศึกษานั้นด้วย ถึงแม้ว่าบุคคลดังกล่าวไม่มีเอกสารหรือหลักฐานในการแสดงตัวตน

ในการศึกษาแนวคิด เอกสาร และบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเนื้อหาของแนวคิดในเรื่องพัฒนาการด้านสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ แนวคิดสิทธิในการเข้ารับการศึกษ ปัญหาไร้สัญชาติ การจัดการศึกษาให้กับคนไร้สัญชาติ และปัญหาการได้รับสิทธิการศึกษาของคนไร้สัญชาติ เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำความรู้ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปวิเคราะห์ประกอบกับงานภาคสนามที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ไปศึกษาวิจัยด้วยตนเองเพื่อตอบคำถามของวัตถุประสงค์ในการศึกษาในหัวข้อเรื่องสิทธิของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

7. ผลการศึกษา

ประเด็นที่ 1 สิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในพื้นที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็นประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมของสังคมในชุมชนบ้านโป่งน้อยที่เอื้อต่อการเข้าถึงสิทธิทางด้านการศึกษารวมของเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ

(1.1) ด้านสังคม ชุมชนบ้านโป่งน้อย ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีลักษณะทางสังคมของชุมชนบ้านโป่งน้อยเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วย ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ได้แก่ คนไทย ไทใหญ่ ม้ง อาข่า และกะเหรี่ยง เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมบางอย่างที่มีความแตกต่างกัน เช่น การนับถือศาสนา ประกอบด้วยคนไทยในชุมชนบ้านโป่งน้อยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะนับถือศาสนาคริสต์ซึ่งมักจะรวมตัวกันทำพิธีกรรมทางศาสนาที่โบสถ์ในบริเวณชุมชนข้างทอง สถานภาพทางสังคมของคนในชุมชนบ้านโป่งน้อยมีความเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นคนไทยกับคนไทยด้วยกันเอง หรือคนไทยที่กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาในชุมชนบ้านโป่งน้อย ซึ่งคนไทยในพื้นที่นั้นไม่ได้มองว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้นเป็นบุคคลที่ด้อยกว่าตนเอง แต่ในทางตรงกันข้าม กลับมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน ไม่ได้มีความพิเศษหรือว่ามีสถานะต่ำกว่าคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนนี้ ดังนั้น ลักษณะการอยู่อาศัยของคนไทยในพื้นที่กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมานั้น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดีและดำรงวิถีชีวิตร่วมกันในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อย โดยไม่เกิดความขัดแย้งกัน จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดโป่งน้อย ท่านได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยในพื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพว่า “ความสัมพันธ์นั้นเป็นไปด้วยดีโดยเฉพาะเมื่อวัดมีกิจกรรมพวกเขาก็จะช่วยกันทำกิจกรรมเป็นอย่างดี ทั้งนี้รวมถึงการที่มีคนไทยและกลุ่มชาวเขาร่วมกันทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งการร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนผู้คนในชุมชนบ้านโป่งน้อยไม่มีการแบ่งแยกว่าใครคนไหนเป็นชาติพันธุ์อะไร” (เจ้าอาวาสวัดโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 มิถุนายน 2554) จากสภาพทางสังคมข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นบริบททางสังคมที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการอยู่อาศัยของคนไร้สัญชาติซึ่งส่งผลต่อกลุ่มนักเรียนชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติในการเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

(1.2) ด้านเศรษฐกิจ คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อยมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรกรรม ค้าขาย ข้าราชการ แรงงาน และรับจ้างทั่วไป เป็นต้นฐานะผู้ปกครองของเด็กนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะที่ค่อนข้างยากจนถึงฐานะปานกลาง ส่วนที่ร่ำรวยนั้นก็ยังมีบ้างแต่ก็ไม่มาก ส่วนใหญ่ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานของตนเองเข้าเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการส่งเสียให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือ ผู้ปกครองในกลุ่มนี้จะมีทั้งผู้ปกครองที่เป็นคนไทยในพื้นที่ โดยกลุ่มผู้ปกครองเหล่านี้ประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไป ซึ่งมีรายได้ไม่มากนัก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นผู้ปกครอง

ของเด็กที่เป็นชาวเขา การประกอบอาชีพของกลุ่มผู้ปกครองที่เป็นชาวเขาส่งผลมากเป็นแรงงานรับจ้าง โดยมีนายจ้างนั้นจัดหางานให้เข้ามารับเหมาก่อสร้าง เช่น บ้าน ตึก และหอพัก เป็นต้น การรับจ้างเหล่านี้ส่วนมากนายจ้างจะมีการสร้างค่ายที่พักชั่วคราวให้กับกลุ่มผู้ปกครองของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ซึ่งค่ายที่พักดังกล่าวอยู่นั้นอยู่ในบริเวณรอบๆ ชุมชนบ้านโป่งน้อย การทำงานในแต่ละครั้งนั้นจึงจำเป็นต้องย้ายไปตามสถานที่ก่อสร้างที่นายจ้างต้องการจ้างให้ไปทำ ดังนั้น ในเมื่อผู้ปกครองกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านโป่งน้อย จึงได้มีการส่งบุตรหลานของตนเองเข้ารับการศึกษาศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย เนื่องจากโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่าเด็กกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะไม่มีหลักฐานในการแสดงตัวตนว่าเป็นคนไทยหรือระบุว่ามีสัญชาติไทยก็ตาม โดยที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อยไม่มีการจัดเก็บค่าเล่าเรียนในด้านต่างๆ (ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มิถุนายน 2554)

ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนบ้านโป่งน้อยจึงเป็นโรงเรียนที่คนในชุมชนได้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบกับโรงเรียนในตัวเมืองเชียงใหม่ จากสภาพทางเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนบ้านโป่งน้อยไม่ว่าจะเป็นคนไทยในพื้นที่ หรือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อพยพก็มีฐานะค่อนข้างยากจน สำหรับในเรื่องการเข้ารับการศึกษาก็มีปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เป็นอุปสรรคในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนดังกล่าว ดังนั้น เมื่อโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้เปิดโอกาสให้มีการจัดการศึกษาขึ้น โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนจึงเป็นหนทางที่ผู้ปกครองเหล่านี้ได้มีโอกาสในการส่งบุตรหลานเข้าไปรับการศึกษา ซึ่งทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาดังกล่าวของชุมชน และได้มีการจัดการบริหารโรงเรียนโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการเข้าเรียนของนักเรียน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนบ้านโป่งน้อยเป็นอย่างมาก (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) จากประเด็นทางด้านเศรษฐกิจจะพบว่า ปัญหาหลักๆ ของการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กนักเรียนชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ คือ เรื่องเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายสำหรับส่งบุตรหลานเข้าเรียนของผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มแรงงานไร้สัญชาติในชุมชนบ้านโป่งน้อย ฉะนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนไร้สัญชาติจึงพบว่าทางโรงเรียนได้มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มนักเรียนที่เป็นเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเข้าเรียนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย โดยผู้ปกครองของเด็กนักเรียนไร้สัญชาติได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เข้าพบกับผู้บริหารโรงเรียนบ้านโป่งน้อยและชี้แจงถึงปัญหาดังกล่าวด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านโป่งน้อยเล็งเห็นถึงข้อจำกัดดังกล่าว พร้อมทั้งมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นถึงสิทธิทางการศึกษา ฉะนั้น โรงเรียนบ้านโป่งน้อย

จึงได้มีการรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติโดยไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายใดๆ (ผู้ปกครองนักเรียนไร้สัญชาติโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มิถุนายน 2554)

(1.3) ด้านวัฒนธรรม จากพื้นที่ที่เป็นของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยซึ่งมีความเป็นอยู่ของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือพึ่งพากันของคนในชุมชนซึ่งสภาพทางวัฒนธรรมในที่นี้จะกล่าวถึงวิถีชีวิต ภาษา ศาสนา ของกลุ่มคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกับกลุ่มชาวเขา ในเรื่องของประเพณีความเชื่อนั้น กลุ่มคนที่เป็นชาวเขาโดยเฉพาะชาติพันธุ์เดียวกันก็จะมี การรวมกลุ่มกันในการประกอบพิธีกรรมในช่วงวันสำคัญต่างๆ ส่วนคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อยจะเข้าวัดในการเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชน เช่น วันสำคัญทางศาสนาพุทธที่มีการเวียนเทียนในตอนกลางคืน และการร่วมกันตักบาตรในตอนเช้า เป็นต้น นอกจากนี้ คนในพื้นที่ยังร่วมกับทางวัดสร้างพื้นที่บริเวณวัดให้กลายเป็น ตลาดนัดเล็กๆ โดยที่ชาวบ้านในชุมชนนำสิ่งของมาขายกันในวันเวลาที่วัดกำหนด ซึ่งการอยู่ร่วมกันแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่าวัดกับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก ส่วนในเรื่องภาษานั้นกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะมีภาษาเป็นของตัวเอง แต่ถ้าใช้ในการสื่อสารทั่วไปก็จะใช้ภาษาไทยและคำเมืองในการติดต่อสื่อสาร (คนในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านชุมชนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้ วัดยังมีส่วนสำคัญในการสร้างจริยธรรมและปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย โดยการนำเอาเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ทั้งกลุ่มที่เป็นเด็กไทยในพื้นที่และกลุ่มที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์มาอบรมในเรื่องของธรรมะ ฟังเทศน์ และสวดมนต์ในช่วงตอนเย็นของทุกวัน ซึ่งในที่นี้ก็มีเด็กเข้าร่วมประมาณ 200 คน นอกจากนี้ ยังมีอุบาสก อุบาสิกา เข้าร่วมประมาณ 60-70 คน และเจ้าอาวาสวัดโป่งน้อย ยังให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องการปลูกฝังจริยธรรมให้เด็กนักเรียนเหล่านี้ว่า “เราต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการทดแทนบุญคุณแผ่นดินให้กับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์และสอนให้พวกเขาเหล่านี้ เคารพกฎหมายของบ้านเมือง และทำตัวให้เป็นคนดีของสังคม” (เจ้าอาวาสวัดโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 มิถุนายน 2554) ทั้งนี้ จากสภาพทางวัฒนธรรมจะเห็นได้ว่า วัดมีส่วนสำคัญมากในการส่งเสริมการศึกษาในเรื่องของจริยธรรมคุณธรรมให้กับเด็กนักเรียนบ้านโป่งน้อย ซึ่งลักษณะการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และโรงเรียน เป็นการดำเนินความสัมพันธ์ที่มีความสอดคล้องกันในการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนบ้านโป่งน้อยโดยเฉพาะทางด้านการส่งเสริมการศึกษาที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

(2) โรงเรียนบ้านโป่งน้อยกับการเอื้อสิทธิทางการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยเพื่อศึกษาข้อมูลในการดำเนินงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่มีต่อเด็กไร้สัญชาติ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครูอาจารย์โรงเรียนบ้านโป่งน้อย เพื่อเก็บข้อมูลในการหาคำตอบว่าในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยมีเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อยเข้ามาศึกษาอยู่ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนี้จริงหรือไม่ และทางโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านั้นอย่างไร โดยปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

(2.1) การเอื้อสิทธิทางการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติในประเด็นเรื่องการรองรับนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติให้สามารถเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ จากการสัมภาษณ์ครูอาจารย์โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ซึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “โรงเรียนบ้านโป่งน้อยมีเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เข้ามาศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนี้จริง และส่วนมากเป็นเด็กที่ไม่มีสัญชาติ และรัฐเองก็ไม่รับรองสถานะความเป็นพลเมืองของกลุ่มเด็กเหล่านี้ ซึ่งเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้เป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานให้กับนายจ้างในบริเวณชุมชนบ้านโป่งน้อยและบริเวณชุมชนใกล้เคียง แรงงานต่างด้าวเหล่านี้มีทั้งชาวพม่า ชาวไทยใหญ่ และชาวเขาเผ่าต่างๆ มากมาย ดังนั้น การเข้ามารับการศึกษาของเด็กชาวเขาหรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ได้เริ่มตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” (ครูโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554)

(2.2) การเอื้อสิทธิทางการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติในประเด็นเรื่องแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันระหว่างเด็กนักเรียนในพื้นที่กับเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์ถึงพฤติกรรมของกลุ่มเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กไทยในพื้นที่กับเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ ทั้งนี้ รวมถึงสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กไทยในพื้นที่ พบว่า ความสัมพันธ์ของเด็กนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความสนิทสนมกันดีโดยที่เด็กนักเรียนเหล่านี้ไม่รู้ด้วยซ้ำถึงเรื่องการมีสัญชาติหรือไม่มีสัญชาติ กลุ่มเด็กเหล่านี้รู้แต่เพียงว่าเด็กนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนนี้ก็เป็นเพื่อนกันหมดทุกคนถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติก็ตาม (ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มิถุนายน 2554) ทั้งนี้ พฤติกรรมดังกล่าวปรากฏออกมาในรูปแบบของการร่วมกันทำกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมทำความสะอาด กิจกรรมกีฬา เป็นต้น ซึ่งการทำกิจกรรมเหล่านี้เด็กทั้งสองกลุ่มให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี และไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องของชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกัน (เด็กนักเรียนที่มี

สัญชาติไทย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่าโรงเรียนบ้านโป่งน้อยใช้กิจกรรมของทางโรงเรียนเป็นแนวทางในการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างเด็กนักเรียนทั้งสองกลุ่ม ซึ่งท้ายสุดแล้วก็ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวทางการบริหารงานของโรงเรียนที่ทำให้สภาพแวดล้อมเอื้อต่อนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติในการเข้ารับการศึกษาศาสนาในสถาบันการศึกษาแห่งนี้

(2.3) การเอื้อสิทธิทางการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติในประเด็นเรื่องการไม่เลือกปฏิบัติต่อนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ พบว่า ในเรื่องการเลือกที่นั่งเรียนของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ปรากฏว่าการเลือกที่นั่งเรียนของเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย มีการคละกัสนั่งระหว่างกลุ่มเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติกับเด็กนักเรียนในพื้นที่ ซึ่งการนั่งเรียนในลักษณะนี้เป็นเพราะถูกจัดที่นั่งโดยครูเป็นผู้จับสลากเลือกที่นั่งให้ เพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้นั่งเรียนด้วยกันและทำความรู้จัก คู่้นเคยกับเพื่อนๆ อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านความสัมพันธ์ให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ในด้านสวัสดิการของนักเรียนทางโรงเรียนได้มีโครงการอาหารกลางวันฟรี โดยเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติได้รับความเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนไทยในพื้นที่ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ การรับประทานอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อย จะนั่งรับประทานอาหารในแต่ละจุดที่ครูกำหนดให้ ทั้งนี้ เนื่องจากทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ไม่มีโรงอาหาร การรับประทานอาหารกลางวัน เด็กนักเรียนต้องเป็นคนจัดเตรียมภาชนะมาตักอาหารเอง ซึ่งอาหารในมือกลางวันจะประกอบด้วยข้าวและกับข้าว 1 อย่าง และนม 1 กล่อง ก่อนรับประทานอาหารนั้นต้องมีบทท่องจำ เพื่อนึกถึงคุณค่าของอาหารเพื่อให้เด็กนักเรียนรับประทานอาหารให้หมด ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่าในประเด็นเรื่องการไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของเด็กนักเรียนทั้งสองกลุ่มรวมถึงสวัสดิการด้านอาหารกลางวันนั้นทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยไม่ได้มีการแบ่งแยกว่าเด็กคนไหนเป็นเด็กไทย คนไหนเป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนโยบายของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยให้ความสำคัญกับสิทธิความเท่าเทียมกันของเด็กนักเรียนทุกคนในโรงเรียน (ผู้ปกครองนักเรียนไร้สัญชาติโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มิถุนายน 2554)

(3) ทศนคติของครูอาจารย์โรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่มีต่อสิทธิของเด็กไร้สัญชาติ

ในทางปฏิบัตินั้น โรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นได้ให้สิทธิในการเข้ารับการศึกษาศาสนาของเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติตามระเบียบและข้อกฎหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและรัฐธรรมนูญ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติได้มีโอกาสทาง

การศึกษาที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ หรือจะเป็นเรื่องที่ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มีเกณฑ์การรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติให้เท่าเทียมกับกลุ่มเด็กนักเรียนไทยในพื้นที่ซึ่งทางโรงเรียนเองก็ไม่ได้นำเรื่องของสัญชาติมาเป็นข้อกีดกันในการเข้าถึงสิทธิการเข้ารับการการศึกษาของเด็กเหล่านี้ ซึ่งรวมไปถึงการที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มีการรับรองวุฒิการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงเรื่องเชื้อชาติมาเป็นอุปสรรค ทั้งนี้ ก็เพราะว่าทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มองภาพของการจัดการศึกษาเป็นคนละเรื่องกับเรื่องการรับรองสิทธิของความเป็นพลเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของฝ่ายกฎหมายและฝ่ายปกครอง (ครูและเจ้าหน้าที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554)

ดังนั้น นอกจากในเรื่องการปฏิบัติระหว่างครูอาจารย์ที่มีต่อเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ ผู้วิจัยยังได้มุ่งศึกษาในเรื่องทัศนคติของครูอาจารย์ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่มีต่อเด็กไร้สัญชาติ กล่าวคือ

(3.1) ทัศนคติครูอาจารย์เชิงบวกต่อการจัดการศึกษาของเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ได้แก่

- เรื่องความเท่าเทียมของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติได้มีโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ โดยครูอาจารย์นั้นต้องการที่จะช่วยเหลือและเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติซึ่งก็คือการให้เด็กเหล่านี้ได้รับสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น เช่น หลักเกณฑ์ในการรับนักเรียน รูปแบบการจัดการเรียนการสอน สวัสดิการอาหารกลางวัน กิจกรรมนันทนาการ และการรับรองวุฒิการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้รวมไปถึงการพัฒนาความสามารถของเด็กเหล่านี้ให้มีคุณภาพมากที่สุด และทางครูอาจารย์โรงเรียนบ้านโป่งน้อยยังได้ให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการพึ่งพาตนเองและตระหนักสิทธิเสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น นอกจากนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติว่า “ถ้าเราไม่รับค่าเข้าเรียน ปัญหาสังคมก็จะเกิดตามมาอีกมากมาย เพราะการให้การศึกษาเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะควบคุมและขัดเกลาให้เด็กเหล่านี้สามารถเป็นคนดีและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข” (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) ซึ่งในที่นี้จึงถือว่าทัศนคติและความรู้สึกระหว่างเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติกับครูอาจารย์โรงเรียนบ้านโป่งน้อยเป็นไปด้วยทัศนคติที่ดี ไม่มีการเลือกปฏิบัติในเรื่องของเชื้อชาติในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

(3.2) ทศนคติครูอาจารย์เชิงลบต่อการจัดการศึกษาของเด็กชาติพันธุ์หรือไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ได้แก่

■ การมองว่าการถูกเหยียดหยามมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง โดยจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนได้อธิบายถึงทัศนคติที่มองภาพของเรื่องของสัญชาติและสิทธิการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติว่า “ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจกับคำว่าไร้สัญชาติก่อนว่าเป็นอย่างไร การมองว่าการใช้คำว่าไร้สัญชาตินั้นเป็นการถูกเหยียดหยามมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักสิทธิมนุษยชน การถูกเหยียดหยามมนุษย์ด้วยกันเองเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ ถ้าถามจริงๆ ใครบ้างที่ไม่มีสัญชาติ ในที่นี้ก็ขึ้นอยู่กับใครจะถูกยอมรับหรือไม่ถูกยอมรับนั่นเอง ซึ่งถ้าหากเป็นอย่างนี้เหมือนว่ามนุษย์เกิดมาเป็นคนแต่ด้อยกว่าสัตว์ถ้าเปรียบกับนกยังดีกว่าเรา เพราะมีอิสระจะไปไหนก็ได้ แต่ทำไมมนุษย์ต้องสร้างกรอบกำแพงให้กับตนเองโดยคิดว่าฉันควรอยู่ตรงนี้ถ้าเข้าไปตรงนั้นจะมีความผิด นี่ก็คือความชั่วร้ายของมนุษย์ มนุษย์เรียกสัตว์อื่นว่าเดียรฉานแต่มนุษย์นั้นแหละเป็นเอง” จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นทัศนคติของครูอาจารย์ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ซึ่งไม่ใช่แค่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐหรือตามข้อกำหนดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยยังมีทัศนคติและความรู้สึกที่เห็นอกเห็นใจ ต่อเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ที่กฎหมายนั้นมองข้ามพวกเขา ฉะนั้น โรงเรียนบ้านโป่งน้อยจึงให้ออกาสแก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ให้ได้รับสิทธิทางการศึกษาให้มากที่สุด และมองภาพของครูอาจารย์ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่ไม่ได้มีลักษณะทางพฤติกรรมหรือทัศนคติที่ถูกเหยียดหยามกลุ่มเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติแต่อย่างใด

ประเด็นที่ 2 การดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยต่อเด็กไร้สัญชาติอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยในงานฉบับนี้ในประเด็นเรื่องการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยต่อเด็กไร้สัญชาติ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นิยามความหมายในส่วนของการบริหารงานโดยอาศัยทฤษฎีการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดการองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, ปณิศา มีจินดา, จิระวัฒน์ อนุวิชานนท์, และอรทัย เลิศวรรณวิทย์, 2538) มาเป็นกรอบในการอธิบายโดยมุ่งชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนบ้านโป่งน้อยมีการบริหารงานของโรงเรียนต่อเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติอย่างไร โดยมีกรอบของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เป็นตัวกำหนดแนวทางปฏิบัติ ฉะนั้น ในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอต่อประเด็น ดังต่อไปนี้

(1) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

ในประเด็นเรื่องการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่มีต่อเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ หากพิจารณาตามทฤษฎีการบริหารแล้วผู้วิจัยได้อธิบายในประเด็นนี้โดยใช้หลักการการชี้นำ (Leading) และการควบคุม โดยผลการศึกษาพบว่าการจัดการบริหารของโรงเรียนต่อเด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติพบว่า มีการชี้นำและการควบคุมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการศึกษา และจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้โรงเรียนบ้านโป่งน้อยยังได้ยึดหลักในการเคารพสิทธิทางการศึกษาของประชาชนที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่ระบุว่าประชาชนต้องมีความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันในการได้รับสิทธิในเรื่องต่างๆ ที่รัฐให้บริการ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นอ้างอิงตามหลักกฎหมายดังกล่าวที่ว่าประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยรัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง โดยไม่จัดเก็บค่าใช้จ่ายใดๆ ดังนั้น ในการบริการการศึกษาของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้น ทางโรงเรียนจึงได้มีแผนการบริหารที่ว่าการศึกษาจะช่วยพัฒนา มนุษย์ และสังคม ซึ่งการจัดการศึกษานั้นสามารถที่จะจัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัยโดยไม่ปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนเชื้อชาติใดก็ไม่มีการแบ่งแยก ฉะนั้น การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยที่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กไร้สัญชาติเมื่อไหร่ ผู้อำนวยการโรงเรียนให้สัมภาษณ์ว่า “การรับเด็กไร้สัญชาติเข้ามาศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นเริ่มตั้งแต่มีกฎหมายไร้สัญชาติเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยก็ได้มีการรับเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้เข้าเรียนเมื่อนั้น” (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) นอกจากนี้ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อยยังยึดถือว่า เชื้อชาติและการจัดการศึกษานั้นเป็นคนละเรื่องกันโดยยึดถือการศึกษาต้องมีการพัฒนาโดยการมองว่าการศึกษาเป็นเรื่องอิสระไร้พรมแดนไม่มีสิ่งกีดกัน และการศึกษา นั้นไม่ควรมีข้อจำกัดในการพัฒนาทางด้านวิชาการอย่างเดียว แต่ควรต้องมีการพัฒนาในเรื่องของสภาพจิตใจและจิตสำนึกด้วย ดังนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อยจึงมีการรับเด็กไร้สัญชาติเข้ามาศึกษา เนื่องจากว่าปัญหาการไร้สัญชาติเพราะเด็กบางคนที่ไม่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยถึงแม้ว่าจะเป็นเด็กไทยที่ไม่ได้ไปแจ้งเกิดก็ถือว่าเป็นคนไร้สัญชาติ ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนบ้านโป่งน้อยจึงได้เห็นความสำคัญและปัญหาการขาดแคลนโอกาสทางการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ จึงได้มีการรับเด็กนักเรียนเหล่านี้เข้าเรียนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของนโยบายของรัฐบาลและข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นให้ความสำคัญกับสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติอยู่แล้ว ซึ่งการเรียนการสอนและการรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติเหล่านี้เข้าเรียนนั้นก็จะเป็นไปตามกฎของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการรับเด็กนักเรียนนั้นทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยจะรับเด็กนักเรียนโดยไม่มีการสอบแข่งขัน ส่วนเด็กที่ไม่มีสัญชาตินั้นเป็นเด็กที่ไม่มีบัตรหรือหลักฐานในทางราชการ ทางคณะผู้บริหารของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มีการยืดหยุ่นโดยการรับเด็กไร้สัญชาติ โดยดูจากความประพฤติและปัญหาความจำเป็นในการรับเข้าพิจารณาในการเข้าเรียนในโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยนั้นได้เล็งเห็นว่า การให้การศึกษาของโรงเรียนสามารถรับรองในเรื่องการศึกษา แต่ไม่อาจรับรองสิทธิของความเป็นพลเมืองของเด็กไร้สัญชาติได้ ดังนั้น ในที่นี้จึงต้องแยกระบบการศึกษาให้ออกจากระบบการปกครองและกฎหมายสำหรับหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนก็เป็นไปตามปกติตามหลักข้อกฎหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แต่สำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการพูด อ่าน เขียน ฟังภาษาไทย เพื่อพัฒนากลุ่มเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ ให้มีความสามารถในการใช้ความรู้ในการติดต่อสื่อสารกับคนไทยพื้นที่ต่างๆ ได้เพื่อพัฒนาวิถีชีวิตให้ดีขึ้น การเรียนการสอนสำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาตินั้นได้มีวิธีการที่ให้เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติได้ดำเนินชีวิตตามปกติ โดยการใช้ภาษาของตนเองในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ส่วนเรื่องการแต่งกายนั้นทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยให้เด็กนักเรียนแต่งกายตามเครื่องแบบชุดนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

จากการสัมภาษณ์เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเกี่ยวกับการเข้ามาเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยว่ามีความรู้สึกรู้สึอย่างไร ซึ่งเด็กนักเรียนเหล่านี้ได้เล่าว่า “กลุ่มเด็กนักเรียนส่วนมากเป็นชาติพันธุ์ม้งที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อย ซึ่งผู้ปกครองทำอาชีพขายของอยู่ที่ตลาดไนท์บาซาร์ การเข้ามาอยู่ที่นี่มีทั้งเพื่อนที่เป็นเด็กไทยและเพื่อนที่เป็นเด็กชาวเขาด้วยกัน ทุกคนที่อยู่ที่นี่มีความสัมพันธ์กันอย่างสนิทสนมเวลาใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร เพื่อนที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันก็จะพูดภาษาเหมือนกัน ส่วนถ้าจะพูดกับเพื่อนเด็กนักเรียนที่เป็นคนไทยก็จะพูดภาษาไทยกลางและคำเมือง ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีปัญหาในการติดต่อสื่อสารกัน” (เด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2554)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์เด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งน้อยว่าทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มีวิธีการใดที่ทำให้เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติมีความคุ้นเคยกับเด็กไทยในพื้นที่นี้ ซึ่งกลุ่มเด็กเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ให้สัมภาษณ์ว่า “ถ้าเพื่อนๆ เป็นเด็กนักเรียน

กลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาเรียนในโรงเรียนนี้ในช่วงแรก ครูก็จะพาเพื่อนไปแนะนำตัวหน้าชั้นเรียนให้เพื่อนๆ ในห้องเรียนได้รู้จักกัน” (เด็กนักเรียนที่มีสัญชาติไทย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กรกฎาคม 2554) ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนนั้นครูอาจารย์ในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กชาวเขาหรือเด็กไร้สัญชาติกับเพื่อนๆ นักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อย

(2) เกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

การรับเด็กนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ให้สัมภาษณ์ว่า “โรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และตามหลักของรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 12 ปี โดยที่รัฐต้องเป็นผู้จัดหาให้และไม่เก็บค่าใช้จ่ายใดๆ” (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ จึงได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ซึ่งยึดหลักข้อกำหนดเป็นตัวกำหนดในการดำเนินการบริหารงานของโรงเรียน แต่เนื่องจากสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องของเด็กที่ไม่มีสัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ซึ่งทางโรงเรียนนั้นได้มีวิธีการที่จะรับเด็กนักเรียนไร้สัญชาติเหล่านี้เข้ารับศึกษา หรือเปิดโอกาสให้พวกเขาได้รับสิทธิทางการศึกษาได้มากนักน้อยเพียงใด ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจึงได้แบ่งแยกประเด็นในการอธิบายเกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กไทยในพื้นที่ และกลุ่มเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านโป่งน้อย

(2.1) กลุ่มเด็กไทยที่มีสัญชาติในพื้นที่ การรับเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กไทยในพื้นที่ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ได้ปฏิบัติเหมือนกับโรงเรียนรัฐบาลทั่วไป เช่น การตรวจสอบหลักฐานในการแสดงตัวตนของนักเรียนในทะเบียนราษฎรของไทย และการมีอายุครบตามกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นต้น แต่เกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ไม่มีการสอบคัดเลือกเหมือนกับโรงเรียนรัฐบาลในตัวเมืองที่มีการแข่งขันกันสูง ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนบ้านโป่งน้อย เปิดโอกาสให้ทุกคนนั้นได้รับสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายที่โรงเรียนนั้นยึดถือปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังเป็นการช่วยเหลือผู้ปกครองของเด็กนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะไม่ค่อยดี ซึ่งการช่วยเหลือนั้นทำโดยการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเหล่านี้ได้ส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษา ซึ่งจะมีความสะดวกมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนใหญ่ๆ ในตัวเมือง

(2.2) กลุ่มเด็กชาติพันธุ์ไม่มีสัญชาติ เนื่องจากโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มีการรับเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเข้ามาศึกษาในโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในเมื่อมีเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งน้อย ดังนั้น ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อย จึงมีนโยบายในการรับเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้เข้าเรียน ซึ่งวิธีการรับเด็กเหล่านี้เข้าเรียนนั้น ในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนมีความเห็นว่าเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาตินั้นก็ไม่ได้แตกต่างอะไรกับเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กไทยทั่วไป เพราะในที่นี้ก็คือว่าพวกเขาก็เป็นมนุษย์เหมือนกับเรา ในที่นี้ไม่ซีมีแต่โรงเรียนบ้านโป่งน้อยเท่านั้นที่มีการเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้เข้ามารับการศึกษา แต่โรงเรียนไหนๆ ก็ต้องทำเหมือนกันหมด ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นข้อกำหนดกำหนดไว้ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและรัฐธรรมนูญ ซึ่งทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มองว่าการจัดการศึกษาให้กับเด็กชาวเขาหรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ควรเป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างอิสระ ไม่ควรถูกปิดกั้นด้วยคำว่าเชื้อชาติใดๆ ดังนั้น เหตุผลดังกล่าวจึงสมควรแล้วที่ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้มีการให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กนักเรียนชาวเขาหรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้” (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554)

นอกจากแนวคิดของผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อยในข้างต้น ในทางปฏิบัตินั้นโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้สังเกตเห็นปัญหาว่า กลุ่มเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่ไม่มีเอกสารในการแสดงตัวตนว่าเป็นคนไทย และไม่ได้รับการรับรองจากรัฐไทยว่ามีตัวตนอยู่ในประเทศ รวมไปถึงการที่ไม่ได้รับสิทธิการบริการต่างๆ จากรัฐด้วย ดังนั้น วิธีการรับเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้เข้าศึกษา จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนเหล่านี้ว่าเป็นใครมาจากไหน การสัมภาษณ์นี้อาจรวมไปถึงการสอบถามข้อมูลของเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติจากนายจ้างของผู้ปกครองด้วย ซึ่งการพิจารณาเกณฑ์การรับเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยจะพิจารณาจากความประพฤติของเด็กนักเรียน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เด็กนักเรียนที่เป็นชาติพันธุ์ม้งว่าเข้ามาศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้อย่างไร ซึ่งเด็กนักเรียนได้เล่าว่า “ผมเป็นชาวม้งครับ พ่อผมทำอาชีพเก็บขยะ แม่ของผมขายของที่ถนนคนเดิน ถ้าผมอยู่คนเดียว ผมไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะต้องช่วยแม่ทำงาน แต่เมื่อผมมาอยู่ที่นี่ พ่อกับแม่ก็พาผมมาเข้าโรงเรียนนี้ ซึ่งตอนเข้ามาครั้งแรกนั้น ครูให้ผมพูดและเขียนภาษาไทยให้ครูฟัง หลังจากที่ผมเข้ามาเรียนอยู่ที่โรงเรียนนี้ก็มีเพื่อนเยอะขึ้นและรู้สึกสนุกมาก” ด้วยเหตุนี้ จึงสังเกตได้ว่าทางโรงเรียนบ้าน

โป่งน้อยไม่ได้มีการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นเด็กไทยในพื้นที่และเด็กชาวเขาที่ไร้สัญชาติ ซึ่งเกณฑ์การรับเด็กทั้งสองกลุ่มนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าเกณฑ์การรับเด็กนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยไม่ได้มีความแตกต่างในเรื่องของการแบ่งแยกระหว่างเด็กไทยในพื้นที่ กับเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ ถึงแม้ว่าเด็กเหล่านี้จะไม่มีเอกสารในการแสดงตัวตนว่าเป็นคนไทย แต่ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยก็ได้คำนึงถึงหลักการศึกษาที่ไม่จำกัดในด้านเชื้อชาติ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้มีสิทธิความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษาให้เทียบเท่ากับบุคคลอื่นๆ ซึ่งเป็นไปตามกฎระเบียบและข้อกฎหมายและเป็นนโยบายในการบริหารงานของโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

(3) การรับรองวุฒิการศึกษาของเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

จากการตั้งข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ว่า เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีหลักฐานในการแสดงตัวตนว่าเป็นคนไทย หรือในทางกฎหมายถือว่ารัฐไทยนั้นไม่รับรองสิทธิการเป็นพลเมืองของไทยหรือการมีสิทธิในการเข้ารับบริการต่างๆ จากรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสงสัยว่าเมื่อเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ได้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนบ้านโป่งน้อย เด็กเหล่านี้จะมีสิทธิในการได้รับการรับรองในเรื่องของวุฒิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยหรือไม่ ดังนั้น จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัย ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อยเพื่อหาคำตอบในเรื่องการรับรองวุฒิการศึกษาของเด็กชาวเขาหรือเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ซึ่งผู้อำนวยการให้สัมภาษณ์ว่า “การมองภาพของการรับรองวุฒิการศึกษานั้นต้องมองว่าการศึกษาคือต้องแยกออกจากการปกครองอย่างเด็ดขาด เพราะทั้งสองอย่างนี้มันไม่สามารถรับรองกันได้ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าสถานศึกษามีหน้าที่รับรองวุฒิทางการศึกษาและการจัดการศึกษาให้ แต่ไม่มีหน้าที่ในการรับรองความเป็นพลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งได้ ดังนั้น ไม่ควรที่จะเอาทั้งสองอย่างนี้มารวมเป็นเรื่องเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เด็กชายหม่อง ทองดี เจ้าหน้าที่ในบ้านเมืองได้นำเอาการจัดการศึกษากับระบบการปกครอง และข้อกฎหมายไปปะปนกัน โดยทางโรงเรียนนั้นจะรับรองเรื่องของสิทธิทางการศึกษา แต่เค้ากลับนำไปเชื่อมโยงไปถึง ถ้าโรงเรียนรับรองการศึกษาแล้วจะได้สัญชาติซึ่งในที่นี้มันไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันเลย สัญชาตินั้นเป็นเรื่องของฝ่ายปกครองและกฎหมาย ไม่ควรนำมายุ่งเกี่ยวกับการจัดการศึกษา” (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) นอกจากนี้ จากการที่โรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ดำเนินนโยบายในการบริหาร

โรงเรียนตามข้อกำหนดและระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กล่าวไว้ว่า ทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสถานะบุคคลตามกฎหมายหรือเอกสารในการแสดงตัวตน รวมทั้งให้เด็กทุกคนมีสิทธิในวุฒิการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาโดยไม่ต้องมีการประทับตราใดๆ (ชุตี งามอรุณเลิศ, และคณะ, 2552, น. 13-15)

จากข้อกำหนดซึ่งเป็นระเบียบของกระทรวงศึกษาดังกล่าว ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “ในเมื่อมีกฎหมายกำหนดให้เรารับรองวุฒิการศึกษา ดังนั้น ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อย จึงมีการรับรองวุฒิการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนชาวเขาหรือเด็กไร้สัญชาติเหล่านี้ ซึ่งมีลักษณะไม่แตกต่างอะไรกับการรับรองวุฒิการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนทั่วไป” (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโป่งน้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2554) ดังนั้น ในเรื่องของการรับรองวุฒิการศึกษาของเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ถึงแม้ว่าเด็กนักเรียนเหล่านี้จะไม่มีหลักฐานในการแสดงตัวตนว่าตนเองเป็นคนไทย หรือรัฐไทยได้ยอมรับให้มีสิทธิความเป็นพลเมืองของรัฐ แต่เรื่องสิทธิการศึกษานั้น เด็กนักเรียนเหล่านี้สามารถได้รับสิทธิการรับรองในเรื่องของวุฒิการศึกษาตามหลักกฎหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในที่นี้โรงเรียนบ้านโป่งน้อยก็ได้นำมาปฏิบัติเพื่อรับรองสิทธิในเรื่องของวุฒิการศึกษาแก่เด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย

8. อภิปรายผลการศึกษา

ในการอภิปรายผลการศึกษาในบทความฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นประเด็นไปที่เรื่อง “ความเป็นชาติพันธุ์และสิทธิการศึกษา” โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์กับสิทธิทางการศึกษาของรัฐไทยจะถูกอธิบายผ่านโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) ของรัฐ ซึ่งมีอำนาจในการยึดครองอำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดรูปแบบการศึกษาให้กับประชากรของรัฐซึ่งในสิทธิด้านการศึกษานี้จะเห็นได้จากการกำหนดเป็นกฎหมายในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ซึ่งถือว่าเป็นกลไกของรัฐที่สำคัญในการจัดรูปแบบการศึกษาและกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาดังกล่าว สิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในอดีตไม่ได้ปรากฏอย่างเป็นทางการเหมือนในปัจจุบันมากนัก ซึ่งในอดีตนั้นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติจะเริ่มจากหน่วยเล็กๆ เช่น การที่มีมิชชันนารีบางกลุ่มได้เดินทางเข้ามาจัดการศึกษาควบคู่ไปกับการเผยแพร่ศาสนา ต่อมาก็ได้พัฒนาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม และเมื่อรัฐ

ออกกฎหมายการศึกษาภาคบังคับก็ได้เริ่มมีการจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลในกรมสามัญศึกษา ด้านฝ่ายตำรวจตระเวนชายแดนก็ได้จัดการศึกษาให้กับชุมชนชาวเขาที่ตั้งอยู่ในท้องที่ห่างไกล และต่อมาฝ่ายกรมประชาสงเคราะห์ก็ได้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนและพัฒนากองเคราะห์ กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์มีโอกาสดำเนินการด้านการศึกษา ทั้งนี้ รวมถึงได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและต่างประเทศเข้าไปให้บริการการศึกษาแก่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ โดยการจัดตั้งโรงเรียนให้กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่เมื่อการพัฒนาได้เพิ่มมากขึ้นทำให้ระบบการจัดการศึกษาขยายตัวตาม ซึ่งก็หมายถึงโอกาสของคนเหล่านี้จะได้รับสิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยได้มีการรับรองโดยกฎหมายซึ่งบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งทำให้รัฐนั้นได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิการศึกษามากขึ้น โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้พยายามสะท้อนให้เห็นภาพเรื่องการไร้สัญชาติของเด็กไร้สัญชาตินั้นเกิดจากข้อกฎหมายที่รัฐไม่รับรองสถานะความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งทำให้คนเหล่านี้ไม่มีสิทธิในการได้รับสิทธิต่างๆ ที่รัฐนั้นบริการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่ในเรื่องของสิทธิการศึกษานั้น กฎหมายได้มีการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว สืบเนื่องมาจากปัจจุบันนี้ การให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นเรื่องที่รัฐทุกรัฐสมควรกระทำเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์คนไร้สัญชาติ คนรวย คนจน ก็ควรที่จะได้รับสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในที่นี้รวมถึงระบบการจัดการศึกษาซึ่งก็ต้องเคารพในความเท่าเทียมดังกล่าวด้วยเช่นกัน

การศึกษาถึงสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในโรงเรียนบ้านโป่งน้อย ปรากฏว่าโรงเรียนบ้านโป่งน้อยได้ให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติอย่างเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนทั่วไปซึ่งเป็นไปตามหลักการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐตามข้อกฎหมายที่กำหนดไว้ ฉะนั้นจากแนวทางในการดำเนินงานการบริหารของโรงเรียนบ้านโป่งน้อยในประเด็นเรื่องสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติถือว่าประสบความสำเร็จในการเอื้อให้เด็กนักเรียนชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ โดยพิจารณาปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ดังนี้

(1) ทักษะของครูอาจารย์ที่มีต่อเด็กไร้สัญชาตินั้น ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยไม่มีการดูถูกเหยียดหยาม หรือรังเกียจเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติแต่อย่างใด

(2) การดำเนินการบริหารในโรงเรียนบ้านโป่งน้อยในการให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กนักเรียนเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาตินั้น ทางโรงเรียนบ้านโป่งน้อยมองว่าการศึกษา นั้นควรมีความเป็นอิสระภายใต้หลักเสรีภาพและแยกออกจากกฎหมายและระบบการปกครอง ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ไม่ควรนำมาปะปนกัน การศึกษานั้นจะรับรองในเรื่องของวุฒิการศึกษาแต่จะไม่รับรองความเป็นพลเมืองของรัฐได้ ดังนั้น การศึกษานั้นควรแยกประเด็นทั้งสองออกจากกัน

(3) การมุ่งเน้นเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติเพื่อที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถให้เด็กเหล่านี้ได้มีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ ทั้งนี้ รวมไปถึงการพัฒนาเด็กเหล่านี้ให้ตระหนักถึงความสำคัญในคุณค่าของตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

(4) ความเท่าเทียมในระบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านโป่งน้อย โดยการไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการเข้าเรียน การรับรองวุฒิการศึกษาให้เทียบเท่ากับคนอื่นๆ

จากความสำเร็จข้างต้นที่ทำให้โรงเรียนบ้านโป่งน้อยประสบความสำเร็จในการทำให้นักเรียนที่ไร้สัญชาติสามารถเข้าถึงการบริการของรัฐในด้านการศึกษาได้ โดยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้แตกต่างไปจากงานวิจัยที่ผ่านมา ในเรื่องเกี่ยวกับการให้ศึกษาแก่เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ คือ การจัดการศึกษาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาตินั้นเป็นนโยบายของรัฐที่ต้องการที่จะให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการควบคุมปัญหาที่เกิดจากชาวเขาหรือคนไร้สัญชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการรวมพวก โดยการมองว่าต้องให้ศึกษานั้นพัฒนาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ หรือคนไร้สัญชาติให้กลายเป็นพลเมืองไทยอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการพัฒนาให้กลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติให้กลายเป็นพลเมืองไทยนั้นได้กำหนดอยู่ภายใต้อุดมการณ์การรักษาความมั่นคงของชาติและการปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติกลายเป็นพลเมืองไทย (นิวัฒน์ ตามี, 2539, น. 50) ด้วยเหตุนี้ จึงสังเกตได้ว่าการศึกษาวิจัยในเรื่องสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้อยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญที่มองว่าเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติที่ควรได้รับสิทธิการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับคนอื่นๆ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานทางทศนคติที่มองว่า ถึงแม้จะไม่มีสัญชาติแต่ก็มีสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถให้เด็กเหล่านี้ได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยปกติสุขซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา คือ ส่วนมากงานวิจัยที่ศึกษาถึงสิทธิการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติให้กลายเป็นพลเมืองไทยโดยการปลูกฝังค่านิยมและอุดมคติในด้านความรักชาติ และมองกลุ่มคนชาวเขาหรือคนไร้สัญชาติเหล่านี้ว่าเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ ดังนั้น เด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือคนไร้สัญชาติเหล่านี้ต้องถูกพัฒนาให้เข้าถึงสิทธิการศึกษาตามนโยบายของรัฐ

9. ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

(1) การให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติควรคำนึงถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณภาพของเด็กไร้สัญชาติ

ให้สามารถพัฒนาตนเองได้ และควรให้คนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองในเรื่อง การมองเห็นคุณค่าในตัวเองเพื่อลดการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น เพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิต ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้

(2) การให้สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาตินั้นต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน ในทุกๆ ด้านเพื่อให้เด็กไร้สัญชาติเหล่านี้สามารถเข้าถึงสิทธิการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และ ทัดเทียมกับคนอื่นๆ บนพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(3) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงและวางแนวทาง ในการปฏิบัติต่อเรื่องสิทธิการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติโดยไม่ยึดหลักในด้าน กฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงความสำคัญในเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสภาพจิตใจของเด็กไร้สัญชาติด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). *แผนแม่บทเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความ มั่นคงของมนุษย์* (ฉบับปี พ.ศ. 2550 – 2554). สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=3204
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2526). *200 ปี ของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2547). *คนต่างด้าวในประเทศไทยคือใครบ้าง? จำนวนเท่าไร? ระบบฐานข้อมูลแบบไหนคือคำตอบ?*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กิตติรญา รัตนมณี. (2549). คนนอกอยากเข้า. *วารสารนิติสังคมศาสตร์*, 9(2), 136-169. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/CMUJLSS/article/view/72959/58685>
- ชุดิ งามอรุเลิศ, ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล, สรินยา กิจประยูร, และอภิชาติ ลายสินทเสรีกุล. (2552). *คลังสมองเพื่อคนไร้สัญชาติ: รวบรวมองค์ความรู้สำหรับการจัดการปัญหาผ่าน สถานะและสิทธิของบุคคล*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ดุสิต ดวงสา. (2537). *การมีส่วนร่วมและการบูรณาการการเรียนการสอนเรื่องเอชไอวีใน โรงเรียน ในภาคเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก <http://www.aidsthai.org/modul/module5/detaillibrary.php?lid=2112>

- ไทยเอ็นจีโอ. (2548). ปัญหาคนไร้สัญชาติ ในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก <http://www.thaingo.org/story/nationless.htm>
- นิกร เพ็งลี. (2552). นโยบายการศึกษารัฐบาลอภิสิทธิ์. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561 จาก, <http://www.familynetwork.or.th/node/15383>
- นิวัฒน์ ตามี. (2539). การเข้าถึงโอกาสในการได้รับบริการทางการศึกษาของประชาชนชาวเขา. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประชาไท. (2531). การอพยพของชาวเขาเส้นทางในเขาวงกต. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก <https://prachatai.com/journal/2009/03/20547>
- ปิ่นแก้ว อุณแก้ว. (2550). คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติในรัฐไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เรณู ลีสุวรรณ. (2535). นโยบายและการจัดการศึกษา โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก http://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/CMU.the.1992.134
- วินัย ศรีเรือง. (2544). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา: ศึกษากรณีโครงการร่มโพธิ์ วัดอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, ปณิศา มีจินดา, จิระวัฒน์ อนุวิชานนท์, และอรทัย เลิศวรรณวิทย์. (2541). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัท อีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด.
- ศุภชัย สถิรศิลป์. (2527). ปัญหาการศึกษาของชาวเขาเผ่ามูเซอในบริเวณดอยมูเซอ จังหวัดตาก. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2547). สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย>
- สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. (ม.ป.ป.). สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับ พ.ร.บ.การศึกษา. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2561, จาก <https://sites.google.com/site/bpolsci9/education-knowledge/srup-sarasakhaykeiywkbphrbkarsuksa>
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2532). นโยบายการศึกษาของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

The Smart City - A City for All: Improving Migrant Workers' Perception of Smart Governance through Inclusion

สมาร์ทซิตี้ - เมืองสำหรับทุกคน:
การพัฒนาการรับรู้ของแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับ
ธรรมาภิบาลอัจฉริยะผ่านการรวมกลุ่ม

Caleb M. Ling¹, Liwa Pardthaisong², and Yanin Chivakidakarn Huyakorn³
เคเล็บ ลิง⁴, ลิวา ผาตไธสง⁵, และญานิน จิระกิตาการ หุยากรณ์⁶

บทคัดย่อ

In 2018, Chiang Mai will initiate its Smart City program, which will attempt to transform the population of Chiang Mai into a digital society under Thailand's 4.0 economic model. Cheaper smartphones and data prices place internet connectivity in the grasp of lower socioeconomic groups in Thailand, including migrant workers from Myanmar. Despite the majority of Myanmar migrant workers owning a smartphone, the key to the Smart City, they face barriers that prevent them from accessing important government information. This research describes migrant workers' perception of the relationship with government service-

¹ Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, 50200, Thailand. E-mail: calebmiling@gmail.com

² Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, 50200, Thailand. E-mail: gaeliwa@gmail.com

³ Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, 50200, Thailand. E-mail: yanin.ch@cmu.ac.th

⁴ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: calebmiling@gmail.com

⁵ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: gaeliwa@gmail.com

⁶ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: yanin.ch@cmu.ac.th

providing agencies in Chiang Mai in order to provide a benchmark score for Chiang Mai Smart City's Smart Governance effort in order to improve the government services and the overall effectiveness of Chiang Mai Smart City.

คำสำคัญ Smart City, Migrant Workers, Smart Governance, Inclusion

Abstract

ในปีพุทธศักราช 2561 จังหวัดเชียงใหม่ได้ริเริ่มโครงการสมาร์ทซิตี้ ซึ่งเป็นความพยายามในการเปลี่ยนโฉมประชากรในเชียงใหม่ไปสู่การเป็นสังคมดิจิทัลภายใต้กรอบนโยบายเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 และด้วยราคาของโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน และราคาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ถูกลงได้เอื้ออำนวยให้เกิดการเชื่อมต่อเครือข่ายของกลุ่มเศรษฐกิจสังคมระดับล่างของประเทศไทยที่รวมถึงแรงงานข้ามจากประเทศเมียนมา แม้ว่าชาวเมียนมาส่วนใหญ่ที่เป็นเจ้าของสมาร์ทโฟนจะเป็นกุญแจสำคัญในการก้าวสู่ความเป็นสมาร์ทซิตี้ แต่ก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลสำคัญของรัฐบาลได้ การวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการอธิบายความรู้ความเข้าใจของแรงงานข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับหน่วยงานบริการจากภาครัฐในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้แนวคิดในการสร้างหลักเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการเป็นธรรมาภิบาลอัจฉริยะของโครงการเชียงใหม่สมาร์ทซิตี้ที่มุ่งมั่นจะปรับปรุงการบริการของภาครัฐและประสิทธิภาพโดยรวมของเมืองเชียงใหม่สมาร์ทซิตี้

Keywords สมาร์ทซิตี้, แรงงานข้ามชาติ, ธรรมาภิบาลอัจฉริยะ, การรวมกลุ่ม

1. Introduction

In the last three decades, Thailand experienced fertility decline resulting in a fertility rate of 1.5 in 2015, which will lead to an 11% or 8.5 million working-age person decrease by the year 2040 (The World Bank, 2016). If not resolved, this dramatic shift in population will likely result in decreased investments and manufacturing of goods and services, which threaten to reverse the advantages received from exploiting its short-lived demographic dividend (Chamrathirong & Punpuing, 2017). As of December 2015, regular and irregular migrants totaled 3.5 million people countrywide, which accounts for nearly 10% of the Thai national labor force (Chamrathirong & Punpuing, 2017). If the birth rate trend

continues, more aggressive immigration will be a necessary consideration for Thailand. Despite Thailand's large population of migrant workers and potential demographic necessity, the Thai Government's formal inclusion efforts for migrant workers are minimal, which results in migrants turning to irregular immigration and experiencing inequality, discrimination, and exploitation.

According to Chiang Mai Labor Office data, the province officially has 81,395 'regular' or legal and documented Myanmar migrant workers, which comprises 7.87% of the Province's total work force (1,034,891 workers) (Chiang Mai Labour Office, n.d., p. 10). This number of course does not include the vast number of 'irregular' or illegal and undocumented migrants. While economic opportunity and employment is a factor, migrants from the Kachin, Shan, Kayah, and Mon States of Myanmar come to Northern Thailand to escape Myanmar's persistent armed conflict, which led to the destruction of villages, deaths, and other abuses. Under the Thai Government's economic model *Thailand 4.0*, the Digital Economy Promotion Agency (DEPA) allocated 36.5 million baht for Chiang Mai to become a Smart City, an urban design concept that is theoretically rooted in efficiency, transparency, and equality for all residents, which is thrust forward by maximum resident participation (Leesa-Nguansuk, 2017). As Chiang Mai nurtures this concept and becomes a 'Digital Content Industry Cluster', the Chiang Mai Provincial Government and Chiang Mai City Municipal Government must determine how they can include the disenfranchised migrant worker population. There are arguments, both economic and social, for the inclusion of migrant workers. From an economic perspective, Smart City Chiang Mai must include and develop all of its residents in order to maximize creativity and innovation, which are the cornerstone concepts of Thailand 4.0. If migrant workers are not included, Chiang Mai potentially loses 7.87% or greater of its potential creativity and knowledge capacity. Under this value-based and innovation-driven economy, maximum realized profits will depend on the city's ability to harness the brain power of all of its people. Another key argument for integrating migrants into the Smart City is that the Smart City concept purports to increase social inclusivity and equity. In fact, DEPA's Digital Economy Strategy 3 is, "Create a knowledge-driven society by building

participation, ensuring inclusivity, and equal usage.” (Pooparadai, 2017, p. 10). To this end, a knowledge-driven economy and Smart City requires the participation of all its residents, which increase social equality and, in turn, increases the effectiveness of the Smart City. Essentially, Chiang Mai Smart City (CMSC) must focus on inclusion of all residents in order to maximize the effectiveness of the Smart City programs and consequently maximize the return on investment of 36.5 million baht from the Digital Economy Promotion Agency.

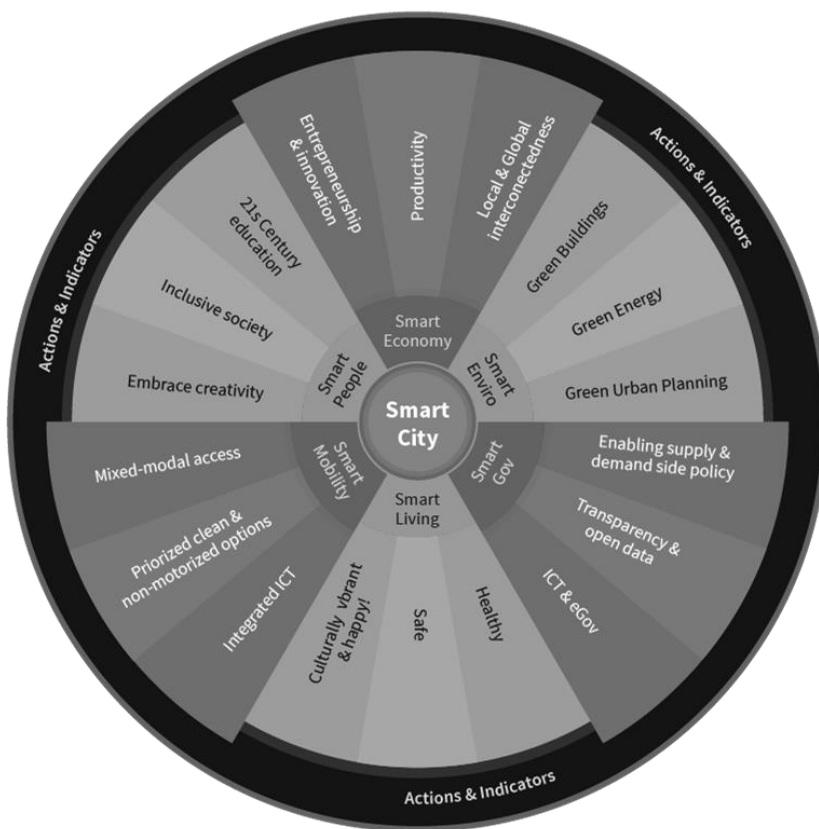
Due to CMSC’s recent inception, Chiang Mai faces large information gaps about how CMSC can address the existing governance problems faced by minority groups, especially migrant workers. In the case of migrant workers, there is little academic research that describes the specific problems that migrants face from government service-providing agencies. Hence, this study will describe the relationship using an evaluation framework adapted from the Boyd Cohen’s Smart City (2014) studies in order to determine if government service-providing agencies adequately serve migrant workers.

Urban planners, journal publications, and news articles ubiquitously use the term “Smart City”. However, the understanding of the term is often ambiguous because the term does not have an accepted definition in any academic field. Part of the reason for the discord over the definition comes from the varying purposes for which the concept has been adopted by cities. As practitioners and stakeholders in the term Smart City, cities that have developed Smart City programs use some or all of the Smart City’s theoretical concepts to redefine their own meaning of the Smart City.

Therefore rather than define the term first, it is more logical to define the purposes of the Smart City, the components, and the problems that the concept purports to solve in order to extrapolate possible definitions. The Smart City has three fundamental components and their relationship defines each city’s program: the government, the people/users, and technology/infrastructure. The balance between the three components varies based on their established purposes, which range from increased economic benefit, community interconnectedness, resource sustainability, quality of life, more

efficient government services, and increased governance participation and inclusion. Cohen (2014), a renowned urban strategist, developed a model called the Boyd Cohen Smart City Wheel (BCSCW) to help us think about Smart Cities and allowed him to benchmark Smart Cities across the world, including the Asian Pacific region. His classifications give us six dimensions of Smart Cities and 18 working areas, seen in the figure below.

Figure 1 Boyd Cohen Smart City Wheel

Source: Cohen (2014)

Therefore depending on the purpose of a Smart City program, it could involve all or some of the components from the model and explicates the deviation in Smart City definitions. For example, Smart City Hong Kong uses

the Boyd Cohen Smart City Wheel as an inspiration for its Smart City Plan by focusing on all six of the dimensions (Innovation and Technology Bureau, 2017, p. 2). While some cities do not specifically use the BCSCW as inspiration for their plan, cities in Europe, North America, and South America voluntarily evaluated their city functions using the BCSCW in order to compete in Smart City rankings (Cohen, 2014). To date, Boyd Cohen's methodology is the most extensively used benchmark criteria and is therefore an appropriate tool to evaluate Chiang Mai Smart City.

While cities have contributed definitions as practitioners, researchers and urban planners have also provided definitions of the Smart City. Giffinger, Fertner, Kramar, Kalasek, Pichler-Milanovic, & Meijers (2007) contributed a popular definition by describing the Smart City as, "A city well performing in a forward-looking way in economy, people, governance, mobility, environment, and living built on the smart combination of endowments and activities of self-decisive, independent, and aware citizens." In addition to defining the Smart City, Giffinger, et al. (2007) were the first research team to create a methodology for evaluating Smart Cities. Harrison (2013) more concisely described it as "Cities that seek to make the best use of knowledge and intelligent citizens, administrators, and service providers to improve the design, construction, and operation of the city in various ways." Later, Marsal-Llacuna, Colomer-Llinàs, & Meléndez-Frigola (2015) spoke about citizen services when they defined Smart Cities as,

"Smart City initiatives try to improve urban performance by using data, information and information technologies to provide more efficient services to citizens, to monitor and optimize existing infrastructure, to increase collaboration among different economic actors, and to encourage innovative business models in both the private and public sectors." (Marsal-Llacuna et al., 2015, p. 618)

The Boyd Cohen Smart City Wheel (BCSCW) (Figure 1) is a useful model when developing a new Smart City program or assessing an existing Smart City.

As seen above, his model contains six dimensions: Smart Government (ธรรมาภิบาลอัจฉริยะ), Smart People (พลเมืองที่ชาญฉลาด), Smart Living (การดำรงชีวิตอัจฉริยะ), Smart Mobility (การเคลื่อนย้ายอัจฉริยะ), Smart Environment (สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ), and Smart Economy (เศรษฐกิจอัจฉริยะ).

Within the each of the six dimensions, Boyd Cohen assigns three ‘working areas’ per dimension. For example, Smart Governance includes Online Services, Infrastructure, and Open Government working areas. In addition to the BCSCW, he also designed the Smart City Index Master (SCIM), which is a tool that provides indicators and descriptions in order to establish evaluation criteria to analyze a Smart City’s performance (Cohen, 2014). Cohen’s analysis provided him with scores, which he used to compare and rank smart cities across Europe. While the indicators and descriptions are useful, not all of them apply to the context and systems in Chiang Mai. Therefore, for the purposes of this study, the Smart City Index Master has been adapted to fit the context of Chiang Mai.

Table 1 Adaptation from the Boyd Cohen Smart City Index Master (SCIM)

Classification	Working Area	Indicator	Description
Smart Governance	Online Services	Website Accessibility	Number of government agency websites in Chiang Mai which are related to migrant workers that translates information into Burmese or Shan
		Website Clarity	Accuracy and usability of government websites.
	Open Government	Open Data	1) Percent of the population that thinks that government information is open and easy to access.

Classification	Working Area	Indicator	Description
			2) Does the government provide the information that migrant workers want the government to disclose?
		Open Apps	1) Number of government smartphone apps available 2) Number of smartphone apps that offer Burmese or Shan language
		Privacy	Percentage of the population feeling comfortable about providing private information

Source: Cohen (2014)

Over the last decade the Thai Government continued forward rapidly with some major initiatives in fourth generation wireless internet, which allowed Thailand to continually improve its rank in the ICT Development Index (International Telecommunication Union, 2017, p. 31). A 2014 Fletcher School study names Thailand as a “break-out” country and the third largest ranking change between 2008 and 2013 (Chakravorti, Tunnard, & Chaturvedi, 2014, p. 17). Although in 2015, the Smart City Chiang Mai announcement claimed “the city would receive 36.5 million THB, the former ICT Ministry, now Ministry of Digital Economy and Society, plans to spend 200 million baht over the course of three years (Leesa-Nguansuk, 2016). This top-down strategy is intended to propel Chiang Mai as the country’s hub for tech services and software development by creating “a knowledge-driven digital society through participation, ensuring inclusivity, and equal usage.” (Pooparadai, 2017, p. 10).

Though the theoretical definitions from urban planning scholars are similar, each definition uniquely describes the convergence of technology, governance, and services. Returning to the idea that cities are practitioners that

can also define the Smart City, it is necessary to describe the inputs that shape how Chiang Mai has defined the Smart City up to this point. After the official announcement of the project in 2015, professors from the faculties of Social Science, and Engineering, and the School of Public Policy led the discussion in small forums and larger conferences such as the 13th International Conference on Thai Studies and Chiang Mai Design Week 2016. In August 2016, The Chiang Mai Creative City Development Committee began discussing the idea of the Smart City as an extension of the provincial government's Creative City concept. Since then, academic conferences, government meetings, and independent seminars contributed to the discussion of the Smart City. The funding of Chiang Mai Smart City links directly to Thailand 4.0, in which the government envisions Chiang Mai as a Digital Content Industry Cluster. Hence, the national government's intent for the program is economic in nature. However, aside from Smart Economy, many Chiang Mai academics spoke about the necessity of Smart Governance and Smart People functions. Almost universally, smart cities include Smart Governance in their smart city plans, which likely occurs due to the "top-down" initiation strategies from the government and the appropriations process.

Currently, Chiang Mai faces an extraordinarily complicated governance challenge due to the substantial migrant worker population. Large quantity of laborers are illegal, face social barriers, experience discrimination, and receive substandard pay. The term migrant is difficult to define in the context of Myanmar and Northern Thailand. According to UN Convention of the Rights of Migrants,

"The term 'migrant' in article 1.1 (a) should be understood as covering all cases where the decision to migrate is taken freely by the individual concerned, for reasons of 'personal convenience' and without intervention of an external compelling force." (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, n.d.).

In some cases in Thailand, some people clearly migrated from Myanmar to Thailand specifically to receive shelter from violence and are therefore

refugees. However in many situations, because of the length of the Myanmar conflict and the poor state of employment in Myanmar, reasons cannot be clearly delineated. For the purposes of this research, if the person from Myanmar migrated for employment opportunities over the threat of violence, the person shall be considered a migrant worker rather than a refugee. Nonetheless, the migrant worker population, which is comprised of legal and illegal immigrants, is difficult to quantify due to the fact that both legal and illegal migrants often live on the fringes of society. Although the figure is mercurial, with some interviewed migrant worker-focused NGOs suggesting that 200,000 legal and illegal migrants live in Chiang Mai, migrants from Myanmar indisputably make up a significant percentage of the residents in Chiang Mai.

Making matter more complicated, the national government has different immigration processes for migrants from Myanmar, Laos, and Cambodia than so-called “highly-qualified or high-skill” immigrants from other countries. Additionally, many migrant workers consider the immigration process as the most important government service rendered to migrant workers. Migrants from these three countries recently conducted the process of verification and registration during March 2018. The verification and registration included a complicated two-part process to certify previously documented and undocumented workers, which resulted in a new 2-year visa and work permit colloquially called “the red passport”. Previously documented migrants possessed one of two types of visa and work permit authorizations colloquially called “purple passports” and “pink cards”. These two authorizations had different expiration dates but the Thai government changed both authorizations to the new “red passport” before the end of April 2018. The first step in the process included verification at the Embassy of the Union of Myanmar in Bangkok, which consisted of (1) submitting personal identification information such as birth certificates and household information and (2) an interview. Migrants were required to submit the documents in person. After a couple of weeks of processing, the migrant could return to the Myanmar Embassy in Bangkok to collect the paperwork and begin registration. Alternatively, the process could be completed at facilities in

Myanmar. Registration also consisted of two parts: (1) a medical examination (2) paperwork submission and processing. The paperwork submitted at either the One-Stop-Service (OSS) or the Airport Immigration Facility, consisted of a copy of the front page of the previous visa and expiration date, the medical examination results, and the employer data sheet with a copy of the employer's identification card. In 2011, the International Organization for Migration reported similar problems with regularization of migrants included: (a) An inability to develop efficient systems... (b) the absence of one-stop services, (c) lack of information from employers about processes (d) high cost from unregulated brokers and (e) fear among minorities from Myanmar that authorities could misuse personal data (Huguet & Chamrathirong, 2011, p. 21). Two gaps in information emerge from the factors above: 1) "Do one-stop services (OSS) provide better services?" (2) "How high are the costs of broker services?". In 2017, journalists reported that broker fees cost approximately 7,500 baht throughout the country (Htwe, 2017). However, no journalists or academics have reported data to corroborate the cost of broker services in Chiang Mai. These data gaps combined with the data from Huguet above will necessarily provide context to the overall migrant worker perception about governance in Chiang Mai.

In order to be an effective Smart City and achieve the return on investment, Chiang Mai needs greater understanding of the migrant worker experience with governance systems. The first form of governance that migrant workers experience includes the immigration and work permit processes. Greater services rendered during these processes, without the assistance of oppressive extortion from private brokerage companies, can lead to a greater sense of community and inclusion. Chiang Mai Smart City, like other smart cities, can achieve greater efficacy by leveraging technology and smart systems. However, the linchpin in the success of government agencies is their ability to collect data, process the data into useful information, and change their actions and procedures accordingly.

2. Data and Methods

In order to serve as a catalyst for the Smart City success, this paper aims at understanding how migrant workers view their relationship with government agencies. Based on the literature above, the primary hypothesis that will be tested is as follows: Migrant workers perceive that applicable government agencies in Chiang Mai do not provide adequate services for migrant workers. To systematically test the hypothesis, we adapted the Boyd Cohen Smart City Index Master (reference Table 2) to provide us with indicators and descriptions relevant to Smart Governance in Chiang Mai. Data contributing to the indicators was gathered in three phases, which included both quantitative and qualitative data collection methods of a sample population of 136 migrant workers, which doubled the calculated sample population size of 68 people. This calculation was based on an estimated proportion of the population of 50%, a 90% confidence level, and a significance level of 0.1.

Figure 2 Population Sample Size Calculation

$$n_0 = \frac{Z^2 * p * (1 - p)}{e^2}$$

n_0 = Sample Population

Z = Level of confidence according to standard distribution

p = Estimated proportion of the population

$q = 1 - p$

e = Margin of error

$$n_0 = \frac{(1.65^2)(.5)(.5)}{(.01)^2}$$

$$n_0 = 68 \text{ People (minimum)}$$

Source: Cochran (1977)

Phase 1 of the research consisted of a preliminary research project about Chiang Mai Smart City and the opportunity for digital acculturation of migrant

workers. This phase included only qualitative research through six interviews and two three-person focus groups. The purpose of this phase was to gather initial data to assist in the creation of the questionnaire instrument used during phase 2. The data in phase 1 was analyzed using the coding analysis technique, in which data was arranged by categories and categorical relationships were explored. During phase 1, two important data points emerged that significantly contributed to the next research phase. First, there is surprisingly a very high smartphone penetration rate among migrants from Myanmar. Second, migrants used the smartphone to create digital social space in which they established support networks, communicated both locally and internationally, and shared important information about government services such as immigration.

Phase 2 of research included a questionnaire, which was distributed to 77 randomly selected migrant workers during March 2018. The questionnaires contained 47 questions about the topics of smartphone use, governance, and inclusion. The questionnaire instrument was written in Thai, English, and Burmese. Although, none of the participants claimed that the questionnaire was difficult to understand, in hindsight, the tool could have included Shan language also. Miscommunications with Shan-only speakers were avoided by assigning a translator assistant to groups of questionnaire participants. During this phase, qualitative data received from interviews provided context to the quantitative data from the questionnaires. The quantitative data obtained from questionnaires was analyzed using descriptive statistics. During Phase 2, six migrant workers participated in individual interviews. Two groups consisting of six and seven migrant workers respectively participated in focus groups. Although not included in the interviews and focus groups, qualitative data from group discussions with directors and staffs of migrant workers NGOs and NPOs, such as the MAP Foundation, BEAM Foundation, and the Baan Dek Foundation provided important context about migrant worker problems. The qualitative data was again analyzed through coding to determine information categories. To conduct analysis of the government agency websites, we tested

the language translation, looked for open data, user-friendliness determined by cluttered website design, and general errors.

The relationships developed during Phase 2, enabled us to partner with the Chiang Mai School of Public Policy to conduct the Chiang Mai Smart City Migrant Worker Design Seminar (MWDS) in Phase 3. The MWDS enabled the collection of more qualitative data, validation of existing quantitative and qualitative data obtained during previous research phases, and the development of policy recommendations through participatory planning. The 28 MWDS participants included six migrant workers, the director of Chiang Mai Smart City, four directors of migrant-focused NGOs, three NGO staff, two medical doctors from the CMU School of Public Health, a health geographer, a political scientist, an urban planner, CMU School of Public Policy staff, and six teachers. During session one, the participants were divided into three groups that discussed the data about perceived migrant worker problems from previous phases of and developed policy recommendations for Chiang Mai Smart City. Session 2 of the MWDS was a large group discussion of newly identified migrant worker problems and the proposed policy recommendations.

The final step of Phase 3 included observations from March 25-28, 2018 at the One-Stop-Service Facility (OSS) and Chiang Mai Immigration Office near the Chiang Mai International Airport during the 2018 Migrant Worker Visa Transition. The purpose of this research was to observe the process and requirements to receive a new visa, observe government services, and collect qualitative data about the treatment of migrant workers at these government agencies. The observation data received during Phase 3 was added to the existing codes from Phase 1 and 2 and aggregated for analysis.

3. Results

The primary working-areas of Smart Governance that this study focused on was Online Services and Open Governance (Reference Table 1). Online services are an important feature for migrant workers because 93.5% of

questionnaire respondents reported owning a Smartphone with access to the internet. Despite a high smartphone penetration rate, online government services in Chiang Mai are limited. For example, the municipal government, provincial government, and the CMSC website all provide information. However, the communication is only one direction: from the government to the user. Consequently, the evaluated agency websites do not have any features of service delivery automation (SDA) for residents to access services via online.

During phase 2 of the research, five applicable government agency websites were analyzed including: (1) the Chiang Mai Municipality Website, (2) the Chiang Mai Provincial Government website, (3) the Immigration Bureau Division 5 website, (4) the Chiang Mai Provincial Labor Office website, (5) the Chiang Mai Smart City website.⁷

From phase one, we discovered that migrant workers believe that language barriers are one of the root causes for their governance problems in Chiang Mai. From the interviews both during phase 1 and 2, migrant workers claimed that many migrants they know cannot read Thai or English. The website analysis during phase 2 confirmed these perceptions of language barriers in terms of online government services. None of the five websites offer website or document translation into Burmese or Shan, the two critical languages for migrant workers. All of the websites featured an English translation button. However, the website translation accuracy varied between all of the sites. For example, the CMSC website provided accurate translation of 100% of the content. However, websites such as Chiang Mai Municipality and Chiang Mai Provincial Government translated only a small portion of the content or provided completely different information altogether. Although translation into English may provide an alternate language, Thailand has a low English language proficiency level, ranked 64 of 88 countries. (Education First, 2018, p. 7).

⁷ During the research period of March 2018, none of the five websites were under construction or repair.

When asked about their perception of the CMSC website, two migrant workers answered by saying,

“Why [are] there only three language translations [English, Thai, and Chinese]? You know migrant workers cannot read these languages. The website must be translated into Shan and Burmese.”
(trilingual male, clothing shop workers, focus group, March 10, 2018).

Both the Chiang Mai Provincial Government and Municipality Government websites provided reports written in Thai such as the Municipal Operational Plan 2561 and notes from provincial meetings. The Immigration Bureau Division 5 website provides immigration documents and user guides. However, the only immigration forms listed in its database are intended for high-skilled workers and are not the proper forms for migrant workers. Additionally, the high-skilled immigration forms are written in English and Thai only. The Chiang Mai Provincial Labor Office provides the best example of open data with its yearly labor reports. Although the vast majority of information in the report would not be particularly useful for migrant workers since it contains labor population statistics and some migration statistics. Despite the yearly labor reports containing useful information for research purposes, the labor office only provides reports in Thai.

Aside from language translation and open data, website user-friendliness and operability is important to government agency online government services. Four of the five agency websites contained an excessive amount of content on each page, specifically the homepage. Excessive content makes it difficult for the user to find important information. For example, the Chiang Mai Provincial Government website’s homepage includes 81 buttons and links with 10 drop-down menus that render additional links. When describing the Chiang Mai Provincial Government website, one migrant said, “The Chiang Mai Provincial website has too many buttons, changing photographs, moving words [news tickers and changing text displays], and banners [photograph carousels].” (trilingual female, food service worker, focus group, March 10, 2018). The Chiang Mai Smart City website is the best example of organized information. A focus group that was asked to describe the CMSC

website said that they liked the eight buttons on the homepage because they included a picture that assisted them with understanding the link. For example, the transportation link features the Chiang Mai bus station. One migrant worker said that the CMSC website is “clean”, while another said, “You can find information.” (trilingual male, tailor shop worker, focus group, March 10, 2018). Furthermore, website errors affect the user-friendliness of the agency websites. Other than translation buttons that did not properly translate the website, the Chiang Mai Provincial Labor Office website produced errors when loading various pages. For example, the Download, Blank Job, Labor Info, Labor Situation, Labor Statistics, and the Contact Us pages all registered errors or did not include any information at all.

Although some of the government agency websites did have documents that constitute as open data, many of the websites do not include a repository of open data reports. Nonetheless, when migrant worker questionnaire respondents were asked about whether the though government information was free and easy to access, 10.4% of respondents Agreed and 20.9% of respondents Strongly Agreed. This may indicate that either people are pleased with the increase in open data produced by government agencies or that Thailand provides a greater level of open data compared to Myanmar.

During interviews in phase 1 and 2, as well as conversations with NGOs, migrant workers are most concerned about obtaining legal immigration and legal work statuses. The quantitative data from the questionnaire supports the qualitative data from the interviews. When asked “What type information would you like the government to disclose?”, 50.6% of migrant workers respondents wanted information about immigration. Meanwhile, 49.4% of respondents said that they wanted information about job opportunities.

Table 2 Types of information that migrant workers want government agencies to disclose

Responses	Frequency	Percent	Percent of Cases
Innigration	39	32.8	50.6
Healthcare	16	13.4	20.8
Education	12	10.1	15.6
Job Opportunities	38	31.9	49.4
Transportation	2	1.7	2.6
Community Information	5	4.2	6.5
Housing Information	7	5.9	9.1
Total	119	100.0	154.5

Smart Cities can provide government services and information through government applications. The e-Government Agency, an office under the Thailand Ministry of Digital Economy and Society, created a database of free government applications. Currently, the government created 500 and 336 government applications available for Android and iOS respectively, which is located on the Government Application Center (GAC) website. The GAC organizes the applications in various categories such as Health and Public Health, Education, and Labor. All of the applications are offered in Thai, with some applications containing English settings. However, none of the applications have Burmese or Shan language settings. When asked “How many government smartphone applications do you use?”, 35% of respondents said that they do not use any government applications. Despite possible language barriers, 18.4% of respondents reported using one application and 25% of respondents reported using 5 or more government applications.

Table 3 Number of Government Smartphone Applications Used

Question: “How many government smartphone applications do you use?”					
0 apps	1 apps	2 apps	3 apps	4 apps	5 or more apps
35.1%	18.4%	7.9	7.9	5.3	25.0%

The last indicator of Open Governance is privacy, which a commonly discussed topic involving the Smart City. Smart City residents around the world are concerned with the invasion of privacy as governments use technology to collect more information about its residents. Smart cities purport using obtained data to make better-informed policy decisions, which will benefit residents with more efficient services. However, in order for this relationship between residents and governments to work, the residents must trust that the government has their interests in mind. When asked how much they agreed with the statement, “I feel comfortable giving personal information to the government”, more than a third of respondents disagreed.

Table 4 Perceptions of Privacy

Question: How much do you agree with the following statement: “I feel comfortable giving personal information to the government”?				
Strongly Agree	Agree	Neither Agree, Nor Disagree	Disagree	Strongly Disagree
9.1%	10.6	47%	19.7%	13.6%

Part of the reason for the scarcity of trust in the government comes from the exclusion, discrimination, and extortion experienced by migrant workers. Language is perhaps one the greatest exclusionary factors, which has already been discussed. However deeper than language, some migrant workers experience social exclusion. During an interview, one Lahu woman reported that discrimination based on skin color started early in school by saying, “*When I was in school, even at an early age, the children in my class and even my Thai*

friends called me “สีดำ” [si dam or black]. I tried not to show emotion, but it hurt.” (bilingual female, unemployed, personal communication, March 6, 2018). Another Kachin woman reported exclusion at community events by saying,

“One time at a festival, when they [A group of Thai people] asked us where we were from, we answered “Burma”. When you say that you are from Burma, the person’s face will change. Their face turns gray. Our country [Myanmar] is not popular in a good way. They think we are not civilized.” (trilingual female, student, personal communication, March 7, 2018).

Beyond schools and community events, migrant workers experience discrimination at government offices. Women in a focus group said, “It is easy to say we face discrimination. We feel it. If you are white, the official will treat you different. But if you look like a Thai [skin color] and then speak poor Thai, they treat you worse. They will scrutinize the paperwork because you are Burmese.” (bilingual female, food service workers, focus group, March 6, 2018). Another woman added, “Thai officials at the government offices yell and shout at Burmese [people] in front of people and it makes us feel really sad [embarrassed]. They look down on us.” (bilingual female, unemployed, focus group, March 6, 2018). These quotes about discrimination support the questionnaire data in which 9% of respondents Agreed and 23.9% of respondents Strongly Agreed with the following statement: “I avoid local community events because I feel discriminated against by local authorities.” Finally, all of the interviewed migrant workers said that various forms of discrimination were commonplace.

The findings above support the observations at the Migrant Worker Visa Transition at the OSS and Airport Immigration Facility. The governance problems observed at these facilities could be organized in four main problems: (1) language barriers (2) changing or unclear standards (3) an exploitative system and (4) insufficient immigration facilities during crisis management.

As explained above with websites, the immigration information and procedures for migrant workers the visa transition was complicated. For many migrant workers, the immigration process includes confusing and unclear procedures. An interviewed migrant worker, who speaks English and Thai fluently, said,

“They [migrant workers] do not know the steps of the process. For example, you have to go to medical [medical examination] at a government hospital before you can apply for your visa. How do they know where to go? They learn from each other [they receive information by word-of-mouth]” (quadrilingual male, tailor, personal communication, March 17, 2018)

In addition, migrant worker related NGOs and migrants themselves do not understand the quickly changing standards. The migrant worker above continued, “I am a migrant worker...I can speak English and Thai. Even though it is like my job to help them with the process [I volunteer assisting other migrant workers], I still do not know the changes to the process this time.” (Migrant Worker Visa Transition, personal communication, March 17, 2018).

Because migrant workers cannot find, read about, nor understand the procedural changes, many migrant workers must resort to the use of a “broker”. Brokers are private Thai businesses that assist migrant workers with their visa and work permit paperwork. The brokers usually perform up to three functions, which determines their price. First, they help migrant workers fill in the immigration and worker permit forms. Second, brokers assist with the employer information. When done correctly, the migrant worker’s employer must acknowledge the employment status of the worker by submitting the employer’s information and address. Since this is a requirement and not all migrant workers are currently employed, they hire brokers to arrange for a ‘fake’ employer. Finally, the broker assists the migrant workers with the processing of the paperwork by interacting with the immigration or labor officials. As of March 20, 2018, brokers charged between 7,500-12,500 THB

(235-290 USD) per person, depending on services. The average migrant worker questionnaire respondent earned 168 THB (5.25 USD) per day, which is 45.5% lower daily wages than the required minimum wage of 308 THB (9.5 USD) per day in Chiang Mai. For most migrant workers, the cost for broker services represent up to three months income based on the number of family members they have. This exploitative practice could be mostly avoided by ensuring that migrants can read the documents and understand the visa and work permit procedures.

Finally, the facility and staffing capacity was inadequate for the volume of migrant workers required to transition their visa and work permit during the 2018 Migrant Worker Visa Transition. For example, the OSS, a building designed for about 250 applicants had thousands of applicants each day during the observation period. Due to the lengthy queues, families slept on the ground in the parking lot for up to five days waiting on their visas. The applicants that were in the visa and work permit processing lines stayed in line for 12-18 hours at a time. Finally, the restroom facilities were insufficient, which resulted in many people urinating and defecating in the tree-line around the property and posing health risks to others.

Figure 2 One Stop Service in Chiang Mai

Source: Ling (March 25, 2018)

When Boyd Cohen ranked smart cities throughout the world, he asked 120 Smart Cities to evaluate themselves based on his Smart City Index Master (SCIM) (Cohen, 2014). Each working area was assigned a maximum of 5 points based on how well they addressed the indicators in each working area within the working area. To this end, using the modified SCIM (reference Table 5) Chiang Mai scored a total of 3.75 out 10 points for Smart Governance.

Table 5 Chiang Mai Smart City Index Master: Smart Governance Score

Dimension	Working Area	Indicator	Description	Score per Indicator	Score per W/A
Smart Governance (Max of 10 Points)	Online Services (Max of 5 Points; 1.66 Points per Indicator)	Website Accessibility (1.66/5 Points)	Number of government agency websites in Chiang Mai which are related to migrant workers that translates information into Burmese or Shan	0% (0/1.66 points)	1.5/5 points
		Website Clarity (1.66/5 Points)	Accuracy and usability of government websites.	50% (0.83/1.66 points)	
		Open Data (1.66/5 Points)	1) Percent of the population that thinks that government information is open and easy to access. 2) Does the government provide the information that migrant workers want the government to disclose?	40% (0.664/1.66 points)	

Dimension	Working Area	Indicator	Description	Score per Indicator	Score per W/A
	Open Government (Max of 5 Points; 2.5 Points per Indicator)	Open Government Apps (2.5/5 Points)	1) Number of government smartphone apps available 2) Number of smartphone apps that offer Burmese or Shan language	50% (1.25/2.5 points)	2.25/5
		Privacy (2.5/5 Points)	Percentage of the population feeling comfortable with providing private information	40% (1/2.5 points)	
					3.75/10

Source: Cohen (2014)

While the score is subjective, points were assigned based on the degree to which the descriptions were answered. Higher scores reflected more positive indications. For example, the Website Accessibility Indicator has a maximum score of 1.66 points because it is one of three indicators in the Online Services Working Area. However, no points were awarded to the Website Accessibility Indicator because none of the five websites evaluated translated information into either Burmese or Shan languages. Similarly, 1.25 points were awarded to the Open Government Apps Indicator description 1: *Number of government smartphone applications available* because the Thai government has a large quantity of government applications. Meanwhile, zero points were awarded to description 2: *Number of smartphone applications that offer Burmese or Shan language* because no government applications offer these languages. Therefore, the combined score for the Open Government Apps Indicator is 1.25 out of 2.5 points.

Chiang Mai Smart City scored 3.75/10 points in the two working areas, Online Services and Open Government. The results of the study indicate that more than a third of migrant workers think that government information is easy to access. Just under 65% of the population already uses at least one government application. This data indicates some success for CMSC and provincial government agencies. However, the study also found that CMSC and the government agencies do not translate any government information into either Burmese or Shan languages, which limits the sense of inclusion in the city.

The Smart City Index Master is a tool that provides Chiang Mai Smart City a foundational benchmark score by which the city can measure the Smart Governance. Furthermore, the benchmark score can be used to identify capability gaps so that the city can prioritize resources and personnel to correct the deficiencies. Additionally, the tool can be used in cyclical evaluations to determine the effectiveness of long-term city planning. If cyclical evaluations determine areas of ineffectiveness, government officials and government agencies will have greater understanding of which areas to modify policy and procedures. Consequently, Chiang Mai Smart City should distribute the results from this study to respective government agencies.

4. Discussion

This study found there are four main factors that preclude migrant workers from accessing government services or feeling included in the Smart City: (1) language barriers (2) government agency website design (3) exploitative system practices and (4) exclusionary practices and discrimination. Language barriers are pervasive across all government systems including reading government service information on websites, completing immigration or work permit documents, or communicating with officials at the OSS. Continuing with language barriers, government agency websites often do not offer more language translations outside of Thai and English. Even the English translations often result in missing information or errors on the websites

themselves. Translation software or trained translators appear to be a capability gap for CMSC which the city could prioritize resources to correct.

Migrant workers regularly feel mistreated or discriminated against at government agency offices. Moreover, the government services system informally contains exploitative practices such as the brokerage system. When faced with the choice of obtaining legal status through the assistance of brokers or deportation and fines, many migrant workers choose to hire brokers to ensure they receive legal status. However, this system allows private companies to prey upon migrant workers in one of their most vulnerable situations and charge steep prices, which may significantly limit the quality of life of many migrant workers.

Further research is necessary both about Chiang Mai Smart City's Smart Governance working area, as well as other working areas of the city including Smart People, Smart Living, and Smart Transportation. As Chiang Mai Smart City is in its infancy, there are no other preceding studies, especially about the relationship of CMSC with migrant workers. For this reason, Chiang Mai Smart City must establish cyclical research evaluations to benchmark and analyze its progress in each of the working areas. Boyd Cohen's SCIM provides an excellent tool to evaluate all of the working areas. From a national and provincial perspective, the relationships between migrant workers and government agencies constantly evolve as the national government changes policies. Hence, to adequately inform the Chiang Mai Smart City plan researchers must continually assess these relationships. As seen in the BCSCW (reference Figure 1), more research must be done to determine the relationship between migrant workers and other working areas of the Smart City. During interviews, several migrant workers said that education and healthcare are also immediate concerns in which smart solutions may assist. As Chiang Mai develops its transportation network over the next five years, Chiang Mai Smart City must determine whether Smart Transportation meets the needs of migrant workers or becomes another area in which they are excluded due to barriers. Finally, case study comparisons between other

developing smart cities within the region could provide insight and recommendations into other cities' successful programs and problem areas.

5. Conclusion

This study provides various government agencies in Chiang Mai with objective and foundational evaluation of migrant workers perceptions of their service. In many cases the services rendered by the government agencies, especially immigration and labor services, impact migrant workers' sense of inclusion in Smart City Chiang Mai. Although the observed government agencies adopted some Smart Governance procedures, indicators such as website accessibility and clarity, open data and government applications, and trust in the government highlight gaps in services that deeply impact migrant workers. As the government agencies focus on closing these gaps, Chiang Mai's Smart Governance and the Smart City will be strengthened to provide more effective services to the entire population of Chiang Mai. For example, this article identifies more online government services such as Service Delivery Automation (SDA) as a key gap in Smart Governance. Service Delivery Automation can reduce some of the social and language barriers for migrant workers, provide more opportunities for inclusion, and increase the efficiency and quality of services rendered to all residents of Chiang Mai. As government officials identify capability gaps and potential policy and technological solutions, they can use big data and results from independent studies to prioritize resources and make more effective decisions. The focus on understanding through data collection and analysis, improvement through problem solving, and judicious use of resources to provide services to residents distinguishes the difference between cities and Smart Cities.

References

- Chakravorti, B., Tunnard, C., & Chaturvedi, R. S. (2014, September). *Digital Planet: Ready for the Rise of the e-Consumer (Tech.)*. Retrieved March 21, 2018, from https://sites.tufts.edu/digitalplanet/files/2017/03/DigitalPlanet14_FINAL.pdf
- Chiang Mai Labour Office. (n.d.). *Sathānakān rāṅngān chāngwat Chāng Mai trai mā nung pī sōṅphanhārōjāsīpkāo* [Situation of Labour in Chiang Mai Quarter 1 2016]. Retrieved July 04, 2017, from <http://chiangmai.mol.go.th/node/860>
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley and Sons.
- Education First. (2018). *EF English Proficiency Index (EF EPI)*. Retrieved April 20, 2018, from https://www.ef.co.th/___/~/media/centralefcom/epi/downloads/full-reports/v8/ef-epi-2018-english.pdfdownloads/full-reports/v8/ef-epi-2018-english.pdf
- Giffinger, R., Fertner, C., Kramar, H., Kalasek, R., Pichler-Milanovic, N., & Meijers, E. (2007). *Smart Cities Ranking of European Medium-Sized Cities*. Retrieved May 30, 2018, from http://www.smart-cities.eu/download/smart_cities_final_report.pdf
- Harrison, C. (2014). *Smart Cities and the Quality of Life*. Retrieved August 10, 2018, from <http://urbansystemscollaborative.org/wp-content/uploads/2014/04/Smart-Cities-and-the-Quality-of-Life.pdf>
- Huguet, J. W., & Chamrathirong, A. (Eds.). (2011). *Thailand Migration Report 2011(Tech.)*. Retrieved March 28, 2018, from http://publications.iom.int/system/files/pdf/tmr_2011.pdf
- Innovation and Technology Bureau, Office of the Government Chief Information Officer. (2017, December). *Hong Kong Smart City Blueprint*. Retrieved March 8, 2018, from [https://www.smartcity.gov.hk/doc/HongKongSmartCityBlueprint\(EN\).pdf](https://www.smartcity.gov.hk/doc/HongKongSmartCityBlueprint(EN).pdf)

- International Telecommunication Union. (2017). *Measuring the Information Society Report 2017 Vol. 1*. Retrieved June 2, 2018, from https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2017/MISR2017_Volume1.pdf
- Marsal-Llacuna, M. L., Colomer-Llinàs, J., & Meléndez-Frigola, J. (2015). Lessons in urban monitoring taken from sustainable and livable cities to better address the Smart Cities initiative. *Technological Forecasting and Social Change*, 90, 611-622.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (n.d.). *Migrant/Migration*. Retrieved March 12, 2018, from <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>
- Pooparadai, K. (2017, October 9-10). *Digital Transformation in Thailand: Policy and Institutional Reform. Lecture presented at Development Implications of Digital Economies (DIODE): Policy and Practical Workshop in Oxford Internet Institute, University of Oxford, UK, Oxford*. Retrieved April 29, 2018, from <https://diodeweb.files.wordpress.com/2017/10/pooparadai-oxford-diode-workshop-presentation.pdf>
- Cohen, B. (2014, November 20). *The Smartest Cities in the World 2015: Methodology*. Retrieved May 30, 2017, from <https://www.fastcompany.com/3038818/the-smartest-cities-in-the-world-2015-methodology>
- The World Bank. (2016, June 1). *Thailand Economic Monitor-June 2016: Aging Society and Economy*. Retrieved March 11, 2018, from <http://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/thailand-economic-monitor-june-2016-aging-society-and-economy>
- Leesa-Nguansuk, S. (2016, August 1) *A Tale of Smart Cities*. *Bangkok Post*. Retrieved March 27, 2018, from <https://www.pressreader.com/thailand/bangkok-post/20160801/282110635979596>
- Leesa-Nguansuk, S. (2017, February 11). *Chiang Mai to become Smart City*. Retrieved June 2, 2017, from <https://m.bangkokpost.com/business/telecom/1196657/chiang-mai-to-become-smart-city>

- Chamratrithirong, A., & Punpuing, S. (2017, March 27). *The 'Regional Demographic Transition' Towards Peace and Prosperity: A Case Study of Thailand and its Neighboring Countries*. Retrieved May 28, 2017, from http://www.migrationcenter.mahidol.ac.th/news_detail.php?id=39
- Htwe, Z. Z. (2017, July 31). *Thai Employers Force Illegal Workers to Pay Brokers for IDs*. *Myanmar Times*. Retrieved March 28, 2018, from <https://www.mmtimes.com/national-news/27028-thai-employers-force-illegal-workers-to-pay-brokers-for-ids.html>

การนำนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติ ในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

The Implementation of the Policy on Promoting English Learning and Teaching in Yupparaj Wittayalai School and Montfort College in Mueang District, Chiang Mai

ชญานนท์ พิริยัสตยา¹

Chayanon Piriyasattaya²

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความเป็นมาและแนวนโยบายของนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย (2) ศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการในการนำนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติระหว่างโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย (3) ศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระหว่างโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และ (4) เสนอแนะแนวทางในการนำปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปรับใช้ในโรงเรียนรัฐและเอกชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า (1) ด้านกระบวนการ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยต่างยึดหลักเกณฑ์ วิธีการของนโยบายที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ ในบางส่วน เช่น การขออนุมัติจากกระทรวง จำนวนนักเรียน คุณสมบัติของครู เป็นต้น แต่ในส่วนของการกำหนดงบประมาณและการจัดการทรัพยากรนั้น เป็นการตัดสินใจของ

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: nontohm444@gmail.com

² Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: nontohm444@gmail.com

แต่ละโรงเรียนเอง (2) ด้านโครงสร้างของการบริหารในฝ่าย English Program³ ของทั้งสองโรงเรียนไม่ได้แยกเป็นเอกเทศจากโครงสร้างบริหารในโรงเรียน หัวหน้าและครูมีอำนาจในการบริหารและวางแผนการเรียนการสอน การสื่อสารเป็นไปทั้งในลักษณะบนลงล่างและล่างขึ้นบน (3) ด้านงบประมาณ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาล ในขณะที่แหล่งงบประมาณของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยมาจากค่าธรรมเนียมทั้งหมด (4) ด้านบุคลากร โรงเรียนได้กำหนดคุณสมบัติครูไทยและต่างชาติโดยยึดตามหลักเกณฑ์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ทั้งสองโรงเรียนยังประสบปัญหาการผลัดเปลี่ยนและความรู้ความสามารถของบุคลากร (5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ โรงเรียนทั้งสองมีตึกเฉพาะสำหรับ EP แต่มีปัญหาในเรื่องคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน

คำสำคัญ การนำนโยบายไปปฏิบัติ, การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this research were (1) to investigate the background and policy on promoting English learning and teaching in Thailand, (2) study and compare the process of the implementation of the policy on promoting English learning and teaching in Yupparaj Wittayalai School and Montfort College, (3) study and compare the factors affecting the implementation of the policy on promoting English learning and teaching in Yupparaj Wittayalai School and Montfort College, and (4) propose ways to apply good factors affecting the implementation of the policy on promoting English learning and teaching in public and private schools using qualitative research methodology to collect data from documents, semi-structured interview, and non-participant observation. The findings of the study are as follows. (1) The process of schooling in Yupparaj Wittayalai School and Montfort College is partly based on the policy guidelines

³ English Program (EP) คือ โครงการการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ เป็นโครงการที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการเรียนการสอนโดยกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้ครูต่างชาติเป็นผู้สอนหลักในวิชาอื่นที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความเป็นไทย นอกเหนือไปจากวิชาภาษาอังกฤษ

set by the Ministry of Education, such as approval from the Ministry, number of students, and teacher qualifications, but in terms of budgeting and resource management, it is the decision of each school, and (2) The structure of English Program management of both schools is not separated from school's management structure. The supervisors and teachers have the power in teaching administration and lesson planning, and the communication is both top-down and bottom-up, (3) The budget of Yupparaj Wittayalai School is subsidized by the government while all budget of Montfort College is from tuition fees, (4) Regarding personnel, both schools set the qualifications of Thai and foreign teachers mainly based on the criteria. However, they are experiencing the problems of shifting and staff knowledge, and (5) Regarding materials, equipment, and location, both schools have EP buildings, but there are issues with the quality of teaching and learning materials.

Keywords Policy Implementation, Learning and Teaching Based on English Program Curriculum of the Ministry of Education

1. บทนำ

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเริ่มได้รับความสนใจจากพระมหากษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันมีสาเหตุหลักมาจากการทำการทำสนธิสัญญาค้าขายกับต่างชาติ และการป้องกันเอกราชของประเทศจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษเริ่มแรกในปี พ.ศ. 2379 โดยมีชนนารีโออเมริกันเป็นผู้สอน แต่ยังไม่มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษในกลุ่มกษัตริย์และขุนนาง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดให้มีการเรียนการสอนที่เป็นแบบแผนขึ้น และเปิดให้คนทั่วไปได้เรียนภาษาอังกฤษเพื่อเข้ารับราชการ การเรียนภาษาอังกฤษได้รับความนิยมมากขึ้น โดยการขยายการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปยังระดับชั้นต่างๆ มากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงกำหนดให้มีนโยบายให้มีการเรียนการสอนทั้งภาษาไทยและอังกฤษตั้งแต่นั้นตลอดมา (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2550) ส่งผลให้รัฐบาลให้ความสนใจและกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ ความก้าวหน้าทางวิทยาการ ความรู้ และเทคโนโลยีในปัจจุบันเป็นแรงขับเคลื่อนให้หลายประเทศ

จำเป็นต้องพัฒนาประชากรในประเทศให้มีความสามารถทัดเทียมหรือมากกว่าประชากรในประเทศอื่นๆ ซึ่งการจะได้มาและแลกเปลี่ยนซึ่งความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีเหล่านั้น จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารหรือภาษาเป็นสื่อกลาง ซึ่งภาษาอังกฤษถือว่าเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างประเทศ รัฐบาลจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในภาพลักษณ์ และส่งเสริมความสัมพันธ์และเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งในด้านการเมือง และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ในโลกที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง ผู้ประกอบการต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเข้าถึงแหล่งวิทยาการความรู้ เพื่อให้มีข้อได้เปรียบ และนำธุรกิจตนไปสู่ผลสำเร็จ ในขณะที่ผู้ปกครองและนักเรียนนั้นต่างต้องตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อทำให้มีโอกาสด้านความได้เปรียบในการไปประกอบอาชีพในอนาคต ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นและสำคัญในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษ รัฐบาลชวน หลีกภัย จึงได้จัดโครงการสื่อสารการสอนเป็นภาษาอังกฤษในปี พ.ศ. 2538 (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ก) ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษและได้มีคำสั่ง วก 1065/2544 ซึ่งกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติ โดยแปลเนื้อหาของตำราที่ยึดตามหลักสูตรไทยเป็นภาษาอังกฤษ และกำหนดให้ครูต่างชาติมีบทบาทในการสอนเป็นหลัก

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อประเทศไทยได้เป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนและได้มีการจัดตั้งแผนงานประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีระหว่างประชากรในประเทศสมาชิก ซึ่งผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ย่อมมีโอกาสและความได้เปรียบกว่าผู้อื่นในด้านการงานและได้รับค่าตอบแทนที่ดี ซึ่งหากประชากรในประเทศไทยไม่ได้รับการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษแล้ว ย่อมเสียเปรียบแรงงานจากต่างชาติ และอาจนำไปสู่ภาวะว่างงาน ส่งผลต่อปัญหาด้านการพัฒนาประเทศได้ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นเหตุให้มีความจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ได้แก่ (1) ปัจจัยทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อจะได้กลายเป็นศูนย์กลางในด้านเศรษฐกิจ (2) ปัจจัยทางด้านการศึกษาควบคู่ไปกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การเข้าถึงวิทยาการใหม่ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศ จำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในวิทยานั้น นำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการประกอบการทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่าผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ โครงการจัดการเรียนการสอน

ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้ทัดเทียมประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ จึงส่งผลให้มีความมั่นใจนโยบายในการส่งเสริมและขยายจำนวนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยในจังหวัดเชียงใหม่มีโรงเรียนที่ปฏิบัติตามนโยบายนี้ 10 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนรัฐ 3 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชน 7 โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาคือโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากทั้งสองโรงเรียนมีการจัดโครงการตามนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทั้งในระดับชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายเหมือนกันโดยเริ่มในปี พ.ศ. 2546 และ 2547 ตามลำดับ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาและเปรียบเทียบว่านโยบายส่งเสริมการเรียนภาษาอังกฤษนั้นมีกระบวนการในการนำไปปฏิบัติในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในโรงเรียนทั้งสอง เพื่อชี้แนะแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติในโรงเรียนรัฐและเอกชนที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด

2. วัตถุประสงค์

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้

- (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย
- (2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการในการนำนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติระหว่างโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย
- (3) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระหว่างโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย
- (4) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนำปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปรับใช้ในโรงเรียนรัฐและเอกชน

3. ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัตินี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดตัวแบบการนำนโยบายมาปฏิบัติเป็นแนวทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

(1) ตัวแบบทางด้านการจัดการ (Management Model) ของ วรเดช จันทรร (2551) ซึ่งเน้นสมรรถนะขององค์กรอันประกอบด้วยโครงสร้าง งบประมาณ บุคลากร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบาย ซึ่งตัวแบบนี้เป็นตัวแบบกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อขีดความสามารถของโรงเรียนในการนำนโยบายมาปฏิบัติ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

(2) ตัวแบบของ Van Meter and Van Horn (1975) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น นโยบายจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและอยู่บนพื้นฐานความจริง รวมถึงทรัพยากรนโยบาย ได้แก่ งบประมาณและการสนับสนุนต่างๆ จากผู้บังคับบัญชา อีกทั้งต้องมีการสื่อสารชัดเจน เพียงตรง และเป็นหนึ่งเดียวไปยังหน่วยงานปฏิบัติ ซึ่งหน่วยงานเองนั้นต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างที่สุดคล้องและรองรับนโยบาย เช่น ปริมาณและความสามารถของบุคลากร ระดับการควบคุม ทรัพยากรทางการเงิน เป็นต้น ปัจจัยทั้งสี่ประการดังกล่าว รวมถึงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะส่งผลต่อทัศนคติของผู้ปฏิบัติว่าจะมีทิศทางในการตอบสนอง รู้และเข้าใจนโยบายในระดับใด อันจะส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบนี้ถือเป็นตัวแบบที่ผู้วิจัยนำมาใช้เสริมเพื่อศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อขีดความสามารถของโรงเรียน และผลในการนำนโยบายมาปฏิบัติ

(3) ตัวแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของ Edwards (1980) เสนอว่าปัจจัยทั้งสี่ ได้แก่ โครงสร้างของระบบราชการ การสื่อสาร ทรัพยากร และทัศนคติ ต่างส่งผลซึ่งกันและกันในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบนี้เป็นตัวแบบที่กล่าวถึงปัจจัยไว้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับสองแนวคิดข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยนำตัวแบบนี้มาประยุกต์ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

จากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งสาม ผู้วิจัยได้นำปัจจัยจากตัวแบบดังกล่าว คือ ความชัดเจนและความสอดคล้องกับค่านิยมและสภาพความเป็นจริงของสังคมของ มาตรฐานและวัตถุประสงค์ โครงสร้าง ความเพียงพอของทรัพยากร อันได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ ความรู้ความสามารถของบุคลากร คุณภาพของ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ ความชัดเจนและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของการสื่อสาร ทัศนคติในแง่ของการรับรู้ ความเข้าใจ และความเต็มใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เงื่อนไข

ทางสังคม และการเมือง และศึกษาว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในแนวทางใดบ้าง และมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจาก 3 วิธี ได้แก่

(1) การศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษไปปฏิบัติ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีการกำหนดประเด็นกว้างๆ ที่ผู้วิจัยต้องการทราบและจำแนกประเด็นสัมภาษณ์ตามกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ คือ

(2.1) ผู้ปฏิบัติหรือบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ และครูไทยและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยสัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้ 1) กระบวนการในการนำนโยบายไปปฏิบัติในโรงเรียน 2) โครงสร้าง 3) งบประมาณ 4) บุคลากร 5) วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ 6) การสื่อสาร 7) ทศนคติ

(2.2) นักเรียน ซึ่งสัมภาษณ์ในประเด็นโครงสร้าง (ในแง่ความทั่วถึงในการสอนและดูแลนักเรียน) บุคลากร (ในแง่ความรู้ความสามารถ) วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ โดยผู้ให้ข้อมูลมี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหาร 2) หัวหน้าโครงการ EP 3) ครูไทยและครูต่างชาติ 4) นักเรียน โดยในสวนครูไทยและครูต่างชาติ ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นครูในแผนก EP 2) มีประสบการณ์ในการเรียนการสอนในโครงการ EP ในโรงเรียนเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสามปีสูงสุดสองคน 3) เคยเข้าร่วมกิจกรรมหรือการอบรมเกี่ยวกับโครงการที่โรงเรียนได้จัดไว้ 4) สอนเป็นภาษาอังกฤษในวิชาอื่นที่นอกเหนือไปจากวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา⁴ ซึ่งจากการใช้เกณฑ์ดังกล่าว จำนวนครูไทยและครูต่างชาติจึงเป็น 2 และ 3 คนตามลำดับ ในส่วนนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียน EP ระดับชั้นละสองคนโดยใช้เกณฑ์คะแนนสูงสุดและต่ำสุดอย่างละ 1 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลในแต่ละโรงเรียน 13 คน

⁴ เกณฑ์ในการคัดเลือกดังกล่าวอิงตามหลักเกณฑ์และวิธีการของนโยบายที่กำหนดให้มีการอบรมพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และสามารถสอนได้ทุกวิชา ยกเว้นภาษาไทยและสังคม เหตุที่ต้องกำหนดประสบการณ์ขั้นต่ำและผู้ให้ข้อมูลนั้นต้องผ่านการอบรมเพราะจำเป็นที่ผู้ให้ข้อมูลต้องตอบคำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้

(3) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยทำการสังเกตการณ์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างน้อยระดับชั้นละสามครั้ง ซึ่งมีประเด็นหลักในการสังเกตการณ์คือ โครงสร้าง สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากสามวิธีดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) จำแนกตามประเด็นในการสัมภาษณ์ แล้วจึงเปรียบเทียบกันระหว่างโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย และโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยถึงประเด็นดังกล่าว แล้วจึงสรุปและวิเคราะห์ถึงกระบวนการ ประเด็นปัญหา และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลของทั้งสองโรงเรียน

5. ผลการศึกษา

จากการศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยได้ผลการศึกษา ดังนี้

5.1 การนำนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย

โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2442 ได้นำนโยบายมาปฏิบัติในปี พ.ศ. 2546 โดยเหตุที่มีการนำนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษมาปฏิบัตินั้นเกิดจากการตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษในสภาวะโลกปัจจุบัน จึงมีการประชุมร่วมกับครู ผู้ปกครอง และนักเรียนเพื่อขอความเห็นชอบก่อนจะเสนอโครงการตามขั้นตอนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยปรับให้เหมาะกับบริบทโรงเรียนในบางส่วน เช่น การประสานงานระหว่างครูไทยและครูต่างชาติซึ่งจะดำเนินการในบางวิชาเท่านั้น เช่น วิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ตามผลที่ได้จากการประเมินการเรียนการสอนภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน เช่น O-NET ซึ่งเป็นผลสอบที่สะท้อนว่าการจัดการเรียนการสอนของครูไทยและต่างชาติใน EP ได้ยึดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ไว้มากน้อยอย่างไร โดยไม่มีการทดลองโครงการ ซึ่งเหตุผลนั้นทราบจากการให้สัมภาษณ์ว่า “โดยปกติ โรงเรียนที่จะเปิด EP จะจัดการเรียนการสอนโดยใช้เจ้าของภาษา (Native Speaker) ซึ่งเมื่อทดลองสอนแล้ว นักเรียนสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดี จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการนำเอา English Program มาพัฒนาใช้ในโรงเรียน” (ผู้อำนวยการโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กรกฎาคม 2560) นอกจากนี้ ยังมีการนำหลักสูตร Boston มาประยุกต์ใช้ในสื่อการสอนและมาตรฐานในการ

สอบวัดความรู้ทางภาษาอังกฤษ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนที่มีโดยส่วนใหญ่ คือ ค่าใช้จ่ายภาษาอังกฤษและโครงการแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ โรงเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการประเมินผล รวมทั้งให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ

โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยได้มีการนำโครงการ EP มาปรับใช้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยมีห้องเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นละ 2 ห้อง และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นละ 1 ห้อง รวมสายวิทย์-คณิต และคณิต-อังกฤษ อีกทั้งมีการจัดโครงสร้างในการบริหารเป็นลำดับขั้นโดยผู้อำนวยการมีอำนาจบังคับบัญชาสูงสุดร่วมกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเครือข่ายผู้ปกครอง รองลงมา คือ รองผู้อำนวยการและหัวหน้า EP

ในปี พ.ศ. 2561 โรงเรียนได้เปิดรับสมัครนักเรียนโครงการ EP ทุกสัญชาติ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งต้องมีผลการเรียนสะสมในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษไม่ต่ำกว่า 2.75 และต้องผ่านการสอบข้อเขียนในวิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และการสัมภาษณ์ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย หากแต่ในปัจจุบันนักเรียนที่สมัครเข้าศึกษาเป็นนักเรียนไทย

5.2 การนำนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติในโรงเรียน มงฟอร์ตวิทยาลัย (แผนกมัธยม)

โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2475 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้เริ่มนำนโยบายมาปฏิบัติในปี พ.ศ. 2547 โดยจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยมีการแบ่งห้องเรียน EP ระดับชั้นละสองห้อง ได้จัดโครงสร้างในการบริหาร EP โดยหัวหน้า EP อยู่ภายใต้หัวหน้าฝ่ายวิชาการและผู้อำนวยการ

ในปี พ.ศ. 2560 โรงเรียนได้เปิดรับสมัครนักเรียนโครงการ EP ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, 3 และ 4 ซึ่งต้องมีผลการเรียนสะสมเฉลี่ยโดยรวมและในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษไม่ต่ำกว่า 2.75 และผ่านการสอบข้อเขียนในรายวิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสังคมศึกษา ยกเว้นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สอบเพียงวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ซึ่งนอกจากโรงเรียนเปิดรับสมัครนักเรียนโครงการ EP แล้วยังมีนักเรียนแลกเปลี่ยนจากประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มาเรียนร่วมกับนักเรียนโครงการ EP ในระยะเวลาประมาณสองสัปดาห์

ในการพิจารณานำนโยบายมาปฏิบัตินั้น โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและการผลักดันจากผู้ปกครองให้รับนโยบายมาพิจารณา ซึ่งทราบจากการสัมภาษณ์ว่า “...เป็นนโยบายผู้บริหารอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมาขอการสนับสนุนจากครู อีกทั้งนโยบายนี้ยังตอบโจทย์ผู้ปกครอง มีผู้ปกครองมาสอบถามว่าทำไมไม่จัด EP เหมือนยุพราชไม่อย่างนั้นจะย้ายลูกไปเรียนยุพราช...” (ครูไทย โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2560) นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้มุ่งเน้นการเรียนภาษาต่างประเทศมาก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบาย จึงไม่มีการทดลองโครงการภายหลังจากการขออนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนยังมีการนำหลักสูตร Cambridge ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบบูรณาการมาประยุกต์ใช้ในรายวิชาเพิ่มเติม และนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการสอบรายวิชาเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานสากล ในการประเมินและติดตามผลของนโยบาย ครูไทยมีส่วนร่วมผ่านการทำแบบสอบถามความพึงพอใจ และครูต่างชาติมีส่วนร่วมในการประเมินผ่านฝ่ายกิจการนักเรียน ในขณะที่นักเรียนมีส่วนร่วมผ่านการทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโครงการ EP

5.3 เปรียบเทียบประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของทั้งสองโรงเรียน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบประเด็นที่เหมือนและต่างกันของปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายมาปฏิบัติ

ประเด็น	ความเหมือน	ความแตกต่าง
1. โครงสร้าง	โครงสร้างในการบริหาร EP ของทั้งสองโรงเรียนไม่ได้แยกเป็นเอกเทศจากโครงสร้างบริหารในโรงเรียน อย่างไรก็ดีตาม หัวหน้าโครงการยังมีอิสระในการบริหารและควบคุมดูแลบุคลากรใน EP ครูผู้สอนมีอิสระในการวางแผนการเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรแกนกลาง	โครงสร้างในระดับบนของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยมีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเครือข่ายผู้ปกครองร่วมอยู่กับผู้อำนวยการ ในขณะที่โครงสร้างโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยมีเพียงผู้อำนวยการเท่านั้น
2. การสื่อสาร	ลักษณะการสื่อสารของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยเป็นไปในสองลักษณะคือ (1) จากบนลงล่าง โดยหัวหน้า EP ประชุม	เกิดปัญหาความไม่ทั่วถึงในการได้รับข้อมูลข่าวสาร จากการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ส่งผลให้การสื่อสาร

ประเด็น	ความเหมือน	ความแตกต่าง
	กับฝ่ายวิชาการ และนำข้อมูลที่ได้มาแจ้งให้ครูในโครงการ EP รับทราบ และ (2) จากล่างขึ้นบน กล่าวคือ ข้อมูลที่ได้จากการติดตามประเมินผล จะแจ้งให้ฝ่ายวิชาการทราบ อีกทั้งยังมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม เช่น เฟซบุ๊ก กลุ่ม ไลน์กลุ่ม	ไม่ได้ประสิทธิผลในบางครั้ง ในขณะที่ไม่พบปัญหาในการติดต่อสื่อสารในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยเพราะมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการสื่อสารเฉพาะกลุ่มเป็นหลัก หากต้องการแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน จะอาศัยการประกาศ หรือเขียนบนกระดาน
3. งบประมาณ	ไม่มีส่วนที่เหมือนกัน	แหล่งงบประมาณของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยได้มาจากค่าธรรมเนียมทั้งหมด ในขณะที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยซึ่งมีแหล่งงบประมาณมาจากการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ในการวางแผนงบประมาณ การมีส่วนร่วมของครูไทยและต่างชาติในการวางแผนพบในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยเท่านั้น นอกจากนี้ ในการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการแต่มีความสามารถผ่านเกณฑ์ตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการนั้นพบเฉพาะในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ในขณะที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยยังไม่ได้จัดตั้งกองทุนดังกล่าวเนื่องจากภาระงานที่มาก และความไม่พร้อมของโรงเรียน
4. บุคลากร	โรงเรียนทั้งสองได้ยึดหลักเกณฑ์ของนโยบาย คือ ผู้สมัครเป็นครูในโครงการ EP ต้องจบในระดับปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดให้ครูต่างชาติที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาต้องผ่านการสอบ TOEIC หรือ TOEFL ในส่วนของค่าตอบแทนรายเดือนนั้น ครูไทยได้รับตาม	โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยมีปัญหาในการสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอันเนื่องมาจากการไม่มีสิ่งจูงใจมากพอ และโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยมีปัญหาการผลัดเปลี่ยนของครูต่างชาติที่เข้ามาสอนซึ่งเป็นสาเหตุเชิงปัจเจกบุคคล เช่น การมีเป้าหมายในการสอนแตกต่างกัน การไม่ผ่านการ

ประเด็น	ความเหมือน	ความแตกต่าง
	มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ครูต่างชาตินั้นขึ้นอยู่กับโรงเรียน กำหนด อย่างไรก็ดี ครูต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษาจะได้ค่าตอบแทน มากกว่าครูต่างชาติที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา เนื่องจากเป็นเพราะค่านิยมของผู้ปกครอง ที่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนกับเจ้าของภาษาโดยตรง จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนจ่ายค่าตอบแทน มากกว่าเพื่อดึงดูดชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามาสมัคร	ทดลองงาน การไม่สามารถปรับตัวกับวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนได้ เป็นต้น
5. วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่	โรงเรียนทั้งสองมีอาคารเฉพาะสำหรับการจัดห้องเรียน EP รวมถึงอุปกรณ์ช่วยอำนวยความสะดวกและใช้ในการประกอบการเรียนการสอน เช่น เครื่องปรับอากาศ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ กระดาน คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทั้งสองโรงเรียนมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของอุปกรณ์ในห้องเรียน โดยเฉพาะเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ และลำโพง อีกทั้งมีการใช้ซีทแทนหนังสือ ซึ่งมักมีปัญหาในการสูญหาย และบางครั้งนักเรียนได้รับไม่ทั่วถึง	โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยยังคงมีปัญหาที่อาคารเรียนไม่สามารถรองรับห้องเรียนได้เพียงพอ อีกทั้งห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน EP ยังคงมีการใช้ร่วมกับนักเรียนภาคปกติ

6. อภิปรายผลวิจัย

การเปรียบเทียบกระบวนการในการนำนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษไปปฏิบัติระหว่างโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ได้ผลการอภิปราย ดังนี้

การนำนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษมาปฏิบัติในโรงเรียน ถือเป็นการนำนโยบายมาปฏิบัติในระดับจุลภาค ซึ่งในขั้นตอนการพิจารณารับนโยบาย และแสวงหาการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น ในกรณีของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย การพิจารณารับนโยบายเป็นผลมาจากการประชุมระดมความคิดเห็นจากครู ผู้ปกครอง

และนักเรียนถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากนโยบาย รวมถึงเล็งเห็นความเหมาะสมของนโยบายต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ในขณะที่โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยนั้นมุ่งเน้นการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเป็นทุนเดิมซึ่งนโยบายมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนรับเอานโยบายมาปฏิบัติโดยทันที

ในขั้นต่อมา โรงเรียนทั้งสองแห่งได้ปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียน ซึ่งหลักเกณฑ์บางประการไม่ได้ถูกกำหนดตายตัว เช่น คุณสมบัตินักเรียนและการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา โรงเรียนจึงมีอิสระในการกำหนด แต่ในบางหลักเกณฑ์ที่กำหนดตายตัว คือ การยึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนรายวิชา สมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งจะสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ข) โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยได้มีการนำหลักสูตรต่างประเทศ คือ Cambridge และ Boston⁵ มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนด้วยตามลำดับ เพื่อให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการการสอนให้ครูไทยและครูต่างชาติศึกษาวิธีการสอนซึ่งกันและกัน ซึ่งโรงเรียนทั้งสองนำมาปรับใช้ในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีของโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ครูไทยและครูต่างชาติแลกเปลี่ยนบทบาทการสอนในบางโอกาส เช่น ช่วงเวลา ก่อนสอบและหลังสอบ โดยครูไทยเป็นผู้สอนหลัก แต่ยังคงใช้สื่อการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ครูต่างชาติบางวิชาใน EP เช่น คณิตศาสตร์ จะมีการประชุมนิเทศร่วมกับครูไทยที่สอนวิชาต่างๆ เป็นภาษาไทยในภาคปกติ เพื่อมุ่งหวังให้ผลการเรียนของวิชาดังกล่าวของนักเรียน EP ใกล้เคียงกับภาคปกติ ซึ่งการปรับเปลี่ยนในสองลักษณะดังกล่าวเป็นไปเพื่อมุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ

เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษเป็นนโยบายที่หวังผลในระยะยาว จึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลได้มีการสนับสนุนนโยบายนี้มาโดยตลอด อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ วิธีการมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในภาคส่วนของ

⁵ หลักสูตร Cambridge และ Boston เป็นหลักสูตรต่างประเทศซึ่งโรงเรียนนำมาใช้ในรูปแบบสื่อการสอนและใช้เป็นมาตรฐานเทียบเคียงในการสอบวัดผลกลางและท้ายปีการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพให้ได้ตามมาตรฐานสากล

โรงเรียนจึงจำเป็นต้องแปรนโยบายให้เป็นงานประจำ ในที่นี้คือ การเรียนการสอนวิชาต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยมุ่งเน้นการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ มาตั้งแต่แรกเริ่ม ซึ่งถือได้ว่าเป็น “วัฒนธรรมขององค์กร” สำหรับโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยเจ้าของภาษาอยู่ก่อนการพิจารณาปรับนโยบาย ส่งผลให้นโยบายนี้ถูกแปรเป็นงานประจำได้ง่าย โดยมีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารเพื่อกำหนด อำนาจหน้าที่ของแต่ละบุคลากรเพื่อรองรับหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด อีกทั้ง เมื่อรับนโยบายเข้ามาแล้ว ครูมีทัศนคติที่ดีต่อนโยบายว่าช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ครูไทย ครูต่างชาติ และนักเรียน

การนำนโยบายมาปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ภายในหน่วยงาน นั้นๆ มาช่วยเกื้อหนุนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติ ซึ่งการดำเนินการเรียนการสอนภาษาอังกฤษใน EP ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและมงฟอร์ตวิทยาลัย อาศัยองค์ประกอบ ดังนี้

(1) มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ในนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และหลักเกณฑ์ไว้ชัดเจน หากแต่โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของโรงเรียน เพราะวัตถุประสงค์ของนโยบายที่รับมา ปฏิบัตินั้นมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย หรือพันธกิจของโรงเรียน ในส่วน หลักเกณฑ์และวิธีการมีทั้งส่วนที่กำหนดตายตัว เช่น คุณสมบัติครูผู้สอนในโครงการ EP การเรียนการสอน เป็นต้น และไม่ตายตัว เช่น การรับนักเรียน การกำหนดค่าธรรมเนียม การศึกษา เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อสมรรถนะโรงเรียนทั้งทางตรงและอ้อม กล่าวคือ หลักเกณฑ์ ที่ไม่กำหนดตายตัวส่งผลทางอ้อมให้โรงเรียนมีอำนาจอิสระในการตัดสินใจและจัดสรร ทรัพยากรตามสมรรถนะที่มีอยู่ในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Van Meter และ Van Horn (1975, อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2555) ได้กล่าวว่ามาตรฐานต้องถูกกำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจจากบุคลากรทุกคน และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Hu (2012, p. 138) ซึ่งศึกษาช่วงเปลี่ยนผ่านในการนำนโยบายการศึกษา ของกลุ่มนักเรียนอพยพในจีนไปปฏิบัติ พบว่า รัฐบาลกลางได้กำหนดบางกฎเกณฑ์ไว้ คลุมเครือ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลตระหนักถึงความแตกต่างของบริบทและสภาวะแวดล้อม ของโรงเรียนในแต่ละแห่ง ส่งผลให้โรงเรียนในท้องถิ่นตีความตามวิจรรณญาณของตน ในขณะที่หลักเกณฑ์ตายตัวซึ่งส่งผลโดยตรงและอาจจำกัดขีดความสามารถ และเป็น อุปสรรคต่อสมรรถนะของโรงเรียน เห็นได้ชัดในหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติครู ซึ่งกำหนดรายละเอียดไว้มากทั้งระดับการศึกษาขั้นต่ำ และการสอบวัดความรู้ภาษาอังกฤษ

ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยมีปัญหาในเรื่องการจ้างครูต่างชาติที่มีความรู้ความสามารถในการสอนภาษาอังกฤษเข้ามาสอน

อนึ่ง มาตรฐานและวัตถุประสงค์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารในลักษณะบนลงล่างของทั้งสองโรงเรียนผ่านการประชุมระหว่างหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้าฝ่ายการเงิน หัวหน้าฝ่ายบุคลากร และหัวหน้าฝ่าย EP แล้วจึงส่งให้บุคลากร รวมถึงครูรับทราบ ซึ่งครูของทั้งสองโรงเรียนมีทัศนคติโดยรวมที่ดีต่อนโยบาย

(2) สมรรถนะของหน่วยงาน ถือเป็นปัจจัยตามตัวแบบทางด้านการจัดการของ วรเดช จันทรร (2551) ประกอบด้วย

(2.1) โครงสร้าง โครงสร้างเป็นตัวกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่และกำหนดทิศทางการไหลผ่านของข้อมูลข่าวสารในองค์กร ซึ่งโครงสร้างการบริหาร EP ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยนั้นมีสายการบังคับบัญชาไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีผู้อำนวยการซึ่งมีอำนาจสูงสุด รองลงมา คือ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้า EP และฝ่ายต่างๆ อย่างไรก็ตาม ในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยนั้น นอกจากผู้อำนวยการแล้วยังมีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเครือข่ายผู้ปกครองด้วย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าข้อมูลของการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ วิธีการใดๆ ในนโยบาย ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาลกลางหรือฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียน จำเป็นต้องสื่อสารให้แก่ผู้อำนวยการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเครือข่ายผู้ปกครองต้องรับทราบ โรงเรียนทั้งสองยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของหัวหน้า EP ไว้ให้รับผิดชอบในภาพรวม เช่น งบประมาณ การประเมินและติดตามผลการสรรหาและจ้างครูต่างชาติ และหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังที่ วรเดช จันทรร (2551, น. 133) ได้กล่าวว่าการนำนโยบายมาปฏิบัติ องค์กรต้องมีโครงสร้างที่เหมาะสมเพื่อรองรับภาระงานตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าโครงสร้างกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของบุคลากร ซึ่งในการบริหาร EP นั้นมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของบางบุคลากรมากกว่าหนึ่งอย่าง ส่งผลต่อทัศนคติของบุคลากรนั้นๆ ว่าเป็นภาระงานที่หนัก ซึ่งต้องใช้ความรับผิดชอบ ความอดทน และการเสียสละอย่างสูง ซึ่งตนคาดหวังว่าจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม

(2.2) งบประมาณ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและมงฟอร์ตวิทยาลัยนั้นมีงบประมาณเพียงพอ วรเดช จันทรร (2551, น. 133) กล่าวว่า องค์กรต้องมีงบประมาณที่เพียงพอในการนำนโยบายมาปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ จึงอยู่ภายใต้เงื่อนไขกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการกำหนดค่าตอบแทนและสวัสดิการ ส่งผลต่อขีดความสามารถในการจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ สอดคล้องงานวิจัยของ Hu (2012, p. 130) ซึ่งพบว่าสถานศึกษา

ในท้องถิ่นไม่มีอำนาจอิสระในการจัดสรรงบประมาณ หากรัฐบาลกลางไม่ยินยอมหรืออนุมัติ นอกจากนี้ การจ่ายค่าตอบแทนยังส่งผลต่อทัศนคติของครูไทยและครูต่างชาติ ทั้งสองโรงเรียนว่าควรคำนึงถึงภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงประสบการณ์ในการทำงาน และไม่ควรแบ่งแยกการจ่ายค่าตอบแทนโดยถือสัญชาติเป็นเกณฑ์

(2.3) บุคลากร ในช่วงต้นของการนำนโยบายมาปฏิบัติ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยมีระบบในการพัฒนาครูไทยในการสอนเป็นภาษาอังกฤษโดยฝึกอบรมที่เมืองต่างๆ ในอินเดียเป็นระยะเวลา 5-11 เดือน ในปี พ.ศ. 2545-2549 และจัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในการสื่อสารอีกด้วย ในขณะที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยได้จัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนพร้อมกันทั้งครูไทยและครูต่างชาติปีการศึกษาละสี่ถึงห้าครั้ง ครูไทยและครูต่างชาติในโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยและมงฟอร์ตวิทยาลัยต่างมีความรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดี ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีระหว่างกันในการปฏิบัติงานดังที่ วรเดช จันทรศร (2551, น. 133) กล่าวว่า บุคลากรในองค์กรนั้นต้องมีจำนวนเพียงพอและมีความรู้ความสามารถ จึงจะนำพาให้นโยบายประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพ ชุมรัมย์ (2556, น. 117) กล่าวว่า ในการนำนโยบายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไปปฏิบัติ บุคลากรนั้นต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องคนพิการและมีจำนวนเพียงพอ ความรู้ความสามารถของบุคลากรนั้นส่งผลต่อทัศนคติของบุคลากรที่ร่วมงาน

(2.4) วัสดุ อุปกรณ์และสถานที่ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยนั้นต่างมีตึกเรียนสำหรับ EP โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม อาคารเรียนของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยไม่สามารถรองรับห้องเรียนได้เพียงพอ อีกทั้งยังมีปัญหาในการใช้ห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ร่วมกันระหว่างนักเรียนภาคปกติและนักเรียน EP ซึ่งบางครั้งมีคาบสอนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ตรงกัน ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และความเข้าใจของนักเรียน ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์นั้น พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน คือ เครื่องปรับอากาศ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ กระดานไวท์บอร์ด ชั้นเก็บของ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารในกลุ่มคณาจารย์ เช่น เพชบุ๊กกลุ่ม หรือไลน์กลุ่ม เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว รวมถึงในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายอีกด้วย เหมือนดังที่ Edwards (1980) กล่าวว่า ถึงแม้ว่านโยบายจะชัดเจนและมีการสื่อสารที่ดี แต่หากไร้ซึ่งบุคลากรที่เพียงพอและมีความรู้ความสามารถ อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ หน่วยงานนั้นย่อมล้มเหลว

(3) การสื่อสาร โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยมีทั้งการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งในการสื่อสารที่เป็นทางการ จะมี

การสื่อสารผ่านการประชุมร่วมกันระหว่างหัวหน้า EP กับฝ่ายวิชาการ ในขณะที่การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการจะมีการใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร เห็นได้จากการใช้เฟซบุ๊ก หรือไลน์กลุ่ม สอดคล้องกับ Edwards (1980) ซึ่งกล่าวว่า การสื่อสารต้องมีความชัดเจน เที่ยงตรงและคงเส้นคงวา เพื่อให้บุคลากรเข้าใจนโยบายโดยตรงและทั่วถึงกัน และเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ วงศ์รักไทย (2550, น. 73) ที่ศึกษาการนำนโยบายยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กไปปฏิบัติในโรงเรียนบ้านนาออก และบ้านปางสา พบว่า มีการประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนรู้และเข้าใจในโครงการ และงานวิจัยของ นพรุจ ศักดิ์ศิริ (2550, น. 376) ที่ศึกษาการนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การสื่อสารจะเป็นไปในรูปแบบของการประชุมประจำเดือน และการเวียนหนังสือราชการ

อนึ่ง ทั้งโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยต่างมีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง กล่าวคือ มีการสื่อสารจากบนลงล่าง หากข้อมูลใดๆ ถูกกำหนดจากรัฐบาล ผู้อำนวยการหรือฝ่ายวิชาการ และจากล่างสู่บน หากเป็นข้อมูลจากฝ่าย EP

(4) ทักษะคน บุคลากรทั้งในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยต่างมีทัศนคติที่ดีต่อนโยบาย เพราะวัตถุประสงค์ของนโยบายมีความสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของครูไทยและครูต่างชาติ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของนโยบายได้มุ่งหวังให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพ และใช้ความรู้ความสามารถในการนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ นอกจากนี้ ครูไทยยังมองว่านโยบายถือเป็นโอกาสที่ทำให้ตนได้พัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับครูต่างชาติ ในขณะที่ครูต่างชาติยังมองอีกว่า จากหลักเกณฑ์นโยบายที่กำหนดให้มีการประสานงานระหว่างครูไทยและครูต่างชาติ ช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมกับคนไทย ดังที่ Edwards (1980) กล่าวว่า ทักษะคนของบุคลากรนั้นไม่ใช่เพียงแค่ความรู้ความเข้าใจและความสามารถของบุคลากรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความต้องการที่จะให้นโยบายบรรลุผลสำเร็จด้วย และสอดคล้องกับ Van Meter และ Van Horn (1975, อ้างถึงในสมบัติ อารังธัญวงศ์, 2555) กล่าวว่า ทักษะคนที่บุคลากรมีต่อนโยบายนั้นเป็นไปได้ทั้งทางบวกและลบอันเนื่องมาจากความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นที่มีต่อวัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินงานซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัสราภา กุลศรีสุวรรณ (2551, น. 194) พบว่า บุคลากรมีความพร้อมและเต็มใจปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

(5) สภาพแวดล้อมภายนอก ถือเป็นปัจจัยปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุม แต่กลับส่งผลกระทบต่อสมรรถนะของหน่วยงานและทัศนคติของบุคลากร ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

(5.1) สภาพแวดล้อมทางการเมือง เมื่อพิจารณาในแง่ของการสนับสนุนและการเห็นความสำคัญของนโยบายของรัฐ จะพบว่านโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจากรัฐมาโดยตลอด โดยในปัจจุบันมีโรงเรียนรัฐและเอกชนที่นำนโยบายมาปฏิบัติแล้วกว่า 250 แห่ง ซึ่งรัฐยังคงสนับสนุนให้มีการขยายจำนวนโรงเรียนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์เกี่ยวกับข้อมูลของนโยบายและโครงการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เช่น คู่มือแนวปฏิบัติ เรื่องนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ รวมถึงการไปประเมินโครงการในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษในโรงเรียนนั้นๆ อีกทั้งยังนำผลที่ได้มาพิจารณาปรับเนื้อหาและหลักเกณฑ์ วิธีการของนโยบาย

(5.2) สภาพแวดล้อมทางสังคม ในที่นี้คือความต้องการของผู้ปกครองต่อการส่งบุตรหลานเรียนในโครงการ EP สภาพแวดล้อมทางสังคมถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลตั้งแต่แรกเริ่มในการนำนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษมาปฏิบัติในโรงเรียน มงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย พิจารณาจากแรงผลักดันของผู้ปกครองโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย การสนับสนุน และความเห็นพ้องกันของผู้ปกครองถึงประโยชน์ของนโยบายของผู้ปกครองโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้มีครูต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษาจริงๆ สอนบุตรหลานของตน ซึ่งส่งผลให้การกำหนดค่าตอบแทนให้ครูต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามากกว่าครูต่างชาติที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเพื่อดึงดูดให้ครูต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามาสัมคร และถือเป็นสิ่งกระตุ้นให้ครูที่เป็นเจ้าของภาษาอยู่ทำงานนานๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทพร ธรรมพรวงศ์ (2551, น. 95) โดยกล่าวถึงเหตุผลว่าเป็นความประสงค์ของผู้ปกครองที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้สำเนียงที่ถูกต้อง และได้เรียนรู้อย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ทั้งสองโรงเรียนจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ครูต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามากกว่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนคติของครูต่างชาติที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาว่าเป็นเกณฑ์ที่ไม่เหมาะสม และชี้แนะว่าควรพิจารณาจากความสามารถเป็นหลัก

จากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยนั้น พบว่า (1) มาตรฐานและวัตถุประสงค์คือปัจจัยหลักที่กำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบาย เนื่องจากหลักเกณฑ์บางอย่างของ

นโยบายโดยเฉพาะหลักเกณฑ์ที่กำหนดตายตัวเช่นคุณสมบัติครู อาจเป็นอุปสรรคขวางกั้นสมรรถนะของโรงเรียน ในขณะที่หลักเกณฑ์ที่ไม่ตายตัวกลับส่งผลดีให้โรงเรียนมีอำนาจอิสระในการกำหนดโดยตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติสอดคล้องกับสภาพความจริงมากขึ้น มาตรฐานและวัตถุประสงค์ถือเป็นกรอบและข้อกำหนดให้โรงเรียนมี (2) โครงสร้างเพื่อรองรับและจัดสรรอำนาจหน้าที่ให้แก่บุคลากรในโรงเรียนตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาที่ได้วางไว้ ซึ่งโรงเรียนทั้งสองได้วางโครงสร้างในการบริหารไว้ชัดเจนและครอบคลุมตามหลักเกณฑ์ของนโยบาย เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นไปโดยครบถ้วน (3) งบประมาณ หากพิจารณาในแง่ความเพียงพอแล้ว ถือว่าทั้งโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยต่างมีงบประมาณเพียงพอที่จะจัดสรรในส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนา EP ซึ่งย่อมส่งผลดีให้การได้มาซึ่งทรัพยากรอื่นๆ ทั้งบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ของโรงเรียนเป็นไปได้โดยง่าย และสะดวกโยกย้าย แต่หากพิจารณาในการจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการ ยังคงเป็นปัญหาและส่งผลเสียต่อโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย เนื่องจากไม่มีอิสระในการกำหนดค่าตอบแทนและสวัสดิการได้ จึงส่งผลเสียทำให้ปราศจากแรงจูงใจให้ครูต่างชาติมาสมัครหรืออยู่ต่อมานานๆ ในขณะที่ส่งผลดีต่อโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยในการกำหนดค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าตอบแทนและสวัสดิการให้ครูต่างชาติมาสมัครและอยู่ทำงานในโรงเรียนเป็นระยะเวลานาน (4) บุคลากรหากพิจารณาในแง่จำนวนแล้ว พบว่า โรงเรียนทั้งสองมีปัญหาขาดแคลนและมักเกิดการผลัดเปลี่ยนครูต่างชาติ จึงส่งผลเสียให้นักเรียนขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ แต่หากพิจารณาในแง่ความรู้ความสามารถของครูที่โรงเรียนมีอยู่ในปัจจุบันนับว่าส่งผลดีต่อการดำเนินตามนโยบายส่วนหนึ่งเป็นเพราะโรงเรียนจัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูไทยและต่างชาติ อยู่เสมอ และด้วยเหตุที่ครูในโรงเรียนต่างยอมรับในความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน ทำให้มีทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกันและการปฏิบัติตามนโยบายเป็นไปด้วยดี (5) วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ หากพิจารณาในแง่จำนวนซึ่งมีเพียงพอถือว่าส่งผลดีต่อโรงเรียนในการใช้อุปกรณ์เสริมสร้างการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของอุปกรณ์บางอย่าง ซึ่งอาจส่งผลเสียให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นไปตามความคาดหวังของครูเท่าที่ควร

จากผลการศึกษาและอภิปรายจะเห็นได้ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติในโรงเรียนย่อมประกอบไปด้วยปัจจัยหลายประการ ซึ่งจะมีปัจจัยหลักจากตัวเนื้อหาของนโยบายที่อาจส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อปัจจัยอื่นๆ ซึ่งส่งผลต่อขีดความสามารถของโรงเรียนที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากสภาพแวดล้อมและบริบทที่ต่างกัน ในขณะที่ปัจจัยแต่ละตัวต่างส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ และต่อปัจจัยด้วยกัน

ดังนั้น ในการนำนโยบายใดๆ มาปฏิบัติจึงต้องอาศัยการประเมินและติดตามผลในแต่ละโรงเรียน แล้วจึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเนื้อหาของหลักเกณฑ์นโยบายให้สอดคล้องกับบริบทนั้น ด้วยเหตุนี้ นโยบายจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำหนดให้ตายตัวได้อย่างสมบูรณ์ แต่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้นโยบายนั้นๆ มีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติและสอดคล้องกับสภาพความจริง

7. ข้อเสนอแนะ

จากประเด็นปัญหาที่พบในผลการศึกษาซึ่งเกิดจากเนื้อหา นโยบาย และสมรรถนะของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางไว้ ดังนี้

(1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เนื่องจากเป็นนโยบายการศึกษา รัฐบาลจึงควรกำหนดนโยบายเพิ่มเติมในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนทุกแห่งที่นำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยนำประเด็นแหล่งงบประมาณและจำนวนเงินที่จัดสรรในการบริหารในฝ่าย EP โดยเฉพาะงบประมาณที่โรงเรียนขออนุมัติมาประกอบการพิจารณา ซึ่งต้องจัดตั้งหน่วยงานและคณะกรรมการเพื่อติดตามประเมินผลการจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้ เพื่อลดค่าธรรมเนียมการศึกษาให้น้อยลง และให้นักเรียนที่มีความรู้ความสามารถเข้าถึงนโยบายมากขึ้น กล่าวคือ นักเรียนมีโอกาสได้เข้าเรียนในโครงการ EP นอกจากนี้ รัฐบาลควรปรับหลักเกณฑ์ วิธีการให้ยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน โดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมจากครูต่างชาติในการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของครูต่างชาติใน EP เพื่อให้เหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติในบริบทจริงมากยิ่งขึ้น

(2) ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยและโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนทั้งสองจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน อีกทั้งควรเข้ารูปเล่มเอกสารหรือจัดหาหนังสือประกอบการเรียนเพื่อป้องกันการสูญหาย และควรพิจารณาปรับเกณฑ์การให้เงินเดือนครูจากการประเมินการเรียนการสอน แทนการใช้เกณฑ์เชื้อชาติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ครูต่างชาติทุกคน ทั้งนี้ หากมีการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ควรมีการแจ้งให้ผู้ปกครองและกระทรวงศึกษาธิการได้รับทราบ นอกจากนี้ ต้องวางแผนกำหนดการทำสัญญาซึ่งระบุเวลาในการทำงานขั้นต่ำ รวมถึงกำหนดเงื่อนไขและสวัสดิการที่ดึงดูดใจครูต่างชาติในการรับสมัครครูเข้ามาทำงานเพื่อไม่ให้เกิดภาวะขาดแคลนบุคลากรต่างชาติที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาในโครงการ EP

(3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยในโรงเรียนอื่นๆ และขยายการเปรียบเทียบไปยังโครงการอื่นๆ เช่น Native Speaker Program (NP), International Program (IP) หรือ English Bilingual Education (EBE) เป็นต้น นอกจากนี้ อาจเสนอต่อการวิจัยด้วยการประเมินผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติในโรงเรียนทั้งสอง และเพิ่มขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลให้กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.ก). *แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (พ.ศ.2549–2553)*. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2559, จาก www.moe.go.th/web_studyenglish/p_eng_2549-2553.doc
- กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.ช). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2559, จาก http://lib.edu.chula.ac.th/FILEROOM/CABCU_PAMPHELT/DRAWER01/GENERAL/DATA0000/00000218.PDF
- เกียรติศักดิ์ วงศ์รักไทย. (2550). *การนำนโยบายโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาออกและโรงเรียนบ้านปางสา กลุ่มโรงเรียนเวียงสา 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ธัญพร ธรรมพรวงศ์. (2551). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานจัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษของโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพรุจ ศักดิ์ศิริ. (2550). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัสราภา กุลศรีสุวรรณ. (2551). *การศึกษากระบวนการและปัญหาการนำนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในโรงเรียนนาร่องเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. (2550). *นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรเดช จันทรศร. (2551). *ทฤษฎี การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2555). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สุภาพ ชุมรัมย์. (2556). *การนำนโยบายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไปสู่การปฏิบัติในประเทศไทย*. (ปริญาดุุษฎีบัณฑิต), คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

- Edwards, G. C. (1980). *Implementing Public Policy*. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press.
- Hu, B. (2012). *Education for migrant children: policy implementation in the changing urban education system in China*. (Doctoral dissertation). Retrieved September 17, 2017, from <http://etheses.lse.ac.uk/616/>
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The Policy Implementation Process: A conceptual framework. *Administration and Society*, 6(4), 445-488.

**การพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
Organization Development Toward High Performance
Organization of Rajabhat Universities in Northeastern Region
วาสนา เลิศมะเลา¹ และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์²
Wasana Lertmalao³ and Thepasak Boonyarataphan⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความสำเร็จของการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2) ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างกันของแต่ละมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อระดับความสำเร็จในการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (4) เสนอแนะแนวทางการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นในอนาคต

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง ประชากร 8,339 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 382 คน คำนวณโดยใช้สูตรทาร์ ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดให้เลือกตอบ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้แทนมหาวิทยาลัย จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

¹ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี 11120 อีเมล: wasana@reru.ac.th

² สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี 11120 อีเมล: dr_theppasak@hotmail.com

³ School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi 11120. E-mail: wasana@reru.ac.th

⁴ School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi 11120. E-mail: dr_theppasak@hotmail.com

และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, One Way ANOVA, การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 (2) ระดับความสำเร็จในการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความแตกต่างกัน (3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะ ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม และปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีอิทธิพลต่อระดับความสำเร็จในการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ (4) จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะหลักและสมรรถนะในงาน สร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรและนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และรับทราบทิศทางการ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ควรบริหารงานโดยมุ่งเน้นเป้าหมายขององค์กร และหาแนวทางแก้ไขการบริหารงานที่ขาดความต่อเนื่องกรณีเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร

คำสำคัญ การพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศ, มหาวิทยาลัยราชภัฏ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

The purposes of this study were to (1) study the successful level of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region (2) compare the deferential level of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region (3) study factors influencing the success of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region and (4) recommend appropriate guidelines for

enhancing further success of the organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region.

This study was a survey research. Population was 8,339 lecturers and officers at 11 Rajabhat Universities in Northeastern region. The sample consisted of 382 people, calculated by using Taro Yamane formula at 95% confidence level with stratified random samplings and simple sampling. The research instruments were a questionnaire an open-ended questionnaire, an In-depth interview was conducted with 3 university representatives: Loei Rajabhat University, Roi-Et Rajabhat University and Sisaket Rajabhat University. The statistical tool for data analysis was t-test, One Way ANOVA and Multiple Regression Analysis.

Research results revealed that (1) the successful level of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region was not less than 80%, (2) The success of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region was at a deferential level, (3) An analysis of the relationship between those factors and the results of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region showed that Competency, Human Resource Management: HR Scorecard, Strategic Management, Teamwork and Strategic Leadership Influenced on the successful level of organization development toward high performance organization of Rajabhat Universities in Northeastern region, and (4) The results of this research suggested that personnel should be encouraged to understand core competencies and job competencies, motivating personnel to use technology to increase productivity, giving an opportunity for personnel to participate in strategic planning and to understand the organizational direction, promoting teamwork and accepting different opinions and managing should focus on the goals of the organization and finding solutions to the problematic management in case of change management.

Keywords Organization Development High Performance Organization, Rajabhat University, Northeastern Region

1. บทนำ

ประเทศไทยได้มีการปฏิรูประบบราชการครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2545 โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5) เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐตอบสนองการพัฒนาประเทศและตอบสนองการให้บริการแก่ประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดหลักการทั่วไปในการบริหารราชการแผ่นดินในมาตรา 3/1 ต่อมาจึงได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการปฏิบัติงานให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีว่าต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดความคุ้มค่าต่อการกิจของรัฐ ตลอดจนเพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การบริหารราชการแผ่นดินยังถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จากเป้าหมายดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ จึงได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ หรือที่เรียกว่า PMQA (Public Sector Management Quality Award) ซึ่งเป็นการนำหลักเกณฑ์และแนวทางการบริหารองค์การที่เป็นเลิศมาใช้ในการบริหารจัดการระบบราชการโดยอาศัยหลักการประเมินองค์กรด้วยตนเองอย่างรอบด้าน โดยแนวคิด PMQA ประยุกต์มาจากแนวคิดรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award: BNQA) และรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศไทย (Thailand Quality Award: TQA) ซึ่งเป็นการทบทวนสิ่งที่องค์กรดำเนินการเทียบกับเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อยกระดับผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการและให้สอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5) และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นหลักการสำคัญของแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ [สำนักงาน ก.พ.ร.], 2557, น. 2)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งเป็นนิติบุคคล และมีพันธกิจที่สำคัญ คือ เน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นเลิศ โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 5 พันธกิจหลัก คือ (1) การผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา

การสร้างสรรคและการสื่อสารด้วยหลักคุณธรรมและคุณภาพให้ได้มาตรฐานสากล เน้นสาขาวิชาเพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและท้องถิ่น ให้เข้มแข็งและยั่งยืน (2) วิจัย สร้างความรู้และนวัตกรรมให้มีคุณภาพและได้ มาตรฐานสากล โดยเน้นปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนและท้องถิ่นเฉพาะที่ (Area-Based) (3) ให้บริการทางวิชาการ ถ่ายทอดเทคโนโลยี น้อมนำแนวพระราชดำริ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม พร้อมนำมาใช้เป็นแนวทางการ บริหารให้อยู่บนฐานของการบูรณาการ การจัดการเรียนการสอน กับการวิจัยและพัฒนา (4) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับภาคประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และผู้ประกอบการ ในการจัดการศึกษา การวิจัย และการให้บริการวิชาการที่ยั่งยืน และ (5) การบริหารจัดการ มหาวิทยาลัย ให้มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น โปร่งใส ด้วยหลักธรรมาภิบาลสู่การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี, 2558) จากพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารราชการ ของมหาวิทยาลัยเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ นักศึกษา ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการ เพื่อให้การบริการตอบสนองความต้องการของ ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครอบคลุม สอดคล้องกับพันธกิจ 5 ด้านของ มหาวิทยาลัย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจะนำกรอบการประเมิน องค์การตามกรอบแนวคิดของ PMQA มาใช้ในการประเมินการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย อย่างรอบด้าน เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพองค์กรที่มีการบริหารงานที่เป็นเลิศ ในอนาคต

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งหวังศึกษากลุ่มปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐ แนวใหม่ และกลุ่มปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้ระดับผลการพัฒนาองค์การสู่ความ เป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มสูงขึ้นต่อไป

2. นิยามเชิงปฏิบัติการ

(1) การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศ หมายถึง ผลสำเร็จของมหาวิทยาลัย ราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการบริหาร จัดการภาครัฐ โดยนำเกณฑ์การประเมินการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ของสำนักงาน ก.พ.ร. มาใช้เป็นกรอบในการประเมินตนเอง ประกอบด้วย 7 หมวด ได้แก่ การนำองค์การ

การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ และผลลัพธ์การดำเนินการ

(2) มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

(3) บุคลากร หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติงานสายวิชาการ (อาจารย์) และสายสนับสนุน (เจ้าหน้าที่) มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 แห่ง

(4) การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หมายถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏได้บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและมีความเป็นธรรม ประกอบด้วย หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการระบือผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ หลักความโปร่งใส หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจ คุณธรรม/จริยธรรม

(5) การจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การจัดทำแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นไปอย่างมีระบบตามขั้นตอน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกหน่วยงาน การจัดทำแผนกลยุทธ์ การนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ การประเมินและการควบคุมกลยุทธ์

(6) กระบวนทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY) หมายถึง การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์วัฒนธรรม และค่านิยม การปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และเอื้อให้การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย การทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี การปฏิบัติงานเชิงรุก มีศีลธรรม/คุณธรรม รู้ทันโลก ปรับตัวทันโลก ตรงกับสังคม มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบต่อผลงาน/สังคม มีน้ำใจ และการกระทำที่เป็นประชาธิปไตย มีผลงาน/มุ่งเน้นผลงาน

(7) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง คุณสมบัติของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดที่มุ่งเน้นการบริหารงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ขององค์การ ประกอบด้วย ผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับสูง มีความสามารถนำปัจจัยเข้าต่างๆ มากำหนดเป็น

กลยุทธ์ได้ มีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต มีวิธีการคิดเชิงปฏิกิริยา และ เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์

(8) การทำงานเป็นทีม หมายถึง บุคลากรทุกระดับของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ปฏิบัติงานร่วมกันได้ด้วยความรู้ ทักษะ และความสามารถที่หลากหลายที่จะช่วยขับเคลื่อน ให้การพัฒนางานการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมายของทีมอย่างชัดเจน ผู้นำทีมที่มีประสิทธิภาพ มีการติดต่อสื่อสารและมีความเข้าใจกันอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้สมาชิกในทีมให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความไว้วางใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน สมาชิกอุทิศ ตัวเองให้เข้ากับทีม สมาชิกมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน สมาชิกในทีม มีความสามารถที่หลากหลาย การได้รับการสนับสนุนจากภายในและภายนอก

(9) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากร ทุกระดับและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และมีส่วนร่วม ในการติดตามและประเมินผล

(10) การพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง เป็นการประเมิน ขีดสมรรถนะของระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้วยการเชื่อมโยงระบบการบริหาร ทรัพยากรบุคคลในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และระดับปฏิบัติการ ให้มีสอดคล้องกัน ประกอบด้วย ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ด้านประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากร บุคคล ด้านประสิทธิผลของการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้านความพร้อมรับผิด ด้านการ บริหารทรัพยากรบุคคล ด้านคุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

(11) สมรรถนะ หมายถึง บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมีคุณลักษณะหรือพฤติกรรม ภายในตัวบุคคลที่เกิดจากความรู้ ทักษะ และความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้ เกิดการสร้างผลงานอันโดดเด่น ได้แก่ สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรม การทำงานเป็นทีม และสมรรถนะประจำกลุ่มงาน ประกอบด้วย การคิด วิเคราะห์ การมองภาพองค์รวม การพัฒนาศักยภาพคน การสั่งการตามอำนาจหน้าที่ การสืบเสาะหาข้อมูล ความเข้าใจข้อแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเข้าใจผู้อื่น ความเข้าใจ องค์กรและระบบราชการ การดำเนินการเชิงรุก การตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการ ความมั่นใจในตนเอง ความยืดหยุ่นผ่อนปรน ศิลปะการสื่อสารจูงใจ ความผูกพันที่มีต่อ ส่วนราชการ การสร้างสัมพันธภาพ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่สำคัญในการศึกษาวิจัยมีดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ได้แก่ แนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) และแนวคิดกระบวนทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY)

3.1.1 แนวคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) นำมาใช้อย่างเป็นทางการในครั้งแรกเมื่อปี 1989 ในรายงานเรื่อง Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth ซึ่งเป็นรายงานที่ธนาคารโลกที่ได้พยายามวิเคราะห์ถึงความล้มเหลวของรัฐบาลในแอฟริกาในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ทั้งธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศต่างเชื่อว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะทำได้เลยหากประเทศนั้นขาด Good Governance (วิภาสทองสุทธิ, 2551, น. 13) สำหรับประเทศไทยหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ที่เรียกว่าวิกฤติต้มยำกุ้ง จึงได้ให้ความสนใจแนวคิด Good Governance มากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีการควบคุมตรวจสอบถ่วงดุลอย่างเป็นระบบ (สำนักงาน ก.พ.ร., 2555) สำนักงาน ก.พ.ร. จึงได้มุ่งเน้นนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นต่อการพัฒนาระบบราชการไทย (จำเนียร ราชแพทยาคม, 2559, น. 29) และได้กำหนดแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีไว้ 10 ประการที่สำคัญคือ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบต่อสังคม หลักการตรวจสอบได้ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค/เที่ยงธรรม หลักการมุ่งเน้นฉันทามติ

3.1.2 แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ได้เกิดขึ้นในภาคธุรกิจเป็นครั้งแรก ต่อมาภาครัฐจึงได้นำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐให้ทันสมัยเช่นเดียวกับภาคเอกชน เพียงแต่การบริหารงานภาครัฐจะเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่า “การบริหารยุทธศาสตร์” ซึ่งมีนัยความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “การจัดการเชิงกลยุทธ์” โดยมีความมุ่งหวังให้องค์กรมีการบริหารจัดการและปรับตัวเชิงรุกในระยะยาว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่องค์กรได้กำหนดขึ้น (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2553, น. 4) โดย Robert S. Kaplan และ David P. Norton มีความเห็นว่าองค์กรควรจะปรับตัวไปสู่การเป็นองค์กรเชิงยุทธศาสตร์ มีหลักการสำคัญ คือ การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การดำเนินงาน การปรับองค์กรให้สอดคล้อง

กับยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้น การทำให้ยุทธศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของทุกคนในแต่ละวัน การทำให้ยุทธศาสตร์มีลักษณะเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง การกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ผู้นำทางการบริหารขององค์การ (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2553, น. 6) ซึ่งองค์การเชิงยุทธศาสตร์เป็นลักษณะของการมุ่งเน้นองค์การที่เป็นเลิศ

3.1.3 แนวคิดกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ใหม่ของระบบราชการไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2546-2550 ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 เพื่อให้ระบบราชการไทยสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานราชการไทยอย่างจริงจัง ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล โดยลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ มุ่งหวังให้การบริหารราชการเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (สำนักงาน ก.พ.ร., 2549, น. 1-3)

3.2 แนวคิดการบริหารทรัพยากรบุคคล ได้แก่ แนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) แนวคิดการทำงานเป็นทีม (Team work) แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HR Scorecard) แนวคิดสมรรถนะ (Competency)

3.2.1 แนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ เป็นลักษณะของผู้นำที่สามารถกำหนดทิศทางกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับองค์การในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้องค์การอยู่รอดต่อไปได้ การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ยังเป็นอีกหนึ่งประเภทของภาวะผู้นำ ที่จะเป็นตัวผลักดันให้การบริหารเชิงกลยุทธ์ประสบความสำเร็จและลุล่วงไปด้วยดี (DuBrin, 2007, น. 391 อ้างถึงใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551, น. 1) โดยลักษณะของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องเริ่มต้นจากการกำหนดวิสัยทัศน์ได้ เป็นผู้มองการณ์ไกลในอนาคตถึงสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในองค์การในระยะยาวภายใน 5-10 ปีข้างหน้า ตลอดทั้งวางแผนกลยุทธ์เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ตั้งไว้ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2549, น. 44-45) โดยลักษณะเชิงพฤติกรรมและแนวทางของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับสูง เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีความสามารถนำปัจจัยเข้าต่างๆ มากำหนดเป็นกลยุทธ์ได้ เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์

ที่มีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต มีวิธีการคิดเชิงปฏิกิริยา เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ได้

3.2.2 แนวคิดการทำงานเป็นทีม (Team Work) การทำงานเป็นทีมเป็นการรวมกันของสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงานในทิศทางเดียวกัน โดยอาศัยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทำงานจากหลายๆ ฝ่าย ในการประสานผลประโยชน์เกื้อกูลในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ และสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน และมีส่วนในการเป็นผู้นำในงานของตนที่ได้รับมอบหมาย (วิรัช สงวนวงษ์วาน, 2554, น. 206)

3.2.3 แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2552, น. 5) เพื่อให้การบริหารงานของรัฐมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ตลอดทั้งตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย 4 กระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557, น. 254)

3.2.4 แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HR Scorecard) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ได้นำแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Scorecard) มาใช้เป็นกรอบในการประเมินการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของส่วนราชการและจังหวัด โดยการประเมินจาก 5 มิติ ได้แก่ ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ความพร้อมรับผิดชอบด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน [สำนักงาน ก.พ.], 2547, น. 17)

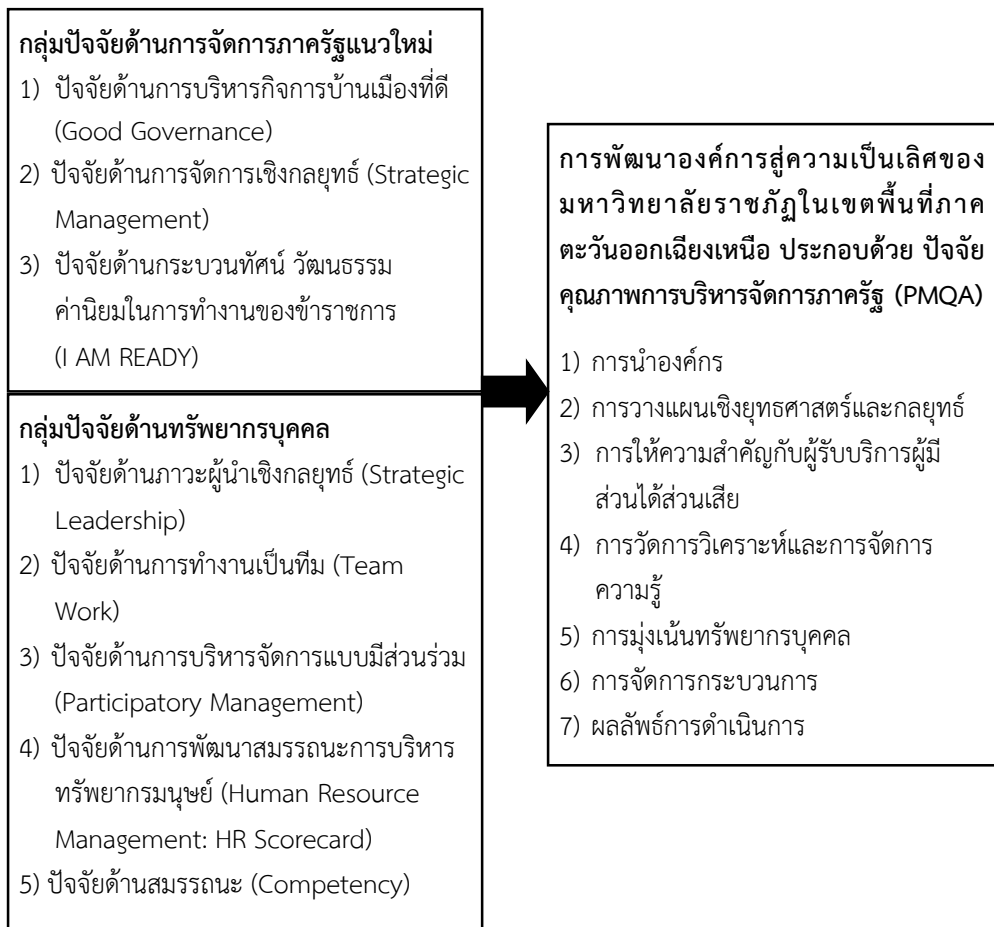
3.2.5 แนวคิดสมรรถนะ (Competency) เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานที่โดดเด่นกว่าเพื่อนคนอื่นๆ ในองค์การ ซึ่งสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ได้แก่ สมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะงาน (1) สมรรถนะหลัก เป็นคุณลักษณะร่วมของ

ข้าราชการพลเรือนไทยทั้งระบบเพื่อหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน และข้าราชการทุกคนจะต้องมี (2) สมรรถนะเฉพาะงาน คือ สมรรถนะที่กำหนดเฉพาะสำหรับกลุ่มงาน เพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่ และส่งเสริมให้ข้าราชการปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ให้ได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงาน ก.พ., 2552, น. 3)

3.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมด้วย

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้น 8,339 คน หากกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 382 คน

4.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) เพื่อหาสัดส่วนที่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรของแต่ละมหาวิทยาลัย จำนวน 11 แห่ง หลังจากนั้นจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีการจับฉลาก

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบสอบถามใช้รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 382 คน ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง (Pre-test) ที่เน้นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อถือของแบบสอบถาม (Reliability Coefficients) โดยการใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อถืออยู่ระหว่าง 0.918–0.976 ซึ่งการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อถือของแต่ละตัวได้ผลดังนี้ ตัวแปรการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เท่ากับ 0.970 ตัวแปรการจัดการเชิงกลยุทธ์ เท่ากับ 0.952 ตัวแปรกระบวนการ ทัศน วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของข้าราชการ เท่ากับ 0.962 ตัวแปรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ เท่ากับ 0.955 ตัวแปรการทำงานเป็นทีม เท่ากับ 0.973 ตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เท่ากับ 0.918 ตัวแปรการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เท่ากับ 0.974 ตัวแปรสมรรถนะ เท่ากับ 0.976 ส่วนค่าความเชื่อถือของตัวแปรตาม คือ ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ

0.973 และ (2) แบบสัมภาษณ์ใช้รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยแบบสอบถามการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประเภทสายงาน อย่งาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความสำเร็จของการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Question) เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

แบบสัมภาษณ์ เป็นชุดคำถามที่ผู้สัมภาษณ์ใช้ถามและบันทึกคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้เทคนิค SWOT Analysis มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางที่จะทำให้การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น สัมภาษณ์ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Focus Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ใช้การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งหลักเกณฑ์การสัมภาษณ์เป็นการเลือกสัมภาษณ์ผู้แทนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับรางวัลในด้านต่างๆ ประจำปีงบประมาณ 2559 จำนวน 3 มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย (1) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณ Thailand IPv6 Ready Award จากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) ในงาน IPv6 ประจำปี 2559 (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณด้านการเบิกจ่ายดีเลิศ ประจำปีงบประมาณ 2559 จากกรมบัญชีกลาง และ (3) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษได้รับรางวัลการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านการเบิกจ่ายงบประมาณรายจ่าย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จากนายธวัช สุระบาล ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ (1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ คู่มือสมรรถนะหลัก แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556–2561) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏ ฯลฯ

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test, F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ One Way ANOVA, และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5. ผลการศึกษา

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นบุคลากรสายวิชาการและสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งหมด 382 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 59.2 มีอายุ 31–35 ปี ร้อยละ 27.7 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 46.9 ประเภทสายงานสายสนับสนุน ร้อยละ 50.3 มีอายุการปฏิบัติงาน มากกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี ร้อยละ 39.5 และปฏิบัติงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร้อยละ 13.9

5.2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยการจัดการภาครัฐแนวใหม่และปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อตัวแปรอิสระในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.92 เมื่อพิจารณาปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.97 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของข้าราชการ มีค่าเฉลี่ย 3.96 และปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเฉลี่ย 3.87 ตามลำดับ

5.3 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA)

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อตัวแปรระดับความสำเร็จในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณาในแต่ละหมวด พบว่า หมวดที่ 2 ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 3.99 รองลงมา คือ หมวดที่ 1 ด้านการนำองค์การ มีค่าเฉลี่ย 3.97 หมวดที่ 7 ผลลัพธ์การดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย 3.95 หมวด 5 การมุ่งเน้นบุคลากร มีค่าเฉลี่ย 3.91 หมวด 6 การจัดการกระบวนการ มีค่าเฉลี่ย 3.90 หมวดที่ 4 การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ มีค่าเฉลี่ย 3.89 และหมวดที่ 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีค่าเฉลี่ย 3.88 ตามลำดับ

5.4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1

เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยว่า “ระดับความสำเร็จในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80” ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ระดับความสำเร็จในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5.5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยว่า “ระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในแต่ละมหาวิทยาลัยมีความแตกต่างกัน” โดยผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ F-test โดยวิธีวิเคราะห์ One Way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยของการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มหาวิทยาลัย	n	$\bar{X}$	S.D	F	Sig.(2-tailed)
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	19	3.26	0.591	17.591	0.000
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	53	3.61	0.590		
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	36	3.83	0.652		
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	18	3.51	0.849		
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	24	3.98	0.896		
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	45	4.35	0.201		
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	49	3.97	0.429		
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	20	3.53	0.466		
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	32	4.61	0.158		
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	48	3.68	0.662		
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	38	4.38	0.462		
รวม	382	3.93	0.664		

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ F-test (One way ANOVA) เพื่อทดสอบค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 และค่า F เท่ากับ 17.591 ซึ่งค่า Sig. น้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. < 0.05) จึงปฏิเสธสมมติฐาน H₀ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งยืนยันสมมติฐาน H_a ที่กำหนดไว้ว่าค่าเฉลี่ยระดับความสำเร็จการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของแต่ละมหาวิทยาลัย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของ LSD (Least Significant Different) พบว่า การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จำนวน 10 คู่ คือ คู่ที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (มีค่าเฉลี่ย 3.26) น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (มีค่าเฉลี่ย 4.35) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ (มีค่าเฉลี่ย 3.98) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มีค่าเฉลี่ย 3.97) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (มีค่าเฉลี่ย 3.83) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (มีค่าเฉลี่ย 3.68) และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (มีค่าเฉลี่ย 3.61)

คู่ที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (มีค่าเฉลี่ย 3.61) น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (มีค่าเฉลี่ย 4.35) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ (มีค่าเฉลี่ย 3.98) และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มีค่าเฉลี่ย 3.97) คู่ที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (มีค่าเฉลี่ย 3.83) มากกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (มีค่าเฉลี่ย 3.51) แต่น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (มีค่าเฉลี่ย 4.35) คู่ที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (มีค่าเฉลี่ย 3.51) น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (มีค่าเฉลี่ย 4.35) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ (มีค่าเฉลี่ย 3.98) และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มีค่าเฉลี่ย 3.97) คู่ที่ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ (มีค่าเฉลี่ย 3.98) มากกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (มีค่าเฉลี่ย 3.68) และมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด (มีค่าเฉลี่ย 3.53) แต่น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (มีค่าเฉลี่ย 4.35) คู่ที่ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (มีค่าเฉลี่ย 4.35) มากกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มีค่าเฉลี่ย 3.97) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (มีค่าเฉลี่ย 3.68) และมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด (มีค่าเฉลี่ย 3.53) คู่ที่ 7 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มีค่าเฉลี่ย 3.97) มากกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (มีค่าเฉลี่ย 3.68) และมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด (มีค่าเฉลี่ย 3.53) แต่น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) คู่ที่ 8 มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด (มีค่าเฉลี่ย 3.53) น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38) คู่ที่ 9 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (มีค่าเฉลี่ย 4.61) มากกว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (มีค่าเฉลี่ย 3.68) คู่ที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (มีค่าเฉลี่ย 3.68) น้อยกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (มีค่าเฉลี่ย 4.38)

5.6 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 3

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ว่า “อย่างน้อย 1 ตัวแปร จากปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขต

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ซึ่งผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากองการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแปรอิสระ	Coefficients	ลำดับที่ของสมการถดถอย		
		1	2	3
1. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี *	Standardized (Beta)	0.882	0.471	0.334
	Unstandardized (B)	0.860	0.459	0.325
2. กระบวนทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ *	Standardized (Beta)		0.458	0.382
	Unstandardized (B)		0.447	0.372
3. การจัดการเชิงกลยุทธ์ *	Standardized (Beta)			0.236
	Unstandardized (B)			0.220
Constant		0.580	0.374	0.318
R		0.882	0.905	0.912
R ²		0.778	0.819	0.831
R ² Change		0.778	0.041	0.012
Std.Error of the Estimate		0.313	0.283	0.274
F		1332.15	857.19	619.83
Sig.(P)		0.000	0.000	0.000

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นตัวแปรลำดับแรกที่เข้าสู่สมการถดถอย มีความสามารถในการอธิบายความผันแปร เรื่อง การพัฒนากองการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงได้ ร้อยละ 77.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรเข้าสู่สมการถดถอยลำดับที่สอง คือ ปัจจัยด้านกระบวนทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 4.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยเป็นลำดับที่สาม คือ ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 1.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.05 เมื่อรวมตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรเข้าด้วยกัน สามารถอธิบายความผันแปร เรื่องการพัฒนาด้านการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 83.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบน้ำหนักในการอธิบายของตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลและสามารถอธิบายความผันแปรเรื่อง ระดับการพัฒนาด้านการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (2) ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY) และ (3) ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการพัฒนาด้านการสู่ความเป็นเลิศในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้ามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY) และปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ไปใช้ในการในการสนับสนุนในการพัฒนามหาวิทยาลัยจะทำให้ระดับการพัฒนาด้านการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\text{สมการถดถอย } \hat{Y} = 0.318 + 0.325X_1 + 0.372X_2 + 0.220X_3$$

โดยที่ $\hat{Y}$ คือ ความสำเร็จในการพัฒนาด้านการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

X_1 คือ ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

X_2 คือ ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY)

X_3 คือ ปัจจัยการจัดการเชิงกลยุทธ์

5.7 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 4

เป็นผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐานที่ว่า “มีอย่างน้อย 1 ตัวแปร จากปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และปัจจัยด้านสมรรถนะ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ซึ่งผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงได้ดังนี้

**ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการจัดการ
ทรัพยากรบุคคล มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

ตัวแปรอิสระ	Coefficients	ลำดับที่ของสมการถดถอย			
		1	2	3	4
1. สมรรถนะ *	Standardized (Beta)	0.930	0.558	0.509	0.471
	Unstandardized (B)	0.932	0.559	0.510	0.472
2. การพัฒนาสมรรถนะการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ *	Standardized (Beta)		0.410	0.328	0.275
	Unstandardized (B)		0.377	0.301	0.253
3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ *	Standardized (Beta)			0.145	0.106
	Unstandardized (B)			0.137	0.100
4. การทำงานเป็นทีม *	Standardized (Beta)				0.132
	Unstandardized (B)				0.127
Contstant		0.225	0.268	0.219	0.203
R		0.390	0.946	0.948	0.949
R ²		0.865	0.895	0.899	0.902
R ² Change		0.865	0.030	0.005	0.002
Std.Error of the Estimate		0.244	0.216	0.211	0.210
F		2436.56	75.19	50.39	37.88
Sig.(P)		0.000	0.000	0.000	0.000

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะเป็นตัวแปรลำดับแรกที่เข้าสู่สมการถดถอย มีความสามารถในการอธิบายความผันแปรเรื่องการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงที่สุด ร้อยละ 86.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรเข้าสู่สมการถดถอยลำดับที่สอง คือ ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยเป็นลำดับที่สาม คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ขึ้นร้อยละ 0.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยลำดับที่สี่ คือ การทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการ

อธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 0.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อรวมทั้ง 4 ตัวแปรเข้าด้วยกันแล้ว ปรากฏว่าอธิบายความผันแปรเรื่องการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ (90.20) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบน้ำหนักในการอธิบายของตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลและสามารถอธิบายความผันแปร เรื่องระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านสมรรถนะ (2) ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (3) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และ (4) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ถ้ามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำปัจจัยด้านสมรรถนะ ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ไปใช้ในการพัฒนามหาวิทยาลัยจะทำให้ระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\text{สมการถดถอย } \hat{Y} = 0.203 + 0.472X_1 + 0.253X_2 + 0.100X_3 + 0.127X_4$$

โดยที่ $\hat{Y}$ คือ ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

X_1 คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะ

X_2 คือ ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์

X_3 คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

X_4 คือ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม

5.8 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 5

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่ว่า “มีอย่างน้อย 1 ตัวแปร จากกลุ่มปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม ในการทำงานของการข้าราชการ และกลุ่มปัจจัยด้านการทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และปัจจัยด้านสมรรถนะ มีอิทธิพลต่อ

การพัฒนาศักยภาพการรู้ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ซึ่งผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Stepwise ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงได้ดังนี้

**ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐ
แนวใหม่ และปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพ
การรู้ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

ตัวแปรอิสระ	Coefficients	ลำดับที่ของสมการถดถอย				
		1	2	3	4	5
1. สมรรถนะ*	Standardized (Beta)	0.930	0.558	0.492	0.443	0.433
	Unstandardized (B)	0.932	0.559	0.493	0.444	0.434
2. การพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์*	Standardized (Beta)		0.410	0.322	0.250	0.229
	Unstandardized (B)		0.377	0.296	0.229	0.210
3. การจัดการเชิงกลยุทธ์*	Standardized (Beta)			0.177	0.160	0.150
	Unstandardized (B)			0.165	0.149	0.140
4. การทำงานเป็นทีม*	Standardized (Beta)				0.144	0.107
	Unstandardized (B)				0.138	0.103
5. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*	Standardized (Beta)					0.082
	Unstandardized (B)					0.077
Constant		0.225	0.268	0.186	0.162	0.146
R		0.930	0.946	0.951	0.952	0.953
R ²		0.865	0.895	0.904	0.906	0.908
R ² Change		0.865	0.030	0.009	0.003	0.001
Std.Error of the Estimate		0.244	0.216	0.207	0.204	0.203
F		2436.56	1611.74	1180.92	912.16	738.61
Sig.(P)		0.000	000	000	000	000

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะเป็นตัวแปรลำดับแรกที่เข้าสู่สมการถดถอย มีความสามารถในการอธิบายความผันแปรเรื่องการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 86.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรเข้าสู่สมการถดถอยลำดับที่สอง คือ การพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยเป็นลำดับที่สาม คือ การจัดการเชิงกลยุทธ์ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 0.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยลำดับที่สี่ คือ การทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 0.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยลำดับที่ห้า คือ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีความสามารถในการอธิบายเพิ่มได้ร้อยละ 0.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อรวมตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร เข้าด้วยกันแล้ว ปรากฏว่าอธิบายความผันแปรเรื่องการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร้อยละ (90.80) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบกับน้ำหนักในการอธิบายของตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลและสามารถอธิบายความผันแปรเรื่อง ระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านสมรรถนะ (2) ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (3) ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ (4) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม และ (5) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ถ้ามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำปัจจัยด้านสมรรถนะ ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม และปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ไปใช้ในการพัฒนามหาวิทยาลัยจะทำให้ระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\text{สมการถดถอย } \hat{Y} = 0.146 + 0.434X_1 + 0.210X_2 + 0.140X_3 + 0.103X_4 + 0.077X_5$$

โดยที่ $\hat{Y}$ คือ ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

X_1 คือ ปัจจัยด้านสมรรถนะ

X₂ คือ ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์

X₃ คือ ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์

X₄ คือ ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม

X₅ คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

5.9 ผลสรุปความคิดเห็นของตัวอย่างเกี่ยวกับ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนองคการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังนี้

จุดแข็ง (Strength) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ส่งเสริมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนองคการสู่ความเป็นเลิศให้ประสบความสำเร็จ

จุดอ่อน (Weakness) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่จะส่งต่อการพัฒนองคการสู่ความเป็นเลิศให้ประสบความสำเร็จได้ยาก หรือมีปัญหาต่อการพัฒนองคการสู่ความเป็นเลิศและต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุง

โอกาส (Opportunity) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ส่งเสริมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนองคการสู่ความเป็นเลิศให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

อุปสรรค (Threat) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นปัญหาหรือข้อจำกัดในการพัฒนองคการสู่ความเป็นเลิศให้ประสบความสำเร็จได้ยาก

ผลการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

(1) จุดแข็ง (Strength) ในการพัฒนองคการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ บุคลากรมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ มีความขยันสามารถทำงานเป็นทีม มีความเสียสละ และมีการผลิตผลงานทางวิชาการ ผู้บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(2) จุดอ่อน (Weakness) ในการพัฒนองคการของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การเปลี่ยนผู้บริหารทำให้การบริหารงานขาดความต่อเนื่อง งบประมาณสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบสารสนเทศมีน้อย การประสานงานที่ไม่ชัดเจนทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า การประชาสัมพันธ์

แผนยุทธศาสตร์ให้บุคลากรทราบยังไม่ทั่วถึง และสวัสดิการไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจปัจจุบัน

(3) โอกาส (Opportunity) หรือวิธีการใหม่ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนางานของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนทั้งสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมีความเหมาะสมต่อการสร้างเครือข่ายกับชุมชน ท้องถิ่น และการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนกลางที่เพียงพอจะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

(4) อุปสรรค (Threat) ในการพัฒนางานของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมาย ของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของมหาวิทยาลัย อัตราการเกิดที่ลดลงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักศึกษาให้ลดน้อยลงตามไปด้วย และมีการแข่งขันจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ค่อนข้างสูง

5.10 ผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(1) จุดแข็ง (Strength) ในการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรได้รับทราบทิศทาง และเป้าหมายขององค์กร ซึ่งควรวางแผนให้ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ได้แก่ การวางแผนด้านกำลังคน การวางแผนด้านงบประมาณ การวางแผนการปฏิบัติงาน และผู้บริหารต้องบริหารราชการตามหลักธรรมาภิบาล พร้อมรับการตรวจสอบในทุกสถานการณ์

(2) จุดอ่อน (Weakness) ในการพัฒนางานสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ควรปรับปรุงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โครงสร้างมหาวิทยาลัยราชภัฏใหม่ไม่ชัดเจน และการได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านเทคโนโลยีน้อย

(3) โอกาส (Opportunity) หรือวิธีการใหม่ๆ ที่จะไปสู่การพัฒนางานที่มี ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ในอนาคตจะมีการเปิดหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ และมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชน ท้องถิ่น

ภาคธุรกิจ และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ในด้านการทำวิจัย การบริการวิชาการ เพื่อให้ชุมชนใกล้เคียงได้มีความรู้ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน

(4) อุปสรรค (Threat) ในการพัฒนาศักยภาพการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้คนไทยศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษา อัตราการเกิดของคนไทยที่น้อยลง และสภาพการแข่งขันจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่มีมากขึ้น ตลอดจนการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางที่ค่อนข้างน้อย

6. อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเด็นที่สำคัญสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

6.1 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ระดับการพัฒนาศักยภาพการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ทั้ง 7 หมวด ได้แก่ ด้านการนำองค์การ การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดกระบวนการ และผลลัพธ์การดำเนินการ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ประเมินหน่วยงานเพื่อยกระดับผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5) และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดให้เกิดขึ้นกับประชาชนเป็นสำคัญ

6.2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีระดับค่าเฉลี่ยความสำเร็จการพัฒนาศักยภาพการสู่ความเป็นเลิศอยู่ในระดับสูงกว่ามหาวิทยาลัยอื่น

ซึ่งในปีงบประมาณ 2559 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณ Thailand IPv6 Ready Award จากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) ในงาน IPv6 เหตุที่ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยได้รับรางวัล เนื่องจากมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญในการวางแผนยุทธศาสตร์เป็นลำดับแรก เพราะการวางแผนจะทำให้มหาวิทยาลัยพัฒนาหรือเติบโตไปในทิศทางที่ถูกต้อง และหลักการสำคัญของการวางแผน ควรวางแผนให้ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ได้แก่ การวางแผนด้านกำลังคน การวางแผนด้านงบประมาณ ตลอดจนการวางแผนการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา ขัดมะโน (2551) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่สามารถกำหนดแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมาย มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวบ่งชี้ตามแผนที่กำหนดไว้ และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

6.3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 3

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สามารถอธิบายความผันแปรเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 77.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่เห็นว่า หากหน่วยงานราชการให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความโปร่งใสในการทำงาน มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน มีการประเมินผลการทำงาน ลดขั้นตอนการทำงานให้เกิดความคล่องตัว และมีความยืดหยุ่น ย่อมเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศด้วย

สำหรับปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองคการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองคการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2546-2550 ในยุทธศาสตร์ที่ 5 การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานโดยการมุ่งเน้นในการพัฒนาคน และเปิดโอกาสให้ข้าราชการได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมต่อการเรียนรู้ เมื่อข้าราชการมีความพึงพอใจต่อตนเองและมีความพร้อมต่อการปฏิบัติงานย่อมสามารถตอบสนองการให้บริการแก่ประชาชนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวดี ชวนบุญ (2555) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพองคการเพื่อความเป็นเลิศของเทศบาลนครอ้อมน้อย อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพทางด้านโครงสร้าง ด้านลักษณะการบริหารงาน ด้านบุคลากร ด้านทักษะด้านค่านิยมร่วม ด้านกลยุทธ์ ด้านระบบงาน มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพองคการเพื่อความเป็นเลิศของเทศบาลนครอ้อมน้อย

ส่วนปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองคการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองคการสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของโรเบิร์ต เอส แคปแลน และ เดวิด พี นอร์ตัน (Robert S. Kaplan and David P. Norton) (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2553, น. 4) ที่เห็นว่าองคการเชิงยุทธศาสตร์เป็นลักษณะของการมุ่งเน้นองคการที่เป็นเลิศ ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การดำเนินงาน (2) การปรับองคการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้น (3) การทำให้ยุทธศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของทุกคนในแต่ละวัน (4) การทำให้ยุทธศาสตร์มีลักษณะเป็นกระบวนการมีความต่อเนื่อง (5) การกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ผู้นำทางการบริหารขององคการ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันพระปกเกล้า (2554) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานที่เป็นเลิศขององคกรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2554 ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การดำเนินงานขององคกรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององคกรปกครองส่วนท้องถิ่น

หรือส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารงานได้อย่างโดดเด่นเป็นเลิศจนได้รับได้รับรางวัลพระปกเกล้าทองคำและรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2553

6.4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 4

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะสามารถอธิบายความผันแปรเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 86.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ David McClelland ที่อธิบายไว้ว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบได้กับภูเขาน้ำแข็ง โดยส่วนที่พัฒนาได้ง่ายลอยอยู่เหนือน้ำ คือ องค์ความรู้และทักษะต่างๆ และส่วนที่สังเกตได้ยากที่อยู่ใต้น้ำ คือ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ซึ่งเรียกว่า สมรรถนะ และสอดคล้องกับสำนักงาน ก.พ. ที่อธิบายไว้ว่า สมรรถนะ เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานที่โดดเด่นกว่าเพื่อนคนอื่นๆ ซึ่งสมรรถนะของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาองค์การให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น (สำนักงาน ก.พ., 2552)

สำหรับปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Scorecard) เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มร้อยละ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงาน ก.พ. ที่เห็นว่าการประเมินความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบไปด้วย 5 มิติ ได้แก่ ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ความพร้อมรับผิดชอบด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และความพร้อมรับผิดชอบด้านการบริหารงานทรัพยากรบุคคล ซึ่งเน้นความเชื่อมโยงของบุคคลผู้ปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารและผลการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา ยุวบูรณ์ (2551)

ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ: ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ปตท. จำกัด ที่พบว่า ศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ขององค์การและระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยเน้นเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานและการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสม เพื่อปรับปรุงสมรรถนะของพนักงาน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ

สำหรับปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มร้อยละ 0.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ DuBrin (2007, p. 391 อ้างถึงใน รุ่งสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551, น. 1) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) เป็นผู้นำที่สามารถกำหนดทิศทางกระตุ้นและสร้างแรงแรงบันดาลใจให้กับองค์กรในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้องค์กรอยู่รอดต่อไปได้ การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์จะช่วยผลักดันให้การบริหารเชิงกลยุทธ์ประสบความสำเร็จและลุล่วงไปด้วยดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ รักเกียรติ หงษ์ทอง, วัชร ยาคูณ, พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, และพรสรวง โรจนพานิช (2558) ที่ศึกษาประสิทธิผลขององค์การกับตัวแบบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตกมีผลการนำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างความร่วมมือ และการตรวจสอบความก้าวหน้ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การ มิติความผูกพันต่อองค์การ ด้านความผูกพันต่อเป้าหมาย และมิติการปรับตัวขององค์การ ด้านวิธีการปรับตัว และการจัดการการปรับตัว และจากผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์นำไปสู่การสร้างตัวแบบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก คือ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตกควรให้ความสำคัญกับการนำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือในการเปลี่ยนแปลงและการตรวจสอบความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลง เพราะมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การด้านความผูกพันต่อองค์การและการปรับตัวขององค์การ

สำหรับปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มร้อยละ 0.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับแนวคิดของ วิรัช สงวนวงศ์วาน (2554, น. 203) ที่เห็นว่า การทำงาน

เป็นทีม คล้ายกับการทำงานเป็นกลุ่ม (Work Group) ที่เป็นการทำงานร่วมกันของสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ต่างกันที่การทำงานเป็นกลุ่มผลการปฏิบัติงานจะเป็นผลงานของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน ในขณะที่ผลการปฏิบัติงานของทีมจะเป็นผลงานของสมาชิกทั้งสมาชิกแต่ละคนและผลงานที่ร่วมกันรับผิดชอบของสมาชิกในทีม โดยใช้ทักษะที่มีต่างกันของสมาชิกแต่ละคนมาประสานประกอบกันเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อหนุนกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ ธาณี (2553) ที่ศึกษากลยุทธ์การนำองค์การสู่ความเป็นเลิศของเทศบาลตำบลนาสว่าง อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ด้านการทำงานเป็นทีมของพนักงานเทศบาลตำบลนาสว่างทุกคน สามารถร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี โดยมีการประชุม วางแผน ระดมสมองร่วมกัน จึงส่งผลให้กลยุทธ์การนำองค์การสู่ความเป็นเลิศของเทศบาลตำบลนาสว่าง อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี ประสบความสำเร็จ

6.5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 5

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่และปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะ (Competency) สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ถึงร้อยละ 86.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ David McClelland ที่กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบได้กับภูเขาน้ำแข็ง ซึ่งส่วนที่พัฒนาได้ง่ายจะลอยอยู่เหนือน้ำและส่วนที่สังเกตได้ยากคือส่วนที่อยู่ใต้น้ำ (สำนักงาน ก.พ., 2548, น. 4) และในส่วนของสำนักงาน ก.พ. ได้กำหนดสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน คือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะทางการบริหาร และสมรรถนะเฉพาะงานที่ปฏิบัติ (สำนักงาน ก.พ., 2552)

สำหรับปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Scorecard) เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงาน ก.พ. ที่ว่า การพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากร

มนุษย์ประกอบไปด้วย 5 มิติ ซึ่งให้ความสำคัญในการประเมินระบบโครงสร้างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และมุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างผู้ปฏิบัติงานและยุทธศาสตร์การบริหารตลอดทั้ง ผลการปฏิบัติงานขององค์กร (สำนักงาน ก.พ., 2547, น. 17) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา ยวบูรณ์ (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ: ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ปตท. จำกัด ที่พบว่า ศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ขององค์กรและระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ

สำหรับปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ แคปแลน และเดวิด พี. นอร์ตัน (Robert S. Kaplan and David P. Norton) ที่อธิบายไว้ว่า องค์กรควรจะปรับตัวไปสู่การเป็นองค์กรเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้น เพราะ องค์กรเชิงยุทธศาสตร์เป็นลักษณะของการมุ่งเน้นองค์กรที่เป็นเลิศ (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2553, น. 6) และสอดคล้องกับคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย ตั้งแต่แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ (พ.ศ. 2546-2550) จนกระทั่งแผนฯ (พ.ศ. 2556-2561)

สำหรับปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม (Team Work) เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิรัช สงวนวงษ์ (2554, น. 203) ที่เห็นว่า การทำงานของทีมงานจะเป็นผลงานของสมาชิกทุกคนในทีมที่ได้ร่วมกันรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการใช้ทักษะที่แตกต่างกันมาใช้ให้เกิดประโยชน์เกื้อหนุนในการทำงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ ธาณี (2553) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การนำองค์กรสู่ความเป็นเลิศของเทศบาลตำบลนาสว่าง อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี ที่พบว่า การทำงานเป็นทีมของพนักงานเทศบาลตำบลนาสว่างทุกคน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การนำองค์กรสู่ความเป็นเลิศ

สำหรับปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายความผันแปรเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศ

ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ DuBrin (2007, p. 391 อ้างถึงใน รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551, น. 1) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) เป็นผู้นำที่สามารถกำหนดทิศทางกระต้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับองค์การในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้องค์การอยู่รอดต่อไปได้ โดยผู้นำลักษณะนี้จะคอยผลักดันให้เกิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ และยังได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ รักเกียรติ หงส์ทอง และคณะ (2558) ศึกษาเรื่องประสิทธิผลขององค์การกับตัวแบบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การในด้านความผูกพันต่อองค์การ

สำหรับปัจจัยที่พบว่าไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY) และปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) อธิบายได้ดังนี้

กรณีพบว่าปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่แล้ว เนื่องจากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่มุ่งเน้นให้หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดี และให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังปรากฏในมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ที่ระบุไว้ว่า การบริหารราชการตามพระราชบัญญัติต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของปวงชน ทั้งนี้ โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลงาน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557, น. 266) จะเห็นได้ว่าหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หน่วยงานภาครัฐทุกแห่งนำไปใช้ในการบริหารราชการอยู่แล้ว

ดังนั้น ปัจจัยด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี จึงไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรณีที่พบว่าปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ (I AM READY) ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้บริหารงานให้สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2546-2550 ของสำนักงาน ก.พ.ร. อยู่แล้ว ดังปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 5 การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมของข้าราชการ ซึ่งมุ่งเน้นให้ข้าราชการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการทำงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เป็นการสร้างความพร้อมให้กับข้าราชการในการปฏิบัติราชการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้รับบริการอยู่แล้ว ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏจึงได้ส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การทำงาน ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาต่อ และสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานจริง ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบการปฏิบัติงานให้สอดคล้องตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย และสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่ประชาชน ผู้รับบริการ โดยมุ่งเน้นผลงานเป็นสำคัญ จึงเห็นว่าปัจจัยด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรณีที่พบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่แล้ว จากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 นอกจากนี้ สำนักงาน ก.พ.ร. ยังได้นำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ในการบริหารราชการให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และมีความเป็นธรรม ประกอบด้วย หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบต่อ/สามารถตรวจสอบได้ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค/เที่ยงธรรม หลักการมุ่งเน้นฉันทามติ จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญ และนับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มหาวิทยาลัยราชภัฏได้มุ่งเน้นการบริ

หารราชการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเสมอมา เพื่อให้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในยุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ (พ.ศ. 2558-2567) ยุทธศาสตร์ที่ 7 ได้มุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสัมพันธ์ เครือข่าย และความร่วมมือ กับภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการ ในการจัดการเรียนรู้ การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญแก่ทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ โดยเริ่มตั้งแต่การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติหรือดำเนินการ การร่วมจัดสรรผลประโยชน์ ตลอดจนการร่วมติดตามประเมินผล ดังนั้น ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจึงไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์

จากผลการสัมภาษณ์ผู้แทนทั้ง 3 มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้รับรางวัล ในปีงบประมาณ 2559 ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปเนื้อหาข้อเสนอแนะได้ดังนี้

(1) ด้านจุดแข็ง (Strength) ในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้มีความชัดเจน ทั้งด้านกำลังคน ด้านการวางแผน ด้านงบประมาณ และผู้บริหารต้องบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

(2) จุดอ่อน (Weakness) ที่ส่งผลให้การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบความสำเร็จยากขึ้น คือ บุคลากรไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โครงสร้างมหาวิทยาลัยราชภัฏใหม่ไม่ชัดเจน ส่งผลให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางน้อย

(3) ด้านโอกาส (Opportunity) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์การที่มีความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น เปิดหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่น โดยการให้บริการวิชาการและการวิจัย ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

(4) อุปสรรค (Threat) ในการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้คนไทยศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษา อัตราการเกิดของคนไทยน้อยลง การแข่งขันจากมหาวิทยาลัยอื่น และการได้รับงบประมาณส่วนกลางน้อย

7.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่และปัจจัยด้านการจัดการทรัพยากรบุคคล มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านสมรรถนะ (Competency) ปัจจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Scorecard) ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม (Team Work) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลให้ระดับการพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับมากกว่าร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) ปัจจัยด้านสมรรถนะ (Competency) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรได้แสดงออกถึงความรู้ ทักษะ และความสามารถในสายงานนั้นๆ เพื่อให้บุคลากรได้มีความเชี่ยวชาญในสายอาชีพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกให้รู้จักอุทิศตน เสียสละ และมีความมุ่งมั่น กระตือรือร้นต่อการให้บริการ และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมสามารถทำงานเป็นทีมและมีคุณธรรม จริยธรรม ต่อหน้าที่ของตนเอง โดยส่งเสริมให้บุคลากรได้รับทราบ และตระหนักถึงสมรรถนะหลักที่บุคลากรทุกคนต้องมี และสมรรถนะในงาน ด้วยการอบรมสัมมนา เพื่อสร้างความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บุคลากรมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องกับทิศทางขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) การพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HR Scorecard) ควรใช้จ่ายงบประมาณในกิจกรรมการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดความคุ้มค่า โดยเริ่มตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคลากร การพัฒนา การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย และกิจกรรมด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลอื่นๆ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและคุ้มค่า พร้อมทั้ง สร้างระบบฐานข้อมูลด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีความถูกต้อง เทียบตรงทันสมัย และนำมาใช้ประกอบ

การตัดสินใจและการบริหารทรัพยากรบุคคลได้จริง นำเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อให้การบริการมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และมาตรการด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร ตลอดจนพิจารณาอัตราค่าครองชีพ และปรับปรุงสวัสดิการของบุคลากรให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจในปัจจุบัน เสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงานให้มีความเหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานจะได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และควรมีการปฐมนิเทศบุคลากรที่เข้าปฏิบัติงานใหม่ เพื่อให้บุคลากรได้รับทราบเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ และข้อควรปฏิบัติอื่นๆ และเพื่อให้เข้าใจทิศทางของมหาวิทยาลัย และปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ ตลอดจนทั้งควรสร้างระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีความชัดเจน

(3) การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ในระดับผู้บริหาร ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์ เพื่อสะท้อนปัญหา อันเกิดจากการปฏิบัติงาน ตลอดจนหาแนวทางการป้องกันปัญหาต่างๆ ของผู้ปฏิบัติงาน ในการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควรสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในทุกระดับเกี่ยวกับ ทิศทาง เป้าหมายขององค์กร และควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเป้าหมายขององค์กร ให้บุคลากรได้รับทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน และสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุ วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย อีกทั้งควรให้ความสำคัญและติดตามการประเมินกลยุทธ์เป็นประจำทุกปี และประชาสัมพันธ์ผลการประเมินให้กับบุคลากรได้รับทราบ ซึ่งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจะได้นำผลการประเมินใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ร่วมกันต่อไป

(4) การทำงานเป็นทีม (Team Work) ควรส่งเสริมและให้ความสำคัญในการสร้าง การยอมรับเชื่อถือ ไว้วางใจซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้นในองค์กร ยอมรับความรู้ ความสามารถ และความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่น เปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมแก้ไขปัญหาและ พัฒนางาน สร้างค่านิยมการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น และพัฒนาศักยภาพ บุคลากรให้มีทักษะที่หลากหลาย และสามารถปฏิบัติงานแทนกันได้ มีการวางระบบโครงสร้าง การทำงานให้ชัดเจน เช่น หน่วยงานใดรับผิดชอบเรื่องใด และมีแนวทางการดำเนินการเช่นใด เพื่อให้การติดต่อประสานงานมีความชัดเจน และดำเนินงานได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

(5) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรผู้ปฏิบัติงานประกอบการจัดทำแผน กลยุทธ์ขององค์กร ควรนำปัจจัยต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์ได้อย่างเป็นระบบ

และสามารถคาดการณ์ความต้องการในอนาคตได้ การพัฒน่องค์การอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานแบบเดิมให้เป็นระบบการทำงานเชิงรุก หาแนวทางแก้ไขปัญหาลึกเกี่ยวกับการขาดความต่อเนื่องในการบริหารงานของผู้บริหาร

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรศึกษาการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคอื่นๆ เพื่อจะได้ทราบถึงความสำเร็จของการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาพรวมได้อย่างครอบคลุม

(2) ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ได้แก่ นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้รับบริการ และประชาชนทั่วไป เพื่อจะได้ทราบถึงความสำเร็จของการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนา ปรับปรุงการบริหารจัดการของหน่วยงาน ตลอดจนสามารถตอบสนองผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกเขตพื้นที่

(3) ควรศึกษาแบบเจาะลึกโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารทุกมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

(4) ควรนำแนวคิดอื่นใช้ในการศึกษาระดับความสำเร็จในการพัฒน่องค์การสู่ความเป็นเลิศ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แนวคิด TQA เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร ราชแพทยาคม. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารราชการไทย*. ในเอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารราชการไทย. (น. 29-30). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนิดา ยวนบูรณ์. (2551). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ: ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)*. (รายงานคุณวุฒิพนธ์ ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. ใน *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารงานภาครัฐ*. (น. 237-247). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เทพศักดิ์ บุญรัตน์. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคสังคม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์*. (น. 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2553). นโยบายสาธารณะกับการวางแผนยุทธศาสตร์. ใน *เอกสารนโยบายสาธารณะ*. (น. 4-6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2549). *ภาวะผู้นำและผู้นำและเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด.
- ภัทรวดี ชวนบุญ. (2555). *การศึกษาการพัฒนาศักยภาพองค์การเพื่อความเป็นเลิศของเทศบาลนครอ้อมน้อย จ.สมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รักเกียรติ หงษ์ทอง, วัชร ยาคณ, พลศักดิ์ จิโรศิริ, และพรสรร โจนพานิช. (2558). ประสิทธิภาพขององค์การกับตัวแบบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏตะวันตก. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 10(29), 71-86.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2551). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์. *การจัดการสมัยใหม่*, 6(2), 13.
- วิภาส ทองสุทธิ. (2551). *การบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพฯ: อินทภาษ.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2554). *การจัดการและพฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: บริษัท วี พรินท์ (1991) จำกัด.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). *การบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2554*. (รายงานการวิจัยปริญญาโทบริหารธุรกิจ), สถาบันพระปกเกล้า.
- สุภาภรณ์ ธาณี. (2553). *กลยุทธ์การนำองค์การสู่ความเป็นเลิศของ เทศบาลตำบลนาสวรรค์ อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี*. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2547). *แนวทางการประเมินระบบบริหารทรัพยากรบุคคล*. กรุงเทพฯ: กลุ่มโรงพิมพ์สำนักบริหารกลาง.
- _____. (2548). *คู่มือสมรรถนะราชการพลเรือนไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด.

_____. (2552). *ความรู้ความสามารถ ทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับตำแหน่ง*. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.). (2549). *แนวทางการเสริมสร้างจริยธรรม คุณธรรมและการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ข้าราชการ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2555). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

_____. (2557). *เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ 2558*. กรุงเทพฯ: บริษัท วิชั่นพรีน แอนด์ มีเดีย จำกัด.

สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (2558). *บันทึกราชภัฏ 2558*. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

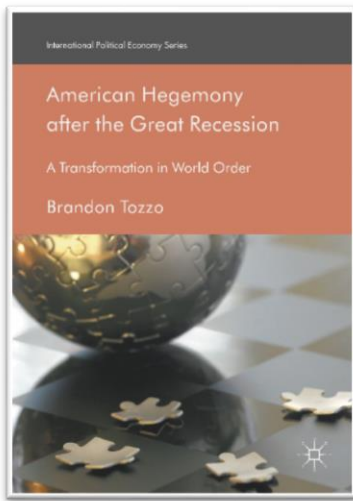
อภิญญา ชัดมะโน. (2551). *การศึกษาการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

American Hegemony after the Great Recession: A Transformation in World Order¹

กฤษฎา อีระโกศลพงศ์²

Kritsada Theerakosonphong³

ในหนังสือ “American Hegemony after the Great Recession: A Transformation in World Order” จัดทำขึ้นภายใต้ชุดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy: IPE) ซึ่งมีหนังสือที่ถูกผลิตออกมาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางวิชาการของ IPE อย่างต่อเนื่อง⁴ ทั้งยังได้อาศัยศาสตร์จากแขนงวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ และเศรษฐศาสตร์การเมืองเปรียบเทียบ เพื่อบูรณาการภายใต้การวิเคราะห์บริบททางประวัติศาสตร์ (Tozzo, 2018, pp. 5-6)

Brandon Tozzo จัดวางโครงสร้างเนื้อหาเริ่มต้นตั้งแต่บทที่ 1 เป็นการอธิบายประเด็นของวิกฤติ Great Recession มีความสำคัญอย่างไรต่อการนำเสนอหนังสือเล่มนี้ อันบ่งชี้ให้เห็นปัญหาของการศึกษาและแนวทางของการศึกษา ต่อมาบทที่ 2

¹ Tozzo (2018). *American Hegemony after the Great Recession: A Transformation in World Order*. London: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-57539-5 (eBook)

² นักวิชาการอิสระ อีเมล: Kritsada.the@outlook.com

³ Independent Academician. E-mail: Kritsada.the@outlook.com

⁴ หนังสือใน IPE Series ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของ US ตัวอย่างเช่น (1) Panitch, L., & Konings, M. (2008). *American Empire and the Political Economy of Global Finance*. New York: Palgrave Macmillan. (2) Hersh, J. (1993). *The USA and the Rise of East Asia since 1945*. London: Palgrave Macmillan. (3) Garten, H. A. (2001). *US Financial Regulation and the Level Playing Field*. New York: Palgrave Macmillan. (4) Brown, S. S. (2013). *The Future of US Global Power: Delusions of Decline*. New York: Palgrave Macmillan.

จะวิเคราะห์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งพร้อมกับอำนาจของสหราชอาณาจักรที่ถดถอยลง และยังอภิปรายถึงวิกฤติ Great Depression ในทศวรรษ 1930 สืบเนื่องมาจากการก่อตัวและพังทลายของ Bretton Woods System จนมาสู่การปรากฏตัวของนโยบายเสรีนิยมใหม่ สืบเนื่องมาในบทที่ 3 เป็นระเบียบแบบแผนของเสรีนิยมใหม่ ระหว่างปี ค.ศ. 1979-2000 จากข้อเสนอแนะนโยบายสู่การปฏิบัติ และหลังสงครามเย็นยังทำให้บรรษัทมีบทบาทมากขึ้นในเครือข่ายการผลิตโลก (Global Production Networks) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพังทลายของระบอบคอมมิวนิสต์ทำให้เหลือเพียงหนึ่งทางเลือกเท่านั้นในระบบเศรษฐกิจโลก และเริ่มปรากฏการครองอำนาจนำของสหรัฐอเมริกา (United States of America: USA) ในช่วงที่ตอบโต้การก่อการร้ายที่ภาคพื้นตะวันออกกลาง ตามมาด้วยบทที่ 4 วิกฤติการเงินล้มเหลวในสหภาพยุโรป (European Union: EU) บทที่ 5 จินตนาการขึ้นมาในระบบเศรษฐกิจโลก และบทที่ 6 การครองอำนาจนำของ US ภายหลังวิกฤติ Great Recession และ Donald Trump ที่ทำให้ US มีอำนาจมากขึ้นท้ายสุดในบทที่ 7 สรุปภาพรวมโดยมุ่งเน้นที่การครองอำนาจของ US ตามจุดพลิกผันในสถานการณ์ระหว่างประเทศ แต่ขอบเขตจำกัดไว้ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งจนถึงปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้ Tozzo เสนอวัตถุประสงค์สองประการดังนี้ ประการแรก คือ การอธิบายให้เห็นถึงโครงการทางการเมืองที่พัฒนาขึ้นจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของระบบการเงิน และประการที่สอง คือ การถกเถียงถึงการครองอำนาจนำของ US และผู้นำทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนระบบทุนนิยมโลก (Tozzo, 2018, pp. 1-2) ด้วยเหตุนี้ ระดับของการวิเคราะห์จึงให้ความสำคัญที่ US ในฐานะของรัฐเนื่องจากเปรียบได้กับจักรวรรดิ แม้ว่าจะประสบวิกฤติเชิงโครงสร้าง แต่สถานะและอำนาจก็ไม่ได้ถดถอยลงเหมือนกับที่ Stiglitz (2009) นำเสนอไว้ว่าเป็นความล้มเหลวต่อบทบาทของรัฐและตลาด ทำให้หันมาอาศัยการคุ้มครองทางสังคมเพื่อฟื้นฟูสภาพทางเศรษฐกิจและสร้างคุณภาพชีวิต รวมถึงมาตรฐานการดำรงชีวิต แต่ในทางกลับกันผู้เขียนเห็นเช่นเดียวกับ Nye (2015) ที่เสนอในหนังสือ “American Century Over?” คือ ในอนาคตเร็ววันยังไม่มีประเทศอื่นสามารถแย่งชิงตำแหน่งจักรวรรดิจาก US ได้ และยังตั้งข้อสังเกตว่า US จะครองอำนาจนำได้จนถึงปี ค.ศ. 2029

โครงสร้างเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ Tozzo อธิบายให้เห็นบทบาทของ US เริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 1914 และความพยายามในการครองอำนาจนำมาตั้งแต่ทศวรรษ 1930 โดยกระบวนการนี้เริ่มต้นหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เพื่อสถาปนาให้มีสถานะเป็นจักรวรรดิ (Empire) ด้วยเหตุที่ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งนี้ทำให้สหราชอาณาจักรสูญเสียตำแหน่งผู้ครองอำนาจนำ (Hegemonic Actor) ในระบบทุนนิยมโลก ต่อมา Great

Depression ก็ทำให้ US ประสบปัญหาเชิงโครงสร้างเช่นเดียวกัน จึงหันมารับมือผลกระทบด้วยแนวทางของ Keynesian Economics เพื่อรักษาไม่ให้สูญเสียอำนาจที่กำลังก่อตัวขึ้นมา ทั้งนี้ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศมหาอำนาจภาคพื้นยุโรปได้ดำเนินตามแนวทางดังกล่าว มีลักษณะสำคัญเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานอย่างเต็มที่และการจัดเตรียมสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะการสร้างความมั่นคงทางสังคม เช่น การจ้างงานสาธารณะในภาวะวิกฤติเพื่อแก้ไขปัญหาของการว่างงาน เป็นต้น (Tozzo, 2018, pp. 14-21)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง US ได้รับชัยชนะจากสงครามอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีทางการทหารที่พัฒนาขึ้นมา กลายเป็นที่มาของการสร้างระเบียบโลกของ US ที่สำคัญและยังสามารถรวบรวมพันธมิตรจากประเทศมหาอำนาจในภาคพื้นยุโรปและญี่ปุ่นได้สำเร็จ เห็นได้จากความร่วมมือเป็นพันธมิตรกับองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) เพื่อคอยสนับสนุนทางการทหารและเป็นแนวร่วมต่อสู้กับกลุ่มประเทศในเครือสหภาพโซเวียต (Union of Soviet Socialist Republics: USSR) ด้วยเหตุนี้ การครองอำนาจนำของ US จึงไม่ได้สนับสนุนเฉพาะระบบทุนนิยมโลก แต่ยังขึ้นอยู่กับปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือทางการทหาร ซึ่งเป็นมิติของความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการต่อสู้กับภัยอันตรายจากระบอบคอมมิวนิสต์ของ USSR ในช่วงสงครามเย็น โดยรูปแบบของการต่อสู้เป็นสงครามตัวแทน (Proxy War) ไม่ว่าจะเป็นสงครามเกาหลี (ค.ศ. 1950-1954) สงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1955-1975) และสงครามอัฟกานิสถาน (ค.ศ. 1979-1989) (Tozzo, 2018, pp. 21-30)

นอกจากนี้ US ถือเป็นหนึ่งในประเทศที่สนับสนุนโครงการทางการเงินภายใต้การจัดตั้ง Bretton Woods System โดยมีองค์การระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) สนับสนุนภารกิจเกี่ยวกับระบบการเงินและอัตราแลกเปลี่ยน จนกล่าวได้ว่าบทบาทของ US กลายเป็นศูนย์กลางในระบบเศรษฐกิจโลก สืบเนื่องถึงทศวรรษ 1970 อิทธิพลของ USSR ก็ถดถอยลง แต่ US กลับมีบทบาทมากขึ้นจากความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีการสื่อสาร การผลิต และการขนส่งที่ลดระยะเวลาและมีต้นทุนต่ำ ทั้งยังพัฒนาอุตสาหกรรมเศรษฐกิจการเมืองที่ Friedrich Hayek เคยนำเสนอเพื่อมาสนับสนุนให้ลดบทบาทของรัฐบาลลง และที่สำคัญ US ต้องเผชิญต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจและตลาดจากประเทศในภาคพื้นยุโรปและญี่ปุ่น เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ประสบวิกฤตการณ์น้ำมันในปี ค.ศ. 1973 ส่งผลให้ไม่สามารถผูกขาดระบบการเงินได้ เพราะเกิดความไร้เสถียรภาพของเศรษฐกิจโลกและความอลหม่านที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 1950-1970 (Tozzo, 2018, pp. 21-34)

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1980 โครงการทางการเมืองได้ก่อร่างจนสำเร็จ กล่าวได้ว่าชุดอุดมการณ์เศรษฐกิจการเมืองของลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ได้กลายรูปสู่ชุดนโยบาย โดยปรากฏให้เห็นจากฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus) ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง Margaret Thatcher กับ Ronald Reagan ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่นำมาอภิปรายถึงโลกาภิวัตน์เพราะทำให้ระบบการเงินไหลผ่านไปทั่วโลก แต่บทบาทของ US ก็ไม่ได้เริ่มต้นจากชุดนโยบายนี้ โดยก่อนหน้านี้เริ่มทดลองปฏิบัติการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 เช่น ในชิลีที่นำโดยรัฐบาลอำนาจนิยมและได้รับการสนับสนุนให้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เพื่อดำเนินการลดขนาดของกิจการภาครัฐ การลดอุปสรรคของการแข่งขันทางการค้า การแปรรูปกิจการสาธารณะ รวมไปถึงการลดค่าใช้จ่ายสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะการรักษาพยาบาลและการปฏิรูประบบบำนาญ (Tozzo, 2018, pp. 43-47)

ฉะนั้น การจัดสวัสดิการสังคมที่สนับสนุนจากเงินภาษีภายใต้นโยบายการคลังก็เปลี่ยนแปลงสู่บทบาทของตลาดที่เข้ามาแทนที่ ทั้งนี้ นโยบายเสรีนิยมใหม่จัดเตรียมตำแหน่งการครองอำนาจไว้ในศูนย์กลางของระบบโลก ถือเป็นการสิ้นสุดของ Bretton Woods System เพื่อสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันเสรีและผ่อนปรนกฎเกณฑ์ให้เอื้อต่อการลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา ต่อมา การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์แห่งโซเวียตก็ทำให้นโยบายเสรีนิยมใหม่แผ่ขยายครอบคลุมทั่วโลก แต่เสรีนิยมใหม่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมและการเอารัดเอาเปรียบในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะบทบาทขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ที่ดำเนินมาครึ่งทศวรรษกลับถูกกระแสการต่อต้านโลกาภิวัตน์ในปลายศตวรรษ 20 (Tozzo, 2018, pp. 43-55)

นอกจากนี้ Wal-Mart กลายเป็นหนึ่งตัวอย่างในบรรษัทขนาดใหญ่ของโลกเพราะได้รับปัจจัยสนับสนุนจากเครือข่ายการผลิตโลกที่พัฒนาขึ้นโดยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ ทั้งนี้ บรรษัทและผู้บริหารระดับ CEO ที่มีฐานะปัจเจกบุคคล แม้จะมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลกก็ตาม แต่กลับไม่ได้เป็นตัวแสดงหลัก เพราะในโครงสร้างระหว่างประเทศยังมีสถาบันระหว่างประเทศอื่น เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลก (World Bank) คอยสนับสนุนนโยบายเสรีนิยมใหม่ และแท้จริงแล้ว US ยังเป็นตัวแสดงหลักในระเบียบโลก สืบเนื่องในปี ค.ศ. 1997 วิกฤตการณ์เอเชียเอเซียกลับเผชิญหน้าต่อวิกฤตการเงิน และก่อให้เกิดหนี้สิน รวมถึงความล้มเหลวของระบบการเงินและตลาด แต่ทำให้บทบาทของ IMF และ World Bank รุกล้ำเข้ามาด้วยความช่วยเหลือประเทศในภาคพื้นเอเชียมากขึ้นตามมา (Tozzo, 2018, pp. 49-55)

เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นอกจากการแข่งขันทางการค้าแล้ว การสร้างสถานะของความหวาดกลัวก็เป็นหนึ่งแนวทางสำหรับการครองอำนาจนำ โดยที่ US เผชิญหน้าต่อ

การก่อการร้าย 9/11 ตรงกับช่วงการบริหารประเทศโดยรัฐบาล George W. Bush ด้วยเหตุนี้ Tozzo อธิบายว่า US กลับมาให้ความสำคัญต่อมิติทางการเมืองในภาคพื้นตะวันออกกลางอีกครั้งหลังจากที่สงครามอ่าวเปอร์เซียยุติลงไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 แต่ปรากฏว่า US ได้ปฏิบัติการครั้งใหม่ในปี ค.ศ. 2003 เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ในทางตรงข้ามก็เพื่อต่อต้าน Saddam Hussein เนื่องจากมีความท้าทายต่อสถานะของ US และยังมีการสะสมอาวุธอันมีความเสี่ยงต่อการก่อการร้าย (Tozzo, 2018, pp. 55-58) แต่ในการนำเสนอดังกล่าวทำให้ผู้เขียนตระหนักถึงที่ Robert W. Cox เสนอว่าจากเหตุการณ์ 9/11 กลับทำให้ US มีความชอบธรรมให้สามารถใช้อำนาจแข็ง (Hard Power) อีกครั้งต่ออัฟกานิสถาน หลังจากที่เคยได้ใช้อาวุธนิวเคลียร์ถล่มญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง และที่สำคัญการต่อสู้ที่เกิดขึ้นยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งความแตกต่างทางอารยธรรมระหว่างตะวันตกและตะวันออก (Cox, 2012; Cox & Schechter, 2002)

Tozzo แสดงให้เห็นว่าการที่จีนก้าวขึ้นมามีอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารจนสามารถแข่งขันกับ US ได้นั้นยังมีข้อจำกัดถึงการแย่งชิงตำแหน่งผู้นำในระเบียบโลก เพราะทั้ง US และจีนต่างต้องการครองอำนาจนำ นอกจากนี้ จีนยังพึ่งพิงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจากการสร้างงานอาชีพและการลงทุนจากบริษัทระหว่างประเทศ เพราะในประเทศยังมีการใช้แรงงานราคาถูก กล่าวโดยสังเขปเศรษฐกิจจีนมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตกลับสวนทางกัน กล่าวได้ว่ามาตรฐานการดำรงชีวิตเป็นหนึ่งในปัญหาที่รัฐบาลจีนต้องหันมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น (Tozzo, 2018, pp. 79-90) และที่สำคัญสถานการณ์โลกยังเผชิญหน้าต่อขบวนการยึดครอง (Occupy Movement) อันเป็นผลสืบเนื่องจากวิกฤติ Great Recession แต่มีความท้าทายต่อเสรีนิยมใหม่ (Tozzo, 2018, pp. 93, 116) เพราะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างระหว่างประเทศที่เอารัดเอาเปรียบและมีช่องว่างความไม่เท่าเทียมในระบบทุนนิยมโลก

นอกจากการไร้เสถียรภาพของระบบการเงินโลก ทั้งสถาบันการเงินและบริษัทธุรกิจ แต่กลับไม่ได้รับความสำคัญจากผู้นำทางการเมืองของ US จนกระทั่งเมื่อเกิดวิกฤติ Great Recession ทำให้เกิดความอลหม่าน และกลายเป็นที่มาของความร่วมมือเวทีผู้นำรัฐบาล 20 ประเทศ หรือ G20 เพื่อหาแนวทางของการจัดการระเบียบทางเศรษฐกิจ แต่ US ก็ยังคงครอบงำด้วยลัทธิเสรีนิยมใหม่เช่นเดิม แต่ก็ถดถอยลงในช่วงเวลาสั้นๆ ระหว่างปี ค.ศ. 2008-2016 หลังจากวิกฤติ Great Recession ซึ่ง US ก็พยายามฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจและการเงิน กระทั่งปี ค.ศ. 2016 การว่างงานมีอัตราต่ำกว่าร้อยละ 5 โดยอาศัยสถาบันการเงินระหว่างประเทศและ G20 ซึ่งอยู่ภายใต้การครอบงำของ US มาแต่เดิม

สำหรับการบริหารประเทศโดย Barack Obama นั้นให้ความสำคัญแง่ของการลดผลกระทบและการฟื้นฟูจากวิกฤติเชิงโครงสร้างมากกว่าการมุ่งเน้นเรื่องของความมั่นคง (Tozzo, 2018, pp. 95-117) และต่อมาเมื่อ Trump ก้าวขึ้นมาเป็นผู้สมัครตำแหน่งประธานาธิบดีแห่ง US ในปี ค.ศ. 2016 ทำให้กระแสชาตินิยมอเมริกันขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกีดกันชาวเม็กซิโกและมุสลิม รวมถึงการย้ายถิ่นที่มีขอบด้วยกฎหมาย จนกลายเป็นว่าบทบาทของผู้นำทางการเมืองมีอิทธิพลต่อโครงสร้างระหว่างประเทศ และการได้รับเลือกตั้งขึ้นมาของ Trump ก่อให้เกิดความท้าทายต่อรัสเซียและจีนด้วยในเวลาเดียวกัน (Tozzo, 2018, pp. 127-134)

Stephen Gill ได้ตั้งคำถามต่อ Great Recession ว่าเป็นวิกฤติเชิงโครงสร้างโลก (Global Organic Crisis) ที่ทำให้เสรีนิยมใหม่ถดถอยลงหรือไม่ สำหรับทางออกนั้นต้องอาศัยการสร้างระบบการอภิบาลที่ได้รับความชอบธรรมจากผู้นำและสถาบันทางการเมืองโลกอย่างเช่น World Economic Forum และองค์การระหว่างประเทศในสหประชาชาติ (Gill, 2011, 2015) นอกจากนี้ ความถดถอยของรัฐสมาชิกใน EU กลายเป็นข้อสังเกตโดย Tozzo ว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งจักรวรรดิหรือผู้ครองอำนาจหรือไม่ เพราะผลสืบเนื่องจากวิกฤติครั้งนี้ทำให้กรีซประสบความล้มเหลวของระบบการเงินและสหราชอาณาจักรต้องเผชิญหน้าต่อการลงประชามติ เพราะสกอตแลนด์จะแยกตัวออกจากสหราชอาณาจักร ด้วยปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองใน EU ส่งผลกระทบต่อการครองอำนาจของ US ด้วยหรือไม่ (Tozzo, 2018, pp. 65-78)

ด้วยเหตุข้างต้น ความท้าทายต่อ US ในศตวรรษ 21 คือตำแหน่งของการครองอำนาจที่ต้องแข่งขันกับจีนและ EU แต่ในขณะเดียวกัน EU ก็เผชิญความท้าทายเช่นกัน เพราะสหราชอาณาจักรตัดสินใจถอนตัวออกจากการเป็นรัฐสมาชิกหรือรู้จักในนาม “Brexit” และดูเหมือนเป็นกระแสชาตินิยมใหม่ (Neo-Nationalism) อันเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงแบบแผนใหม่เช่นเดียวกับการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของ Trump (Tozzo, 2018, pp. 127-134) และจีนก็จะก้าวขึ้นมากลายเป็นหนึ่งประเทศมหาอำนาจในระบบเศรษฐกิจโลก แต่ยังคงขาดความชอบธรรมในด้านระบอบการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ดี WTO กลับส่งเสริมบทบาทของจีน จนมีข้อสังเกตว่าฉันทามติวอชิงตันจะเผชิญหน้าและเปลี่ยนผ่านไปสู่ฉันทามติปักกิ่ง (Beijing Consensus) หรือไม่ (Pandit, 2013) นอกจากนี้ การดำเนินนโยบายการต่างประเทศของจีนจะคงอำนาจอ่อน (Soft Power) ไว้หรือไม่

แม้แต่อินเดียและบราซิลก็ยกระดับกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค แต่ต้องประสบข้อจำกัดที่ไม่มีอำนาจการทหารเหนือนำ US และ

ความร่วมมือในกลุ่ม BRICS ก็ไม่อาจสร้างดุลอำนาจกับ US ได้ ฉะนั้น ในภาพรวม Tozzo เห็นว่าการถดถอยของ EU เป็นการตอกย้ำให้ US ครองอำนาจในระดับโลกได้อย่างสำเร็จ ด้วยเช่นกัน แต่กลับพิจารณาการครองอำนาจนำของ US ไม่ได้เป็นภัยคุกคามในระบบระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การกำหนดตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราการว่างงาน ตลาดหลักทรัพย์ และสกุลเงินดอลลาร์ กลับช่วยรักษาสถานะมหาอำนาจโลกให้แก่ US ทั้งที่ความไร้เสถียรภาพที่ก่อให้เกิดภัยคุกคามในระบบระหว่างประเทศ และความจำเป็นในการพิจารณาระบบขั้วอำนาจ (Polarity) ในการเมืองโลก

การอธิบายและข้อเสนอของ Tozzo จะเห็นได้ว่าการครองอำนาจนำของ US ไม่เพียงแต่การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับโครงสร้าง กล่าวคือการกระทำของรัฐบาล (Government) ที่ทำหน้าที่แทนบทบาทของรัฐ (State) ภายใต้โครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ระหว่างประเทศ เพราะยังให้ความสำคัญต่อบทบาทของประธานาธิบดีแห่ง US และการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ (Foreign Policy) โดยถือเป็นจุดพลิกผันทางประวัติศาสตร์เช่นกัน และเป็นไปได้ว่า Tozzo เชื่อว่า Trump จะกลายเป็นเจ้ามหาอำนาจโลกที่ทำให้ US ผงาดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพราะก่อนหน้านี้ Tozzo ก็เห็นว่า Franklin Roosevelt และ Ronald Reagan ก็ได้รับกระแสมความนิยมจนนำไปสู่การสร้างวาทกรรมของอเมริกันในประวัติศาสตร์โลก (Tozzo, 2018, pp. 127-133) ยิ่งไปกว่านั้น Trump ก็อาจเป็นคนต่อไปที่ได้รับความนิยมเช่นกัน เพราะระเบียบโลกที่ครองอำนาจนำอาศัยปัจจัยทางการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี หนังสือเล่มนี้ Tozzo วิเคราะห์แคบลง โดยไม่ได้พิจารณาเฉพาะบทบาทของรัฐกับความสัมพันธ์กับโครงสร้างระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ชี้เฉพาะถึงการเสนอให้เห็นบทบาทของรัฐบาลอเมริกันและประธานาธิบดีตามแต่ละช่วงเวลาและปรากฏการณ์ เพราะพบว่าแรงบันดาลใจของการเขียนหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นจากวิกฤติ Great Recession เพื่ออธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก โดยให้เห็นถึงความล้นซบซ้อนที่เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่างๆ ทั้ง EU และจีนในระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่ง Tozzo ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านตามแต่ละช่วงเวลาล้วนมีความเกี่ยวข้องกับ US หรือกล่าวได้ว่าบางเหตุการณ์อาจมีเหตุปัจจัยก่อตัวขึ้นโดย US

ฉะนั้น หนังสือเล่มนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศผ่านบทบาทของ US เพราะแท้จริงแล้วช่วยให้เข้าใจถึงการครองอำนาจนำในโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งกระทั่งถึง

ปัจจุบัน แต่การอธิบายโดย Tozzo ขาดกรอบการวิเคราะห์ที่ชัดเจนสำหรับใช้ในการวิพากษ์ถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐศาสตร์การเมืองโลก

อย่างไรก็ดี หนังสือเล่มนี้ทำให้ฉุกละหุกขึ้นมาว่าบทบาทของ US จะเผชิญหน้าต่อความท้าทายอะไรในอนาคต ทั้งในการแข่งขันทางการค้า บทบาทของ US ในเวทีการเมืองโลกและองค์การระหว่างประเทศ รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่อยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรม ทั้งในทางศาสนาและเชื้อชาติ แต่การแสดงออกของ Trump มีที่ท่าไม่ดีเท่าไร ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีข้อจำกัดในหนังสือเล่มนี้ ด้วยเหตุที่ปรากฏการณ์ยังไม่เกิดขึ้นมาอย่างประจักษ์ จึงไม่สามารถพยากรณ์อนาคตได้ ทำให้หนังสือเล่มนี้เหมือนเป็นการทบทวนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวิเคราะห์ด้วยจุดพลิกผันตามช่วงเวลา เพื่อแสดงให้เห็นการครองอำนาจของ US

ในท้ายนี้ หนังสือเล่มนี้อธิบายประวัติศาสตร์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองในแนวทางเดียวกับ อาทิ Keohane (1984); Cox (1987); Macdonald (2015) ที่แสดงให้เห็นการครองอำนาจของจักรวรรดิในระเบียบโลกตามแต่ละช่วงเวลา ทั้งยังมีความเป็นไปได้ที่ US จะสูญเสียตำแหน่งศูนย์กลางของโลก บัดนี้หลังจาก Trump ขึ้นมาและการพยากรณ์ว่าโลกจะกลายเป็นระบบหลายขั้วอำนาจ (Multipolarity) ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นมาได้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านของโลกเป็นไปอย่างมีพลวัต โดยเฉพาะหนังสือเล่มนี้มุ่งเน้นที่ US เป็นตัวแสดงหลัก รวมทั้งมีการพัฒนาข้อเสนอเพื่อพยากรณ์บทบาทของรัฐบาลอเมริกันและ Trump ที่ผลักดันให้ US ครองอำนาจภายหลังจากฟื้นฟูจากวิกฤติ Great Recession เพื่อให้ตระหนักถึงสถานะของเจ้ามหาอำนาจโลกอีกครั้ง แต่จะเห็นได้ว่าการทำความเข้าใจสถานะของ US ในระเบียบโลกต้องพิจารณาในมิติที่กว้างมากกว่าการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลก เพราะสถานการณ์การเมืองโลกก็มีความสำคัญเช่นกัน และอาจมากกว่ามิติทางเศรษฐกิจด้วยซ้ำไป

ยิ่งไปกว่านั้น เท่าที่ผู้เขียนมีข้อสังเกต คือ ตำแหน่งของการครองอำนาจนำล้วนเปลี่ยนผ่านอย่างมีนัยสำคัญด้วยมิติทางการเมืองอันเป็นผลสืบเนื่องจากสงคราม แต่ในสงครามซีเรียเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ทำให้ US สูญเสียสถานะจักรวรรดิ เพราะรัสเซียไม่สามารถสร้างดุลอำนาจ และแย่งชิงตำแหน่งศูนย์กลางในระเบียบโลกที่ US ก่อสร้างโครงสร้างการเมืองมาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ในทางกลับกัน ไม่เคยเกิดความถดถอยของระบบเศรษฐกิจโลกจนต้องสูญเสียสถานะหรือตำแหน่งผู้ครองอำนาจนำในระเบียบโลก ดังเช่น วิกฤติ Great Recession กลับทำให้ US มีอำนาจในการเมืองโลกมากขึ้น และจีนใช้อำนาจอ่อนแข่งขันทางการค้ากับ US แทนที่การสร้างดุลอำนาจทางการเมืองเพื่อกดดันหรือต่อรองในเวทีระหว่างประเทศ แม้แต่วิกฤติ Great Depression ในทศวรรษ 1930

ก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากทำให้ US มีบทบาทสนับสนุนให้เกิดการสร้างระบอบรัฐสวัสดิการเสรีนิยมขึ้นมาภายใต้แผนงาน New Deal และก็ผ่านพ้นวิกฤตินี้มาได้ จนกลายเป็นจักรวรรดิครองอำนาจนำในระเบียบโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

เอกสารอ้างอิง

- Cox, R. W. (1987). *Production, power, and world order: social forces in the making of history*. New York: Columbia University Press.
- _____. (2012). *Consciousness and civilization: The inside story*. Retrieved April 12, 2018, from <http://stephengill.com/news/wp-content/uploads/RW-Cox-York-lecture-Oct-2012.pdf>
- Cox, R. W., & Schechter, M. G. (2002). *The Political Economy of a Plural World: Critical Reflections on Power, Morals and Civilization*. New York: Routledge.
- Gill, S. (Ed.). (2011). *Global crises and the crisis of global leadership*. New York: Cambridge University Press.
- _____. (2015). *Critical perspectives on the crisis of global governance: Reimagining the future*. New York: Palgrave Macmillan.
- Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Macdonald, J. (2015). *When Globalization Fails: The Rise and Fall of Pax Americana*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Nye, J. S., Jr. (2015). *Is the American century over?*. Cambridge: Polity.
- Pandit, P. (2013). China and the World Trade Organization: Questioning the 'Revisionist' Hypothesis. *International Studies*, 50(3), 255-271.
- Stiglitz, J. (2009). The Global crisis, social protection and jobs. *International Labour Review*, 143(1-2), 1-13.

แนวทางการจัดทำต้นฉบับบทความ เพื่อส่งขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม มีระบบการพิจารณาก่อนลงบทความโดยผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน โดยใช้ระบบ Double-blind peer review

1. ประเภทของบทความ และขอบเขตเนื้อหาของบทความที่รับตีพิมพ์

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษประเภทต่างๆ ดังนี้

- 1) บทความวิจัย
- 2) บทความวิชาการ
- 3) บทความปริทัศน์ (Reviewed articles)
- 4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

ซึ่งมีเนื้อหาทางด้านรัฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง การระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. คุณลักษณะของบทความที่รับตีพิมพ์

- 1) บทความที่มีความยาวประมาณ 15-20 หน้า กระดาษ A4 ไม่รวมรูปภาพและตาราง และสำหรับบทความประเภท บทความปริทัศน์ หรือบทวิจารณ์หนังสือ ควรมีความยาวประมาณ 5-10 หน้า กระดาษ A4 (โดยมีระยะขอบของกระดาษ (Margins) ดังนี้ ขอบบนและขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบล่างและขอบขวา 1 นิ้ว และระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 (single space))
- 2) จะต้องเป็นบทความที่เขียนขึ้นมาใหม่ (Original article) ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน (Redundant publication) หากเป็นบทความที่เคยนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ หรืองานสัมมนาวิชาการที่เคยตีพิมพ์มาก่อน หรือเป็นบทความที่เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หรือการแปลงานจากภาษาอื่น จะต้องมีการอ้างอิงโดยระบุไว้ในเชิงอรรถ และบทความนั้นจะต้องมีการปรับแก้ให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ

- 3) ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์มากกว่าหนึ่งวารสารในเวลาเดียวกัน (Simultaneous submission)
- 4) จะต้องไม่เป็นบทความที่ละเมิด หรือคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) รวมถึงการคัดลอกผลงานตนเองโดยมิชอบ (self-plagiarism)
- 5) จะต้องเป็นบทความที่มีการจัดรูปแบบ และจัดเตรียมข้อมูลครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดในเอกสารฉบับนี้

3. การส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์

ขอให้ผู้เขียนนำส่งเอกสาร / ข้อมูล ดังรายการด้านล่าง

- 1) แบบฟอร์มนำส่งบทความ ซึ่งผู้เขียนรับรองว่าบทความที่นำส่งมานั้นเป็นผลงานของผู้เขียนเอง ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างเสนอให้วารสารอื่นพิจารณา จำนวน 1 ฉบับ (ดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscicmujournal/index>)

2) ไฟล์ดิจิทัลของ

- (1) บทความต้นฉบับที่มีการจัดรูปแบบตามรายละเอียดที่วารสารกำหนดนามสกุล .pdf
- (2) บทความต้นฉบับที่มีการจัดรูปแบบตามรายละเอียดที่วารสารกำหนดนามสกุล .doc หรือ .docx และ
- (3) รูปภาพที่ใช้ประกอบในบทความ นามสกุล .jpg, .jpeg หรือ RAW หรือ TIFF ความละเอียด 300 Pixel / High Resolution ขนาดไฟล์ไม่ต่ำกว่า 500KB

มายังกองบรรณาธิการโดยผ่านทางระบบ TCI-ThaiJO วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เว็บไซต์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscicmujournal>

การส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์บทความกับทางวารสาร ไม่มีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ (page charge)

ติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่อยู่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 0-5394-2995 โทรสาร 0-5394-2988 อีเมล: polscicmujournal@gmail.com

4. การจัดเตรียมต้นฉบับบทความ

4.1 รูปแบบของตัวอักษร

ขอให้ผู้เขียนใช้ตัวอักษรที่มีขนาด ชนิด และการจัดรูปแบบ ดังนี้

รายการ	ภาษาไทย (TH Sarabun PSK)			English (TH Sarabun PSK)		
	ขนาด	ชนิด	การจัดเรียง	Size	Type	Alignment
ชื่อเรื่อง / Title	20	หนา	ตรงกลาง	20	Bold	Center
ชื่อผู้เขียน / Author (s)	16	หนา	ชิดขวา	16	Bold	Right Alignment
สังกัดผู้แต่ง / Affiliation (s) (แสดงในรูปแบบ footnote)	14	ธรรมดา	ชิดซ้าย	14	Regular	Justify
หัวข้อบทความย่อ / Abstract Title	16	หนา	ตรงกลาง	16	Bold	Center
เนื้อหาบทความย่อ / Abstract	16	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	16	Regular	Justify
คำสำคัญ / Keywords	16	หนา	ชิดซ้าย	16	Bold	Left Alignment
หัวข้อเรื่อง / Heading	16	หนา	ชิดซ้าย	16	Bold	Left Alignment
หัวข้อย่อย / Sub headings	16	หนา+เอ่น	ชิดซ้าย	16	Bold+Italic	Left Alignment
เนื้อหา / Content	16	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	16	Regular	Justify
ชื่อตารางและชื่อรูปภาพ / Table or Figure title	16	หนา	ชิดซ้าย	16	Bold	Left Alignment
หัวตาราง / Heading row	14	หนา	กลาง	14	Bold	Left Alignment
ข้อความในตาราง หรือภาพ / text in the table or figure	14	ธรรมดา	ชิดซ้ายหรือขวา	14	Regular	Left or Right Alignment
เชิงอรรถ / footnote	14	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	14	Regular	Justify
หัวข้อเอกสารอ้างอิง / References Title	16	หนา	กลาง	14	Bold	Left Alignment
เอกสารอ้างอิง / References	16	ธรรมดา	กระจายแบบไทย	16	Regular	Justify

4.2 องค์ประกอบของบทความ

รายการ	คำอธิบาย
ชื่อเรื่อง / Title	ระบุชื่อเรื่องทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องไม่ควรยาวเกินไป และครอบคลุมสาระของบทความ และมีความสอดคล้องกันระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ชื่อผู้เขียน / Author (s)	- ระบุชื่อผู้แต่งทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ - ไม่ควรระบุตำแหน่งทางวิชาการ ยศ ตำแหน่งทางทหาร คำนำน้าชื่อ รวมทั้งสถานภาพ (อาทิ นักศึกษาปริญญาเอก, อาจารย์ที่ปรึกษา, คณบดี) ทั้งที่ด้านหน้าและท้ายชื่อผู้แต่ง
สังกัดผู้แต่ง / Affiliation (s)	- ระบุชื่อหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัด ในเชิงอรรถ โดยเรียงจากหน่วยงานระดับต้นไปจนถึงหน่วยงานหลัก แล้วจึงระบุจังหวัด รหัสไปรษณีย์ ประเทศ และอีเมล (ขอให้ระบุอีเมลอย่างน้อยสำหรับผู้แต่งหลัก (Corresponding author)) - หากหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัดเป็นภาษาไทย ให้ระบุรายละเอียดหน่วยงานที่ผู้แต่งสังกัดเป็นภาษาอังกฤษ ในบรรทัดถัดจากชื่อหน่วยงานที่สังกัดภาษาไทย
บทคัดย่อ / Abstract	จัดทำบทคัดย่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ที่มีความสอดคล้องกัน และแต่ละส่วนควรมีความยาวไม่เกิน 10 บรรทัด
คำสำคัญ / Keywords	ระบุคำสำคัญจำนวนไม่เกิน 5 คำ โดยคำสำคัญแต่ละคำ ให้แสดงทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษซึ่งมีความหมายตรงกัน
เนื้อหา / Content	- ควรประกอบด้วยส่วนของความนำ เนื้อหา และบทสรุป - การใช้คำศัพท์เฉพาะทางวิชาการ - กรณีคำภาษาอังกฤษที่มีการใช้ทับศัพท์ภาษาไทยอย่างแพร่หลาย ให้เขียนเป็นภาษาไทยตามที่มีการบัญญัติศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน โดยไม่ต้องแสดงคำศัพท์ภาษาอังกฤษประกอบ อาทิ อินเทอร์เน็ต อิเล็กทรอนิกส์ - กรณีคำภาษาอังกฤษที่ยังไม่มีการใช้แพร่หลาย ให้เขียนคำแปลภาษาไทยหรือคำทับศัพท์ โดยแสดงคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และอักษรย่อ (ถ้ามี) ประกอบในวงเล็บ ทั้งนี้ การเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษในวงเล็บ ให้ใช้ตัวพิมพ์เล็กทั้งหมด ยกเว้นคำที่มีอักษรย่อหรือคำเฉพาะ จึงจะขึ้นต้นคำด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และควรเขียนคำภาษาอังกฤษกำกับครั้งแรกเพียงครั้งเดียว ครั้งต่อไป ไม่จำเป็นต้องเขียนภาษาอังกฤษกำกับอีก เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) - กรณีคำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีการใช้อักษรย่อ ให้ระบุคำเต็มและอักษรย่อในครั้งแรกที่มีการกล่าวถึง และครั้งต่อไปให้ใช้อักษรย่อเพียงอย่างเดียว อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ครั้งต่อไปใช้ อปท., องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ครั้งต่อไปใช้ UN

รายการ	คำอธิบาย
	■ การแสดงตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ (1) ให้แสดงชื่อตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ ด้านบนตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ และใส่หมายเลขกำกับตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ โดยเรียงตามลำดับการนำเสนอในเนื้อเรื่อง (2) หากเป็นตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพที่อ้างอิงมาจากแหล่งข้อมูลอื่นให้อ้างอิงที่มาโดยแสดงที่มาไว้ใต้ตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ (ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี) และดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (3) หากมีหมายเหตุประกอบตาราง รูปภาพ หรือแผนภาพ ให้ใส่หมายเหตุไว้บรรทัดใต้ที่มา ■ เชิงอรรถ (footnote) ในเนื้อหา ใช้สำหรับการอธิบายขยายความจากในเนื้อหาเท่านั้น ไม่ใช้สำหรับการอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่อง (การอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่องใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation))
การอ้างอิงเอกสารในเนื้อหา / In-text citation	ใช้รูปแบบการอ้างอิงถึงในเนื้อหา (In-text citation) แบบนามปี (Name-and-year system) ในระบบ American Psychological Association 6 th edition (APA6) (ดูรายละเอียดในหัวข้อ การอ้างอิงถึงในเนื้อหาและการลงรายการเอกสารอ้างอิง)
เอกสารอ้างอิง / References	■ ให้แสดงรายการเอกสารอ้างอิงตอนท้ายของบทความ โดยใช้รูปแบบเอกสารอ้างอิงในระบบ APA โดยผู้เขียนต้องตรวจสอบข้อมูลการอ้างอิงให้ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งรายการเอกสารอ้างอิงจะต้องครอบคลุมรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหา ■ ให้แสดงรายการเอกสารอ้างอิงโดยเรียงลำดับตามตัวอักษร และให้เรียงรายการเอกสารอ้างอิงที่เป็นสิ่งพิมพ์ภาษาไทยก่อน แล้วจึงตามด้วยรายการเอกสารอ้างอิงที่เป็นสิ่งพิมพ์ภาษาต่างประเทศ

4.3 การอ้างอิงในเนื้อหา และการลงรายการบรรณานุกรม

4.3.1 การอ้างอิงในเนื้อหาแบบนามปี ในระบบ APA

(1) การอ้างอิงในเนื้อหาแบบนามปี ในระบบ APA สามารถทำได้ ดังนี้

- อ้างอิงโดยชื่อผู้แต่งอยู่ในเนื้อความ เช่น เก่ง เขียนดี (2559, น. 1) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ..., Smith (2016) defines public policy as...,
- อ้างอิงโดยลงรายการชื่อผู้แต่ง, ปี, เลขหน้าในเครื่องหมายวงเล็บ เช่น (เก่ง เขียนดี, 2559, น. 1), (Smith, 2016, p. 1)

- (2) กรณีผู้แต่ง 1 คน ผู้แต่งที่เป็นชาวไทยให้ใส่ทั้งชื่อ และนามสกุล หากผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ให้ใส่เฉพาะนามสกุล อาทิ (เก่ง เขียนดี, 2559, น. 1), (Smith, 2016, p. 1)
- (3) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่งทั้งสองคนทุกครั้งที่อ้าง โดยผู้แต่งชาวไทย ให้คั่นระหว่างชื่อด้วยคำว่า “และ” เช่น (เก่ง เขียนดี และชยัน อดทน, 2559) และผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้คั่นระหว่างชื่อด้วย “and” เช่น Smith and Adam (2016) แต่ถ้าชื่อผู้แต่งอยู่ในวงเล็บ ใส่เครื่องหมาย “&” แทนคำว่า “and” เช่น (Smith & Adam, 2016)
- (4) กรณีผู้แต่ง 3-6 คน ครั้งแรกให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่งทุกคน โดยคั่นระหว่างชื่อด้วยเครื่องหมาย “,” และครั้งต่อไปให้ลงเฉพาะชื่อคนแรก และตามด้วยคำว่า “และคณะ” สำหรับผู้แต่งภาษาไทย และ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างชาติ เช่น ครั้งแรก (เก่ง เขียนดี, ชยัน อดทน, และมานะ พายายม, 2559, น. 1) ครั้งถัดไป (เก่ง เขียนดี และคณะ, 2559, น. 3), ครั้งแรก (Smith, Adam, & Potter, 2016, p. 101) ครั้งถัดไป (Smith et al., 2016, p. 102)
- (5) กรณีผู้แต่ง 7 คนขึ้นไป ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่ง คนที่ 1 และตามด้วยคำว่า “และคณะ” สำหรับผู้แต่งภาษาไทย และ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างชาติ เช่น (เก่ง เขียนดี และคณะ, 2559, น. 1) , (Smith et al., 2016, p. 101)
- (6) สิ่งพิมพ์คนละรายการ พิมพ์คนละปี แต่มีผู้แต่งคนเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน และผู้เขียนต้องการอ้างถึงพร้อมๆ กัน ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่ง ตามด้วยปีที่พิมพ์ โดยเรียงลำดับปีที่พิมพ์จากเก่าไปใหม่ และคั่นระหว่างปีด้วยเครื่องหมาย “,” เช่น (เก่ง เขียนดี, 2555, 2559), (Smith, 2014, 2016)
- (7) สิ่งพิมพ์คนละรายการ พิมพ์ปีเดียวกัน แต่มีผู้แต่งคนเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน และผู้เขียนต้องการอ้างถึงพร้อมๆ กัน ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แต่ง ตามด้วยปีที่พิมพ์ โดยลงอักษร ก, ข, ค กำกับหลังปีที่พิมพ์สำหรับผู้แต่งคนไทย และ a, b, c สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ และคั่นระหว่างปีด้วยเครื่องหมาย “,” เช่น (เก่ง เขียนดี, 2555ก, 2555ข), (Smith, 2014a, 2014b)
- (8) การอ้างถึงสิ่งพิมพ์หลายรายการ ผู้แต่งต่างกัน พร้อมกัน ให้คั่นแต่ละรายการด้วยเครื่องหมาย “;” เรียงลำดับตามตัวอักษรชื่อ (หรือนามสกุล) ผู้แต่ง เช่น (เก่ง เขียนดี, 2559; มานะ พายายม, 2558), (Adam, 2014; Smith & Potter, 2016)

- (9) กรณีผู้แต่งที่เป็นหน่วยงานหรือสถาบัน ให้ลงรายการครั้งแรกด้วยชื่อเต็มของหน่วยงาน/สถาบัน และตามด้วยชื่อย่อในวงเล็บ “[...]” และการอ้างครั้งต่อไปใช้แต่ชื่อย่อ ยกเว้น การอ้างชื่อมหาวิทยาลัยให้ใส่ชื่อเต็มทุกครั้ง เช่น ครั้งแรก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ [สสส.], 2558) ครั้งถัดไป (สสส., 2558)
- (10) กรณีที่เป็นเอกสารไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ให้แสดงรายการโดยระบุชื่อสิ่งพิมพ์นั้นแทนชื่อผู้แต่ง โดย หากเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทบทความ ให้ใส่ชื่อบทความ ในเครื่องหมายอัฒประกาศ เช่น (“นโยบายสาธารณะ”, 2559) หากเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือให้ใส่ชื่อหนังสือโดยใช้ตัวเอน เช่น (*มาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ*, 2555)
- (11) กรณีการอ้างถึงสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในเอกสารอื่น ให้ลงรายการโดยภาษาไทยใช้คำว่า “อ้างถึงใน” และภาษาต่างประเทศใช้ “as cited in” เช่น (เก่ง เขียนดี, 2555 อ้างถึงใน มานะ พยายาม, 2559), (Smith, 2015 as cited in Adam, 2016) ในกรณีนี้ให้ผู้เขียนแสดงรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความเฉพาะรายการที่ตนเองอ่านมาโดยตรง เช่น จากตัวอย่างรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความจะมีเฉพาะรายการของ “มานะ พยายาม, 2559” เท่านั้น ไม่ต้องแสดงรายการของ “เก่ง เขียนดี, 2555”
- (12) การอ้างถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การติดต่อทางโทรศัพท์ หรือทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล เว็บไซต์ ให้ใส่ตำแหน่งงานหรือสถานะของผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามที่นำเสนอไว้ในการศึกษาวิจัย เช่น ประชาชน/ข้าราชการตามด้วยคำว่า “การสื่อสารส่วนบุคคล” สำหรับชาวไทย และ “personal communication” สำหรับชาวต่างประเทศ เช่น (ผู้บริหารคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2559), (1st student, personal communication, September 20, 2016) ทั้งนี้ หากผู้เขียนต้องการอ้างอิงชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลโดยเปิดเผยชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้เขียนจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น
- (13) ในกรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษ และได้ทำการอ้างอิงโดยใช้เอกสารที่เป็นของคนไทย ในส่วนของเอกสารอ้างอิงจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ โดยชื่อเรื่องจะต้องทำเป็น Thai Romanization (การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน) และระบุชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในวงเล็บเหลี่ยม [...]

หมายเหตุ: สำหรับการเขียน Thai Romanization แนะนำให้ใช้โปรแกรมแปลงสำสันที่พัฒนาโดย NECTEC เว็บไซต์ <http://164.115.23.167/plangsarn/index.php> เช่น Kaewthep, K. (2006). *Thritsadī lāe nāoṭhāng kānsuksā sūsānmuānchon* [Theory and approach of mass communication. Bangkok: Brand Age.

4.3.2 การลงรายการบรรณานุกรม ในระบบ APA

- รายการเอกสารที่ปรากฏใน เอกสารอ้างอิง (Reference) ทำยบทความ จะต้องเป็นรายการเอกสารที่มีการอ้างถึงในเนื้อหาบทความ (Citation in text) เท่านั้น
- การลงรายการบรรณานุกรมสำหรับสิ่งพิมพ์แต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้

ประเภทสิ่งพิมพ์	รูปแบบการลงรายการบรรณานุกรม
หนังสือ / ตำรา	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
หนังสือรวมบทความ	ชื่อผู้แต่ง (บก.)./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์. Author(s) (Ed. ถ้ามีหลายคนใช้ Eds)./ (year of publication)./ <i>Book title</i> ./ Place:/ Publisher.
บทความในหนังสือรวมบทความ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์. Author(s)./ (year of publication)./ Article title. /In/ Editor/ (Ed. ถ้ามีหลายคนใช้ Eds)./ <i>Book title</i> ./ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp./ page number-page number)./ Place:/ Publisher.
บทความในวารสาร	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)./ เลขหน้าที่ปรากฏบทความ-เลขหน้า. Author(s)./ (year of publication)./ Article title. / <i>Journal</i> , / Vol/ (No), / page number-page number.
รายงานการวิจัย	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์. Author(s)./ (year of publication)./ <i>title</i> ./ (Research report)./ Place:/ Publisher.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา./ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์. Author(s)./ (year of publication)./ Article title. /In/ Title of Conference. / (pp./ page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ผลงานนำเสนอในงานประชุมวิชาการ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่นำเสนอ./ เดือนที่นำเสนอ)./ ชื่อผลงาน./ การนำเสนอในชื่อการประชุมหรือการสัมมนา./ สถานที่จัดการประชุม. Author(s)./ (year of publication, /month)./ <i>title</i> ./ In/ Title of Conference. / Place.

ประเภทสิ่งพิมพ์	รูปแบบการลงรายการบรรณานุกรม
หนังสือแปล	ชื่อผู้แต่งหนังสือต้นฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว./ (ปีที่พิมพ์หนังสือแปล)./ ชื่อหนังสือที่แปลแล้ว./ (ชื่อหนังสือต้นฉบับ)./ (ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)./ สถานที่พิมพ์หนังสือแปล:/ สำนักพิมพ์./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี/ค.ศ. หรือ พ.ศ. ที่พิมพ์ต้นฉบับ)
วิทยานิพนธ์ และ ปริญญาานิพนธ์	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ชื่อปริญญา)./ ชื่อสถาบันการศึกษา. Author./ (year of published)./ <i>Doctoral dissertation or Master's thesis Title</i> ./ (Doctoral dissertation or Master's thesis)./ Institute.
บทความจาก หนังสือพิมพ์	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์, /วัน/เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์, น./ เลขหน้า. Author./ (year of published, /mm/dd)./ Article title./ Newspaper Title, p./ page number.
เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือเอกสารจาก ฐานข้อมูล	ชื่อผู้แต่ง./ (ปี)./ ชื่อเอกสาร./ สืบค้นเมื่อ/วันที่/เดือน/ปี./ จาก/URL (แบบย่อ*) หรือชื่อฐานข้อมูล. Author./ (year of published)./ Title./ Retrieved/mm/dd,/ year,/ from/ URL or name of database.

■ การระบุชื่อผู้แต่ง มีรายละเอียดดังนี้

- (1) ผู้แต่งชาวไทย และผู้แต่งชาวต่างประเทศ ลงรายการด้วยนามสกุล และตามด้วยชื่อแรกและชื่อกลางซึ่งใช้อักษรย่อ
- (2) ผู้แต่ง 2 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน โดยใช้คำว่า “และ” (สำหรับคนไทย) และ “&” (สำหรับชาวต่างประเทศ) คั่นระหว่างชื่อ
- (3) ผู้แต่ง 3-6 คน ในครั้งแรกให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน คั่นระหว่างชื่อด้วยเครื่องหมาย “,” และคั่นก่อนชื่อคนสุดท้ายด้วย “, และ” ในภาษาไทย และ “, &” ในภาษาอังกฤษ ในการอ้างอิงซ้ำครั้งต่อไป ลงเฉพาะชื่อผู้แต่งคนแรก ตามด้วยคำว่า “, และคณะ” สำหรับงานเขียนภาษาไทย หรือ “, et al.” สำหรับงานเขียนภาษาต่างประเทศ
- (4) ผู้แต่ง 7 คนขึ้นไป ให้ลงชื่อผู้แต่งคนแรก ถึงคนที่ 6 และตามด้วย “, และคณะ” หรือ “, et al.”
- (5) สิ่งพิมพ์ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ให้ใส่ชื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือ หรือวารสาร) ด้วยตัวเอน และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

■ คำย่อสำหรับการลงรายการเอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ	
อักษรย่อ	ย่อมาจาก	อักษรย่อ	ย่อมาจาก
ม.ป.ป.	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	n.d.	no date
ม.ป.ท.	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์	N.P.	no place
ม.ป.พ.	ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์	n.p.	No publisher

■ สิ่งพิมพ์ที่อยู่ระหว่างรอพิมพ์ ให้ใช้ข้อความ “(อยู่ระหว่างรอพิมพ์)” สำหรับภาษาไทย และ “(in press)” สำหรับภาษาอังกฤษ

(1) การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation)

จากการทบทวนงานวิจัย (ชื่อผู้แต่ง, อยู่ระหว่างรอพิมพ์) พบว่า.....

จากการทบทวนงานวิจัย (Author, forthcoming) พบว่า.....

(2) การอ้างอิงในรายการเอกสารอ้างอิง (References)

ชื่อผู้แต่ง. (อยู่ระหว่างรอพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร.

Author. (forthcoming). Article title. *Journal*.

เอกสารอ้างอิง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2556). คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

American Psychological Association. (2010). Publication Manual of the American Psychological Association, Sixth Edition. Retrieve October 11, 2018, from <https://www.apastyle.org/manual/index>

The University of Sydney. Referencing and Citation Styles: APA 6th, Retrieve October 11, 2018, from <https://libguides.library.usyd.edu.au/c.php?g=508212&p=3476096>

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถ.หัวขี้เหล็ก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ +66-5394-2995 โทรสาร +66-5394-2988
อีเมล polscicmujournal@gmail.com

Editorial Board
Political Science and Public Administration Journal
Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University
239 Huay Kaew Rd., Muang, Chiang Mai 50200
Tel. +66-5394-2995 Fax. +66-5394-2988
E-mail polscicmujournal@gmail.com

